JOSIP PREDRAGOVIC D. I.

SV. FRANJO KSAVERSKI

APOSTOL INDIJE I JAPANA.

ZAGREB 1917.
TISAK „NADBISKUPSKE TISKARE“.

22408

SV. FRANJO PROPOVIJEDA SVETO EVANĐELJE I ČINI ČUDESA U INDIJI.

JOSIP PREDRAGOVIC D. I.

SV. FRANJO KSAVERSKI

APOSTOL INDIJE I JAPANA.

ZAGREB 1917.
TISAK „NADDISKUPSKE TISKARE“.

Imprimi potest.

Zagrabiae, 1. Februarii 1916.

LUDOVICUS DOSTAL S. J.
Superior Miss. Croatiae.

Ordinariatus Archidioec. Zagrabiensis.

Nihil obstat

N. 2366.

DR. JOSEPHUS LONČARIĆ,
censor.

Imprimatur.

Zagreb, 7. aprilis 1916.

DR. PREMUŠ.
Episcopus Belgrad. et Semend.
vicarius generalis.

KAZALO.

Strana

Čitatelju 1

PRVI DIO.

Priprava velikog apostola (1506.—1541.)

Poglavlje prvo: Iz mladih dana 5
Poglavlje drugo: Tri prijatelja 8
Poglavlje treće: Zbogom, tašti svijete 14
Poglavlje četvrto: Još više, Gospode, još više . . . 26
Poglavlje peto: U daleki, strani svijet 40

DRUGI DIO.

Apostolski rad u Indiji (1541.—1549.)

Poglavlje šesto: Žudena zemlja 55
Poglavlje sedmo: Crna slika 67
Poglavlje osmo: Prst Božiji 72
Poglavlje deveto: Pobjede bez puške i sablje . . . 79
Poglavlje deseto: Nove pobjede 85
Poglavlje jedanaesto: I krv za sv. vjeru 95
Poglavlje dvanaesto: Grob sv. Tome 103
Poglavlje trinaesto: Vodenim putem dalje . . . 109
Poglavlje četrnaesto: U sveti boj 125
Poglavlje petnaesto: Blagoslov odozgor 136
Poglavlje šesnaesto: Pouke apostolove 152
Poglavlje sedamnaesto: Ah onamo u Japan . . . 160

Strana

TREĆI DIO.

Apostolski rad u Japanu (1549.—1552.)

Poglavlje osamnaesto: Zgode i nezgode 173
Poglavlje devetnaesto: Neumorni poslenik Gospodnji . 180
Poglavlje dvadeseto: Nova kraljevina 188
Poglavlje dvadeset i prvo: Sjajan doček 194
Poglavlje dvadeset i drugo: Na mejdanu . . . 203
Poglavlje dvadeset i treće: Strašna oluja . . . 209
Poglavlje dvadeset i četvrto: Svečev brod . . . 216
Poglavlje dvadeset i peto: Velika osnova (u Kitaj) . 222
Poglavlje dvadeset i šesto: Duša k Bogu . . . 230
Poglavlje dvadeset i sedmo: Cvijeće kreposti . . . 236

ČETVRTI DIO.

Nagrada revnome apostolu (1552.—1917.)

Poglavlje dvadeset i osmo: Proslava na zemlji . . 245
Poglavlje dvadeset i deveto: Zagovornik na nebu . . 252
Poglavlje trideseto: Milosna devetnica 256
Poglavlje trideset i prvo: Hrvatsko svetište . . . 259

Čitatelju!

Nije Franjo Ksaverski hrvatskome narodu nepoznat Svetac. Imade ih širom mile nam domovine, koji su na sv. krstu dobili lijepo ime njegovo. Slave ga oni 3. prosinca, kadno se sv. mati Crkva sjeća blažene smrti Svečeve. A ima u našim krajevima i kapelica i žrtvenika njemu u čast posvećenih. Pored sv. Josipa i sv. Barbare moli se naš bogoljubni puk sv. Franji Ksaverskome navlastito za sretnu smrt. I brodarima, kojima nerijetko prijeti očita smrt, velik je zaštitnik. Kad prijeti tuča i nevrijeme usjevima, zazivlju ga mnogi u pomoć.

Apostolski rad sv. Franje Ksaverskoga isprepleten je tako mnogobrojnim i sjajnim čudesima, rekao bih, kao što vedro noćno nebo zvjezdicama; zato bi kogod mogao pomisliti: ele za Franjom se povađati, to nije moguće! Velik je Franjo Svetac čudesima svojim; ali je velik i vrlinama. I na putu ovih kršćanskih vrlina možemo ići tragom njegovim. Tä za to nam ga i dade dobri Bog, da se u nj ugledamo. Danju i noću, na kopnu i moru, u snu i na javi, u zabiti i u društvu lebdjela mu pred očima samo jedna misao: spasi sebe i druge. Da bi poniznošću, pokorom, molitvom osigurao vječni spas neumrle duše svoje, na to je on vazda mislio, neumorno oko toga radio. A jednakom vatrenom gorljivošću obavljao je bez prestanka djela ljubavi i milosrđa, da

samo što više duša spase i za uvijek ih blaženima učini. Nuto, nije li ovo najsvetija dužnost svakoga čovjeka, da spase dušu svoju? Što koriste puni puncati hambari žita, što li najviše časti, što li sva učenost i znanost i vještina, što li sve blago i bogatstvo ovoga svijeta, ako sirota duša propadne za vječnost? A nijesmo li isto tako dužni bližnjemu svome pomoći, gdje i koliko samo možemo i u tjelesnim i u duhovnim potrebama? Franjo sve trpi, sve podnosi, sve žrtvuje, a sve za spas dušâ. Videći mi ovakav dični izgled, za cijelo oduševit će se i naše srce, da koju žrtvu doprinesemo, koje dobro djelo učinimo za spas bližnjega svoga. Budi svaki od nas u svom kolu apostol! Kolika li utjeha za nas znajući: ovoj sam duši pomogao u raj. Kolika li plaća jednom na nebu!

Razgovori, što ih je po prilici Svetac govorio, uzeti su doslovce iz vjerodostojnih pisaca (Turzelin, Dorinjak, Gref, Vos i Brov). I riječi i djela, što se navode u knjizi ovoj, skroz su istinita. Nekoliko godina nazad sabralo se u otadžbini sv. Franje Ksaverskoga do 138 pisama, što ih je za života pisao. Vrlo su zanimivi ovi listovi. Po njima prodirémo u veliku dušu velikana rimokatoličke Crkve.

Na koncu bih dodao ovu skromnu molbu:

Dični revnitelju za spas duša i veliki apostole naroda! Daj da svi, koji uščitaju ovo sitno djelo, što jače uznastoje oko spasa duše svoje, te prema prilikama svojim svaki u svom kolu neka doprinese koje zrnce i za spas bližnjega svoga!

Travnik, 1. siječnja 1916.

Pisac.

PRVI DIO.

Priprava velikog apostola.

1506.—1541.

POGLAVLJE PRVO.

Iz mladih dana.

Na sjeveru Španjolske, a na podnožju gorovitih Pireneja, nekoliko milja daleko od grada Pampelone, u pokrajini Navare, bjelasala se u 15. i 16. vijeku kula Ksavijer. Tuj je stanovao plemić Don Ivan Jassu, dvorski savjetnik aragonskog kralja Ivana III. i gospodar od Ksavijera i Ydocina. Žena mu Dona Marija de Azpilcueta Ksavijer y Asnarez vukla lozu iz kraljevske porodice. Oboje su na glasu bili sa bogoljubnosti i uzorna života. I Bog ih obdario s tri kćeri: Marijom, Anom i Magdalenom i s tri sina: Mihajlom, Ivanom i Franjom. Roditelji, vrijedni kršćani, nastojali su svom dušom, da si i djecu odgoje odista kršćanski. Lijepo im to i uspjelo. Sva im djeca ostadoše čestita. Dvoje od njih u velike se proslaviše svetim i pobudnim životom.

Magdalena, najmlađa im kći, bila lijepa i krjeposna kao i majka Dona Marija. Španjolska kraljica veoma ju zavoljela i u roditelja isprosila na kraljevski dvor. Nu Magdaleni kao dvorskoj gospođi bilo mučno u novoj službi. Sjajne gozbe i bučne zabave na dvoru nikako joj nijesu bile po ćudi. Pače smetale su joj, te nije mogla obavljati bogoljubna djela svoja, kao što je željela. Ljubeći Boga dnevice sve više

htjede, da mu se sasvim i potpunoma posveti. Domala ostavi kraljevski dvor te se povuče u zabit, kamo ju glas Božji zvao. Po svoj Španjolskoj bio poznat manastir svete Klare u Gandiji, gdje su redovnice u pokori veoma strogo živjele. Amo će i Magdalena. I već u prvo doba redovničkog života izbile su dične krjeposti na javu. Iza nekoliko godina izabraše je opaticom manastira. Gospod Bog obasuo ju mnogim i raznim milostima, navlastito darom proroštva. Tako je o Franji prorekla, kad su ga htjeli iz Pariza pozvati kući: »Ne činite to, već baš naprotiv poduprite njegove nauke, jer znam, da on mora postati veliki sluga Božji i stup Crkve«. Magdalena zaslužuje bez sumnje, što je napose istakosmo, jer je visoko zvanje mlađeg si brata u duhu vidjela. Za cijelo je molitvom i postom mnogo doprinijela, da je uzvišeno zvanje apostola Indije i Japana sretno uspjelo.

Najmlađi u obitelji pa za to i mezimac bio je Franjo. Rodio se dne 7. travnja 1506. A da se slavno ime Ksavijer uzdrži, prozvaše njega i još jednog mu brata »Ksaverski« po dvoru i imanju »Ksavier«, dok trećemu bratu osta prezime Jassu, isto tako od istoimena imanja. Slabo se što zna o djetinjstvu njegovu. To stoji, da je mali Franjo bio veoma bogoljuban, da je rado pjevao časoslov u crkvi, a kod kuće svaku večer »Zdravo Kraljice«. I danas još pokazuju veliko raspelo, pred kojim se Franjo kao dječarac često s majkom molio. Bog, koji je Franju odredio, da bude vjerovjesnikom mnogobrojnim narodima, uresi ga svijem darovima, što su potrebiti apostolskome mužu. Za rana se pokazivala u Franje velika želja za knjigom. Sva braća njegova težila su, da se istaknu na bojnom polju. No za Franju, kako je bio veoma darovit, a uz to upravo vanredno marljiv, držali su svi, da će se posvetiti knjizi i znanostima. Pa tako i bi. Što mu je samo dospjelo u ruke, sve bi proučio, a učio bi lako i brzo. Videći roditelji napredak svoga Franje nijesu nimalo sumnjali, kamo će s njim; tä valjalo im je prekrasne sposobnosti njegove podupirati. Odlučiše, da ga pošalju u najglasovitiju visoku školu onoga vremena. U Parizu, glavnom gradu Francuske, neka uči mudroslovje. Amo bi dolazili mladi plemići iz Španjolske, Italije i Njemačke, da si znanošću obogate um. Sveučilište to slovilo je kao prvo na svijetu, a brojilo je redovito 3.000 do 4.000 učenika. Za vrijeme najveće slave te visoke škole znalo se ondje naći i 7—8.000 učenika!

Velika to žrtva bila za Franjina oca i majku. Starija mu braća ostaviše već roditeljski dvorac obećavši, da će se vazda pokazati vrijednim imena, što ga nose. A i sestra mu Dona Magdalena uzela već koprenu. Sada valja da se roditelji rastanu i s Franjom. Iz mnogobrojne obitelji odlazi sada i mezimac! Onaj, koga su svi na dvoru, a navlastito roditelji nježno ljubili, jedini, koji još ostade u roditeljskoj kući, ter svojom umiljatošću i plemenitošću srca i uma bio svima veselje i dika — i taj ostavlja mili zavičaj svoj! Nu roditelji mislili, da je ovako najbolje, pa se pokazaše odista velikodušnim nastojeći, da im miljenče bude danas sutra što sretnije. Bio je Franjo vitka stasa i snažna tijela, ćudi žive i vatrene, srca plemenita i duha uzvišena; neustrašiv

i hrabar, veoma prijazan i susretljiv; nu opet i veoma čedan. Jako mu mrsko bilo sve, što bi i najmanje moglo čistoću duše okaljati. Odatle i ona čelik-volja, kojom bi znao i najveće poteškoće junački svladati. Godine 1525. zaputi se Franjo u prijestolnicu Francuske. Bilo mu tada devetnaest godina i nastani se u kolegiju sv. Barbare, gdje je godišnje plaćao 50 turskih (u Parizu kovanih) sua.*

Čvrsto je odlučio Franjo, da će se u naucima odlikovati, pa je zato tolikom revnošću učio, te se ne da opisati. Sve saučenike svoje — a bilo ih ondje čudo — natkrili znanjem. Vele za nj, da nije nikad nijedan đak toliko radio i tako lako, kao što Franjo. Pa za to ga doskora vidimo okrunjena lovor-vijencem filozofije (mudroslovlja)! Kako je stroge ispite sjajno položio, makar da je prevalio istom dvadeset i tri godine, zavrijedi te ga imenovaše javnim učiteljem filozofije u pariškom sveučilištu. Velika je to čast bila za nj. A jer je bio silno slavičan, stvori odluku, da će postati glasovitim profesorom i znanošću da će si steći slavno ime.

»Čovjek snuje, a Bog određuje«.

POGLAVLJE DRUGO.

Tri prijatelja.

»S kim si, onaki si« veli pravo naš narod.

To se obistinilo i u Franje. Za svog đakovanja upozna se u Parizu s nekim Petrom Faberom.

* 1 su ima vrijednost $^1/_{20}$ franka, dakle naših 5 filira. Prema tomu plaćao je Franjo za stan i koštu godišnje 1 krunu i 50 filira današnjega novca.

Franji je bila po ćudi blagost, čednost i mudrost Faberova. A Petar se opet divio plemenitosti srca i velikome duhu Franjinu. I oba se u velike sprijateljiše. Domala su stanovali u jednoj istoj sobi. Zajedno bi dijelili i posao i zabavu, žalost i radost. Sve im je bilo zajednički. To je bio spas za Franju. Petar ga je čuvao, da ne zaplovi bujicom opće pokvarenosti, koja je vladala među tamošnjim đaštvom.

Rodio se Petar Faber godine 1506. — dakle iste godine kao i Franjo. Otac mu bio poljodjelac u visokoj alpinskoj Savoji. U djetinjstvu svom čuvao je Petar blago. Kako je dječarac bio darovit i odavao veliku volju da uči, dade ga otac jednome učitelju na nauke. I jer se pokazalo, da je Petar baš za čudo napredovao, navališe odasvud na oca, neka si sina pošto poto dade dalje u škole. Mrsko to bilo ocu; nije on bio doduše siromašan, nu opet ni imućan. Ali kad je Bog obasuo Petra tako lijepim darovima, kako će se protiviti volji Božijoj? I on se odluči. Makar i bio u nevolji radi novaca, makar mu i teško bilo, što će mu sin biti daleko: sve on pregori. Sina svoga pošalje u Pariz na nauke.

Franjo je znao, da je Petar prosta roda i da je bio za mlada pastirom. Pa ipak ponositi Španjolac, potomak navarskih kraljeva, on, komu su braća bila odlikovana na dvoru aragonskom i kastiljskom i koga su na francuskom dvoru primali časno, pobratimio se sa sinom priprosta seljaka. Ne biva to svaki dan. A kolike li razlike u njihovome značaju, običajima, odgoju, mislima? Petar bio pobožan kao anđeo. Franjo, prem veoma kršćanski odgojen, zadrži samo najglavnije vježbe bogoljubnosti i ništa više.

Bijaše ponosit i ohol, častohlepan i tašt poradi plemstva i duševnih vrlina svojih. Petar naprotiv bio ponizan, skroman, pače nešto bojažljiv. Oba su prijatelja neumorno učila i nijedan oblačić nije im pomutio uzajamnu ljubav. Kad je Franjo bio imenovan učiteljem mudroslovlja, uze prijatelja svog za ruku, pa će mu ljubazno reći:

»Petre, ja ću predavati u zavodu Beauvais (Bove), ali sobu ću zadržati i mi se ne ćemo rastati«.

»To je za me još veća sreća«, odvrati Petar, »jer sam nakanio, da još učim mudroslovlje prije nego započnem bogoslovlje. Ovako ću još koju godinicu sprovesti s Tobom.«

»Tako sam i ja računao«, nadoveže Franjo. »Ti bi mogao i bogoslovlje ovdje učiti. Tä makar nam i poslovi nijesu isti, zajednički naš život bit će nam ipak vazda mio i drag. Ma bolje se radi i bolje se počiva, kad se dvojica ovako lijepo paze, kao što mi«.

»Nekoliko godina bit će nam lijepo; ali poslije . . . . Budućnost je u Boga . . .«

»Dakako, nu nemojmo dalje o tom govoriti, da ćemo jedan drugoga ostaviti«.

Godine 1529. umrije Franji majka, dok mu je otac umro već nekoliko godina prije. Tako sad osta siroče bez oca i majke. Ali ne! Bog mu dragi poslao drugoga, koji će mu nadomjestiti svu očevu brigu i skrb. Bio to Ignacije Lojolski — treći u kolu. Ignacije bijaše kao i Franjo iz sjeverne Španjolske; obojica plemićkog roda. Kao što sada Franjo, tako je prije Ignacije sanjao o svjetskoj slavi. Kao

što se sada mladome učitelju mudroslovlja, tako se i njemu, hrabrome vojniku, svijet smiješio.

Ignacije bio je zapovjednikom pampelonske tvrđe u francusko-španjolskom ratu. Tuj ga pogodi zrno u nogu, on upozna taštinu svijeta i tvrdo odluči, da će u buduće vojevati pod višim barjakom, barjakom Isusa Krista. Pače on će sastaviti po izbor-četu, da širi kraljevstvo Isusovo na zemlji. Svijetu, đavlu i samom sebi navijestit će rat pa će paklu otimati duše. A s ovijem plijenom steći će ne prolaznu, vremenitu nego vječnu slavu.

Ignacije ostavi svoj zavičaj i povuče se u zabit u manresku spilju. Tuj bi ljuto trapio pokorom tijelo svoje i Bogu se molio. Po nadahnuću Božijem započe opet s djecom latinsku gramatiku (slovnicu) i eto ga u veljači g. 1528. u Parizu, da uči više škole. Kako je Ignacije godinama već poodmakao — bilo mu 38 godina — trebalo mu je u naucima osobite pomoći. Učitelj njegov svjetuje mu, neka se obrati na Petra Fabera. Ignacije pristane na to drage volje. Dnevice bi dolazio u sobu Petrovu, gdje se i Franjo pripravljao kao učitelj za školu. Oba mlada čovjeka prime Ignacija vrlo prijazno. Petra, ovu blagu i otvorenu dušu, dojmio se prvi susretaj u velike; dok Franjo, prožet svjetskim duhom, pokaza se doduše prema Ignaciju veoma udvornim, ali priprosta vanjština Ignacijeva činilo mu se, da je najveća zapreka, te se ne će moći njih dvojica nikada pravo sprijateljiti. Nasuprot Ignacije bijaše odmah s početka uvjeren, da su obojica: Petar i Franjo vrlo zgodni za njegove osnove.

Prošlo je već nekoliko mjeseci, otkad je Petar poučavao Ignacija. Jednog će dana Petar Franji, da

vruće želi, e bi Ignacija uzeli kao druga u svoju sobu. Petar je mogao od Franje tražiti, što je htio; Franjo mu ne bi ništa odbio.

»Drage volje«, odvrati Franjo, »kad Ti to želiš. No ipak bih stavio jedan uvjet!«

»Koji? —«

»Samo po danu smije nam propovijedati. U noći nikada«.

»Ne mislim, da će nas u snu smetati«.

»Prijatelju moj, mogao bi se on zanijeti od svoje rječitosti, a to bi mi bilo neugodno«.

Petar se ljupko nasmiješi, ali u srcu hvalio Bogu, što je privolio, jer se nadao, da će to njegovom prijatelju Franji mnogo koristiti. Franjo je mislio, da Ignacije, koji regbi ništa ne drži do zemaljske veličine i sjaja svjetskoga, mora biti jedna od onih sitnih duša, koje se kreću samo u svagdanjem životu, ali ni korak dalje. Nije znao za njegov rod ni za prošlost njegovu, pa mu se gotovo rugao kao »starom đaku«. Kao s neke visine gledao bi Franjo dolje na Ignacija i na njegov priprosti, no bogoljubni način života, pa bi se Ignaciju samo podsmijehivao. Sva trojica učila bi u jednoj sobi, spavaću sobu imao svaki za se. Petar se doskora preda posvema duhovnoj upravi Ignacijevoj. I sad su živo nastojali obojica, ne bi li Franju, koji je vas zaronio u taštinu i plivao u veselju, što mu se slava promiče, boljemu poučili. Ignacije razlagao jednom Franji podulje o taštini svijeta, nu sve zaludu. Na to će ga sjetiti na onu evanđeosku: Što koristi čovjeku, ako sav svijet zadobije, a duši svojoj naudi? —

»Što koristi čovjeku«, odvrati mu kao u šali Franjo, »ako time ništa ne zadobije nego izgubi samo vrijeme«. I razgovor se prekine. Pa kada opazi Ignacije, da riječ nije pala na dobro tlo, udari drugim putem.

Posvuda stane govoriti veoma pohvalno o darovima Franjinim, kako lijepo uči, kako je pametan i vrstan. A na to mladi ljudi odlučili, da slušaju takvog učitelja. Veselo bi ih Ignacije priveo Franji uživajući pri tom, kad vidje, kako mlađanog učitelja sluša toliko učenika i divi se njegovoj bistroj pameti. Franjo, koji se često znao Ignaciju rugati, bio odveć plemenita srca, da ga ne bi ganuli ovi dokazi neobične dobrohotnosti. Ćutio je dobro, da on ne zaslužuje toliku očinsku brigu Ignacijevu. Malo po malo gledao Ignacija drugim očima. I kada jednom Franjo pouzdano saopći Ignaciju, da je za čas u neprilici radi novaca, a Ignacije mu velikodušno milostinjom pomogao, rodi mu se u srcu harna sklonost spram Ignaciju. K tomu nadođe i štovanje, što se još umnožalo, kad je saznao za dičnu porodicu Ignacijevu. Poznavao je Franjo obitelj Ignacijevu, poznavao i braću Ignacijevu, samo njega nije otprije poznavao. I njemu, koji je bio plemić na kraljevskom dvoru i koji se kasnije proslavio na bojnom polju i sada sav odiše za čast i slavu Božiju: njemu se Franjo dosele rugao i prezirao ga. Odsada ga stane cijeniti u velike. I nije dugo potrajalo, sklopiše obojica iskreno prijateljstvo. Ignacije imao je veliki dio srca Franjina, ali ne dušu. Međutim je gojio veliku nadu, da će ga potpunoma predobiti za Boga. Petar ga podupiraše vrućom molitvom. Još mu iskaza Ignacije veli-

ku uslugu tim, što ga oslobodi iz zamka krivovjeraca. Baš u to doba pristaše krive nauke Luterove nastojaše iz svih sila, da što više njih na pariškoj visokoj školi primame u svoje kolo. I Franjo malo da nije pao u ruke krivovjeraca. On piše: Sv. Ignacije je moju neopreznu mladost sačuvao od stalne propasti, koja mi je prijetila, što sam općio s ljudma heretičkog mišljenja. Ignacije imao osobitu vještinu, da ove ovce u vučjoj koži otkrije i osnove im raspr̀ši.

Nego Petar morade u svoj zavičaj, gdje ostane sedam mjeseci, da uredi neke obiteljske poslove. Za to su vrijeme Franjo i Ignacije, kako su u sobi bili sami, češće zajedno govorili. A kojim plodom urodiše ovi razgovori, vidjet ćemo u narednom poglavlju.

POGLAVLJE TREĆE.

Zbogom tašti svijete!

Ma da se sklonost Franjina prema Ignaciju danomice umnažala, sasvijem tim nije mogao Franjo doći ni do kakve stalne odluke. Slava i čast, kojima su ga opsipavali, odveć su godile srcu njegovu. Jednom će se Ignacije u pouzdanom razgovoru svratiti na duboki smisao već prije spomenutih riječi: Što koristi čovjeku, ako sav svijet zadobije, a duši svojoj naudi, a onda proslijedi:

»Don Franjo! Ako nas iza ovog života ne čeka drugi život, to imate potpuno pravo, što se na stvari ovoga svijeta vežete, a ja sam luđak, dok ih prezirem. Nu ako je ovaj život samo prijelaz k vječnome, to isporedite jedanput prolaznost svjetovnu s trajanjem vječnosti. Mislite li Vi, da čast i sreća, što ih toliko cijenite, s vremenom više vrijede? Tă ipak nam je vječna sreća određena. Niko Vas ne može priječiti, da je postignete, ili Vam je oteti, kad ste ju jednom našli. Ako Vama svijet i sve ono dade, što nudi ili obećaje — kako ćete dugo to posjedovati, što se svršuje s ovim smrtnim životom? Čemu toliki trud i napor, da pribavite duši vremenitu sreću, duši, što je nebeskog porijekla; da za čas zadovoljite srcu, koje je tako veliko, da ga samo Bog može ispuniti? — Neka se slijepac hvata i prve potpore, što mu pod ruku dođe; nu ko ima oči, pa ih prema nebu podigne, ne smije se toliko izgubiti u zemaljštini, da pri tom zaboravi na nebo... Uzmite velmože i velikane, što su ikada živjeli; sve, što su svojim zvali, bilo im je za čas samo posuđeno; na čas smrti moradoše sve ostaviti. Nijedan od njih nije ništa sobom ponio; ni roba ni grimiz kao znak moći ni kraljevsku čast. Koji su se pri rastanku s ovim svijetom još jednom obazreli na svoje bogatstvo i sjaj, vidješe ga gotovo već u tuđim rukama. Franjo! Nije mi nakana, da vidik duha Vašega ograničim; usuprot htio bih, da ga povećam, jer ja to držim uskim, što je ograničeno ovim kratkim životom, niskim, što se ne uzdiže nad zemlju. Kad bi sve ono postigli, srce Vam se ne bi utišalo, ne bi Vas potpuno usrećilo. Odlučite sami, Vi ste dosta razboriti, što je bolje ili sada reći: što koristi, što mi pružaju bogatstvo i čast ovoga svijeta? ili jednom pod moraš reći: što nam je koristila mudrost naša, ili koji nam probitak donio sjaj bogatstva?«

Ignacije doreče te prihvati Franju za ruku. Franjo je vas drhtao. Ignacije upozna boj, što je buknuo u Franjinu srcu. Franjo mramorkom šutio. Ignacije ganut reče:

»Uvjeren sam, da ćete mi i sami sjutra reći: Što koristi čovjeku, ako sav svijet zadobije, a duši svojoj naudi!«

»Ne ću do sjutra čekati«, otpovrnu Franjo plačući; »priznajem, da sam svladan . . . Nego ja ne mogu sve žrtvovati kao što Vi; to nije moguće!«

»Razumijem, da ne možete danas, ali narav, kao što je Vaša, ne može istinu upoznati, a da je ne obljubi i svom dušom ne prigrli«.

Franjo ne odvrati ni riječce. Ignacije ustane, prošeće se nekoliko puta po sobi i pogleda svog mladog prijatelja. Ovaj se sasvijem udubio u ozbiljno razmatranje. Na to im se pogledi sukobiše. Oči Franjine bijahu pune suze. Ignacije mu se približi i zagrli ga. Mogao je sada ovu dušu sasvijem Bogu prikazati, za koju mu se činilo, da ju je Bog odredio za velike stvari. Franjo se uvjeri o svjetskoj taštini. I rasvjetljen svijetlom odozgor osjeti, da Bog hoće, te mu se sav posveti. No mnogo je imao žrtvovati, zato će zamoliti još koji dan za razmišljanje. Ignacije se pouzdano oslanjao na velikodušnost i iskrenost prijatelja svoga, nadajući se, da će to uroditi žuđenim plodom.

Za koji dan izjavi Franjo Ignaciju sasvijem otvoreno, da će biti njegov učenik u duhovnom životu. Tek je vruće želio, da što prije pod njegovom upravom obavi duhovne vježbe, što ih je po nadahnuću Božijem Ignacije u Manrezi sastavio i već mnogima

u Parizu davao s velikim plodom. Bilo to negdje godine 1533. Školska se godina dovrši, praznici nastanu, a Franjo započne u rujnu duhovne vježbe. Prva četiri dana ne okusi ništa. Svaki put bi si za razmatranja noge i ruke svezao, da tako i izvanjskim načinom pokaže, kako mu je do sada duša bila sputana u verige ljudske taštine i da očituje, kako se sav bez sustezanja predaje volji Božijoj. Velika žalost, što je Boga uvrijedio i vruća želja, da mu odsele vjerno služi: bila su dva glavna čuvstva, što mu tada obuzimahu srce.

Kada je obavio duhovne vježbe, gdje je dnevice razmatrao vječne istine i život Spasiteljev, učvrsti se sasvim u svojoj odluci, da će samo Bogu služiti. I mjesto da opet sjedne na učiteljsku stolicu i uči druge mudroslovlje, sam započe učiti bogoslovlje. Pod razboritom upravom Ignacijevom junački je Franjo koracao na putu savršenosti. Videći Ignacije, kako je Franjo duševno ojačao, saopći mu svoju osnovu, kako želi krenuti u svetu zemlju i tamo nevjernike obraćati na katoličku vjeru. Franjo odvrati, da će za njim, kamo god on pošao. I Petar je slično Ignaciju odvratio nekoliko mjeseci kasnije, kad se povratio u Pariz.

God. 1534. bi Petar zaređen u misnike. Dne 22. srpnja, na dan svete Magdalene, služio je svoju mladu misu. Ignacije odavno izgledao ovaj dan. On htjede sjediniti sve one, koje je do tada predobio za službu Božiju. Bijahu to ovi: Petar Faber i Franjo Ksavier u 28. godini života; Nikola Boladilla mogao je biti u 27., a Portugizac Šimun Rodriguez bio je još mladi; Jakobu Laine-

zu bile 22 godine, Alfonzu Salmeronu jedva 18, a Ignaciju 43. Sedmorica u svemu. Sve do sada nijesu pravo ni znali jedan za drugoga. Ignacije predobio je jednoga po jednoga, kao da je on sâm, dok nije došlo vrijeme, da ih sve međusobno upozna-de te im otkrije svoje namjere. Sve su to bili ljudi učeni, zaslužni i mudri. Čas dva čudno pogledahu je-dan drugoga. Svi bijahu silno ganuti. Svi udariše u plač.

»Nijednome od vas«, prozbori mi Ignacije, »nije-sam htio reći imena ostalih drugova, da budete skroz slobodni slijediti nadahnuća Božija. Znam ja dobro, da ćete vi sada, videći jedan drugoga, podvostručiti svoju revnost. Pa kada je već svaki od vas podoban, da proizvede velika djela, koliko više, ako svi za jednu jeditu misao, za jednu jedinu svrhu stupite u zajednicu. Vremena je bilo dosta, da si pred Bogom ispitate zvanje . . . Ja imam samo jednu želju: da milošću Božijom svoj život što više upriličim životu Božanskog Spasitelja. Isus Krist ne htjede samo, da on sam bude svet; on je živio, trpio, umro, a sve za spas ljudi. Ja ću se trsiti, koliko samo po slabosti svojoj uzmogu, da se povedem za njim. Radeći oko savršenstva svoje duše, radit ću podjedno i za boljak braće svoje.«

Na to im očituje, kako ga silno boli, kad pomisli na ona sveta mjesta u Palestini, što su plijen pakla, premda su orošena Božanskom krvlju. Otkrije im odluku, da će poraditi ne bi li židove i nevjernike u svetoj zemlji obratio . . . »Obvezat ću se svečanim zavjetom dobrovoljnog siromaštva i vječne čistoće i hodočašća u svetu zemlju«. I svi oduševljeno i jed-

noglasno uskliknuše: »U svetu zemlju, u svetu zem-lju!« Svi se obvezaše, da će slijediti meštra svog u životu i u smrti. Zagrliše se svi, učitelj s učenicima i ovi međusobno, te obećaše, da će se vazda ljubiti kao braća. Ignacije, najstariji im brat, neka im bude glavar. Odluče, da će ponajprije svršiti bogoslovne nauke, pa onda krenuti u Mletke i odavle u svetu zemlju, osim ako bi im providnost uskratila sredstva, te ne bi mogli na istok. Ne nađu li za godinu dana prilike, da otplove na istok, da ih onda ne veže za-vjet, nego da će u Rim k svetom Ocu papi na službu, pa što on odredi.

Na blagdan Velike Gospojine iste god. 1534. sa-stadoše se sva sedmorica u podzemnoj kapelici cr-kve na gori Montmartru. Petar, koji je jedini bio među njima svećenik, čitao je svetu misu. Poslije svete pričesti okrene se sa svetom Hostijom prema ostaloj šestorici. A svaki od ovih položi zavjet siro-maštva, čistoće i da će u svetu zemlju obraćati ne-vjernike ili da će k svetom Ocu papi. Tada se svi upravo serafinskim žarom ljubavi pričestiše. To je početak »Družbe Isusove«. Španjolsku zapada čast, da se tuj rodila prva misao ovog svetog reda, a Francusku ili bolje Pariz, da se tuj Družba Isusova započela.

Franjo nije više svoj. On se posvetio Bogu i službi njegovoj, posvetio se dvostrukim zavjetom siromaštva i čistoće, posvetio se za uvijek. Općeći dan na dan s Petrom i s Ignacijem, usavršavao se sve više u školi njihovoj. Savjete Ignacijeve slušao bi i slijedio kao dijete, jer se posve izručio njegovoj duhovnoj upravi. Ali ni crni pakao nije mirovao. Brat

Franjin u velike se zabrinu, jer je čuo, da ga je neki Ignacije »pustolov i heretik« uhvatio u svoju mrežu. Ignacije morao baš u Španjolsku, da izravna neke poslove kod svoje kuće. Franjo napisa 25. ožujka 1535. odulji list svome bratu i preda ga Ignaciju, neka mu ga ponese. Prisutnost Ignacijeva, sveti život njegov i razna čudesa, što ih je Bog na njegov zagovor tvorio, raspršiše brzo one crne klevete, što su ih opaki jezici unijeli u kuću Franjinu: u dvorac Obanos i Ksaverski.

Nije se Franjo Ksaverski rodio kao Svetac. Bio je on čovjek pun slaboća kao i drugi, navlastito tašt i slavičan. Ali ozbiljnim promišljanjem i odlučnom voljom, što ju natapala rosa milosti Božije, uspeo se do rijetke savršenosti i postao velikim Svecem. Pa to i jesu ona tri glavna vodiča: ozbiljno razmišljanje, čelik-volja i milost Božija, što će svakoga čovjeka, koji se dâ voditi, dovesti do svetosti.

Do 15. studenoga 1537. učio je Franjo u Parizu bogoslovlje i polučio doktorat i iz ove znanosti, a tada se uputi sa svojim drugovima u Mletke, kamo ih Ignacije pozvao. Franjo spremiv se na put dobije iz Navare vijest, da je izabran za kanonika u biskupiji pampelonskoj. Mnogi bi drugi na to možda nešto kolebao, ali ne Franjo. Bogu se posvetio, njega radi pripravan je sve napustiti. Bilo ih je na putu sada već devet: Franjo, Faber, Laynez, Salmeron, Rodriguez, Bobadilla, Le Jai, Bronet i Codure. Obučeni u dugi crni kaput, pod pazuhom časoslov, štap u ruci, na prsima krunicu, a na leđima svežanj knjiga. Kako su iz Pariza u Mletke pješice putovali i to upravo u zimsko doba, a hranili se milostinjom,

morali su štošta pretrpjeti. Uz to su baš onda ratovali francuski kralj i njemački car, pa su putevi bili dosta nesigurni. A bujica krivovjerstva zaprijetila cijeloj Njemačkoj, da će je poplaviti. Za to su i oni na putu svome idući Lotaringijom i Švicarskom u Italiju bili opsipani ne jednom pogrdama, porugama i prijetnjama. Nu sve se ove tegobe i neprilike rasplinuše, kadno dne 8. siječnja 1537. prispješe u Mletke, gdje ih Ignacije plačući od milja lijepo dočeka.

Prva tuj služba Franji bila, što mu je naredi Ignacije, da s Faberom i s još nekima dvori u bolnici za neizlječive. Jelo si morao prosjačiti kao i ostali drugovi, koji su pomagali u toj istoj i u drugim bolnicama. Kolikog li poniženja! Dični potomak navarskih kraljeva Franjo Ksaverski na ulicama prosjak, u bolnici poslužnik! Zaslijepljeni svijet ne može toga da razumije, ali razumiju Anđeli Božiji i sam Sin Božji, koji se prvi ponizio za nas uzevši sliku sluge. Još nikada nije Franjo izbliza rane ni vidio, a od ove vrsti bolesnika pogotovo mu se narav silno zgražala. Nego kao što staro zarđalo gvožđe iz peći izlazi ražareno i novo, tako je sve staro i grješno u vatri duhovnih vježba na Franji Ksaverskomu iščezlo; on je sada drugi čovjek. Prezirao bi sve, što je dosele ljubio, a ljubio, što je dosad prezirao, spreman s Isusom dobar bojak biti do konca. Ogavnost, za koju se činilo, da je ne može svladati, svlada junački. Ta mnogo i mnogo puta znao mu Ignacije, duhovni vođa i učitelj njegov reći: »Franjo, sjetite se, da se ne može u kreposti napredovati, ako čovjek ne svlada sama sebe.« Evo mu prilike!

Srčano se približi teško ranjenome bolesniku. Ali onaj smrad iz rane tako udari na nj, te je mislio, da će se onesvijestiti. Sad je čas, Franjo, da se nadvladaš, e bi po načelu svetog si prijatelja za korak naprijed pokročio na putu kreposti. Ovako misleći izbije na javu cijela velikodušnost ovog plemenitog značaja. Bila žrtva makar kolika, on će je prinijeti. Pred bolesnikom baci se na koljeno, zagrli ga ljubezno, progovori mu o Bogu i ohrabri ga. Talijanski je onda doduše tek natucao, ali je zborio tolikim žarom srca, te je bio rječitiji nego li bi to mogao i jeziku najvještiji. Otkrije gnojnu ranu. Srce mu spopade još jača ogavnost. Nije još narav svladana. Mladi Svetac hoće po što po to, da sebe pobijedi znajući, da ga Božije oko motri. Lijepo svoje lice primakne gnusnoj rani. Problijedi; narav se zgraža. Što će? Franjo poljubi ranu i isiše je. Pobijedio je! I kod ove pobjede nad samijem sobom ćutio se sretniji nego li ikad i kod najsjajnijih lovorvijenaca, što ih je u svijetu bio ubrao. I premda je taj bolesnik bolovao na strahovitoj zaraznoj bolesti gube, Franjo osta netaknut. I od tog časa nije mu se više grustila nijedna rana. Toliko stoji do toga, da se jednom onako pošteno svladamo!

Ko bi mogao opisati, kolikom se ljubavlju i požrtvovnošću brinuo za bolesnike! Tješio ih, rane im vidao, krevet im spremao, po čitave noći uz njih bdio, sve i najniže im usluge iskazivao! Nu jednakom revnošću, kojom je Franjo nastojao, da bijednima olakša tjelesne boli i muke, trudio bi se i oko spasa duše njihove. »Pa makar se boli tjelesne i ne

dale izliječiti«, znao bi reći, »duša njihova dade se jako lako iscijeliti, samo ako oni sami hoće.«

Deset tjedana sprovede Franjo onako u bolnici, kadno morade s ostalim drugovima u Rim, da si isprose blagoslov u svetoga Oca za hodočašće u sv. zemlju. Vrijeme bilo veoma kišovito, pa uza to ipak moraše gdjekad prenoćiti i pod vedrim nebom. A do tri puta ne dobiše nigdje ni korice kruha cijeli Božiji dan. Sve je ove neprilike snosio Franjo veselo. Okrijepljen blagoslovom namjesnika Kristova vrati se Franjo s drugovima svojim u Mletke. Tu je obnovio na ruke papina poslanika Verallo-a zavjete vječnog siromaštva i čistoće. Iste godine 1537. primi Franjo zajedno s Ignacijem, Bobadillom, Lainezom, Salmeronom, Codurom i Rodriguezom svete redove. Dne 10. lipnja primiše niže redove, 15. subđakonat, 17. đakonat, a 24., na blagdan sv. Ivana Krstitelja, svećenički red. Biskup Nigusanti od Arbe, koji ih je redio, reče, da nikad kod ređenja nije bio tako ganut kao onda, kad je ove svete muževe redio. Kako li se i Ksaver tomu radovao znajući, da će sada još više moći za spas duša raditi! Samo je jedno želio, e bi se gdjegod na zabitnom mjestu dulje vremena mogao pripraviti na svoju mladu misu. I nadala mu se lijepa prilika.

Iz mjesta Monfelice, gdje je propovijedao, vratio se u Mletke, ali je krenuo drugim putem, a ne onim, kojim je onamo pošao. Odjedared ugleda prostu kolibicu među ruševinama. Nikoga nije bilo u njoj. Pa i sam ulaz bio zasut kamenjem. Malo po malo odstrani kamenje i uđe unutra. Zidovi su bili skroz i skroz raspukli, a krovu ni traga. »Gle, tuj bih

ja mogao biti sam s Bogom«, usklikne Franjo pun radosti. Sjutradan nastani se Franjo u novoj si kući, da se tuj strogom pokorom i molitvom pripravi na prvu svetu misu. Iz kolibice ne bi nikad izlazio, osim kad bi pošao u okolicu, da si isprosi što kruha. Onako je Franjo sproveo punih četrdeset dana. Zatim prikaže trojedinome Bogu prvi put nekrvnu žrtvu u gradu Vičenci, kamo je sa svim svojim drugovima bio došao i sv. Ignacije. Za ovog velikog čina tako je obilno lijevao suze te nitko od prisutnih videći Franjinu pobožnost nije mogao ostati suha oka.

Bio je Franjo od naravi čvrsta zdravlja. Nu tolika strogost ipak ga shrvala, i on oboli. Doniješe ga u bolnicu i tuj dobije plemić Ksaverski samo polovicu kreveta. Staviše ga uz nekog siromašnog bolesnika, koji je Franji bio nepoznat. U bolnici nije niko za nj mario, jer je bio skroz siromašan. Bogu za ljubav ostavio je Franjo sve, za to će mu i Bog biti sve.

Bog svojih ne ostavlja! On ga utješi nebeskim viđenjem.

Učeći prije sveto Pismo često bi Franjo zazivao našega svetog Jeronima. Ovo je upravo onaj Svetac, kako i Crkva moli, »koji je najveći tumačitelj svetih knjiga«. A i njegova obitelj štovala je sv. Jeru usrdno, pa ga i on naučio cijeniti još kod kuće. Njemu bi se dakle često i često molio pobožno, da isprosi svijetlo, e bi što bolje razumio sveto Pismo. I nije bilo zaludu. Ležeći jedne noći i sam nemoćan u bolnici ugleda kod kreveta svetog Jeronima, koji mu se ukazao u nadnaravnom sjaju i prijazno mu reče:

»Ovu ćeš zimu sprovesti samo s jednim od drugova u Bolonji i ondje ćeš naći u obilju rada i muka. — Tvoji će ostali drugovi u Rim, Padovu, Feraru i Sijenu.« Ovo mu viđenje napuni dušu rajskom utjehom. I za koji dan ozdravi Franjo potpunoma.

Prema zavjetu svome čekali su Ignacije, Franjo i ostali im drugovi već godinu dana na priliku, da otplove u svetu zemlju. Ali rat među Mlečanima i Turcima još uvijek trajao, a nije bilo nade, da će se skoro svršiti. Za to im valjalo ispuniti drugu polovicu zavjeta naime: da pođu u Rim i tuj se ponude svetoj Stolici. No Ignacije držeći, da ne će biti najbolje, ako se svi odmah zapute u Rim, nego da je dosta, ako on s dvojicom ode. Pa tako i bi. Ostale drugove pošalje u razne talijanske gradove, da rade osobito za spas mladeži. Čuvši Franjo, da je Ignacije drugove mu baš u one gradove poslao, što mu ih unaprijed reče sveti Jeronim, nije više nimalo sumnjao, da je ono odista bilo pravo viđenje. No dugo vremena nije nikome ni riječi rekao o ovoj vanrednoj milosti. Franjo i Bobadilla bili su određeni za grad Bolonju. Bobadilla se kasnije zaputi i u naše krajeve — bio je on prvi Isusovac, koji je došao u hrvatske zemlje, pa je u Dubrovniku i Zadru vrlo blagoslovno radio oko spasa duša.

Prije nego su se razišli prema odredbi Ignacija Lojole, dadoše se na molitvu, e da si izaberu ime, da mogu ljudima reći ko su i što su. Isus Krist bio im je vođa i uzor, pa što naravnije, nego da se nazovu njegovim imenom. Odlučiše dakle, da će se zvati »D r u ž b a I s u s o v a« ili prema španjolskom »Compagnia« — četa Isusova.

POGLAVLJE ČETVRTO.

»Još više, Gospode, još više!«

Čim je Franjo stigao u grad Bolonju, ponajprije obađe grob svetog patrijarke Dominika. Tuj na grobu Svečevu prikaza svetu misu. Dičnog osnovatelja propovjedničkoga reda, komu je glavna zadaća naviještati riječ Božiju, štovao bi uvelike. Isprva se nastani u bolnici, kako su se bili svi dogovorili, da će činiti. Nu vrijedni župnik svete Lucije i kanonik, Jeronim Kazalini jednako na Franju i druga mu navaljivao, dok ih nije sklonuo, da mu budu gostom. Ali opet ne htjedoše da s njime blaguju za stolom, nego bi si svagdanji krušac isprosili idući od kuće do kuće. Poslije svete mise, koju su služili obično u crkvi svete Lucije, propovijedali bi, a onda pohađali tamnice. Živa riječ Franjina, prožeta čistom ljubavlju, urodila je prekrasnim plodovima. A čim se oprostio s ovim jadnicima, hajd' k milim svojim bolesnicima u razne bolnice. Pred večer sabirao bi dječicu, tumačio im kršćanski nauk. A onda bi propovijedao puku, koji je preko dana bio zaposlen, javno na ulici, s kakve klupe. Ma da i nije dobro umio talijanski, to su ga ipak slušatelji držali za poslanika s neba i pomno pazili na njegove riječi. Iza propovijedi bacili bi se pred njim na koljena i skrušeno priznavali svoje grijehe. Često bi morao do kasno u noć slušati ispovijedi. U Bolonji tako učestale pričesti te se činilo, da su se povratila prva kršćanska vremena. Radeći ovako neumorno cijeli Božiji dan sproveo bi ostali dio noći u molitvi s dragim Bogom. Toliki naporni rad, a navlastito ciča-

zima naudi jako zdravlju njegovu. Ljuta ga groznica spopala i tako izmučila, te je izgledao kao mrtvac. Pa je li sada bar mirovao? O ne. Sveđer bi se izvukao na javna mjesta, da one, što su prolazili, potakne na pokajanje. I kad bi ga izdao glas, propovijedalo je njegovo blijedo, pokorničko lice. I mnogi od onih, što su ga tako vidjeli, obratiše se k Bogu. Groznica malo po malo popuštala, kad ga o Uskrsu 1538. Ignacije pozove u Rim.

Nikad više, reče župnik, kad je Franjo ostavio župni stan, nikad više ne će niko stanovati u sobi, gdje je prebivao Svetac.

U Rimu zapade Franju, da naviješta riječ Božiju u crkvi svetog Damasa. — Ali domala nasta u svetomu gradu ljuti glad. Svi drugovi Ignacijevi nastojahu iz svih sila, da ublaže nevolju. Sve vrijeme, što bi Franji preostalo od propovijedanja i ispovijedanja, posvetio bi siromasima. Kako je mnogo njih pritisnuo nemili glad, jadno se vucarili po ulicama i na putu nevoljno umirali. Tražio bi za njih mjesta, kamo da ih sklone; a u imućnijih molio bi kruha, da bijednicima produlji život. A koje bi našao, da su na umoru, ove bi uzeo na ramena i odnio u zakloništa, što ih je za njih isprosio. Gdjegod i kakogod je samo komu od ovih nesretnika mogao pomoći, sve je uradio. Dvorio ih, tješio ih i sokolio ko anđeo s neba. Pa kad ne bi mogao uvijek da spasi život tjelesni, spasao bi barem život duša njihovih.

Dvije godine sproveo je tako Franjo u Rimu radeći neumorno oko spasa neumrlih duša. Našlo se međutim i zavidnika i klevetnika, koji su bacili najodurnije osvade proti Ignaciju i njegovim drugo-

vima, a Bog, koji im je tu kušnju poslao, i obranio ih je sjajno. U to vrijeme marljivo su drugovi Ignacijevi s njime vijećali, kako bi svome apostolskom poletu i žaru osigurali trajnost. Tom prilikom odlučiše, da će osnovati novi crkveni red, komu će u životu i u svemkolikom radu biti uzor Božanski Spasitelj. I da se s njime što bolje ujedine, posebnim će se zavjetom obvezati, da će na mig sv. Oca, Namjesnika Isusova poći, kamo ih god pošalje, bili to vjernici, ili nevjernici, bila to Evropa ili daleko još neistraženi krajevi novoga svijeta. Ujedno zaključiše zamoliti sv. Oca, da potvrdi novi red.

Franjo Ksaverski nije dočekao u Rimu tu potvrdu, kao što ni posve u tančine sastavljene ustanove novoga reda. Valjalo mu poći na novo polje pravoga apostolskoga rada, kamo će ga poslati Namjesnik Isusov.

U ono doba osvojili su Portugalci mnoge velike zemlje u Aziji, cijele pokrajine Indije stajale su pod vlašću njihovom. Ali u Indiji slabo se živjelo. Urođenici, većina njih, klanjali se krivim bogovima, a doseljenici — Portugalci življahu život nimalo kršćanski. U kraljevini Portugalskoj vladao tada kralj, jedan od najbogoljubnijih svoje dobe, po imenu Ivan III. Uzorni ovaj vladar zamoli svetu Stolicu u Rimu, e bi poslala u nove krajeve nekoliko valjanih svećenika, da pogani upoznadu pravoga Boga, a kršćani, što su ondje, da se privedu na pravi, kršćanski život. Sveti Otac papa naloži svetomu Ignaciju, neka odredi, ko će od njegovih drugova u one pogan ske krajeve. Ignacije izabra Portugalca Simona Rodrigueza i Španjolca Nikolu Bobadillu. Čim su

ova dvojica saznala za volju svoga starješine, ostaviše sve, da slijede glas Božiji. Simon ostavi odmah grad Sijenu i premda grozničav, ipak se odmah spremi na put, i to ponajprije u Lisabon, glavni grad Portugalske. Nikola se oprosti s gradom Napuljom, gdje je dulje vremena veoma korisno radio za spas duša, i dođe u Rim. Tuj ga uhvati jaka groznica, pa zato nije mogao na put. Bog bijaše drugoga odredio za Indiju. A koga? Ignacije pozva k sebi Franju, pa mu reče:

Ksaverski! Imenovao sam Bobadillu za Indiju, danas imenuje nebo Vas i ja Vama to javljam u ime namjesnika Isusa Krista. Uzmite teret, što Vam ga naprtila Njegova Svetost kao da Vam ga je stavio na ramena sam Isus Krist. Radujte se, što imate prilike zadovoljiti vrućoj želji, što nas sve obuzimlje širiti vjeru u drugim stranama svijeta. Gospod Vam otvara široko polje, ne Palestinu ili koju pokrajinu azijsku, nego neograničene zemlje, nebrojene države, čitav svijet. Samo toliko polje dostojno je Vaše srčanosti, Vaše revnosti. Hajdete, brate moj, onamo, kamo Vas zove glas Božiji, kamo Vas šalje sveta Stolica i raspalite sve ognjem, štono plamsa u Vama. — Franjo se zacrvenio vas, a tople mu suze navrle na oči. Kako se može misliti, odvrati, na takvog slabića, kao što je on, pa mu povjeriti službu, koja traži jednog apostola. No ipak, reče, da je spreman podložiti se volji Božijoj i sve poduzeti, što bi pospješilo spas Indijanaca. A tada mu se napuni duša rajskim upravo veseljem. I otvoreno prizna svetomu Ignaciju, da ga je već odavno vukla želja onamo u Indiju, jer se nada, da će ondje moći za stalno umri-

jeti za Krista. Sad mu je stvar jasna, što mu je Bog dosele u raznim tajinstvenim slikama pokazao. — Među inim češće mu se u snu činilo kao da velikog i teškog Indijanca nosi na leđima, pa to bi ga toliko umorilo, te je spavajući tako uzdisao i jecao, da se oni, što bi spavali s njime u istoj sobi, od toga probudili. Jednom ga upita drug njegov Laynez, zašto je u noći uzdisao? Na to će mu Franjo ispripovjediti svoj san, pa nadoda, da ga je u snu znoj od muke svega oblio. Drugi je put opet vidio u snu ili u viđenju nepregledna mora i pećine i goleme talase, onda puste otoke i kopno, na kom su stanovali divljaci, a posvuda ga čekali glad i žeđa, nevolja, mnogo posla, krvava progonstva i smrtne pogibelji. Gledajući sve ovo zavapi Franjo: »Još više, Gospode, još više!« Zaludu ga Simon Rodriguez, koji je s njim tada u istoj sobi spavao, molio, neka mu te riječi protumači. Istom kad je polazio u Indiju, otkri mu tajnu.

Drugi dan imao Franjo krenuti na put. Ostalo mu samo toliko vremena, da se s prijateljima oprosti i u svetog Oca pape isprosi blagoslov. Pavao III., koji je tada upravljao Crkvom Kristovom videći kako se u Indiji otvara put Evanđelju, obradova se uvelike. Očinskom ljubavlju primi namjesnik Kristov Franju, pa mu probesjedi:

Svevišnja mudrost daje uvijek milost, što je potrebna, da se teret, što ga ona nametne, može nositi, ma se činilo, da i nadilazi ljudske sile. Imat ćeš u obilju prilika, da trpiš. Nego ti ćeš se sjetiti, da djela Božija uspijevaju samo na putu muka, i da tek onaj smije težiti za čašću apostola, ko je koracao stazom apostola. A život njihov bio je dugi veliki križ i svagdanja smrt. Nebo te šalje na stazu svetog Tome, prvog apostola Indije, da osvojiš duše. Radi revno, velikodušno, da u onim zemljama, gdje je on sijao, vjeru opet probudiš. I ako Bog dopusti, da proliješ krv za čast Isusa Krista, ah tada se drži presretnim, da te je Bog udostojao, da umreš za tako svetu stvar. Ta lijepo je umrijeti smrću mučeničkom!

Duboko, duboko je bio Franjo ganut ovim ljubaznim riječima vrhovnog glavara katoličke Crkve. Činilo mu se, kao da sluša glas samoga Krista. Odgovori svetomu Ocu s nekoliko skromnih riječi, što su odavale toliku velikodušnost, da je Pavao III. regbi već unaprijed bio uvjeren o sjajnim uspjesima novoga apostola indijskog. Iz svega srca podijeli mu svoj papinski blagoslov i više ga puta zagrlio, a onda ga milostivo otpusti. Još mu se valjalo oprostiti sa svetim Ignacijem. Dvanaest godina vezali su obojicu srdačni vezi, voljeli su se oni ne kao braća, nego kao otac i sin. Bog traži žrtvu, da se rastanu. I Franjo otputova iz Rima 16. ožujka 1540. A ponio je sobom troje: časoslov, blagoslov svetog Oca pape i blagoslov svetog Ignacija. Dan prije odlaska (15. ožujka) preda na rastanku s Laynezom 3 vlastoručna pisma, da se kod izbora Generala pročitaju, kad novi red bude potvrđen. U tim listovima on se 1. unaprijed podvrgava ustanovama reda, kad ga Papa potvrdi; 2. unaprijed izabire za Generala Ignacija; 3. unaprijed polaže tri redovnička zavjeta. Red bi potvrđen u rujnu iste godine 1540.

U 16. stoljeću niti se tako lako niti tako brzo

putovalo, kako to biva dandanas. Nije tuj bilo željeznica ni parobroda. Putovi su slabo bili prohodni, a kolima se vozilo rijetko. Putnik, koji je mogao, zajašio bi dobra konja, a ko nije mogao, taj bi pješice. Istodobno vraćao se kraljevski poslanik Petar Maskareni u Lisabon, pa se vozio u kočiji. Odlična pratnja njegova jašila na konju, a služinčad išla za njim pješke. Franji dade poslanik konja. Ali što učini Franjo? Na čitavom putu iz Rima u Lisabon preko Italije i Francuske, što je trajalo do tri mjeseca dana, prihvatio bi on svaku zgodu, da dokaže savršenu ljubav k Isusu i neumrlim dušama, krvlju Kristovom otkupljenim. Većinom bi proste sluge jašile na njegovom konju. Idući pješke mogao je lakše raspletsi razgovor s onima, koji nijesu imali konja. A govor mu tekao kao slatki med, te bi svima omilio i poteškoće puta olakšavao. Kad bi se kamo svratili, to bi znao sam i konje čistiti; noćio bi ili na tvrdoj zemlji ili na slami, a svoju sobu odstupio bi drugima. A pri ovim djelima ljubavi i poniženja ne smijemo nikada zaboraviti, da Franjo potječe iz najvišeg plemstva, i stoga da je bio veoma fino odgojen. Put ih nanio i u gradić Loreto, gdje je Franjo posljedni put pohodio svetu kućicu nazaretsku. Za nekoliko dana prispije u Bolognu. Odavle dne 31. ožujka 1540. piše magistru Ignaciju — onda još nije bio general — pismo.

Milost i ljubav Gospoda našega Isusa Krista bila nam vazda u pomoći. Amen. Na sveti uskrsni dan primio sam Vaše pismo, što je bilo priloženo listovima za g. poslanika. Ne mogu Vam reći, koliku mi je to radost i utjehu donijelo. Jedini Gospodin Bog

to znade. U ovom životu ne ćemo se više vidjeti, samo ćemo se pismeno zabavljati. Ali na drugom svijetu! Tamo ćemo se gledati licem u lice i u nebeskoj slavi združeni biti. Nema druge, nego da se u ovo kratko vrijeme zemaljskog progonstva međusobno tješimo čestim dopisivanjem. Ja ću sa svoje strane po nalogu Vašem jako često pisati, kao što to običavaju dobra djeca... Gospodin poslanik iskazuje mi toliko milosti, da ih nijesam vrstan izbrojiti. I nikada se ne bih dao nagovoriti, da ih primim, kad ne bih mislio i bio uvjeren, da ću ih u Indiji žrtvom svoga života naplatiti. Na Cvjetnicu sam ga u Loretu u crkvi naše drage Gospe ispovjedio, pa njega i mnoge druge osobe od pratilaca njegovih pričestio. Svetu sam misu čitao u milosnoj kapelici, pa je vrli gospodin izrijekom zaželio, da se on i pratnja njegova pričesti u tom svetištu. Na Uskrs se opet ispovjedio i pričestio s mnogom bogoljubnom gospodom od pratnje. Kućni kapelan gospodina poslanika preporuča se vruće cijeloj Družbi; obećao mi, da će nas pratiti u Indiju... Ovdje u Bologni imam više posla u ispovijedaonici nego li sam imao u Rimu u crkvi svetog Ljudevita. Sve vas srdačno pozdravljam. I ako ne spominjem svakoga izrijekom, nemojte misliti, da sam na ikoga zaboravio. Vaš brat i sluga u Kristu — Franjo.

U Bologni radio je Franjo prije već dvije godine i ostao u živoj uspomeni kod svih. I za to sada, netom se pročulo, da je Franjo opet k njima došao, cijelim je gradom zavladalo veselje i uzrujanost. I ljudi i žene i staro i mlado i bogato i siromašno, svaki je htio, da što prije vidi Franju. Na dva sata

prije zore zgrnuo se svijet u crkvu svete Lucije, gdje je imao Franjo misu govoriti. Mnogi htjedoše da si kod njega u sakramentu pokore još jednom očiste dušu; drugi, da iz njegovih ruku prime sveto tijelo Kristovo; treći opet tražili od njega po koju utješljivu riječ. I ovako je bio po vas dan zaposlen. Iza nekoliko dana valjalo je nastaviti put. Nu ko bi opisao onu tugu i žalost, kad se razglasilo, da Franjo odlazi u Indiju. Na ulicama, u crkvi, gdje bi ga god sreli i vidjeli, zaplakali bi ljudi. Više njih prijavilo se, da će s njime: Oče moj, pratit ćemo te u Indiju! — Uzmite nas sa sobom! Dajte, da idemo s Vama! I nikako nije mogao zapriječiti, da ga prate dobar komad puta. Sve jednako bi svjetina jecala: Nikada, nikada se ne ćemo više vidjeti! Ah, nikada Vas više ne ćemo vidjeti! Nikad nas više ne ćete blagoslivljati. I sam poslanik kao što i cijela pratnja njegova bili su silno ganuti motreći ovakove prizore. Možda se nikada nije ovako poniznome i tako siromašnome toliko časti i odanosti iskazivalo. Nijedan od onih nije cijeli život svoj zaboravio na onaj ganutljivi »S Bogom!« Plačući i klečeći primiše stanovnici Bologne zadnji blagoslov apostola, koga su toliko ljubili i štovali, a koga će opet vidjeti istom u nebu. — Ova je ljubav odanih Bolonjaca dašto dirnula i Franju duboko u srce, pa je i on blagoslivljajući ih ljuto zaplakao. I kad je puk ostao klečeći na koljenima, a Franjo s ostalima poodmakao, još se jednom okrene, pa im dovikne iz daljine: »Draga moja braćo iz Bologne, nikad, pa ni u Indiji, ne ću vas zaboraviti, molite se i vi za me!« A ljudi gledali još dugo za njim.

»Dok smo još u Italiji bili«, pripovijeda u jednom pismu sam Franjo, »spase Bog jednog pratioca gospodina poslanika na čudesni način. Bio je to onaj isti, kako znate, koji je u Rimu osnovu svoju, da stupi u redovnički stalež iz slaboće i malodušnosti odgodio i poslije sasvijem napustio. Stigosmo na obalu vrlo široke rijeke, koja se nije mogla prejašiti. Makar smo ga svi od toga odvraćali, ipak on htjede da pokuša, te pojuri s konjem u rijeku. Ali netom zađe u rijeku, svi presenećeni opazismo, kako ga silni valovi zajedno s konjem zaniješe tako daleko, kako je u Rimu od Vaše kuće do crkve svetog Ljudevita. Nu Gospodin Bog usliša vruće molitve, što ih poslanik i cijela mu pratnja molila, roneći suze za nesretnikom, za koga smo držali, da će za stalno zaglaviti. Očevidnim čudom izbavi se iz očite smrti u valovima. Bio je u pratnji poslanika konjušnik. Nema sumnje, kad ga je voda zanijela, da je volio onda biti u manastiru! Mučila ga sada navlastito misao, što je toliku milost ludo izgubio, koju bi zaludu poštо poto tada hotio kupiti. To mi je sam poslije priznao pridodajući, da ga je u ovom opasnom času potresla manje ona grozna pogibelj, nego li grižnja savjesti, koja mu spočitavala život, što ga je sprovodio nehajno ni ne misleći na smrt. Nu najviše ga peklo, što se na žalost tako kasno pokajao, da je propustio stupiti u red, kamo ga Bog jasno pozivao. Ove ga misli tako obujmiše, te je spasiv se druge opominjao, da nikada takovu pogrješku ne učine. Čitava njegova vanjština potvrđivala je riječi njegove; da, bljedoća u licu i misao na pogibelj, kojoj je izmakao, učiniše, te se činilo, kao da

je došao s drugog svijeta. Tako obilno i krepko znao bi govoriti o mukama prokletih, kao da ih je već sam okusio. Opet i opet znao bi primijetiti: za stalno ne će onaj, koji za života nije mislio, da se na smrt pripravi, ni na čas smrti imati više vremena, da svoje misli upravi na Boga. I ovi govori nijesu bili plod čitanja, nauka ili razmišljanja, već pravih osobnih iskustva njegovih. Kad god na to pomislim, spopada me žalost, što su tako bezbrižni mnogi od naših prijatelja i znanaca, koji isto tako odgađaju, da izvrše dobre misli i svete želje Bogu služiti, prem se ćute, kako sami priznaju, na to potaknuti. Ali kako se bojim, mogao bi i njima kucnuti časak, gdje ih ne će moći više izvesti, ma kako to silno željeli!«

Kako vidimo iz ovog lista, Franjo je u svojoj poniznosti za cijelo mislio, da konjušnik ima zahvaliti spas života molitvama poslanika i njegove pratnje; ovi pak nijesu ni za čas krzmali, da ovo izbavljenje pripišu Franji, koga su svi smatrali Svecem.

Iza tromjesečnog putovanja evo Franje u Lisabon, dne 15. lipnja 1540. U Indiju je imao otploviti istom u proljeću. Dotle ostane u Lisabonu. Zajedno s ocem Simonom Rodriguezom nastani se u bolnici. Hranu bi si prosjačili, ma da im je kralj odredio stan i hranu na kraljevskom dvoru. Kako i što je tuj radio Franjo, neka nam sam priča:

»Imademo tuj mnogo iskrenih prijatelja. Nu nedostaje nam vremena, da svakoga napose obađemo, kako to traži stalež i čast njihova. Upoznao sam se s više njih, koji su skloni savršenstvu. Vruće žele oni Bogu služiti. Bilo bi po njih veoma korisno, da im se duhovnim vježbama pomogne. Ovako bi oni

odmah izvršili ono, što od dana do dana odgađaju. Makar se i požurili, da čine dužnost svoju, teško će izmaći računu, koji će se od njih tražiti, što ovako oklijevaju. Prije svega valja gledati, da im pokažemo, kako su ništetni razlozi, zbog kojih krzmaju. Mnogima će, upoznadu li tačno dužnost svoju, biti spasonosan žalac, da se probude oda sna. Sveđer bi se sjećali, da ne mogu naći mira, gdje ga nije. Ima ih, koji si glavu razbijaju, kako će regbi Boga privući na svoje želje. Kamo ih Bog zove, morali bi ići. Više se ovi ravnaju neurednim nagnućima svojim, nego li nadahnućima Božijim. Ovakovi zaslužuju više, da ih sažaljujemo, nego da im zavidimo. Zaludu se oni muče; sklizavom stazom hrle u propast. Ta na koncu mučnog života naći će samo ponor, ili bolje naći će propast i vječno prokletstvo.

Čim stigosmo u glavni grad, pozva nas kralj već treći ili četvrti dan k sebi. Primio nas vrlo milostivo. Bio je u svojoj sobi sam s kraljicom. Čitav sat ostadosmo kod njih. Čudo stvari su nas pitali. Kako živimo? Kako smo se upoznali i stupili u Družbu? Kakve su nam bile u početku osnove? Kakva su bila ona progonstva u Rimu.... Kralj i kraljica sve su pomno slušali i radovali se. Ispričasmo im, kako se kuće naše upravljaju. Rekosmo im, što je osnova i svrha naša, kakva li uredba. Na to pozove kralj djecu svoju, te nam predstavi kraljevnu Mariju i kraljevića Ivana. Onda uze kralj pripovijedati, koliko ima djece, koliko mu pomrlo i koliko mu još živi. Kralj i kraljica iskazaše nam nehinjenu dobrohotnost. Nj. Veličanstvo preporuči nam silno mlado plemstvo na dvoru, neka ih ispovjedimo. Pače izda

zapovijed, da svi ovi mladi ljudi idu svakih osam dana na svetu ispovijed; a nama priveza na srce, da pomno pazimo, da se to i zbude. I uopće neka budnim okom na ove mlade ljude pripazimo. Kao razlog ovoj naredbi navede, e je tvrdo uvjeren: da mlade ljude ovoga staleža valja za mladosti putiti na spoznavanje i ljubav Bogu. U kasnijem životu bit će onda značajni i krjeposni muževi. Kad bi plemstvo bilo, kakovo bi imalo da bude, onda bi se dakako i puk poveo za primjerom njegovim. Zle običaje u kraljevstvu svom hoće da popravi. Ako se samo odgoji zdravo plemstvo, bit će to lako. On o tom ne sumnja ni malo. Primjer će prvoga staleža u državi potaknuti na dobro veliki dio podanika njegovih. Veliku hvalu dugujemo Bogu, što je plemenitome knezu dao tako vjersko osjećanje, toliku revnost za promicanje časti Božije i toliku ljubav za sve, što je dobro.«

Drugi je opet put spomenuo u listu svetomu Ignaciju, kako bi dobro bilo po mladež, kada bi se za nju podigla posebna kuća (konvikat). Neka mu pošalje propise za učenike. — Obilje blagoslova izlije nebo na rad Franjin u Lisabonu. Odmah iz početka pokaza se u narodu veća bogoljubnost; stadoše češće primati svete sakramente. Prije bi se većina samo u korizmi ispovjedila. Malo po malo prenijela se ova revnost u češćoj ispovijedi i pričesti i u druge gradove. Najljepšim izgledom prednjačio bi sam kraljevski dvor. Franjo pohađao često tamnice. U bolnicama tješio bi bolesnike. U crkvi slušao ispovijedi puka. Dječicu bi učio katekizam. Posvuda bi sijao riječ Božiju.

U gradu Koimbri bio tada učitelj bogoslovlja na glasu, Franjin ujak. Željno je ovaj želio, da vidi Franju. Ali sve zaludu. Franjo nagovori kralja, neka ga ne šalje. Ujaku pako u dva maha odvrati, da će se vidjeti u nebu. U svom dnevniku napisa sam ujak ovako: Htio sam zadnje dane života dokrajčiti u Indiji; ali Ksaverski je mislio, kako sam ostario, da nijesam podoban za tegobe misije.

Međutim stiže našim misijonarima radosna vijest iz Rima: Papa Pavao III. potvrdio je svečano novi red pod imenom »Družbe Isusove«. U Lisabonu navalili mladi ljudi na Ksavera i Rodrigueza da ih prime u svoju Družbu, pače, da ih povedu sobom u Indiju. Franjo primi samo jednog imenom Mancija (Mansilkasa).

Vidio je kralj, kako se vas grad preobrazio. Bit će korisnije, mislio je on, ako Franjo i drug mu ostanu u evropskim zemljama. Za to će kralj pod jesen 1540. zapitati svoje vijeće, što misle o tom. Svi vijećnici osim jednoga bili su istog mnijenja, kao i kralj. Samo Don Henrik mislio je, da se ne smiju protiviti jasnoj odluci Božijoj. Glava svete Crkve odredila je Franju za Indiju, oni da ga ne smiju zaustavljati. Indija je dio države Portugalske. Valja je cijeniti kao i Portugalsku. Neznabošci dadu se više puta lakše obratiti, nego li čovjek i misli, ako samo vide pred sobom vjerovjesnike, koji su skroz nesebični ljudi. Ali na sve ove razloge ogluši se vijeće. I bi odlučeno, da Franjo i Simon ostanu u Portugalskoj. Ljuto se kosnula ova odluka obojice. Nije bilo druge, nego piši u Rim ocu Ignaciju, neka im pomogne. Ignacije se obrati na svetog Oca papu.

Ovaj će Ignaciju, da je sve prepustio portugalskomu dvoru. Ignacije napisa dvije poslanice i pošalje ih u Lisabon: jednu Franji i Simonu, a drugu Maskareni. Prvoj dvojici kaže, da kralj portugalski u tom poslu zastupa Boga i za to ga imadu slušati. A Maskareni izjavi, da Franjo i Simon stoje kralju na službu, pa ako odista želi kralj, da će obojica za uvijek ostati u Portugalskoj. Nego on misli, da bi se mogli nagoditi. Simona neka zadrže u Portugalskoj, a Franju neka puste u Indiju. Kralj odobri to. Još tri tjedna, pa će Franjo u Indiju.

POGLAVLJE PETO.

U daleki, strani svijet.

Vrijeme za plovidbu primicalo se sve bliže. Kralj se u velike zabrinuo. Htio je on, da po mogućnosti sam sve uredi za indijsko plemstvo i vjerovjesnike. Jednog će dana pozvati preda se oca Franju Ksaverskoga. Kralj mu uruči četiri papina pisma. Jednim bi imenovan papinim poslanikom (nuncijem) u Indiji. Drugim mu pismom sveti Otac papa podijelio punomoć, da na čitavom istoku katoličku vjeru proširi, da može u ime papino davati oproste, mijenjati zavjete itd. Trećim ga preporučuje Davidu, etiopskomu kralju Crnaca. Četvrtim napokon moli sve vladare tamo s juga Afrike sve do rijeke Ganga u Aziji, da Franji posvuda pomažu vladarskim ugledom svojim. Franjo primi ova pisma iz ruku kraljevskih najvećim strahopočitanjem.

»Veličanstvo«, reče Franjo, »nastojat ću nositi teret, što mi ga Bog i namjesnici njegovi na zemlji

dadoše. Slab sam ja i te kako, ali Bog je svemoguć. U njega se jedinog pouzdajem.«

»Obađite sve portugalske tvrđe«, odvrati kralj. »Prigledajte, da li se Bogu služi. Obavijestite me, što bi najbolje moglo kršćanstvo ondje učvrstiti. Pišite često i potanko, ali ne samo mojim ministrima, nego izravno meni samome. Preporučam se, oče moj, Vašim molitvama. Molite i za kraljicu, kraljevića, Portugalsku.«

»Sve dane života svoga, Veličanstvo, nikad ne ću zaboraviti Vaše dobrote, kojima ste me blagoizvoljeli počastiti.«

»I ja Vam se zahvaljujem za sve dobro, što ste mi iskazali, oče Franjo. Žao mi je, kad vidim, da odlazite... Ali volji se Božijoj moramo pokoriti.«

U lisabonskoj luci bilo sve krcato. Časnici, vojnici, mornari: sve se tu na obali zgrnulo. Iz grada vukli se tovari više dana. Pet velikih lađa usidrilo se u luci i povrh toga još drugih brodova. A sve to imalo zaploviti daleko, daleko u Indiju. Kralj htjede, da Franjo bude svim dovoljno opskrbljen; da ima dosta odijela, kućnog posoblja i poslužnika, kako to dolikuje visokome dostojanstvu njegovu. Ta on je apostolski poslanik. Za to dođe grof Atajde, nadzornik pomorske vojske k Franji, pa će mu:

»Oče Franjo, kralj želi, da budete obilno provideni za put. Budite tako dobri, pa mi dajte popis stvari, koje ću Vam dati dopremiti na brod.«

»Neizmjerno me ganula dobrota Njegova Veličanstva. Ali — meni ne treba ništa.«

»Oče moj, kralj je izrijekom zapovjedio: Na brodu Vam ne smije ništa manjkati, što biste željeli. Tako želi kralj.«

»Gospodine! Onome, koji ništa ne treba, ništa ni ne manjka. Zahvaljujem Vam hiljadu puta! Kralju sam isto tako od srca zahvalan; ali gospodine, još više Božijoj Providnosti. Ma Vi ne ćete, da se u nju ne pouzdajem? Je li tako?«

»Predragi oče! Ja Vam se odista divim. Ali dopustite mi, da Vam kažem, da se i kralju moram pokoriti.«

»To ste već učinili, gospodine!«

»Ja bih samo nešto nadovezao, oče moj. Providnost ne tvori svagda čudesa. A ne bi li to značilo, kušati je? Vi hoćete da pođete na tako dalek put, a da za se ne uzmete baš ništa!«

»Dobro, gospodine. Popisat ću Vam nekoliko pobudnih knjiga. Ove bi se mogle veoma korisno porazdijeliti u Indiji među Portugalce; nemaju ih oni. A za se molit ću haljinu od prostoga sukna. Kad se plovi oko rta dobre nade, vele, da je zima pogibeljna.«

»Zaklinjem Vas, oče moj, učinite mi ovu ljubav: Zahtijevajte što više, nego je ovo. Dajte kralju za volju!«

Ne znam, što bih drugo zahtijevao, gospodine. Ta ja ništa ne trebam!«

»Ali ćete uzeti barem poslužnika, što će Vam se dati?«

»Dokle ja god imam ove dvije ruke, gospodine, nadam se, dat će mi Bog milost, da ne trebamo drugog poslužnika do no sama sebe.«

»Oče moj, pristojnost traži, da imate poslužnika; svoju čast ne smijete poniziti. Kralj mi reče, da putujete kao papin poslanik. Pristaje li papinskome poslaniku, da si na brodu sam rublje pere i sam hranu kuha?«

»Molim Vas, gospodine, oprostite, što ne mogu popustiti Vašim usrdnim molbama. Nego moja je nakana i volja, da se sam služim. A koliko bude moguće, poslužit ću i druge. Držim, da to mogu, a da ne okaljam časti svoje. Dok ja ništa zla ne činim, ne bojim se, da ću bližnjega svoga sablazniti. A ne ću tijem ni oslabiti povlastice, što mi ih se udostojala podijeliti sveta Stolica. Gospodine, priznajmo otvoreno: to su ljudski obziri, to su kriva mnijenja o pristojnosti i dostojanstvu, koja su Crkvi nanijela toliko zla, što ga vidimo na svoje oči.«

Nije ga više grof napastovao. Odrešiti glas njegov, prem i tada veoma blag, imao je u sebi toliko dostojanstva, te se nadzornik nije pobojao, da će ovaka narav umanjiti ugled. Franjo je znao u drugih pobuditi štovanje, ma se i ponizio. To je uopće tajna Svetaca, a on ju je, čini se, imao u većoj mjeri nego drugi. Franjo se držao one Spasiteljeve: »Nijesam došao, da mene drugi služe, nego da ja služim druge.«

Osvanu željkovani dan plovidbe. A hoće li Franjo sam u Indiju? Ne će. Dva mlada Isusovca pođu s njim. Bio to O. Pavao Kamerini iz Italije i Franjo Mancija iz Portugalske. Ovaj još nije bio svećenikom. Do broda prati ih O. Simon Rodriguez. Sada mu se valja rastati s Franjom, koga je toliko volio, a Franjo se mora dijelit od cijele Evrope. Tuj ostavlja on svoja najnježnija i najslađa čuvstva. Ali on je sretan, što toliku žrtvu može Bogu prikazati. I onako je znao često puta reći: »Ko je bez križa,

taj je bez života.« Na palubi broda, kojim je ravnao sam potkralj, oproste se Simon i Franjo. Simon plakaše gorko. Franjo ga prihvati za ruku te mu reče:

»Predragi brate, to su zadnje riječi, što ću Vam ih reći; na ovom svijetu ne ćemo se više vidjeti. — Snosimo strpljivo, što ćemo se rastaviti. Združimo se s Bogom ! Tako ćemo biti i jedan s drugim združeni. Ovu našu zajednicu u Isusu Kristu ne će moći ništa raskinuti.«

I da ga još više utješi, protumači mu smisao tih riječi: »Još više, Gospode, još više!« da mu je naime Bog ulio čežnju za još većim križem nego mu se u viđenju prikazao. Oba se brata bratski zagrliše, a lica im se orosiše toplim suzama. Bile su to tihe suze — suze svetačke. Franjo Ksaverski otkrije čitavo veliko srce u utješnim riječima, što ih izusti bratu na rastanku. Vidje, gdje Simona boli, što ga ne će više vidjeti na zemlji. Tako daleko bit će jedan od drugoga rastavljen. Zato mu i reče: »Tješite se, ja idem da trpim; ja idem da trpim mnogo.« To je utjeha, što je daje Svetac srcu, koje ga je kadro pojimati. A Simon je znao i cijeniti ovakovu utjehu. Još se jednom zagrliše. Oprostiše se za uvijek na zemlji. Znak bi dan; sidra se dignu. Brodovlje se zaveze u debelo more. Iz Lisabona otplovi Franjo baš uoči Žalosnog petka na svoj 35. rođeni dan. Bilo je to 7. travnja 1541. Tri dana prije toga, to jest 4. travnja, dobi nova Družba u Rimu, prvoga starješinu svog u osobi oca Ignacija Lojole. Tu je vijest Franjo primio istom iza dvije godine.

Dva su puta vodila na početku novoga vijeka iz Evrope u Indiju. Jedan išao Sirijom na rijeku

Eufrat u perzijski zaljev; drugi kroz Misir i Crveno more. Nu otkako su Muslomani zaposjeli one krajeve, bila su oba puta Evropejcima kao zatvorena. Šta ćeš? Valjalo potražiti treći novi put. Makar bio i dulji, samo da se čovjek očuva od ljutih dušmana. Portugalci su se prvi sretno nečemu dosjetili. Obađoše Afriku, Arapsku i Perziju, pa ovako stigoše u Indiju. Godine 1497. pokuša glasoviti zemljopisac i istražitelj Vasco di Gama da oplovi južnu Afriku. Uspije i duž istočnog primorja Afrike stigne do Melinde. Ondješnji vladar primi ga vrlo prijazno. Dade mu splav, na kom je Vasco zaplovio u Indiju. Ovako dođoše Portugalci, najzapadniji narod Evrope na prag istočnog svijeta. Indijska roba mogla se lijepo prevoziti sve do skrajnjeg zapada. Razumije se samo sobom, da je stojalo još mnogo truda i muke, dok Portugalci sigurno zaposjednu Indiju. Poteškoće su bile goleme. Ali nešto milom nešto silom i oni zagospodovaše Indijom. Kadno Portugalci prvi put pokročiše na indijsko zemljište, bilo ondje 160 milijuna ljudi. A kakovi su bili po vjeri? Jedno 200.000 t. zv. tominih kršćana. Kako se drži, sveti Toma apostol donio je prvi svijetlo vjere u Indiju. I ovi se kršćani smatrali potomcima prvih stanovnika, što ih je sveti Toma pokrstio. Ali kakovo je to bilo sada u njih kršćanstvo! Bijaše natrunjeno sujevjerjem i poganskim običajima. Velika većina štovala je krive bogove. Isto tako bilo tuj mnogo muhamedovaca. A i Židova nije manjkalo. Već je Vasco poveo sa sobom onamo do dva vjerovjesnika. Jedan od njih umrije već na putu. Drugi, pun žara, propovijedao nauku Kristovu. Ali iste godine podnese mučeničku

smrt. Oko godine 1500. krenu u Indiju 17 svećenika: osam svjetovnih, a osam iz reda svetog Franje i jedan vojnički kapelan. Poslije pridođe još devet franjevaca. Iza nekoliko godina priličan broj svećenika iz reda svetog Dominika i svetog Franje umnoži jakost radnika Gospodnjih. Svi su ovi vjerovjesnici imali pune ruke posla. Evropejce, što su se ondje naselili, valjalo je uzdržati u katoličkom životu. Tomine kršćane trebalo je podučiti, pogane i muslomane obratiti. Ne mogu se tuj na šire opisati apostolski radovi vrlih ovih poslenika Kristovih, od kojih su mnogi podnesli mučeničku smrt za vjeru Isusovu. Još prije nego je Franjo Ksaverski i vidio Indiju, svjetovni svećenici i redovnici Dominikanci, a osobito Franjevci uradili su tuj mnogo za svetu Crkvu Božiju. Ipak je bilo mladoj Družbi Isusovoj pridržano, da u Franji Ksaverskomu pošalje u Indiju pravog apostola.

Apostolski je muž za plovidbe lijepo razvijao apostolski svoj rad. Na lađama se vozilo preko hiljadu duša. Svima je hotio, da sve bude, e bi sve predobio za Krista. Sa svakim bi zapodjeo govor o stvari, koja mu je bila najviše na duši. S brodarima zapleo riječ o putovanju po dalekom moru, s trgovcima o robi i trgovini, s činovnicima o državnim poslovima, s vojnicima o ratu. Pače pridružio bi se i igračima. A znao bi pokazati, da se čiji dobitak ili gubitak za igre hvata i njegova srca. Umiljatom besjedom sva bi srca predobio za se. Pa i surovi, izopačeni ljudi rado bi se s njime zabavljali.

Kako je bio svima u volji, svi su ga drage volje slušali, kad bi na lađi propovijedao. Svake bi nedjelje i blagdana stojeći pod visokim jarbolom držao propovijed. A one, koji su zaboravili kršćanski nauk ili ga nikad nijesu ni znali, poučavao bi dnevice. Na njegovu ponuku uveo se lijep običaj, da se ujutro i uvečer na glas i zajednički molilo. Na lađama zavlada doskora općenita bogobojazljivost. Riječ njegova krila u sebi toliku snagu, te je prestala svaka psovka i kletva. Svi su se ljubili od najvišeg do najnižeg. Ali svi su dakako najvoljeli Franju.

Više puta molio ga potkralj, da ruča zajedno s njime. Nu ponizni redovnik ne dade se na to nikako sklonuti. I makar je bio papin poklisar, ipak za cijele plovidbe nije okusio drugo, nego što si je isprosio od putnika. Ali eto jada! Među putnicima zavlada kužna bolest. Svaki se čuvao, da se ne okuži. Pomrlo ih do osamdeset. Požrtvovni Franjo dvori bolesne danju i noću. Otire im znoj, čisti im rane, sluša ispovijedi, pripravlja na smrt. Kad eto i Franjo podlegao silnome naporu. I njemu baš ljudski pozlilo. Potkralj mu pošalje jestvina od svoga stola. Franjo ih primi, ali ne za se; sve je podijelio među druge bolesnike. Potkralj mu doznači oveću sobu, da može lakše počivati. Nu Franjo smjesti unutra bolesnike, što su bili u najvećoj pogibelji.

Južnu Afriku već su oplovili. Šesti mjesec plovidbe, kad bi morali biti već u Indiji, iskrcaju se istom na Mozambiku u istočnom primorju Afrike. Bolesnike preniješe s lađa u bolnice. Franjo će s njima. Kao brižna majka za bolesnim čedom svojim, tako se Franjo brinuo za bolesnike. Vidao im rane i tijela i duše. Jednom ga sretne liječnik ovako u poslu, a upravo je samoga Franju tresla ljuta groznica. Liječnik ga zamoli, neka ide u krevet.

»Poslušat ću vas rado«, odvrati Franjo, »samo dok izvršim svoju dužnost. Radi se o spasu jedne neumrle duše, ne smijem ni časa izgubiti.

Mladi brodar na smrt bolestan ležao na slami. Franjo naredi, da ga polože u njegov krevet. Za tim legne do njega i uze ga nagovarati, da se pokaje za svoj predašnji život. Neka se uzda u neizmjerno milosrđe Božije. Čitavu je noć sproveo ovako uz bolnika. Raskajan i pun nade i utjehe preminu brodar u naručaju Franjinu. Sada istom legne Franjo na počinak, ali ne u krevet nego na tvrdu zemljicu. U ovakovim djelima ljubavi i pokore sproveo Franjo šest mjeseci. Od Mozambika do Indije bilo još 900 sati plovidbe. Potkralj zapovjedi, da će sada dalje. Dobrano bolesnikâ nije moglo nikud iz bolnice. Uz njih ostavi Franjo ona dva Isusovca, što su se u Lisabonu s njime ukrcali. Franjo se morao voziti na manjem, lagljem brodu s potkraljem. Potkralj također obolio, pa je želio, da Franjo bude uza nj. Mimogred ostanu nekoliko dana u gradu Melindi, portugalskoj naseobini. Portugalski se trgovci često tuj zadržavaju. Onima, koje tuj zateče smrt, stavljaju na grob velike spomenike u obliku križa. U okolici grada podigoše Portugalci golemi križ od kamena, vas pozlaćen. Sultan iz Melinde pozdravi potkralja na brodu, a ovaj ga vrlo ljubezno primi. Jedan od brodara umrije na brodu. Pokopaše ga na kopnu lijepo po crkvenim obredima. Muslomani se tomu jako čudili. Dvojica od njih, najugledniji u Melindi, zametnuše s Franjom razgovor.

Jedan će ga od njih upitati: »Dolazi li obično puno svijeta u vaš hram na molitvu? U nas ne dolazi, pa za to bih rado znati, kako je u kršćana, je l' i u vas isto tako? Ima tuj 17 džamija, a polaze se samo tri. Pa i u ove malo svijeta dolazi. A odakle to, ne znam. Bit će ta nesreća valjda odatle, što su naši počinili kakav veliki zločin.«

Na to će mu Franjo: »Bog, koji je sama istina, odurava nevjernike i njihove molitve. On ne će ni dopustiti, da se ovako ogavno bogoštovlje širi.«

U to će drugi: »Ma ne dođe li za dvije godine sam Muhamed, ja ću se odreći islama.« Svetac im uze dokazivati ništetnost njihove vjere, ali sve zaludu. Nije ih mogao obratiti. Ponos i tvrdokornost kratila obojici, da popuste.

Iz Melinde stigoše na Sokotoru. Ovaj otok leži južno od Arapske. Vjera otočana smjesa je vjere kršćanske, židovske i muslimanske. U listu od 18. rujna iste godine 1540. opisuje Franjo otok i otočane ovako:

Pusta je to i siromašna zemlja. Ne rodi ni žitom ni rižom ni prosom ni vinom niti kakovim drugim plodom. Tlo je skroz neplodno i suho. Jedino bogatstvo ove zemlje jesu datulje, od kojih peku kruh. Datulje, mlijeko i govođe meso: to je hrana stanovnika. Cijeli je otok od sunca kao spržen. Stanovnici su kršćani više po imenu nego po istini; ništa ne znadu; pa su jako surovi. Većina ih ne zna ni čitati ni pisati. Za to i nemaju nikakovih pismenih spomenika. Imadu crkve i križeve sa svjetiljkama. Svako selo ima svoga »kacika«, koji je nešto kao u nas župnik. Ni oni ne znadu ni čitati ni pisati kao ni njihove ovčice. Knjigâ nemaju i samo nekoliko molitava znadu naizust. Svakim danom idu po četiri

puta u crkvu: o ponoći, u zoru, o podne, pred večer. Nemaju zvonâ već drvenim čegrtaljkama kao kod nas u velikome tjednu sabiru vjernike na sastanak. Kaciki sami ne razumiju ni molitava, što ih izgovaraju. Molitve su sastavljene u tuđem jeziku, ja mislim, u kaldejskom. Svetoga Tomu štuju jako. Vele, da potječu od onih kršćana, što ih je sveti Toma obratio na katoličanstvo. Kad mole, često opetuju jednu riječ, što je nekako slična našemu Aleluja. Ti kaciki nikoga ne krste niti uopće ne znadu, što je sveti krst.

Boraveći na Sokotori pokrstio sam mnogo djece na veliku radost roditelja. Većinu ih sami roditelji privedoše k nama. Siromašni ovi ljudi ponudiše nam darežljivo, što su imali. Nijesam mogao odbiti datulja videći, kako nam ih od srca daju. Usrdno me zamoliše, da ostanem kod njih. Svi ostrvljani rekoše mi, da će se pokrstiti ako ostanem. Zaprosio sam potkralja, da me ostavi u zemlji, gdje je sjeme dozrelo za žetvu. Ali na otoku nije bilo portugalske vojske, pa je izvržen pljačkanju muslimana. Namjesnik se poboja za me, da bi me mogli i zarobiti i tako mi ne usliša prošnju. Doći ću, reče, među druge kršćane. Oni će isto tako slabo biti poučeni u vjeri kao i stanovnici Sokotore, pa će trebati možda i više pouke i duhovne pomoći nego Sokotorani. Tamo ću, reče mi, možda i korisnije raditi. Bio sam na večernji, što ju Kacik držao. Trajala je gotovo čitav sat. Kacik opetovao iste molitve i sve jednako palio tamjan. Puk ovdje voli, da se hram napuni dimom mirodica. Kaciki su oženjeni, ali oštro poste i ne mrse. Kadgod poste, ne samo da ne jedu mesa

ni bijelog smoka, nego niti riba, a tih ima ondje sva sila. I tako oštro paze na post, da vole umrijeti nego li uživati što od onoga, što su si uskratili. Hrane se onda plodovima od paome i sočivom. Dvije su posne dobe na godinu. Jedna od njih traje dva mjeseca. Ako se koji svjetovnjak za to vrijeme ogriješi jedući mesa, zabrane mu ulaz u hram. U nekom selu bila bula (turska žena) s dvoje male djece. Ovu djecu htjedoh pokrstiti ne znajući da su turska. Djeca pobjegnu k majci svojoj tužeći se, što hoću, da ih pokrstim. Majka dođe k meni i zaprijeti mi, da se nijesam usudio pokrstiti joj djecu. Ona je turkinja, reče, pa za to ne će, da joj djeca budu kršćani. Sokotorane na toliko je ovo razljutilo, te rekoše, da muslimani nijesu ni vrijedni krsta.

Oprostiv se Franjo s otokom osvanu dne 6. svibnja 1542. u Goi, glavnome gradu portugalske Indije. Sav put iz Lisabona do Goe potrajao je ovaj put trinaest mjeseci.

DRUGI DIO.

Apostolski rad u Indiji.

1541.—1549.

POGLAVLJE ŠESTO.

Žuđena zemlja.

Stupio je na tlo Indije. Ko da opiše njegova čuvstva? Riječ »Indija« bila mu slađa od meda; Indija i spas duša njezinih bilo mu najmilije na svijetu. Na ovu je zemlju hiljadu i hiljadu puta mislio. Samo da mu je u Indiju doći i ondje raditi za spas neumrlih duša, to mu bila najveća želja. Za Indijom je Franjo čeznuo godine i godine. Ovamo je svom dušom jurio. Evo ga sad u žuđenoj zemlji! Prvi apostolski rad svoj u Indiji započe u gradu Goi. Pozdravi svete Anđele-čuvare cijele okolice moleći ih za pomoć. Osobito se preporučivao svetome apostolu Tomi. Potkralj navali na Franju molbama da se nastani u njegovoj palači. Ali Franjo uljudno ali odlučno odvrati:

»Gospodaru, Vi ne ćete valjda, da se ne iznevjerim svome zavjetu? Dopustite mi dakle, da si uzmem stan, kakav dolikuje siromasima.«

»Ali, predragi moj oče«, odvrati sažaljivo potkralj. »Vi me uvijek silite, da Vam popustim. E pa hajte u bolnicu; tâ ja toga i onako ne mogu zapriječiti. Ali molite se za me i za moje, koje ste lišili velike utjehe.«

I Franjo krene u bolnicu. Čudno je to prebivalište za apostolskog poslanika. Prije nego otpočne javno raditi za spas dušâ, predstavi se goanskom biskupu Ivanu de Albuquerque. Bio to redovnik svetog Franje Asiškog, jedan od najzaslužnijih muževa svoje dobe. Ponizni vjerovjesnik obrazloži mu,

zašto su ga sveta Stolica i portugalski kralj odaslali u Indiju. Pokaže mu i papina pisma. No izjavi čedno, da će se označenim povlasticama služiti samo, ako on (biskup) dopusti. Pun strahopočitanja baci se nice pred crkvenim dostojanstvenikom moleći ga za pastirski blagoslov. Biskup bio vrlo ganut. Podigne ga, milo ga zagrli i pobožno poljubi papina pisma te mu ih povrati.

»Kao apostolskome poklisaru,« reče natpastir, »ne treba Vam ni od koga druge punomoći. Ustreba li Vama ipak gdjegod potpore, oslonite se slobodno na me.«

Od tog doba usko se sprijateljiše bogoljubni biskup i bogodušni apostol; sveđer ostadoše jedna duša i jedno srce. Franjo ne bi ništa poduzeo, a da se nije prije s biskupom posavjetovao. A biskup bi mu opet očitovao sve svoje osnove radujući se, što ima uza se takvog muža. Ovako složan rad mnogo je doprineo k spasu dušâ i širenju svete vjere.

Premda je grad bio u rukama Portugalaca i odmah od zauzeća svoga katolički, vladala je u njemu grdna izopačenost ne samo u pogana već i u kršćana. Portugalci, koje je većinom dovela u Indiju želja za bogatstvom, bili su dašto s mnogim hvale vrijednim iznimkama popriječno slabi, često upravo zli kršćani. Indijanci videći ovaj grješni život, sablažnjivahu se na Portugalcima, pa su držali, da je tomu uzrok u katoličkoj vjeri. Nije se tuj pazilo među katolicima ni na šestu, ni na petu zapovijed Božiju. Grijesi nečistoće javno se počinjali. Ko se drugome osvetio i ubio ga, toga su držali junakom. Za crkvene zapovijedi marilo se još manje. Malo ih se našlo, koji bi nedjeljom i svecem išli u crkvu i slušali svetu misu; a još manje, koji bi primali svete sakramente. Ako se kogod hotio ispovjediti, kao da je sramota, ispovijedao bi se potajno i u noći. Nije onda čudo, da se mnogi Indijanci, koji su prije primili kršćansku vjeru, poslije od nje opet odmetnuli. Drugi opet ne htjedoše ni čuti, da im se propovijeda Evanđelje. Pogani obožavali đavla i žrtvovali ljude, pače i svoju vlastitu djecu. Svećenika bilo malo, a i ono što ih je bilo, niti je ispovijedalo niti štogod proti ovim opačinama radilo. Gdjekoji se na žalost i sami zapleli u grijehe.

To je vjerna, ako i tužna slika prilika u Goi, kad je onamo stigao Franjo Ksaverski. Što će dakle i kako će? Ponajprije mu valjalo raditi oko Portugalaca, jer su oni mnogo utjecali na urođenike. Da si od Boga isprosi što obilniji blagoslov, postio je, molio je, bdio je. Veći dio noći sproveo bi u molitvi: spavao bi tek tri do četiri sata, i to na tvrdoj zemlji. Pa i ovaj kratki san prekidao bi često molitvom. U zoru, kad bi sunce granulo, čitao bi svetu misu. A onda bi zaredao bolnicama i kaznionama pomažući, gdje i kako bi samo kome mogao. Osobito se zauzimao za dječicu. Zvoncem u ruci jurio bi gradskim ulicama, zovući roditelje i starješine, neka mu pošalju djecu i robove na kršćanski nauk. Djece se zgrnulo oko Franje čitava vojska. Gdjekoji došli iz prirođene im znalčnosti, drugi na zapovijed starijih svojih. Franjo ih povede u crkvu. Mlada čeljad slušala ga pomno i pobožno. Učio ih je Očenaš, Zdravu Mariju, Vjerovanje, zapovijedi Božije i crkvene, pa

im redom sve tumačio, da razumiju. Pričao im iz biblijske povjesti o malom Isusu, kako se rodio u betlemskoj štalici, kako je bio i ponizan i poslušan i pobožan. I mališi slušali učitelja svoga dan na dan, pa se malo po malo popravili. Njihova čednost i bogobojaznost postade i roditeljima njihovim tihim ukorom. Kadšto rekoše djeca čednom iskrenošću svojom i odraslima: ovo ili ono nije u redu; i tako bi opomenom ili ukorom postidjeli često puta i odrasle.

Malo po malo pa i roditelji stali zalaziti u crkvu. I Portugalce i Indijance vukla želja, da vide i čuju novog apostola. A da ga bolje razumiju, gledao je, da govori pučkim portugalskim jezikom. Sjeme riječi njegovih zahvati duboko klice i donese ploda. Javni grješnici lijući suze-pokajnice htjedoše prvi, da si očiste dušu od grijeha. Za njihovim se primjerom povedoše i drugi. »Toliko je ljudi za ispovijed«, piše Franjo, »da bih neprestano imao posla, kad bih u isto vrijeme mogao biti i na deset mjesta.« Neprijatelji se izmiriše, krivo stečeno dobro bi povraćeno; ljudi, što su bili nedužno zarobljeni, biše na slobodu pušteni. Kuće Božije bile pune vjernika, a k stolu Gospodnjem pristupali bi često. Zlato, što su ga nepošteno stekli, donosili su Franji, neka ga upotrebi za milostinju. Da ne duljimo: sav se grad preobrazio i duhovno obnovio. Kakogod što je otprije bio bezbožan, tako sada postade pobožan. Iza šest mjeseci nijesi ga mogao ni prepoznati. Kršćanske kreposti nicale, jer su svi bili prožeti pravim kršćanskim duhom. Sam potkralj pratio bi Franju svaki tjedan po jedan put u bolnice i kaznione, da nevoljnike tješi i obdari novcem. Toliko može požrtvovna ljubav i vatrena revnost, koja traži jedino Boga i duše!

»Nevolje na dugom morskom putu, teret tuđih grijeha, što me pritišću uz moje«, reče Franjo, »općenje s nevjernicima, vatreno, žarko podneblje: sve su to kušnje. Ako ih snesem, kako je dužnost, Bogu za ljubav, to mi one otvaraju vrelo neizrecive utjehe i duhovne radosti. Uvjeren sam, da prijatelji križa Gospoda našega Isusa Krista uživaju blaženstvo u ovakovom životu, koji je pun kušnja i muka. Izbjegavati ili osloboditi se križa: u njihovim je to očima prava smrt. I odista! Može li biti strašnije smrti nego li bez Isusa Krista živjeti, pošto smo već jednom okusili ljubav njegovu i njega ostavili, da se podademo strastima? Za stalno se može reći, da se nijedan križ ne može isporediti s ovom nesrećom. Naprotiv kako je slatko živjeti, ako dnevice sami sebi obumremo i trapimo sklonosti svoje, pa ne tražimo same sebe nego što je Isusa Krista.«

Jednoga će dana Miguel Vaz, biskupov namjesnik u Goi, reći Franji:

»Oče moj, istočno primorje sve od rta Komorina pa do ostrva Manara bilo bi za Vašu revnost prostrano polje rada. Ondješnji ribarski narod zove se Palavari. Muslomani im nikako ne dadu mira. Portugalci im ponešto pomažu, da odbiju polumjesec; i da bi kako ugodili Portugalcima, uzeše na se sveti krst. Nu od kršćanstva imadu tek ime. O kršćanstvu ne znadu gotovo ništa. Žele, da ih kogod pouči.«

»Ja ću onamo, gospodaru!«

»Siromašni oni ljudi skloni su, da prime svijetlo sv. Evanđelja. A Vi ćete ondje revnošću svojom čudesa tvoriti. Ali moram Vama prije reći, da je ona zemlja najsiromašnija, najneplodnija, što je možete vidjeti. Nijedan tuđinac nije se još mogao odlučiti, da se ondje trajno nastani. Jedino trgovci dolaze onamo po jedan put na godinu, kad se biser vadi. Valja mi još i to nadodati, da je vrućina za Evropejce ondje upravo nesnosna.«

»Bog će mi dati snage. Nadam se, da je podnesem. Kad me je Bog poslao u Indiju, znao je on za razno podneblje. Svom dušom oslanjam se na Onoga, koji me poslao amo. Ja ću dakle u one krajeve.«

Goa već udarila drugim putem, Franjo je mogao dalje. Oprosti se s nevoljnicima u bolnicama, oprosti se s kažnjenicima u tamnicama, oprosti se s potkraljem, isprosi sebi od biskupa blagoslov i dne 15. listopada 1542. zaplovi na jug. Sa sobom je uzeo prostu kabanicu i cipele. Sve drugo, što mu potkralj ponudio, velikodušno odbi. Uz istočno primorje Indije stanuju Palavari. Glavno mjesto jest grad Tutikorin. Što i kako je tuj radio neumorni apostol duša, opisao je u listu, što ga dne 28. listopada 1542. pisao sv. Ignaciju, iz koga vadimo ovo:

Iz Goe se zaputih — koncem rujna 1542. — s nekoliko đaka-urođenika. Ovi su za mlada bili poučeni u crkvenim običajima i već primili neke svete redove (djakonat). Zađosmo u sela onih, što se tek pred nekoliko godina obratili na kršćanstvo. Radi neplodnosti i oskudice nema ovdje Portugalaca, ni svećenika nema tuj. Za to ljudi ovi i ništa drugo ne

znadu, nego da su kršćani. Niko im ne govori svetu misu, niko ih ne uči Vjerovanje, Očenaš, Zdravu Mariju ni Zapovijedi Božije. Prošao sam redom sela i pokrstio sam svu djecu, što nijesu bila još krštena. Ovako sam za nebo predobio svu silu djece, za koju se obično veli, da ne znadu, što je desnica, što li lijevica. Odraslija djeca ne dadu mi, ni da časoslov molim, ni da jedem, ni da počivam, dok ih nijesam naučio koju molitvicu. Tu sam upoznao onu Spasiteljevu: takovih je kraljevstvo nebesko. Nijesam im mogao ovako opravdanu molbu odbiti; uvrijedio bih Boga. Opazio sam, kako brzo i lijepo shvaćaju. Kad bi imali, ko bi ih poučavao u vjeri, bili bi bez sumnje čestiti i vrijedni kršćani.

Na putovanju nađoh se u poganskom selu. Niko nije htio da postane kršćanin, premda su u obližnjim selima bili posvuda kršćani. Oni su podanici poganskog vladara. Pa zato, vele, da im je zabranjeno primiti kršćansku vjeru. Bila je tuj žena u porodu. Tri dana već se jadna mučila, te su se svi bojali, da ne će preboljeti. Jer su molitve nevjernika pred Bogom grdobe — ta »svi su krivi bogovi pogana đavoli« (Psal. 95, 5.) — za to i njihove molitve ne doniješe ploda. S pratiocem svojim uđem pod krov bolesničin i zazovem pouzdano Ime Gospoda, i ne misleći da sam u poganskoj zemlji ili bolje sjetivši se riječi psalmiste: »Gospodnja je zemlja i što je god u njoj, okrug zemaljski i sve, što živi na njem« (Psal. 23, 1). Uz pomoć moga pratioca klerika rastumačio sam joj najglavnije članke vjere. I vjerova žena uz milost Božiju sve, što sam joj rekao. Upitam je: »Hoćeš li da budeš kršćanka?«

Veselo mi odvrati: »Dä!« Na to uzmem, da čitam sveto Evanđelje, — mislim, da se dosele to ondje još nikada nije čulo — i svečano je pokrstim. Što da duljim? Iza krštenja sretno porodi žena, koja se čvrsto pouzdala u Krista. — Pokrstim i muža njezina i djecu i novorođenče. Bio sam tako sretne ruke, te sam cijelu obitelj sakramentom preporodio u Isusu Kristu.

»Ovo se čudo o sretnom porođaju za čas razglasilo po čitavom selu. Glavom odoh ja k najuglednijima u selu i zatražih od njih u ime Gospodnje, da vjeruju u Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božijega i jedinog Spasitelja roda ljudskoga. Ali oni mi odvrate: Vjere otaca svojih ne možemo se odreći bez dopuštenja svoga kneza. Baš je ondje zastupnik knežev pobirao porez. Ja odmah k njemu. Lijepo me sasluša. I on, veli, potpuno odobrava kršćansku vjeru, i svi neka je samo prime, koji god to zažele. Druge je dobro svjetovao; ali sam se nije mogao odlučiti, da im prednjači svojim primjerom. Prvaci u selu primiše doskora kršćanstvo sa svojim porodicama, a za njima se poveo ostali puk. Riječ u jednu: ljudi svake dobe i staleža primiše sveti krst. Odavle krenusmo ravno u Tutukurin. Tuj nas primiše stanovnici vrlo prijazno. Nadam se, da ćemo tuj ubrati obilnih plodova.

»Potkralj veoma podupire kršćanske obraćenike. I kad ih netom muslimani napadoše, pritekao im odmah krjepko u pomoć. Mladi kršćani većinom su ribari, žive uz obalu morsku, a prehranjuju sebe i svoju obitelj vađenjem bisera. Onomadne im muslimani ugrabiše barčice. Čim za to potkralj dozna, opremi u čas oveće brodovlje. Navali na neprijatelje, potuče ih sasvim, pa im zaplijeni sve njihove brodove i čamce. Imućni obraćenici dobiše natrag svoje barčice, a siromašnijima dade zaplijenjene muslimanske čamce. Tako je potkralj pobjedu svoju ovjenčao veledušnim djelom. Hotio je da time dokaže, da pobjedu svoju zahvaljuje pomoći Božijoj. Muslimani, kako su ostali bez svega, bili kô smlaćeni. Ne smiju se više buniti, jer su izgubili ne samo svoje vođe nego i sve iole krepče muževe. Za to i ljube obraćenici potkralja kao svoga oca. Ali i on postupa s njima kao otac s djecom svojom.

»Ne možete nikako ni zamisliti, kako mi je ljubazno preporučio ovaj novi vinograd Kristov. K tomu je sada nešto veličajno zasnovao, za što valja, da ga budući naraštaj hvali, a vjeri će to koristiti. Snuje on, kako bi sve kršćane, što su rasuti po onim prostranim krajevima, združio na jednom otoku pod jednim kraljem. Ovaj bi imao po pravdi vladati i očinski se za njih brinuti. Kada bi sv. Otac papa saznao, kako je odan vjeri, nema sumnje, da bi revnost njegovu i usluge, što ih Crkvi iskazuje, javno pohvalio. Ako Vam se čini, da dolikuje, zamolite milostivo svetog Oca, da mu pismom očituje svoje zadovoljstvo. Ne treba mu preporučivati obraćenike, jer ove i onako u srcu nosi, već da bogoljubnomu gospodinu izrekne priznanje i zahvalnost. Vrijedan je, jer se toliko stara za vjeru i bdije nad stadom Isusa Krista, da mu niko od nevjernika ne naudi. Molim Velečasnost Vašu, da mu i Vi uspišete. Znam ja, kako će ga ovakovo pismo razveseliti. Ujedno molim Vas i cijelu Družbu, da se za nj mo-

lite. Bog neka ga krijepi milošću svojom, da ustraje u plemenitim osnovama svojim; jer se ne će spasti onaj, koji dobro započne nego koji ustraje do konca.

»Što je do mene, pouzdano se nadam, da ćemo se po neizmjernom milosrđu Božijem, po svetim misama i molitvama Vašim i cijele Družbe, ako ne u ovom, a ono u vječnome životu vidjeti to većim veseljem.«

Kao što dan danas, tako je i onda bila velika poteškoća u obraćenju tamošnji jezik. Oni ljudi govorili su malabarski, a Franjo umio samo španjolski. Kako će Franjo sebi pomoći? Uze nekoliko darovitijih i pametnijih, koji su razumjeli oba jezika. Uz veliki trud i muku stade Franjo prevoditi katekizam u malabarski jezik. Svaki dan ponešto i za četiri mjeseca dovršiše posao. Zvoncem u ruci proputovao bi do trideset sela. Svagdje bi se zadržao po mjesec dana. Dva put na dan tumačio bi kršćanski nauk. Djeca bi naučila katekizam za mjesec dana. A ono, što su naučili, morali bi kazivati rođacima, ukućanima i susjedima. Nedjeljom bi se svi veselo sakupili oko Franje i muško i žensko i staro i mlado. Tad bi ih učio na glas najprije znamenje sv. križa, zatim molitvu Gospodnju, pozdrav anđeoski i apostolsko vjerovanje, Zdravo Kraljice, Ispovijedam se. Svi bi za njim govorili, što ih je jako veselilo. Teško nam je mimoići način, kako je tumačio Vjerovanje i zapovijedi Božije, jer je zaista lijepo. Za to ćemo navesti riječi Svečeve, kako nam ih sâm opisuje:

»Kad opetujem na glas Vjerovanje i popostanem kod svakog članka vjere i pitam ih: Vjerujete li

sve ništa ne sumnjajući? Svi odgovaraju glasno i jasno prekrstiv ruke na prsima, da sve vjeruju tvrdo i stalno. Vjerovanje moraju češće opetovati nego li druge molitve. A onda im kažem: Oni se zovu kršćani, koji sve vjeruju, što je u Vjerovanju sadržano. Pošto sam im razjasnio Vjerovanje, tad ih učim deset zapovijedi veleći: Ove sadržavaju kršćanski zakon. Onaj, koji ih tačno drži, dobar je kršćanin, pa je siguran, da će se za uvijek spasti. Ko naprotiv samo jednu ne drži, taj je zločest kršćanin. Pa ako takav ne čini pokoru za svoj grijeh, doći će u pakao. I obraćenici i pogani slušaju to kao zapanjeni, jer im biva jasno, kako je kršćanski zakon svet, i kako se podudara sa zdravim razumom. Iza toga obično molim najglavnije molitve: Očenaš i Zdravu Mariju, a svi drugi za mnom. Tada opetujemo članke Vjerovanja tako, da svakome članku dodamo Očenaš, Zdravu Mariju i po koju molitvicu. Kad smo otpjevali prvi članak vjere, zaori u materinjem jeziku ova kitica: »Isuse, Sine Boga živoga, udijeli nam milost, da ovaj prvi članak vjere potpunoma vjerujemo. Da to zadobijemo, prikazujemo Ti molitvu, što si nas sâm učio. Oče naš...« Onda slijedi druga kitica, koja ovako glasi: »Sveta Marijo, majko Gospoda našega Isusa Krista, isprosi nam od preljubeznog Sinka svoga, da ovaj članak bez svake sumnje vjerujemo.« Jednako radimo i kod ostalih jedanaest članaka vjere. — Slično je radio i sa zapovijedima Božijim i crkvenim.«

Ko će se čuditi, da je ovakav rad pratilo nebo velikim blagoslovom. Jatomice hrlio narod, da se pokrsti. »Krsteći ih«, veli Franjo, »ruke bi mi od

umora klonule. Kad i kad oprao bih u jedan dan svetom vodom-krsnicom čitava sela. Nije bilo rijetko, te mi glas zape u grlu, jer sam toliko puta opetovao Vjerovanje.«

Sa svih strana dolazili k Franji moleći, da ih svakako obađe u njihovim kućama i da se pomoli nad bolesnicima. I bolesnici sami dolazili k njemu u tolikom broju, te je imao dosta posla čitajući nad svakim pojedinim sveto Evanđelje. Pri tom nije zapuštao ostale poslove: poučavanje djece, krštenje pogana, pokapanje mrtvaca. A djeca odraslija bila su mu najvrsniji pomagači u apostolskom radu njegovu. On bi ih slao na ulice, javne trgove i u pojedine kuće, da starije poučavaju u katekizmu. Kad je vidio, da se već kršćanstvo u jednom mjestu ukorjenilo, krenuo bi u drugo. Poslije bi opet zaredao od prvog mjesta, da vidi, kako je gdje. Prije nego će otići, ostavio bi svagdje po jedan prijepis katekizma. Oni, što su umjeli pisati, morali su ga sebi prepisati i naučiti one, koji ga još nijesu znali. To prevađanje i prepisivanje stajalo ga silnih muka poradi velike raznolikosti jezika, a sve je moralo biti točno i vjerno. K tomu je valjalo napraviti sasvim nove riječi n. pr. stvoriti, spasiti, uskrsnuti, oproštenje grijeha i t. d., jer za sve to taj narod nije prije znao, pa ni riječi imao. Isto je tako posvuda naredio, da se sakupe svake nedjelje i sveca i pjevaju Vjerovanje. Ovako je Franjo ne samo dobro posijao sjeme riječi Božije, nego i prigledavao, da lijepo uspijeva.

POGLAVLJE SEDMO.

Crna slika.

Stari Indijanci štovali su isprva prirodne sile kao bogove. Poslije izumješe sebi nove bogove. Najviši bogovi bili su Brama, Višna i Siva. Kipovi bogova imadu po više glava, ruku i nogu. Najveće zlo bilo onda po Indijanca, a još je i danas, što se sav narod dijeli u četiri vrste. Ove se međusobno razlikuju i poslom i odjećom, a i po tomu, kako jedan drugog pozdravlja. Iz ustiju Braminih izlaze, kažu, Bramini — svećenici, iz ruku Braminih: Kšatrije — vojnici; iz bedara: Vajše — trgovci, obrtnici i ratari; a iz nogu: Sudre — sluge i kmetovi. Kravu smatraju za božansko biće. Ko umre držeći u ruci kravlji rep, taj je skroz svet i čist! Najveća je sreća za Bramina, ako se poslije smrti pretvori u kravu!

Jedva ima što bezbožnije, nego što su ovi Bramini (svećenici). Ljudi su to puni laži i opačine. Samo da im je prosti puk zaslijepiti i lukavo ga za se predobiti, to im je sva briga. Vele oni, da bogovi traže, neka im ovo i ovo žrtvuju u hramovima. A to su stvari, koje su oni sami uzimali za se i za ženu i djecu svoju, da mogu živjeti. Nabajaše puku, da bogovi isto kao i ljudi ručaju i večeraju. Zato neka svijet donosi hrane i novaca. I gle čuda ljudi! Našlo se uistinu i takovih, koji bi i prije ručka i prije večere kumirima donosili darove. I dok su Bramini sami slasno jeli bubnjajuć pri tom u velike bubnje, mislio je svijet: ha, to bogovi sada kusaju

hranu! Pa prije još nego će im ponestati hrane, oglasili bi narodu, da se bogovi plaho ljute, jer im se ne dâ, što traže. Za to će im rasrđeno nebo poslati: rat, kugu, nevolje i razne bolesti. Kad to čuje svjetina, ona u strahu radi sve, što ove lakomice i tlačitelji puka traže. Slabo su Bramini naobraženi; no zato su lukavi kao guje.

»S toga je i jasno«, veli Franjo, »da se namrgode, kad im otkrijem njihove spletke i varke. Kad bi se god sa mnom na samo porazgovorili iskreno bi priznali, da nemaju drugih dohodaka nego da žive od svojih kumira, kojima zaluđuju svijet. Pa priznaju, da ja ma i siromak više umijem nego svi oni zajedno. Često mi puta šalju pozdrave i darove. I ljuto ih boli, što im ja to uvijek vraćam. Rad bi oni da me darovima prinukaju te šutim o njihovim opačinima; zato i vele, da su uvjereni, da ima samo jedan Bog. I ovomu će se, vele, za me moliti. Kao zahvalu odvratim ja njima, što mi se čini najzgodnijim. A nikada ne propuštam zgode, da neuki svijet poučim o varkama i sljeparijama njihovim. Time su se mnogi dali sklonuti, te se odrekoše kumirstva (štovanja krivih bogova) i vesele duše primiše kršćansku vjeru. Dapače, kad ne bi samo Bramini smetali, svi bi pricnuli uz kršćansku vjeru.«

Svjetina na žalost ne umije puno, ali to više griješi. Franjo je obratio jednog jedincatog Bramina. Kad bi stigao u koje kršćansko selo, unišao bi i u kumirski hram Braminâ. Ovaj se zove »pagoda.« U jednoj ovakovoj pagodi bilo je do dvjesta Bramina. Franjo će k njima. Ali kako li se zabezeknuše, kad ih upita, što im bozi narediše, da imaju

činiti, e bi se spasli. Ej kako li se zavadiše, ko će prvi na to odgovoriti. Svaki se nećkao, sve jedan drugome: »Hajde ti kaži! Ne ću, ti kaži!« Na koncu konca se složiše, da odgovori onaj, koji je među njima i najstariji i najpametniji. Bio to starac od 80 godina. On će dakle Franji:

»Pa što je naredio kršćanski Bog kršćanima?«

Franjo upozna s mjesta varku njegovu.

»Na to ja tebi ne odgovaram, dok ti nijesi meni odvratio na moje pitanje.«

»Ili htio ili ne htio, ti treba da odgovoriš.«

Ma što će reći, kad ne zna? Nu ipak se ohrabri i odreže:

»Dvoje nam bogovi narediše. Prvo, da ne smijemo krave zaklati, jer se bogovi štuju pod prilikom kravâ. Drugo: Braminima kó slugama božijim valja dobro činiti.«

Kako li je Franju upeklo u duši, kad vidje, kako su ti ljudi od đavla zaslijepljeni. I on uze, da im govori o vjerovanju apostolskom i o zapovijedima Božijim. Što je nebo, što li pakao, ko će biti na vijeke sretan, ko li za uvijek proklet, — to su bile glavne tačke, štc im je rastumačio. Slušali ga svi kô poslanika nebeskog. Zagrliše ga. »Jest«, uskliknuše svi, »kršćanski je Bog pravi Bog!« A sad prihvatiše, da pitaju štošta. Hoće li duša propasti zajedno s tijelom kao i nerazložita životinja? Kako li izlazi duša i kamo, kad ostavi tijelo? I je li Bog bijel ili crn? Kako su ljudi u Indiji crni, mislili su, da je časnije biti crnim nego bijelim. I za svoje bogove držali su, da su svi crni. Većina kumira bila je naličena crnom bojom. A povrh toga zama-

zali su slike i kipove bogova svojih uljem, te ih je upravo mrsko gledati. Franjo im na sve zgodno odgovorio. Svi su bili skroz zadovoljni. Na koncu navali na njih, neka vjeruju i neka se pokrste. Bi, rekoše, drage volje; ali što će kazati onda drugi ljudi, ako promijenimo svoj dojakošnji način življenja. Boje se, da ne će onda toliko dobivati od naroda i da ne će nikako više moći ni živjeti.

Među Braminima bio pustinjak neki, za koga mu rekoše, da je jako pametan. Učio je on na visokim školama. Franjo je gledao, da s njime zametne riječ. I šta mu otkri ova mudra glavica? Na otoj »visokoj« školi kunu se, reče, svi đaci, da ne će nikada odati onih tajna, što ih ondje čuju. Nu ipak će ih Franji kazati iz prijateljstva. Jedna od ovih tajna glasi: »Ima samo jedan Bog, Stvoritelj i Gospodar neba i zemlje; i ovome treba da se klanjamo. Kumiri nijesu ništa drugo van slike đavolske.« Jedan dan, kao što mi nedjelju, moraju i ovi mudraci svetkovati. U taj dan opetuju bez prestanka: »Klanjam ti se, Bože, i zazivljem te vazda u pomoć.« Ovaj uzdah imadu sasvim tiho izgovoriti, pripovijeda pametni Bramin. Kad bi glasno molili, mogao bi kogod to čuti. Nu to ne smije biti, jer to mora ostati tajnom.

Sad će Bramin zamoliti Franju, neka mu i on saopći najznamenitije tajne kršćanstva. Nikomu ih, reče, ne će kazati ni pod živu glavu.

»Ako mi prije ne obećaš«, prihvati Franjo, »da ćeš sve javno pripovijedati drugima, onda ti ni slovca ne ću reći.«

Obeća. Na to mu Franjo protumači ovu Spasiteljevu: »Ko vjeruje i pokrsti se, spast će se.« A tuj uplete cijelo Vjerovanje i Zapovijedi Božije. Ove molitve si Bramin napiše.

»Jednom mi pripovjedi«, veli Franjo, »kako je sanjao, da je postao kršćanin i da je postao mojim pratiocem. A onda me zamoli, da ga potajno krstim. Ali uz taj i druge nedopuštene uvjete ne htjedoh ga krstiti.«

Vidio Franjo, da Bramini tvrdokorno odbijaju milost. Obratiti se ne će, pa ne će. Što više, mame svijet k sebi i straše ga, ako ne će dragovoljno, da uz njih pristane. Za to je nastojao, da im umanji ugled u puku. I malo po malo pođe mu to za rukom. Mnogo je tomu doprinesla živa, gorljiva riječ Franjina, nu vele veće molitve i pokora njegova. Svjedoci izjaviše pod prisegom, da se Franjo tada hranio kô najsiromašniji ljudi. Živio samo od riže i vode. A i to bi uzimao samo po jedamput na dan. Spavao bi noću kratko vrijeme u kojoj ribarskoj kolibici; uzglavlje bi mu bio tvrdi kamen. Ostalo je vrijeme posvetio molitvi i djelima milosrđa. Sâm priznaje, da mu je život bio mukotrpan: napori da su mu toliki, te bi bio jadno podlegao pod teškim bremenom, da ga nije dobri Bog vrhunaravski krijepio. Djeca, odrasli, obraćeni, bolesnici, uznici, mrtvaci; za sve se žrtvovao, svima pritjecao u pomoć. Povrh toga parala mu srce bol videći okrutnost gdjekojih portugalskih činovnika. Ko ljudi bez duše i bez srca ugnjetavali su obraćene Indijance. A onda ona samoća Franjina! Daleko od svoje braće u dalekom svijetu među surovim, prostim narodima

sam samcat! To je tek nekoliko poteza, koji nam rišu muke i jade života njegova. Nu opet mu uli Otac nebeski u dušu i rajsku utjehu. Ovu ćute oni, koji traže samo križeve.

POGLAVLJE OSMO.

Prst Božji.

Više je puta Franjo naredio djeci, da potraže kumire, pa neka ih unište ili spale. I djeca bi skočila i razišla se, te našav kakav kumir za čas bi ga rastrgali na komade. Jednom mu dojaviše djeca, da neki obraćenik ipak potajno obožava svoje drvene bogove. Franjo ga pozva preda se. U njegovoj prisutnosti zapovjedi Franjo djeci, neka mu potpale kuću. S kućom nestaće i kumira. Djeca to jedva dočekala. Odletiše kô za okladu do označene kuće. Gazda bjež' za njima i preda im sve svoje bogove, samo da sačuva kuću. U čas ih djeca spale i pepeo pobacaše u zrak kličući, što ih grlo nosilo. Svetac je postigao, što je htio.

Nu i kazna Božija znala je stići one, koji nijesu htjeli, da se obrate. U selu Manaparu živio vrlo ugledan poganin. Franjo će k njemu, pa će ga zamoliti, neka ga ipak posluša za koji čas. Ma da je Franjo vrlo blago i ljubežljivo govorio, nije onaj nesretnik htio, da išta čuje o kršćanskoj vjeri. Još se i razgnjevi i istura Franju na vrata veleći:

»Nikada ja ne ću ući u kršćansku crkvu. Sune li mi ipak to ma ikad u glavu, ne dajte mi unutra!«

Ali Bog ne trpi porugâ. Prošlo iza toga nekoliko dana. Napanu ga oružani razbojnici, koji ga htjedoše ubiti. Sretno im izmače iz ruku. Iz kuće izleti i gleda, ne bi li se gdje sakrio, da ga neprijatelji ne uhvate. Opazi iz daleka, da su crkvena vrata otvorena. Skrene onamo, da se u crkvu zakloni. Kršćani, što se sabrali u kuću Božiju, začuju strašnu viku poganâ. Bojeći se da im pogani ne oplijene crkvu, brže bolje zaključaju vrata. Bjegunca stignu prec crkvenim vratima i ubiju. Što si je želio, to mu se i eto dogodilo.

A da vjernog slugu svoga proslavi, a nevjernike što jače potakne na obraćenje, tvorio je Bog po Franji mnoga čudesa. Cijeli njegov apostolski život bio je poput zlatne niti isprepleten čudesima. Nekoliko ih napomenut ćemo ovdje.

Iz Manapara dođoše k njemu po izbor ljudi i zamoliše, da siđe s njima. Jednoga od najuglednijih napao iznenada bijes, pa ga strašno muči. Neka ga Franjo oslobodi. Apostol Gospodnji u to vrijeme poučavao silesiju naroda, što je oko njega stajala. Ne htjede, da prekine ovo poučavanje, već pozove jednog obraćenog mladića, dade mu raspelo, što ga je uvijek nosio na prsima i zapovijedi mu, da nečistog duha izagna, neka se ništa ne boji.

»Ali nemoj mi se vraćati, dok ga nijesi sramotno natjerao u bijeg«, Franjo će dječaku, komu je uručio svoje raspelo.

Čim mali stupi pred opsjednutoga, zariče onaj grdno. Strahota bilo i gledati, kako mu se sva uda previjala. Dječak se nimalo ne preplaši. Uzeo moliti molitvu, što je od Franje naučio. Đavlu zapo-

vjedi, da izađe. A bolesniku dade poljubiti Franjino raspelo. I nečisti duh pokori se, ter ostavi žrtvu svoju. Mnogi, koji to vidješe ili za to čuše, iskreno se obratiše i postadoše revni kršćani.

Dvostruko je Ante Miranda omilio Franji, jer je bio dobar i jer mu je pomagao u tumačenju vjerskih istina. Al' eto jada! Ljuta guja ugrizla noću Antu i on umrije. Franjo pristupi k mrtvacu, ali ne da ga pokopa. Trebao je Antu u poučavanju. Čast Božija, spas mnogih duša stajala je do Ante.

»Ante!« zavapi Franjo jakim glasom, »u ime Isusa Krista ustani!«

I Ante, koji je bio već od prošle noći mrtav, ustane zdrav zdravcat. Nije bilo na njemu više vidjeti ni jedan znak otrova. Ljudi, što su na svoje oči gledali ovo čudo, veselo poskakivali i klicali od veselja. Po tom se baciše Franji pred noge veleći, da je on velik bog. Ali će im Franjo, da je on samo oruđe velikoga Boga, koji u nebu kraljuje i koji je njega poslao u Indiju, da ga upoznadu. Ovoga neka ljube, njemu neka služe.

Jednako je čudo tvorio drugom zgodom. Neko dijete nesretno umrlo. Po nesreći palo u večer u studenac. Izvukoše ga napolje, ali mrtvo. Bog Franjin je drugima povratio život, može on i ovo dijete uskrisiti. Dođoše dakle i javiše događaj Franji. On se s glasnikom uputi k mrtvacu. Gleda ga, gleda, ali sve zaludu, dijete je mrtvo. Nekoliko koračaja od lešine zaroni Franjo u duboku molitvu. Ali nije dugo. Tada ustane i zapovjedi, da smrt ostavi dijete, a život neka uđe u nj. I gle, smrt i život sluša Franju, kad on zapovijeda u ime Isusa Krista: dijete oživjelo!

Pod konac godine 1543. pobrza Franjo natrag u Gou. Toliko je posla bilo posvuda, a on je bio sâm. Zato će prigledati, što rade drugovi, koje je poveo iz Lisabona i koji su kasnije stigli iz Mozambika u Gou. Mimo to našao je i djece, koja bi zgodna bila za školu. Već g. 1541. podigao je tuj veliku kuću i školu za darovite indijske dječake vjerovjesnik Jakov od Borbe. Poslije njegove smrti 1548. dadoše i kuću i školu Isusovcima. Tuj u kući prozvanoj »zavod sv. Pavla« odgajali se indijski mladići za svećenike. Kršćani po selima prozvaše ovaj zavod »sjemenište sv. vjere«, jer su odavle izlazili vjerovjesnici noseći u sve kraje luč sv. vjere. U kući se moglo smjestiti do 500 djece. Potkralj i drugi imućniji ljudi uzdržavali su ovaj apostolski rasadnik obilnom milostinjom.

Povrativši se u Gou naredi o. Kameriniju, da ostane i nadalje u zavodu svetoga Pavla i dade mu razne upute za upravu zavoda. Drugoga o. Mansilu pošalje na jug Indije na rt Komorin. Svoje mile uznike u zatvorima i bolesnike u bolnicama, sve ih obađe i utješi. Dvojicu urođenih svećenika si izabere, da ih pouči i da mu pomažu u evanđeoskom poslu. Tu u Goi zateče ga prvo pismo sv. Ignacija, u kome mu javlja, da je izabran prvim generalom reda i da su mu braća položila svečane zavjete. Pismo je pisano u siječnju 1542. Iz Lisabona otišlo je u ožujku, a u Gou stiglo istom u studenom 1543. Franjo sad položi također svečane zavjete u ruke nadbiskupa Goe, Abuquerque, te pismeni obrazac za-

vjeta posla u Rim. S tim obrascem posla i veliko pismo novoj redovničkoj braći, u kojem opisuje opširno svoje apostolsko djelovanje i dojakošnje uspjehe. Da ima poslenika, veli, milijuni bi se ljudi obratili. Taj je list u velike razveselio Ignacija i braću mu, te pribavio veliki ugled mladoj Družbi navlastito u Portugalu i u Španiji. Mnogi su se pače čitajući divne uspjehe reda Franjina javili za Družbu i stupili u novicijat.

Za mjesec dana obavi sve svoje poslove u Goi, a onda se povrati na ribarsko primorje i proslijedi početkom 1544. apostolski svoj rad.

Opet je propovijedao, poučavao, krstio kao i prije. Nije mu smetala ni žega ni kiša ni išto drugo. Revnost ne poznaje zapreka. Ona će sve svladati, sve pretrpjeti. Nesretni običaj vladao je na Punikalu, gdje je Mansilla, njegov drug, apostolski rad obavljao, da je dapače i ženskadija pila »araka«. To je opojno piće napravljeno od riže i kokosa ili paome. Poglavarstvo je sklonio, te je uopće zabranilo piti ovu nesretnu rakiju. Ali još više: proglasilo se, da će naročito ženska, koja se od tog opije, platiti novčanu globu i biti zatvorena kroz tri dana. A svome drugu u Punikal pisao je ovo: Starješinama općina izrijekom oglasite, bude li se u Punikalu još pilo »araka«, da će oni za to odgovarati . . . Ozbiljno ih opomenite, ako su pametni, neka doskora promijene svoje zle običaje. Čvrsto sam odlučio, kad onamo dođem, da ću sve sputati i poslati u Kokin. Potkralj me je na to ovlastio. Pa neka ne misle, da će im kazna potrajati samo kratko vrijeme. Bit će to već moja briga, da im se onda više nikada ne dopusti

povratak u Punikal. Poznato je naime, da su oni jedini krivi većini grijeha i opačina, što se ondje zbivaju.

Tako je umio veliki Franjo spojiti odlučnost volje s blagošću i umiljatošću srca. Ali eto jada iznenada! Za odsuća Ksaverijeva u Travankoru provališe iz druge kraljevine u zemlju kršćanskih primoraca Palavara divlja plemena. Bili su to pravi razbojnici, koji su ubijali i pljačkali. Sve se prestravilo. Al' kamo će, što li će Palavari? Ostave sve pa bježe! Samo da si glavu spase, sakriju se jedni u visoke pećine, drugi na puste otočiće. Nemaju krova, nemaju hrane. Mnogo ih poginulo, a svi ostali očajali ljuto. Kad to čuo Franjo, sklopi ruke, podiže oči prema nebu, a suze mu potekoše niz lice.

»Ja ću poći u Manapar i tamo ću već naći pomoći za svoje obraćenike. Idem odmah; sjutra ću im donijeti pomoć. Jadni Palavari!«

Već se bilo smračilo. Ali Franjo ne mari. Sa zapadne obale pohiti Portugalcima i nakupi hrane.

»Sâm Bog zna«, piše Franjo, »koliko sam nevolja podnio na ovom putovanju. Zaplovio sam s 20 čamaca, da utješim kršćane, što su ih »bandagi« (razbojnici) raspršili. Znao sam, da od gladi i žeđe jadno pogibaju u pećinama obale Komorina. Ali žestoki vjetrovi kô da se urotiše. Posred uzburkanih talasa nijesmo mogli ni veslati ni vući. Sve naše naprezanje bilo zaludu. Ni s jednom barkom nijesmo mogli do predbrežja. Kad vjetrovi popuste, nastavit ću put, da nesretnicima po mogućnosti pomognem u skrajnjoj nevolji njihovoj. Ma ko bi bio tako bez srca, te se ne bi rado podvrgao i najvećim na-

porima, da ublaži nevolju svoga nesretnoga kršćanskog naroda. Jedva bih znao veću nevolju. Danomice dolaze mnogi od njih u Manapar smlaćeni od gladi, lišeni svega.« — A drugi put piše ovako:

»Nigdje nijesam vidio što tužnije. Lica su blijeda, od gladi kao nakažena. Tuj na polju gomila nepokopanih lešina, ondje bolesnici na umoru, u ranama ili neizlječivim bolestima. Tamo opet nemoćni starci, od starosti i gladi tako slabi, te se jedva mogu još ispravno držati. Katkad na otvorenoj cesti leže žene u porodu, a muževi nastoje zaludu, da im pomognu. Svi oskudijevaju i na onom, što im je najpotrebitije . . . Sve siromake dao sam otpremiti u Manapar. Ima tuj već sva sila ovih nesretnika. Skrbimo se za njih, koliko samo možemo! Molite se Bogu, da gane srca bogataša na milosrđe! Ove jadnike zatire nevolja.«

Ne mogavši morem, dospio je napokon kopnom do tih nesretnika. Kako li im se lica razvedriše, kad ga ugledaše! Nijesu više gotovo ni osjećali muka. Tâ Franjo je njihov otac i izbavitelj. Podijeli im sakupljenu milostinju i milo ih utješi. Odvede ih opet kućama njihovim, što su im preostale od razbojničke ruke. Onda napiše knjigu kralju od Travankora zaklinjući ga, neka zapriječi bijes i ponovno pustošenje sa strane razbojnikâ. Kralj, koji se dao prozvati »veliki vladar« zaželi, da se s Franjom upozna. Čudesa i slava njegova orila se već po svim onim krajevima na daleko i na široko. Pošalje dakle kralj poklisara, neka Franjo dođe k njemu. Ujedno obeća, da će pošto poto ukrotiti razbojničku čeljad.

Franjo vas tonuo u radosti videći zgodu, da može unesti ime Isusovo i među one narode, koji su strašno bili zašli u kumirstvo.

POGLAVLJE DEVETO.

Pobjede bez puške i sablje.

»Putujem u Travankor — ovako piše Franjo 8. studenoga 1544. pomoćniku svome u vinogradu Gospodnjem — na dogovor potkralju. Do rta Komorina putovat ću kopnom, i uz put pohodit ću kršćanska sela i krstit ću djecu. Puno se molite za me i recite, neka i djeca mole, što je poučajete u kršćanskom nauku. Ovako zaštićen prezirom pogibelji, radi kojih me prijatelji moji odvraćaju, da ne pođem kopnom. Putovati mi je, vele, pokrajinom, koja je kršćanima, a pogotovo meni, neprijateljska. Ali kažem Vam, da mi gdjekad dojadi život, pa mislim, e bi bolje bilo, kad bih umro za vjeru, nego što živim gledajući, gdje se tako strašno vrijeđa Bog. Moram gledati, a ne mogu zapriječiti . . . Nu ništa me ne boli toliko kao to, što se nijesam dosta odlučno opro onima, koji Boga tako vrijeđaju, kako i Vi znate. Neka im oprosti Bog po velikom milosrđu svome!«

Ovu tužaljku, kojom je zakukala velika duša Franjina, lako si možemo rastumačiti. Portugalci su nemilo tlačili Indijance; k tomu su vrlo raspušteno živjeli. I ovo tlačenje i ovakov život nije dalo kršćanstvu, da napreduje. A obraćenike vuklo opet natrag u jadno stanje, u kom su prije čamili. Nu Bog pomože slugi svome.

Franjo prispije u novo kraljevstvo Travankor. I svjetina ga već sa sviju strana opkoli. Ne da ga pogubi, kako su se to bojali kršćani, nego da ga vidi i čuje. Čitavo primorje Travankora, kud je god prošao, prigrli Evanđelje. Do 45 crkvi podigoše u kratko vrijeme. Za cigli mjesec dana pokrsti ih Franjo na 10.000. Čim Franjo u koje selo, eto ti preda nj ljudi i žena i djece. Sve bi ih poveo na polje. Muškarce posadio bi na jednu, a ženskadiju na drugu stranu. Da bi ga svi lakše razumjeli, popeo se na drvo. I s ove prirodne propovijedaonice oglašivao je kršćanske istine. Pogani slušajući ga tako su bili oduševljeni, te su se drage volje kretili i odmah poganske hramove do temelja razorili.

»Ne mogu Vam«, piše Franjo, »iskazati, koliko mi se srce raduje videći, gdje se ruše hramovi i kumiri. Odsele ne će se oni više štovati . . . Još jedan put: neopisivo je to veselje za mene.«

Bramini škripali zubima od jada na Franju. Samo da mu se mogu kakogod osvetiti. Najbolje će biti, ako ga ubiju. I gdje su samo mogli, stavljali mu zamke. U zasjedi vrebali na nj za mrke noći, kad bi Franjo kamo putovao. I strjelice sipali na nj. Ali što ćeš? Jedna jedina ga strijelica pogodila. Nekoliko kapi krvi vrcnu ispod kože, i to je bilo sve. Otac na nebu bdio je nad njim. Očajaše Bramini. Moraju ga ubiti. Hajde kušaj ipak još štogod! Puno kuća od jedared zapališe, misleći, da se je Franjo za cijelo sakrio u ovu ili onu. I to nije uspjelo. Franjo ostade zdrav i čitav. Bog ga je štitio. Sve, što je pakao poduzeo proti njemu, rasplinulo se. Kršćane spopade golem strah, da ipak ne izgube milog si oca. Jedne

noći morade Franjo bježati. Neprijatelji htjedoše čitavo selo pretvoriti u pepeo. Kršćani za njim. Popne se na drvo i sakri se među lišćem. Tu je dočekao zoru. Ovako je spasio sebe i selo iz ruku bijesnih kumirskih svećenika.

Međutim je onaj razbojnički narod poplijenivši ribarsko primorje napao na kraljevinu Travankor, ali ovaj put s jako dobro uređenom vojskom. Kralj travankorski saznavši to od primorskih bjegunaca sakupi svoju vojsku i sam se stavi na čelo. Čuvši to Franjo, baci se nice i stade vapiti:

»Gospode! Sjeti se, da si Bog neizmjernog milosrđa, zaštitnik vjernih kršćana svojih! Ovome stadu dao si me za pastira. Ne daj, da ga razdru bijesni vuci! Ne daj, da se mladi kršćani, kojima je vjera jošte slaba, pokaju, što su je prihvatili! Ne daj, da se nevjernici raduju, što su podjarmili one, koji se jedino u Te uzdaju!« — Ovako je apostol molio. Pun snage i odlučnosti ustane. S lica mu odsijevala kao nebeska zraka. »Za mnom«, doviknu kršćanima, koji se tiskali oko njega. »Za mnom! Bog je s nama!« Križem u ruci stavi se na čelo svojim kršćanima stupajući kao pobjednik. Dođoše u ravnicu. S druge strane stupali neprijatelji u bojnom redu. Franjo im se primače na toliko, da su mu mogli glas dobro čuti. Ustavi se. Podiže križ i zagrmi:

»Stojte! U ime Boga živoga ja vam zabranjujem, da pođete naprijed. I u njegovo ime ja vam zapovijedam, da se vratite natrag!«

Neprijatelji se zapanjiše. Bi li naprijed, ili nazad, nijesu znali.

»Ne možemo«, viču ovi s prijeda. »Gorostas u crno obučen stoji pred nama. Oči njegove sipaju vatrene strjelice . . .«

Ne da im se naprijed. Nekoliko srčanijih staviše se četama na čelo. Ali njima se strašni gorostas pričini još strašnijim. Htjedoše bježati i jedan ruši drugog psujući i bijesneći. Nasta komešanje, vika, guranje. Ni ne čuju glasa vođe svoga. Svaki gleda, da iz te vreve iznese samo živu glavu. Razbjegoše se kud koji. A i kršćani pobrzaše u sva obližnja sela, ali ne od straha, već od radosti pripovijedajući čudesni događaj. Vijest o događaju pronijela se na sve strane. Franjo pobjedi bez puške i sablje.

Kralj travankorski upravo došavši na čelu svoje vojske i čuvši stvar hoće da vidi dičnog pobjednika. Franjo pristupi k njemu. Ovaj ga zagrli, zahvali mu kićenom besjedom, pa završi:

»Ja se zovem veliki kralj. Ja hoću, da te moji podanici u buduće zovu »veliki otac.«

»Samo Isusu Kristu«, odvrati Franjo, »samo kršćanskome Bogu neka svaki daje hvalu. Ja sam puko oruđe njegovo, sâm ne mogu ništa.«

Nije kralj doduše shvatio ovih riječi, a nije toga ni želio. Za vjeru, koja ne da strastima ugađati, nije htio ništa da znade. Ali kad je Franjo molio, da smije slobodno širiti nauku Kristovu u njegovim zemljama, udovolji mu kralj molbi. Pače izda naredbu, neka se svaki podanik njegov pokorava »velikome ocu«, kao i njemu samomu. Ovom se naredbom obnovilo dopuštenje, da svaki smije otvoreno ispovijedati vjeru »brata njegova, velikog oca kraljevstva travankorskog.« Više puta poslao bi Franji oveću svotu novaca, koju bi ovaj porazdijelio među siromake.

Naš je Svetac obišao cijelo primorje. Posvuda se množio broj kršćana. Samo u primorskom gradu Kulanu naiđe na oveći otpor. Već je više dana propovijedao, no tek malo se obratilo. Žalosna je bila duša Franjina. Pogani oko njeg ledena srca slušaju riječ Božiju. Na jednom se u licu zažari i podiže oči spram neba. Suze ga obliše. Stane vapiti:

»Gospode, sva su srca u tvojoj vlasti. Ti možeš, ako hoćeš i najtvrdokornije umekšati. Dopusti danas u ime svoga božanskog Sina ovu čast krvi Isusa Krista!« Obrati se slušateljima svojim i prozbori: »Mojim riječima ne ćete da vjerujete. Neka! Ali vjerujte barem onomu, koji ih čini vjerodostojnima. Jučer ste pokopali mrtvaca. Iskopajte ga, ali se još prije uvjerite, da li je odista mrtav.«

Odmah pojuriše najtvrdokorniji na grob. Izvade lešinu. Nema tuj ni najmanjeg znaka životu, nu za to nađoše, da već počinje trunuti.

»Položite ga amo«, reče Franjo.

Staviše mrtvo tijelo do nogu Svečevih. Franjo klekne i pomoli se časak Bogu, onda će mrtvacu:

»U ime Boga živoga ja ti zapovijedam, da ustaneš za dokaz, da je ono istina, što ja propovijedam.«

I gle čuda! U isti čas mrtvac ustane čil i zdrav. Svi zaupiše: »Premoguć je kršćanski Bog, doista je istinit zakon, koji nam pripovijeda »veliki otac!« Zaplakaše, baciše se Franji pred nogu moleći ga, neka ih krsti. Franjo ih odmah i krsti: — pobjeda bez puške i sablje.

Sve do sada mučio se Franjo mnogo s jezikom urođenika. Svako pleme govorilo drugačije. Služio se tumačima. To su bili obično urođeni svećenici i klerici, koji su znali portugalski i svoj materinski jezik. Međutim se dogodilo, da je Franjo još prije, nego će u Travankor, ostao bez ijednog tumača. Sad se pomagao, sâm piše, kako je znao: više znakovima nego riječima. A događalo se, veli, da je i on razumio urođenike i oni njega. Puno pak svjedoka posvjedoči poslije na crkvenoj istrazi, da je Franjo propovijedao portugalski; a sav narod, što ga slušao, ma koga bio plemena i jezika, da ga je čuo i razumio, kao da je govorio u njegovu jeziku. Tako je Bog obnovio u sv. Franji dar jezika, što ga dade Crkvi svojoj u njenom početku.

Iz Travankora krene Franjo u Kokin, a odavle u Kambaj. Na ovoj zadnjoj vožnji nadala mu se prilika, da dokaže najljepšu pobjedu požrtvovne ljubavi bližnjega, kakovu viđamo često u životu njegovu. Među suputnicima našao se na istoj lađi s Franjom neki Portugalac. U velike se taj gospodin hvalisao, da ne mari za Boga, i uopće da niti ne vjeruje u Boga. Franjo traži zgodu, da se s njime upozna, te ugodnim veselim razgovorom brzo mu uđe u volju. Nu tek što bi uzeo govoriti mu o Bogu ili o spasu duše, dobio za odgovor podsmijeh i porugu. Pored toga ne odusta Svetac nagovarati plemića, da si popravi život. Kad i kad toliko se plemić ražesti slušajući Franju, da je grdio i vjeru i zaklinjao se, da ne će nikada na ispovijed. Franjo ni sada ne izgubi pouzdanja, nego je i nadalje općio s bezbožnikom. Kadno lađe pristanu uz obalu, pođu obojica u malenu šumu na šetnju. Tuj od jedared klekne Franjo plemiću pred noge, otkrije leđa svoja do gola, izvadi bič s oštrim trnjem i počne se nemilice tući. Crvena krvca potekla po njemu. Uz to progovori plemiću:

»To činim tebi za ljubav, a učinio bi još kud i kamo više. Nu i najljuće boli, što bi bile spram onih, što ih je Gospodin Isus Krist za to podnio? Njega si neizmjerno mnogo stajao! Velika muka njegova, gorka smrt, njegova obilato prolivena krv, zar sve to ne može ganuti srce tvoje?«

Po tom uzdigne oči prema nebu i reče: »Pogledaj, Spasitelju, na svoju presvetu krv i smiluj nam se! Ne gledaj na to, čim hoće siromak grješnik, kao što sam ja, da te izmiri.« Plemić se udivi i jako postidi. Tolikom ljubavi svladan padne k nogama apostolovim i umoli ga za ime Božije, neka se prestane bičevati. Ispovijedit će sve svoje grijehe i život svoj popraviti. Još u šumi iskaže Franji vas raskajan grijehe svega vijeka svoga, i bude iza toga u istinu bogobojazan kršćanin.

Franjo pobijedi bez puške i sablje.

POGLAVLJE DESETO.

Nove pobjede.

Polovicom siječnja 1545. vrati se Franjo natrag u Kokin. Jadno li je stanje tuj, pa ne samo u Kokinu, nego i u mnogim stranama široke Indije! Dvije su zapreke najjače zaustavljale kršćanski život. Bili su to poganski svećenici, nu još više u neku ruku sami kršćani. Kršćani Portugalci opako živući bijahu svima na veliku sablazan. Navlastito se kra-

ljevski činovnici isticali lakomošću i nepravednošću. Portugalci su dobili Indiju samo uz uvjet, da one narode obrate. Ali mnogima od njih što je bilo stalo do spasa dušâ? Prvi i najglavniji im posao bijaše, da si džepove natrpaju zlatom. Činovnici se dali podmititi od Braminâ, pa tako su se ovi nevjernici sasvim mirno banili posvuda, poimence u Goi. Javne službe prodavali su muslimanima, jer im kršćani nijesu mogli dati onoliku svotu, što bi je nezasitni ljudi tražili. Ribare, koji su biser sabirali u moru, prisilili bi, da im ga prodadu u bescjenje. Bilo Bogu plakati, kako su ovim nevoljnicima sisali krv.

Pa i ljude su prodavali, baš kao životinje. Mnoge su kršćane Portugalci prodali poganima, da je bila strahota. Pače kralj u Kokinu, koji je imao Portugalskoj plaćati danak, ne bojeći se ni Boga ni ljudi, zaplijenio bi imutak onih, što bi ostavili tamu progonstva i okrenuli se svijetlu katoličke Crkve.

A potkralj Susa, koji inače ne bijaše zao, gledao sve ove nepravde i nasilja mirne duše. Nije htio, da ima neprilika i neugodnosti. Ubrojili bismo ga u neku stalnu vrstu ljudi, kakvih ima na žalost dosta i danas. Za se i za svoju osobu bio je bogoljuban, a za druge nije puno mario. Ima ljudi, koji zovu ovakav način života razboritim; ali to znači zapravo zanemariti svoju dužnost. Krivac je on sviju onih zločina i opačina, što ih je pripustio, samo da ima mir. Jer ko ima službu, taj ima i dužnost, taj će polagati račun Bogu i ljudima, ne samo za se nego i za sve one, koji su mu podložni. Najžešće peklo Franju, da su upravo kršćani najljući neprijatelji

kršćanstva. Često bi se u molitvi Bogu zato potužio i pomišljao danomice, kako bi se tomu doskočilo.

U Kokinu stanovao je biskupov namjesnik, čovjek pametan i pobožan, po imenu Mihovil Vaz. Više puta sjedila bi njih dvojica, Mihovil i Franjo, zajedno i dogovarali se, kako bi mogli oslabiti ovu zapreku kršćanstva, kako li bi se dali ovi neredi odstraniti. Napokon smisle, da će najbolje biti, pođe li Mihovil sâm glavom u Lisabon. Tuj će kao živi svjedok i vidok sasvim tanko po tanko ispripovijedati kralju Ivanu III., kako Portugalci žive i rade u Indiji. Sveti Franjo dade mu više pisama, da ih sobom ponese. Ništa nam ne će jasnije osvijetliti apostolsku revnost Franjinu i ljubav i prostodušnost, nego listovi iz one dobi. Zaista kršćanskim je duhom sastavljeno pismo, što ga je upravio na portugalskog kralja. Ne možemo, a da nekoliko crtica iz ovog prekrasnog lista ne spomenemo.

»Ne mogu, a da Vašemu Veličanstvu ne izrazim želju, e biste u sebi promislili: Gospod Bog je Vama među svim ostalim kršćanskim vladarima predao Indiju, da iskuša Vašu krepost i vjernost u vršenju uzvišene službe; pa onda, jeste li mu harni za tolika primljena dobročinstva? A nije Bog pri tom toliko namjeravao, da obogati kraljevsku riznicu dohotkom dragocjenih proizvoda izvanjih zemalja i uvažanjem tuđeg blaga; nego vele više, da Vam pruži zgodu junački djelovati i da Vašoj vrlini i bogoljubnosti otvori dično polje rada. Od Vaše revnosti i od napora Vaših slugâ očekuje Bog, da nevjernici ovog kraja spoznadu Stvoritelja i Otkupitelja svijeta, pa se obrate. Zato je potpunoma

pravo, da Vaše Veličanstvo onima, što ih u Indiju šalje, silno preporuči, neka se pobrinu prema silama za širenje prave vjere i svete Crkve naše. Pa i nije nepoznato Vašemu Veličanstvu, da će Bog jednoć od Vas tražiti račun o spasu tolikih naroda. Bili bi oni spremni udariti boljim putem, kad bi im ga kogod pokazao. A bez učitelja, u tami i kalu najstrašnijih opačina neprestance vrijeđaju Stvoritelja, pa ruše duše svoje nevoljno u vječnu propast.

Mihovil Vaz, već otprije biskupov namjesnik, otputovao je upravo sada u Portugalsku, pa će sam Vaše Veličanstvo iz vlastitog iskustva izvijestiti, kako su ovi narodi spremni na vjeru. Navest će još i druge prilike, koje pomažu širenju kršćanstva. Kršćani u ovom kraju vole ga jako, pa bi dobro bilo, kad bi se slijedeće godine odmah natrag vratio njima na utjehu i potporu. Pa to će biti probitačno i Vašemu Veličanstvu; jer možete svoju tešku dužnost, da u ovim zemljama promičete čast Božiju, povjeriti čestitome i revnome mužu. Bogu za volju molim ponizno Vaše Veličanstvo, da milostivo primi ove retke. Pisao sam ih najčišćom nakanom i najiskrenijom istinom. Ove moje prijedloge, molim Vas, da biste milostivo saslušali. U istinu samo revnost za čast Božiju i želja, da bi kraljevsku savjest Vašu umirio, potiču me, da usrdno zamolim ovo: Vaše Veličanstvo neka ne preporuči samo pismom svojim činovnicima sve, što se tiče službe Božije, nego ovoj preporuci neka doda prijetnju kaznom za one, koji ne bi dužnost svoju izvršili. Inače se je bojati, kad Vaše Veličanstvo jednom Bog pozove na sud — a to će doći, kad se tomu najmanje nadamo

i čemu se ne možemo oteti — da biste od razgnjevljenog Suca morali čuti: »Zašto nijesi kaznio svoje podložnike, koji su uživajući tvoj ugled u Indiji bili moji neprijatelji? A ipak si vrlo oštro s njima postupao, kad su zanemarivali pobirati dohotke i novce.« I ja ne znam, u koliko ćete se moći, kralju moj, oprati od krivnje, ako odgovorite: »Tä ja sam svake godine, kad sam u Indiju pisao, sve preporučio, što je za službu Božiju.« Jer odmah će Vam se odgovoriti: »A uza sve to ostavio si bez kazne one, koji su zanemarivali ove preporuke. Koji su pak bili nevjerni i netačni u obavljanju tvojih posala, te si vazda kaznio po zasluzi.«

Vaše Veličanstvo! Tako Vam revnosti za čast Božiju, tako Vam one bojazljive brige, kako ćete Bogu jednom račun polagati: pošaljite amo čestitog činovnika, kojemu ćete udijeliti potrebne povlastice. Ovaj neka se samo skrbi za spas nebrojenih duša, kojima prijeti pogibao. Veličanstvo Vaše imalo bi ga učiniti posve neovisnim od onih, koji upravljaju dohocima i državnim poslovima. Tako bi se u buduće uklonile mnoge neprilike i sablazni. Od ovih trpi sada kršćanska vjera mnogo. Vaše Veličanstvo neka izvoli jedan put tačno proračunati dohotke i vremenita dobra, što ih po dobroti Božijoj dobiva iz Indije. A onda od toga neka odbije, što činite tuj za Boga i vjeru. Jeste li ovako sve zdušno procijenili, tad odredite tačno, koliko ćete izdati za se i za Boga i za državu, kako Vas nadahne bogoljubnost i harnost. Neka se čuva Vaše Veličanstvo, te se ne bi činilo, da ste škrti i štedljivi prema Stvoritelju sviju stvari, koji Vas je tako obilno obdario dobrima.

Vaše Veličanstvo neka odveć ne oteže i ne odgađa. Ma kako se i požurili, ipak će uvijek dockan biti. Čista i usrdna ljubav srca moga prema Vašemu Veličanstvu sili me, da Vam to pišem. Čini mi se, kao da čujem glasove. Dižu se iz indijskih zemalja put neba. Tuže se: da je Vaše Veličanstvo tvrda srca prema ovim krajevima. Od bogatih dohodaka, što se izlijevaju u Vaš imutak, daje im se samo neznatan dio, da se namire najsilnije duhovne potrebоće . . . Nadam se, da ću vas život sprovesti u Indiji. Za to ne ću Vaše Veličanstvo valjda nikada vidjeti u ovom životu. Preporučam se s toga Vašim molitvama, da se tamo opet vidimo u većem miru, nego ga je tuj naći. Vaše Veličanstvo neka mi isprosi od Boga ono isto, što i ja prosim za Veličanstvo Vaše, naime da Vama za života udijeli milost, e biste tako živjeli i radili, da se u čas smrti radi toga veselite. — Vašeg Veličanstva sluga Franjo.«

Čestiti kralj sve je izvršio, kako je Franjo želio. Imenuje novoga potkralja za Indiju: Ivana de Kastro. Ovome dade najoštrije zapovijedi; kumirsko štovanje ne smije nipošto više trpjeti; poganske hramove mora razoriti, a kumire satrti. Nijednu državnu službu ne smije dati poganinu. Ropstvo se ne smije nikako trpjeti. Kokinskome kralju ima zabraniti, da obraćenike progoni. Napokon kršćane i kršćansku djecu mora posvuda i uvijek podupirati i štititi.

I na vrhovnoga starješinu reda Družbe Isusove, kojoj je Franjo bio član, na svetog Ignacija Lojolskoga, upravi Ksaverski dne 20. siječnja 1545. zanimivo pismo. Moli, da mu se pošalje drugova, koji

će mu pomagati u vinogradu Gospodnjem. »U ostalom moraju biti tijelom jaki i takovi, koji mogu puno uzdržati. Podneblje zemlje traži snažne ljude. Izvanredna vrućina tuj vlada, a i voda je nezdrava, pa nema krepke hrane. Riža, ribe i mlijeko, to je u nas hrana. Kruha, vina i drugo nema ni za lijek. Za to bih želio mlade, zdrave ljude, ne slabe i stare. Valja im se vazda mučiti krsteći i poučavajući i putujući. Češće moraju ne samo novorođenu djecu krstiti, nego i kršćane braniti od bijesnog nasrtanja poganâ. Kad-i kad dođe čovjek po milosti Božijoj ća i u smrtnu pogibelj. Ali ovoj se ne smijemo oteti iz ljubavi spram bližnjega. Tu se valja sjetiti, da smo smrtni i da kršćanima ne može biti ništa slađe, nego za Krista da žrtvuje život svoj. Za to moraju oni, što amo hoće, biti naoružani srčanošću i vanrednom krepošću. Pa kako ja bez takove srčanosti i takove kreposti putujem zemljom, gdje mi i te kako treba pomoći Božije: to Vas, Velečasni, molim, tako Vam ljubavi Božije, da se mene sjećate u svetim misama i povrh toga mi pomognete i tim, da se za me mole u cijeloj Družbi. Vaša a i Družbe molitva izbavila me očito već iz mnogih velikih pogibelji. Tvrdo sam o tome uvjeren. To Vam pišem, da znate, kakovih nama treba ljudi.«

A svomu prijatelju i drugu o. Simonu Rodriguezu iz Družbe Isusove, koji je zajedno s Franjom bio određen za Indiju, nu radi zdravlja morao u Portugalskoj ostati, piše ovako: »Šaljem Vam list, što sam ga u Rim pisao, otvoreno, da ga Vi najprije čitate i da saznadete, kako je u Indiji. To će Vas sklonuti, da nam godimice pošaljete što više evanđe-

oskih radnika. Što se tiče Vašeg puta u Indiju, ja bih Vas pozvao i lijepo zamolio, da dođete k nama, kad bih mogao misliti, da su Vaše tjelesne sile jednake duševnima. Dašto morao bi o. Ignacije na to privoljeti. On je naš otac, komu se moramo pokoravati. I bez njegova dopuštenja ne smijemo ni koraknuti . . . . . Pošaljite nam što više radnika u Indiju! Što budu brojniji, to će se većma proširiti sveta Crkva. Iskusio sam dosta, kolika je šteta, što nema radnikâ, koji bi oduševljeni za Isusa Krista svom dušom revnovali za svetu vjeru našu. Zato tako često silim, da se pošalju radnici u ovu dozrelu žetvu. Bog, koji vidi u srce moje, zna, kako vruće želim vidjeti Vas. Neizrecivo bih se veselio, kad bih Vas opet zagrlio i s Vama se porazgovorio. Krepost Vaša i bogati darovi milosti, kojima Vas nebo obdarilo, pobuđuju u meni želju, da Vas vidim. Nadam se, da bi se općeći s Vama mnogo okoristio . . . . . Gledajte, da nijedan od Vaših prijatelja ne dođe u Indiju za kraljevskoga činovnika. Jer na njih se dade primijeniti riječ svetog Pisma: neka budu izbrisani iz knjige života, i neka se ne računaju među pravednike. (Psalam 68.) Ma koliko se pouzdavali u zagovor kojeg znanca ili prijatelja, ipak se protivite i po mogućnosti zapriječite, da se ne izvrgnu ovakovoj pogibelji. Jer tko nije kao apostoli utvrđen u milosti, ne nadajte se, da će na dobrom putu ustrajati i ostati neokaljana života. Gotovo neodoljivom nekom silom strmoglavljuju se ljudi u propast. Pomame se za dobitkom. Zgodâ da se obogate ima u izobilju. K tomu se uživanjem strasti još umnažaju. Napokon zao primjer kô bujica sve goni sa sobom u

zlo. Krađa se tako uobičajila, da nije nikome više mrska, pače jedva im se i kazne vrijednom čini. Posvuda se krade i na silu otimlje. A što se jednom otelo, to se više ne vraća. Ko bi mogao da izbroji sva lukava sredstva i putove, kojima se ljudi služe, da se domognu novaca! Rado bih znao, na koliko neobičnih načina umije ove glagole »krasti i otimati« barbarska lakomost sprezati! Kako će ovi nesretnici, pozvani na Božiji sud, urediti račune svoje savjesti, koji su tako užasno zamršeni«?

Divno se tuj zrcali nježno čuvstvo prijateljstva, što ga je Franjo nosio u srcu svom prema o. Simonu; a ujedno se vidi, kako mu je teško bilo videći izopačenost onih, koji bi imali primjerom svojim da druge privlače na dobro, a kad tamo oni ih obaraju u propast. Zato on umije i oštrije riječi upotrebljavati. Vatreno srce Franjino kucalo je za svaku dušu. Svakog nevjernika, sve pogane on bi obratio, kad bi samo mogao. A kršćane, što su žalosno zabrazdili u teške grijehe, sve bi svratio na pravi put.

I ova živa revnost samo da što više izbavi iz ždrijela paklenog i privede u dvore nebeske, potakla ga, da piše iz Kokina još g. 1544. Družbi Isusovoj između ostaloga ovo:

»Često obilazim u duhu visoke škole u Evropi, a navlastito u Parizu. I onda svima onim, kojima je više stalo do znanosti nego do kršćanskog milosrđa, kao pomaman da doviknem: O koliko duša gubi nebo i koliko ih pada u pakao vašom krivnjom! O kad bi se ovi muževi toliko za spas dušâ starali, koliko za svoju uče-

nost! Davat će oni jednom Bogu račun o svojem znanju i darovima dobivenim. Ova bi misao jamačno mnoge potaknula, da mole i čine Duhovne vježbe, e bi upoznali glas Božiji. Odrekli bi se sasvim svojih strasti i svijeta, te se izručili Bogu i njegovoj volji i uskliknuli: Gospode, pošlji me, kamo hoćeš, makar i u Indiju! A kud i kamo zadovoljniji bi bili onda ovi učenjaci nego ovako! Za koliko bi bio sigurniji spas njihove duše! I kako bi vesela srca mogli očekivati na umoru milosrdni sud Božiji! Kad ne mogu sâm vratiti se u Evropu, pomislio sam već pisati pariškomu sveučilištu, da razložim: kako bi se za cijelo mnogo milijuna pogana bez muke dalo pokrstiti, kad bi bilo ljudi, koji ne traže, što je njihovo, nego što je Isusa Krista!«

Pošto je Franjo napisao i odaslao u Evropu ova znamenita pisma, ukrca se na otok Cejlon. Na brodu bio kormilar čovjek opak i nevaljan. Dugo vremena raspušteno živio, a koliko je godina tomu, što se ispovjedio, ko bi znao i reći. Franjo se s njime sprijateljio, čavrljaju obojica o vremenu, o zvijezdama i koječem drugom, što brodare zanima. O vjeri ne kaza Franjo ni bijele. Krmilar stane sam da pripovijeda, kako živi. Puno i puno vremena već proteklo, što se nije ispovjedio. I napokon obeća, da će si dušu očistiti, netom pristane lađa uz obalu. Poslije mu bude žao, što je obećao. I odsada se ugibao Franji. Na obali ipak se kô slučajno sastaše. Krmilar upita: »Kad bi se mogao ispovijediti?« Franjo će mu: »Neka samo odmah počne.« Šetajući se obalom uze krmilar nabrajati nekoliko grijeha. Na to ga Franjo povede u obližnju kapelu. Tuj mu pomogne uz milost Božiju, da se krmilar čisto i skrušeno ispovjedio. I sad je započeo novi život.

POGLAVLJE JEDANAESTO.

I krv za svetu vjeru.

Tuticosinu sjeveroistočno, a Cejlonu sjeverozapadno protegao se pješčani, suhi otok Manar. Plodan nije i malo ima zemlje, gdje se samo uz tešku muku može što posijati. A nije ni velik. U daljinu se računa osamnaest milja, a u širinu do dvije milje i pô. Ali luka mu je puno vrijedna. I do pogana amo dopro glas o velikom apostolu, koji je mnoga čudesa tvorio u Palavara, i mnogo ih obratio na vjeru kršćansku. Pa zato i Manari zaželješe primiti svetu vjeru Isusovu. Poslaše dakle poslanstvo k Franji, neka dođe k njima, neka ih pouči i krsti. U taj čas nije mogao sam onamo, nego im dade pouzdanog svećenika. Ovaj ih uputi u kršćanskim istinama i za kratko vrijeme puno ih se pokrsti. Ali Bramini pobijesniše. Ne mogu sada više onako živjeti kao prije. Obraćenici im ne nose više darova, što su ih tražili tobož kao žrtve u ime svojih kumira. Odlučiše dakle, kad ne mogu ništa drugo, da će se barem mladim kršćanima osvetiti. Otok Manar bio tada pod žezlom kralja u Jafnapatamu, na otoku Cejlonu. Bramini se potuže kralju, kako u njegovoj zemlji napreduje kršćanstvo i zatraže pravdu proti narodu. Tä kako se puk usudio prezreti vjeru, koju vladar ispovijeda? Kralj ni sâm nije trpio kršćansku vjeru, koja osuđuje opačine, što su njemu mile. Kako su ga dakle Bramini još više nahuškali proti krš-

čanima, s mjesta izda naredbu, da se svi kršćani u Manaru poubijaju.

Kraljeva se izvrši na dlaku. I ljudi i žene i djeca — šest do sedam stotina — proliše krv za svetu vjeru Isusovu. Svi su veselo prignuli glavu pod krvnički mač.

Ali i ovdje bi mučenička krv sjeme kršćanstva. Što je više poteklo krvi, to se više pogana obraćalo. I sami časnici na kraljevskom dvoru prigrliše svetu vjeru Isusovu i umriješe za nju. Pače i sam kraljević pokrsti se i zapečati vjeru mučeničkom smrću, kako ćemo doskora o tom obilnije čuti. Slavni kotar na otoku zvao se dosele »Pazim«, nu odsada ga prozvaše »zemlja mučenikâ«.

»Zahvalimo Gospodu našemu Isusu Kristu za to, što dopušta, te i u naše doba ima mučenikâ. Vidi on, kako se malo njih služi njegovom božanskom ljubavlju i milošću za spas svoj. Zato dopušta u poklona vrijednoj Providnosti svojoj, da se okrutnošću ljudi ispuni broj izabranikâ.« Ovako piše Franjo.

Bilo o ponoći. Zvijezde na nebu treperile, a mjesec sjajem svojim pretvorio regbi noć u dan. U Jafnapatamu sproveli dan u strahu i vrevi. Sada sve kao poklano. I na polju sve tiho i mirno. Samo u dolini, gradu na zapadu viđa se, kako se nešto uz kraj šume povlači, šulja. Iz šume izađe čovjek i gleda na desno i gleda na lijevo. Već samo lice pa i odjeća kaže, da će biti Evropejac. Uši naćulio, kao da se boji, da ga ne bi ko zatekao . . . Siguran je, nema nigdje ni žive duše. Lagano siđe stazom, koja dijeli šumu od polja, gdjeno se ispela sladorova trstika, koja ga krila. Evo ga na čistini! Skrene desno

do ovećeg drveta. Činilo se, kao da je prepoznao. Pa sada hajde na posao! Rukave zasuči, lopatu prihvati, pa kopaj. Gdjekad bi malo odahnuo, znoj s čela otrô, okolo naokolo se se obazrô, pa udri dalje kopati. Dugo je stranac radio, a vidjelo se, da nije baš onako spretan u kopanju. Jamu iskopao. pa mjeri, je li dosta duga i široka. Jest. Nekoliko koračaja ode natrag i klekne na zemlju; prignuo se sve do na tlo. Ustane i ponese na rukama truplo nekog Indijanca. Na lešini prelijevala se rumenkrvca. Tuđinac poljubi rane, mrtvaca spusti u jamu i zatrpa je zemljom, što ju je dosele mukom iskopao. Pomoli se na grobu koji čas i vrati stazicom, kojom je i došao, pa ga nestane u šumi.

Kad jutro osvanulo, nasta opet vreva i buka. Ljudi prolazeći mimo groba, gdje je tuđinac lešinu ukopao, podigoše silnu graju. Svi, što su bili na polju, sletiše se onamo. Pa i ovi još jače stali vikati snebivajući se od čuda. U cijelom gradu prosula se novost: Na grobu osvanuo križ. Križ u zemlji neznabožaca! I sam kralj dozna za to. Sve trči, leti na zapad. I svaki bijesni i svak' više kô bjesomučan. Grob bio još svježom zemljom pokriven, a na grobu sasvim se jasno vidi znak svetoga križa. Vidjelo se sasvim dobro, da ovaj križ nije mogla učiniti ljudska ruka. I odatle ona strašna vika i oni bijesni glasovi poganâ. Bramini uzavriješe naziruć u tom pojavu poticaj, da se krivobošci obrate. Kralj u Jafnapatamu zapovjedi, da se na onaj čudni križ nabaca najprije puno zemlje i busena, a onda kamenja. Zaludu mu zapovijed. I na onoj gomili ukaže se opet križ isto tako savršen kô i prije. »Ja zapovijedam«,

na to će Njegovo indijsko Veličanstvo, »da se sve prekopa, ispremiješa i pogori. Zabranjujem, da se križ i opet pojavi.«

Kako je kralj naredio, sve se tako izvršilo. I križ se nije više vidio. Svjetina se vrati kući, a kumirski svećenici pobjedonosni klicahu od veselja, što su zatrli križ. Nad kršćanskim Bogom oni slavlje slave.

Hoćeš dä! Sjutra u zoru opet vika. Križ se opet ukaže onako lijepo kô i dan prije. Obavijestiše kralja. I on dođe, da to čudno znamenje vidi i naredi, neka sve pred njim prekopaju ozgor i ozdô. Htio jadnik, da prisili Boga, e mu se ukloni. Rade i znoje se. Pa koja korist? Novo čudo. Isti onaj križ zasja, podigne se u zrak. Koliko se više držao iznad zemlje, toliko je rasao. Kad je bio već jako visoko na nebu i jako velik, ostane kô prikovan. Više sati vidjelo se to čudo. I pogani nijesu mogli, a da ne uskliknu: »Kršćanski je Bog svemoguć«. Nijedan se kumir ne može ni u snu isporediti s njime. Vjera »velikog oca« iz Travankora jest najbolja, jer je u boju nadjačala.«

Kralj da pobijesni. Izdade strašan proglas: Svaki, koji će ma na kakav način štovati vjeru »velikoga oca« Franje, ima se pogubiti; isto tako neka umre svaki, koji bi kako mu drago očitovao, da je njegov Bog veći nego li bogovi kralja i njegove zemlje. Grob, na kom se objavio onaj čudesni križ, imao je dokazati, da će u ovakog kralja iza prijetnje slijediti grozna krvoprolića. Niko neka ne računa na njegovu blagost.

A čiji je to bio grob? Najstarijega sina kraljeva. Portugalski trgovac smio zalazati na kraljevski dvor. I taj je kriomice poučavao kraljevića u kršćanskim istinama. Netom kralj, otac njegov, dozna, da mu je sin kršćanin, dade ga nemilosrdno pogubiti. Sin da prezire kumire, koje otac štuje: toga ljeta ne će biti. U ljutini svojoj zapovjedi, da lešinu sina njegova bace u šumu za hranu divljoj zvjeradi. U šumi nađe isti onaj trgovac mrtvo tijelo svetog učenika svoga. I o ponoći, kako čusmo pokopa dičnog mučenika. Na tom dakle grobu ukaže se onaj blistavi i sjajni križ. To se dogodilo koncem g. 1543.

Ali zaludu i prijetnje i oglasi i mučila. Pogani se ipak obraćali, makar za Krista žrtvovali i život svoj. Sestra ovoga krvoloka-kralja bila srcem i dušom kršćanka. Najmlađeg sina kraljeva, pa i svoga sina, obojicu lijepo pouči u vjeri. Samo nijesu bili kršteni ni ona ni djeca. Videći kako joj se brat pomamio za kršćanskom krvlju, tä ni svoga sina ne poštedi, i bojeći se, da oboje djece ne zaglavi, dade ih drugamo otpremiti. Teško joj bilo pri srcu, kad se od svoga milog sina i ljubljenog nećaka morala dijeliti. Ali nema druge. Djecu izruči nekomu znancu Ferdinandu. Ovaj ih odvede krišom iz Jafnapatama i dovede u Manapar k svetom Franji.

Kad mu iskazaše sve, kako je u Jafnapatamu, ljuto ga zaboli u srcu. Primi djecu očinskom ljubavlju i utješi je blago. Kaže im, neka pođu u Gou u kuću, osnovanu za širenje vjere. I lijepo im bilo u Goi. Drukčije bilo na kraljevskom dvoru. Kralj vas planu kao živa vatra, kad dozna, da su mu sin i ne-

ćak pobjegli. Izda zapovijed, da idu za njima, i kad ih nađu, neka ih dovuku natrag, pa će ih udariti na muke.

Još više! Najstariji kraljev brat, komu je on na silu uzeo i krunu i žezlo, povukao se na kopno. Kralj pošalje ljude, da ga potraže, i kad ga nađu, neka mu odmah odrube glavu i njemu je donesu. Bjegunac čuvši to udari putem u Gou. Tu ga Portugalci uzeše u zaštitu. I zavoli vjeru, koju je brat njegov toliko mrzio i zatirao. Dade se poučiti i zaželi sveti krst. ! svečano se zavjetuje, dobije li jednom u svoje ruke vladu zemlje, kako ga pravom i ide, da će širiti u njoj katoličku vjeru.

Neumorni apostol Franjo nije mirovao. Peklo ga u duši videći, gdje nedužni trpe, a krivci se šepire. Mora pomoći nevoljnima. Kralj u Jafnapatamu ne smije ostati bez kazni. Pa to više, što je svrgnuo brata svog s prijestolja, pa onda sinu i nećaku radi o glavi. Ako se to pusti bez kazne, za njim bi se mogli malo po malo povesti i drugi poganski vladari. Dne 20. siječnja 1545. dođe u Kokin i tuj uze dogovarati se s biskupovim namjesnikom, zatim potraži portugalskog potkralja u Indiji. Uvidi potkralj, da bi Portugalsku zapala trostruka slava, kad bi silnika kaznila, otimača krune oborila i namjestila ondje zakonitog kralja. Odmah izda zapovijed, da se sabere brodovlje i da se udari na kralja u Jafnapatamu. Ako mogu, neka ga predadu živa u ruke Franji, da ga cvaj obrati. Franjo se vrati natrag u Kokin. Dok se pripravljalo za boj, ostade još neko vrijeme u tom gradu. A onda će na otok Cejlon, gdje su se pomor-

ske čete imale sabrati. Kad ugledaše otok Manar, »kotar mučenikâ«, zamoli Franjo, da se brod, kojim je plovio, tuj za koji dan usidri. Zemlju natopljenu svetom krvlju slugâ Kristovih poljubi velikom pobožnošću. Na otoku harala grdna kuga. Čim je došao »veliki otac«, koga su svi ljubili, premda ga nijesu još ni poznavali, tužna lica njihova opet se razvedriše. Znali su, da ih dobri Franjo ne će ostaviti, a da ih ne oslobodi ljutog biča Božijeg. U sva obližnja sela poslaše glasnike, neka jave, da je došao »veliki otac« Palavarâ. Odasvud pobrzaše k Franji svi zdravi ljudi, a bilo ih oko 3000.

»Veliki oče«, stadoše vapiti, »oslobodi nas kuge! Veliki oče, svi pomrijesmo! Svaki dan ima više no stotinu mrtvaca. Veliki oče, oslobodi nas!«

»Dragi moji Manarci«, odvrati Franjo, »vaša bol para mi srce. Dă, molit ću se Bogu Svemogućemu, čija je dobrota i milosrđe neizmjerno. Po zaslugama Sina njegova Isusa Krista i manarskih mučenika, koji će se zastalno moliti za vas, neka vas oslobodi Bog od ovog biča. Uzdajte se! Molim vas samo, pričekajte tri dana. Molite se i vi, molite Boga, koji je neizmjerno milosrdan, da vam se smiluje. I vi se uzdajte u nj!«

Treći dan kuge nestane. Svi bolesnici ozdraviše u čas, i to svi u isto vrijeme. Svi pogani, što ih je god još bilo na otoku, zatražiše svom silom sveti krst, ma da je još bješnjelo progonstvo kršćana. Svetac ih sve pokrsti. A onda se oprosti s njima, da pođe k vojsci, o kojoj bio gore govor. Došavši u Negapatam čuje da vojska ne će, da udari na kralja u Ja-

fanapatamu. A povod tomu bio ovaj: Portugalski brod, koji je bio bogato nakrcan, nasukao se na obali. Kralj uhvatio čitavu dragocjenu robu. Portugalski trgovci misleći, da ne će nikada štogod dobiti od svojih dragocjenosti, zametne li vojska boj, podmitiše časnike, da ne udare na neprijatelja, premda je to potkralj bio zapovjedio. Sve lijepe osnove i priprave razbiše se. Franjo duboko uzdahne. No upozna u tom rasulu vojske, da Providnost Božija ne odobrava osnovu i podvrgne se svetoj volji Božjoj. Nu kazna ipak stiže kasnije mučitelja-kralja. Kralj bude kasnije u svojoj kraljevskoj palači ubijen.

Franjo je mislio, da će se što prije povratiti u Travankur. Nu Bog mu pokaza, da on drugačije želi. Protivan vjetar duvao žestoko, a Franjo upozna u tom, da Bog hoće, da još dalje na istok nosi luč svete vjere. Najvolio bi odmah u zemlju Makasar. Tuj je bilo sve za obilnu žetvu spremno, pa trebalo, kako sam Franjo reče, samo srpom žeti.

Godine 1512. naselilo se tuj nešto Portugalaca. Dvadesetak godina kasnije dva brata, pogani, moradoše odande radi posala u Ternate, mnogo dalje još od Indije na istok. U tom gradu upoznaše se s Portugalskim namjesnikom Galvanom. Bio to čovjek kako bogoljuban kršćanin, tako i srčan vojnik. Često bi puta svrnuli razgovor na vjerske istine. Braća uviđaju sve to više, kako je kumirstvo ludo, a pametno kršćanstvo i pokrstiše se. Na krstu dobi jedan ime Mihovil, a drugi Antun. U svom zavičaju stadoše revnovati kao apostoli za kršćansku vjeru. Svojim sugrađanima propovijedahu nauku Kristovu. Poslaše

nekoliko od svojih glavaru zemlje u Termate, moleći ga, da im pošalje učitelja kršćanske vjere. Poslanici budu lijepo primljeni. Glavar im ipak nije mogao dati nijednoga svećenika, nego im dade svjetovnjaka, Franju de Kastro, koji je bio dobro poučen u vjeri. Kad se ovaj za Makasar ukrcao, zanesen bi brod na drugu obalu.

»U kraljevini Makasaru prije osam mjeseci«, piše Franjo, »tri poglavice s mnogim stanovnicima postadoše kršćani. Poslaše poslanike, da im se u Malaku, grad portugalski, pošalju ljudi, koji će ih još bolje poučiti. Upoznadu li i uštuju li, rekoše, pravoga Boga, to će oni živjeti kao ljudi; dosele su živjeli kao nerazumne životinje. Gradski zapovjednik dade im nekoliko svećenika. Već odatle se razabire, kako se obilnih plodova može očekivati od ovog divljeg zemljišta. Kako je zemlja dobro pripravljena, a usjev regbi dozrio, nadam se, da ću ove godine do 100.000 kršćana pokrstiti. Molite Gospodara žetve, da pošalje poslenike u vinograd svoj.«

POGLAVLJE DVANAESTO.

Grob svetoga Tome.

Kako u Travankor nije mogao radi nepogodna vjetra, odluči dakle, da će u Makasar. Nu ipak htjede, da se prije s Bogom posavjetuje. Činilo mu se, da je najzgodnije, ako hodočasti na grob sv. apostola Tome u Meliapur. I 29. ožujka 1545. baš na Cvjetnicu zaplovi onamo. S početka duhao vjetar

lijepo i brod je dobro vozio. Ali od jedared se vjetar okrenu. Što će? Valjalo im pristati gdjegod uz brijeg. Cijeli tjedan dana morali su tuj čekati, kad će moći opet morem dalje. Sve ovo vrijeme provodi Svetac u molitvi i postu. Sedam dana niti je što jeo niti što pio, osim što je na veliku subotu okusio čorbu lukovicu. Isti dan mislili su, da je vrijeme za plovidbu povoljno, pa digoše sidra.

»Je li brod dosta čvrst, da može odoljeti oluji?« upitat će Franjo kapetana broda.

»Ah nije, sveti oče«, odvrati ovaj. »Stari je to brod, stari. Kad vrijeme nije sigurno, ne puštam ga na more.«

»Oj, onda vam valja potražiti luku, gospodaru.«

»Oče Franjo, ali kako se možete sada bojati, kad je ovakovo vrijeme? Kad je ovakov vjetar, zaplivao bih u orahovoj ljusci u Meliapur.«

»Nemojte se na to osloniti, kapetane; prevarit ćete se.«

»Ma, oče, gledajte samo ovo lijepo nebo! Nikad nijesam vidio boljeg vremena na moru. Ja se već u to razumijem. I najgori čamac bit će siguran kod ovakovog dobrog vjetra. Ne bojte se ništa, oče Franjo! Oslonite se samo na me. Stari sam ja brodar. Doći ćete sigurno u luku.«

Franjo nije htio više, da prigovara. Ali domala se pokaja kapetan. Na obzorju se pokaže crna tačka. Sve se više primicala lađi, koja je baš kô lopta po vodi skakutala. Samo se očekivao čas, kad će ih sve bijesni valovi progutati. U to ih vjetar silom zanese na isto mjesta, gdje su se bili ukrcali u lađu.

Žalili su i kapetan i brodari i putnici, što nijesu vjerovali riječima Svečevim.

Franjo htjede svakako ka grobu svetoga Tome u Meliapur, pa zato pođe kopnom — pedeset sati hoda. To je bilo sveto mjesto indijskome narodu. Po predaji kršćanâ bio je u Meliapuru sveti Toma mučen. Četvorica vojnika na zapovijed kraljevu probodoše ga kopljem. Tu je bilo sahranjeno i nešto od svetoga tijela Tomina. Ondješnji župnik pozva Franju k sebi u kuću. Franjo primi ponudu od srca, jer je odmah uz kuću bila crkva svetoga Tome. Tuj htjede Franjo, da se duhom sabere, moli i razmišlja; drugim riječima i da obavi duhovne vježbe. Što su apostolska poslanstva (misije) za čitavu općinu, župu, grad, to su duhovne vježbe za pojedinca. Bio on svećenik ili učitelj ili đak ili trgovac: svaki će od njih crpsti golemu korist. Gotovo cijelo vrijeme sprovađao je Franjo u crkvi.

Veliku je utjehu osjećao u duši svojoj. Bog mu očitova volju svoju posve jasno, da dalje na istok proširi apostolsko putovanje i rad svoj.

Franjo došao u Meliapur, da u tihoj samoći sprovede vrijeme u molitvi. No ipak nije propustio nijedne zgode, gdje bi mogao i drugome koristiti na duši. Svetost života njegova podavala riječima osobitu silu. Tko je samo i pogledao sveca — tako su ga ondje zvali — na toga je djelovao neodoljivom silom.

Bilo je u gradu više ljudi nesretno pomrlo, koji nijesu slušali svetoga čovjeka, koji ih poticao na pokoru. Odatle posta općenito mnijenje, ko se ogluši opomenama njegovim, da umre u grijesima i bude

proklet. Ovo mnijenje u puka mnogo je doprineslo da su se mnogi ljudi popravili.

Živio u gradu neki Portugalac, koji je svojim razuzdanim i raspuštenim životom svima bio na smutnju. Robinjicâ imao punu kuću. Franjo pođe oko podneva k njemu u kuću i reče, da će mu biti gost, ako dopusti:

»Je li vam drago, ako u vas danas ručam, e bismo se bolje upoznali?«

Kako bijaše Franjo općenito štovan, ne usudi se bogataš gosta otpraviti, pače pričini se, da mu je upravo dobro došao. Za objeda govorio Franjo o svem i svačem.

O grješnom življenju domaćinovu ne reče ni slovca, prem su mlade dvorkinje odijelom i vladanjem pokazivale dosta bestidnosti. I pri samom odlasku ne reče Franjo bogatašu ni jedne prijekorne, kao da ništa ni ne zna o izopačenosti njegovoj. Trgovac se zastidi. Stane pitati samoga sebe, što je to Svetac učinio. Nikada ne propušta zgode, gdje samo može, da koga obrati, a njemu eto ne reče ni bijele ni crne. A tko će vjerovati, da mu je došao u kuću samo radi ručka? To se više čudio, što se je i na polasku Franjo smiješio isto tako, kao i pri dolasku. Srce se njegovo veoma uznemiri. Napokon mu sune misao u glavu: Da ga je Svetac možda držao gotovim prokletnikom, kojega nije ni vrijedno opominjati na pokoru! Sav u strahu odleti k Franji i reče:

»Vaše me mučanje uplašilo. Ako mi se još može pomoći, posegnite za jadnom dušom mojom. U svemu ću vas slušati!«

Svetac ga s veseljem zagrli i reče:

»Milosrđe je Božije beskrajno. Ni jedan čovjek ne treba da gubi ufanja; samo ako se istinski obrati, spasit će se.«

Trgovac ukloni po tom iz svoje kuće grješne prilike i skrušeno se ispovjedi. Otada je živio kao revan kršćanin.

Među trgovcima bio još vrlo bogat Portugalac imenom Đuro. U trgovini bio sretne ruke, ali nikad nije imao mira ni sa sobom ni s kim u svijetu. Đuri je bilo istom 35 godina. Dođe jednog dana k velikome ocu, pa će mu reći:

»Oče moj, došao sam, da vam saopćim, što mi se već puno vremena vrze po glavi. Htio bih, da Bogu služim najsavršenije, bojim se ali siromaštva. Dopustite mi, da vam se pridružim. Svakuda ću s vama i pomagati vam u raznim potrebocama. Kako samo najbolje uzmognem, podupirat ću vas u vašem radu.

»U tom nije kršćanska savršenost«, odvrati mu Franjo. »Sjećate li se, kako je Spasitelj u Evanđelju svjetovao mladiću, koji ga ptiao, što mu valja činiti, da bude savršen: ‚Hoćeš li da budeš savršen' kaza mu Spasitelj, ‚prodaj sve, što imaš, i podaj siromasima.«

»Neka bude, oče moj; sve ću vama dati, što imam, a vi porazdijelite među siromake.«

»Ma ne tako! Gledajte najprije, k a k o ste se vi domogli blaga. Možda ćete naći, da imade koješta, što svakako morate povratiti vlasniku. Pripravite se na veliku ispovijed o cijelom životu. Jeste li dušu svoju očistili na ispovijedi i vratili tuđe

dobro, lako ćete milost dobiti, da spoznate volju Božiju glede svoje namisli.«

Đuro pristane na sve. Tri dana se ispovijedao. Krivo stečeno svima vratio, U svem se dao od Franje ravnati. Nu revnost Đurina ne potraja. Siromaštvo mu bilo nesnosno. Iznova probudi se u njemu želja za blagom. Dobavi si zaostale na dugu dragulje i kupi kriomice malen brod, pa će opet trgovati. Franji je Bog sve očitovao. I eto na, sad će zaploviti debelim morem, kad Franjo pošalje k njemu jednog kršćanina s porukom:

»Dođite brzo k ocu Franji; čeka vas.« Đuro se kô okamenio. Ali ipak će se znati lijepo izgovoriti, pomisli, makar mu i slagao; što za to?

»Zgriješili ste«, pozdravi ga Franjo.

«Jesam, jesam, dragi oče. Zgriješio sam. Popustio sam žestokoj napasti, da opet započnem trgovinu«, prizna trgovac.

»Pokoru dakle činite, prijatelju, pokoru!« odvrati mu apostol, podigne ga sa zemlje i zagrli.

Vidjevši Đuro blagost Svečevu i pronicavo oko njegovo, izgubi svu srčanost i nije mogao, da mu se ne baci pred noge. Ispovjedi se skrušeno, proda sve i dade siromasima. Novom će revnošću započeti savršen život. Pače zamoli, da ga primi u Isusovce. Franjo je držao, da nije sposoban za Družbu. Dopusti mu samo, da uza nj ostane i poučaje druge u vjeri. Ipak mu reče, da će poslije stupiti u franjevački red. I bio je čestit i vrijedan franjevac.

Četiri je mjeseca apostolovao Franjo u gradu svetoga Tome. Još je toliko zemalja i naroda čamilo nevoljno u okovima đavolskim. Valjalo je i njih

osloboditi. Teško mu bilo pri srcu, kad se opraštao sa svojom duhovnom djecom. Ispratiše ga na obalu plačući za njim. Franjo ih utješi veleći: »Melijapur jest skroz kršćanski grad. Bog će ga blagosloviti. Za malo godina bit će to jedan od najbogatijih gradova među svim indijskim gradovima.«

I proroštvo se njegovo ispunilo.

Suznim očima blagoslovi ih i stupi koncem ožujka na brod. Vodenim putem krene dalje na istok, da i one mnoge poganske otoke privede Kristu. Pošao je u Malatu, udaljenu kojih 2700 kilometara od sv. Tome.

POGLAVLJE TRINAESTO.

Vodenim putem dalje.

Franjo plovio indijskim oceanom na istok. Na brodu vidje dva vojnika, gdje se strastveno kartaju za novac. Jedan od njih igrao zlo, te izgubio sav svoj novac. Ima još nešto tuđeg novca kod sebe. I ovaj izgubi. Gotovo se pomamio. Uze strašno psovati. Od ljutine hoće da u more skoči ili da se ubije. Drugari ga teškom mukom suzdržali od tako crnog djela. Franjo pokuša ljubazno, ne bi li ga utješio. Ali vojnik saspe na nj same psovke. Pomoli se Franjo Bogu. Uzajmi nešto novaca od jednog putnika i dade ga vojniku. Tad se kolo nesreće okrene. Vojnik se opet karta i dobije više nego je izgubio. Franji vrati uzajmljeni novac. A sad pokuša apostol, da upornog čovjeka privede na pravu stazu. I odista vojnik prizna svoju krivnju i nikad se više ni ne prihvati karata.

Dne 25. rujna 1545. iskrca se Franjo u Malaki. Tu je bilo središte trgovine. Razni narodi našli se tuj na okupu. Prije 30 godina zauzeše ga Portugalci. Jedva je Franjo stupio na obalu, uputi se ka kraljevom namjesniku Garsiji, da mu saopći da bi rad ići u Makasar. Namjesnik mu odvrati, da je netom poslao onamo jednog pobožnog svećenika u pratnji vojnika. Svaki dan čeka, ne će li odanle stići kakva vijest. Neka Franjo ostane međutim u Malaki, dok sazna, kako je u Makasaru. Franjo posluša savjet namjesnikov, osta u gradu i nastani se u bolnici. Duboko, jako duboko bijahu jadni stanovnici ugreznuli u opačine. Zrak bio ondje blag i ugodan. Plavetno nebo tako ljupko i nježno, cijele godine kô u nas u proljeću. Koje onda čudo, ako ljudi ondje misle samo na igre i zabave i putene naslade? U svojim razgovorima jedva su o čem drugom govorili nego o gozbama, svirci, plesu i zabavama. U bezbožnosti, lakomosti i putenosti plivao sav grad: pogani, a kršćani još i više. O Bogu i zakonu njegovu kao da ništa nijesu ni znali. Franjo uze na se, da grad probudi iz grješnoga sna. Ali dašto valjalo mu biti veoma na oprezu. Nije smio žestoko udarati, pače ni pokazati se strogim, jer bi tada svi od njega pobjegli. Da se na ovaj mučni posao što bolje pripravi, dvorio je najprije bolesnike u bolnicama, noći sprovodio u molitvi i ljuto trapio svoje tijelo. Za tim uze poučavati djecu kao prije u gradu Goi. Svako veče išao bi u pratnji djece gradom sa zvoncem i vikao: »Molite se Bogu za velike grješnike!«

Trostruki glas: glas zvonca, glas Sveca i glas savjesti mnoge je ganuo, da su se skrušili. Ova

ozbiljna opomena dozivaše grješnicima i nehotice njihove grijehe i zloće u pamet. Inače nije Franjo odmah s početka navaljivao na onu želju za naslađama i zabavama. Kako je bio lijepa stasa, ljubezan i mio u razgovoru, steče pouzdanje u sviju. Svaki bi ga hvalio, ljubio i tražio. Pa zato mu i nije bilo tako teško, da dokine neke zle običaje, koji su bili na veliku sablazan. Bilo je to, da se mlade djevojke, kad ih samo volja bilo, oblačile i hodale u muškim haljinama. A i mnogo nedopušteno drugovanje prestane na njegovu riječ. Na žalost neka djeca o Bogu nijesu nikada još ništa ni čula. Ali su za to umjeli pjevati ružne pjesme. Ovu bi djecu naučio kršćanski nauk, da su i javno znali sve lijepo kazati i protumačiti. Pače kod zajedničkih igara pravili bi oltariće i pred njima pjevali bogoljubne pjesme.

Još nam jedno valja napose spomenuti. Na svetu ispovijed i svetu pričest gotovo svi su sasvim zaboravili. Njegovim trudom obnovi se revnost, te je toliko ljudi i žena dolazilo na ispovijed, da ih nije mogao sam sve ni saslušati. I pri svem ovom poslu nije zanemario učiti onđešnji malajski jezik. Ako ne bi za dana uhvatio koji čas, a to su mu noći bile slobodne i onda bi učio. Osim toga dao je prevesti katekizam u malajski jezik i onda ga sâm učio na pamet. Ovako opremljen i uzevši tumača pokrsti mnogo pogana, turaka i židova. I jedan rabin, jedva se upoznao s Franjom i kršćanskom vjerom, javno se odreče židovske vjere i postane kršćanin. Nu jedva je igdje tvorio toliko čudesa kao u Malaki. Svjedoci i vidoci pod zakletvom rekoše, da se iz njegovih ruku regbi ljekovita moć izlijevala, koja

je ozdravljala bolesnike svake ruke. I više mrtvaca oživio je ovdje.

Ante Fernandez, dječarac od 15 godina, oboli na smrt. Nijesu mu više znali lijeka. Majka mu, kršćanka doduše, ali praznovjerna, dade dozvati vračaru, neka joj sina ozdravi. Vračara sveže ruke čarobnim užetom. Ali mjesto da dječaku bude bolje, pozlilo mu još jače. Bolesnik izgubi govor, uze se trzati, da ga je strahota bilo gledati. Liječnici ne znadu pomoći. Napokon se smisle u kući, da pozovu Sveca. Bolesnik ležao na umoru u nesvjestici. No ipak stane urlikati i bacati se, kad je Franjo prekoračio kućni prag. Svetac drži pred njim raspelo. Sad će bolesnik još strašnije zavijati. Sve uhvati strava, što su bili u sobi. No svi su jasno vidjeli, kako Bog hoće majku da kazni, što je pozvala vračaru. Svetac poklekne, čita o muci Isusovoj, objesi bolesniku svete moći i poškropi ga blagoslovljenom vodom. To skrši bijes pakla, ali dječak ostane bez svijesti. Franjo se digne i naredi, neka bolesniku prigotove jela. Kad bolesnik ustane na noge, neka devet dana hodočasti »Gospi na brijegu«. Sutradan prikaza Franjo za bolesnika sv. misu. Za svete mise ozdravi dječak potpunoma.

Zaludu je Franjo tri mjeseca čekao, hoće li ga koji brod prevesti u Makasar. Nije bilo nijedne lađe, koja bi onamo plovila. Za to će on na obližnje otoke, a odanle bit će mu već lakše u Makasar. Jedna lađa bila spremna, da odjedri na molučke otoke. Prije nego se ukrca, primi iz Evrope više listova. Po sto puta poljubi listove, tako je volio svoju redovničku braću. Javljaju mu mnoge vijesti. Družba se Isusova

po Evropi u velike širi i veoma blagoslovno djeluje; ujedno mu dolaze tri Isusovca-pomoćnika u vinograd Gospodnji. Kako je Franjo bio starješina Isusovački u Indiji, odredi svoj trojici, gdje će raditi. Još mu očituje Bog nesretnu sudbinu grada Malake. U tom je gradu toliko toga Franjo okrenuo na dobro, toliko čudesa tvorio. Taj mukotrpni grad ne će se održati na pravom putu. Doskora valjati će se u starim opačinama. Ali će ga Bog kazniti mnogogodišnjim ratom, a povrh toga kuga će pomoriti pučanstvo. Na rastanku otkrije im Franjo sve: rat, glad, kuga i razor grada ih čeka. Neka kršćanski žive, da odvrate od sebe ove strašne kazne Božije. Uzalud. Za godinu dana građani bijahu opet kakvi su bili i prije, a Bog ispuni svoje prijetnje.

Licem na mlado ljeto godine 1546. ukrca se Franjo put molučkih otoka. Kapetan broda bijaše Portugalac; ostala momčad, vojnici i mornari bili su urođenici iz svih krajeva indijskih. Po vjeri bijahu to većinom muslomani i pogani. Franjo nije mogao ni na brodu mirovati; i tuj je on naviještao riječ Božju, pa se i tuj dogodi, da je govorio u jednom narječju, a slušaoci da su ga razumjeli svaki u svome, kako su to neki od njih iskazali pod prisegom na crkvenoj istrazi. Svi su se tome čudili i zavoljeli ga te tražili, da ih pokrsti.

Oko polovice mjeseca veljače iza šestnedjeljne plovidbe iskrca se na otoku A m b o j n i. Kršćanstvo je zahvatilo ovaj kraj već prije njegova dolaska. Dva svećenika naviještala evanđelje i mnoge su poglavice s narodom primili svetu vjeru Isusovu Radi toga ustali muslomani i progonili kršćane, ko-

liko su samo mogli. Jedan od one dvojice prvih vjerovjesnika umrije kao mučenik, drugi se spasi bijegom. Godine 1536. dođe onamo za namjesnika Ante Galvan. Sad je regbi nadošao čas, da se kršćanska vjera stalno utvrdi. U zajednici još s jednim vjerovjesnikom revnovao on svom dušom za napredak kršćanstva. Mnogi se pogani pokrstili. Od kumirskih hramova osta gomila kamenja, dok se mnogo katoličkih crkava posagradilo. Iza dvije godine morade se Galvan vratiti u Portugalsku. Tuj je primio plaću svijeta, crnu nezahvalnost. Posljednje godine života proživio u skrajnjoj nevolji u lisabonskoj bolnici.

Opet izbi prijašnje jadno stanje. Uz portugalsku posadu bilo je još samo sedam kršćanskih sela. Sve drugo klanjalo se polumjesecu i kumirima. Jedan jedini svećenik tuj upravljao ovcama Kristovim. Pa i ovaj se netom rastavio s ovim svijetom. Po smrti njegovoj ostalo stado bez pastira. Franjo pohiti, da ih potraži. Našao ih je jedva nekoliko stotina, a i ti su se sakrivali po špiljama i šumicama, jer bi dolazili iz obližnjih otoka muslomani i ubijali ih. Najprije okrijepi kršćane duhovnom hranom, a onda stane i među nevjernicima propovijedati Krista. I Bog dade riječima njegovim toliku snagu, te se veći dio otočana i muslimani i pogani obratili. Po selima gradio bi crkvice i svagdje ostavljao po jednoga vjeroučitelja. Ali mu zamalo pridođe novi posao.

Španjolsko i portugalsko brodovlje pristane uz ostrvo. A na španjolskom brodovlju porodi se kuga. Niko se nije htio pobrinuti za okuženike. I liječnici ih odnemariše, pa su hrpimice umirali. To doču

sveti Franjo i ode na brodove, da nevoljnicima pomogne. S jednoga broda letio je na drugi. Tješio je, slušao ispovijedi, pokapao mrtvace, molio imućnije, da štogod udijele za okužene ljude. Za milodare kupovao je lijekove i hranu. Franjo se danju i noću regbi podvostručio. Ne možemo pravo ni pomisliti, kako je samo na sve dospio. Toliko može jedan jedincati, u čijem srcu plamsa prava ljubav spram Boga i bližnjega! Osobito mu pomogao Portugalac Aranjo. Ali kuga se nekako otegla. Aranjo se poboja, da sam ne će dosta imati. Jednoga dana zamoli ga sv. Franjo za malo vina. Bio među bolesnicima vojnik, koga je često hvatala nesvjestica, pa mu trebalo okrepe. Aranjo poruči, da je to zadnji put, što mu ga daje jer da već i njemu ponestaje, a kad vina sasvim ponestane, otkuda će ga dobiti?

Kad to čuo Franjo, sažali mu se jako i reče: »Kako može Aranjo čuvati vino svoje za sebe, a uskratiti ga bolnim udima Isusa Krista? Ne će biti za dugo, pa će umrijeti, a imetak njegov razdijelit će među siromake.« Ove se proročke riječi obistinile doskora. Kad je Franjo bio na otoku Ternatu, objavi mu nebo za svete mise, da je Aranjo umro. Kada se kod »orate fratres« (molite braćo) okrenuo puku, nadoda: »Molite za dušu Aranjovu, koji je sada preminuo u Ambojni.« Iza nekoliko dana doniješe brodari ovu vijest, da je Aranjo doista upravo u onaj sat umro; a kako nije imao nikoga od roda, po običaju one zemlje razdijeli se sve blago njegovo među siromahe. Kuga još nije prestala, ali brodovlje je imalo ostaviti otok poradi zime, što se približavala.

S otoka Baranura zađe na otok Rosalao. Jedan

jedini primi sveti krst. Ovome nadjenu ime Franjo i reče mu unaprijed, da će umrijeti u milosti Božjoj. Četrdeset godina kasnije bio kao vojnik u ratu smrtno ranjen. Do zadnjega daha sve bi vapio: »Isuse, pomozi mi, Isuse, smiluj mi se!« Kako su ovi ljudi bili tvrdokorni, Franjo strese s nogu prah i ode od njih.

Kad je stigao Franjo iz Rosalao u Ulate, nađe, da je sve naoružano: i kralj i puk. U gradu nije bilo vode, a neprijatelji opsjeli grad. Ili će se predati na milost i nemilost ili moraju ljudi i životinje poginuti od žeđe. Franjo viđe tuj zgodnu priliku, e bi ih predobio za Kristovu vjeru. Za to zaprosi, da ga puste pred kralja.

»Došô sam«, uze Franjo, »da vam naviještam Boga, Gospodara prirode. Po volji može on otvoriti izvore nebeske i pustiti kiše na zemlju. Dopustite, da podignem ovdje križ. Uzdajte se u Boga, koga vam propovijedam. Obećajte mi, da ćete ime njegovo priznati i podvrći se zakonu njegovu, dadne li vam kišu. Ja ću vam je od njega izprositi.«

U tome trenutku kralj sve obećao. Pristane na sve. Franjo usadi križ na najvišem vrhuncu. Oko njega bilo sve puno naroda. I uze moliti na glas, da se Bog smiluje. I doista nebo se naoblači i doskora udari silna kiša. Tri je dana pljuštilo. Neprijatelji digoše tabor i odoše. Riječ apostolova urodi plodom. Cijeli se otok obrati. Isto je tako bilo i na drugim otocima. Poslije tromjesečnog apostolskog djelovanja ukrca se put otoka Ternate.

Ivan Galvano, portugalski trgovac, vozio u ladi dragocjenu robu. U drugoj se vozio Franjo. Oluja,

što se podigla, rastavi obadvije lađe. Galvanovu ladu nijesu više ni vidjeli. Kad je na otoku Ternatu slijedeće nedjelje poučavao, stane odjednom usred govora, pa će onda slušateljima: »Braćo moja, molite se za Ivana Galvana, koji je na moru poginuo.« Za tri dana izbaciše valovi lešinu Galvanovu i ostanke lađe njegove na obalu Ternata. Mnogo i mnogo proboravao Franjo na moru. Za to je i mnogo oluja prohujalo nad glavom njegovom. Uvijek bi on ostao miran, da su se putnici samo čudili. Kad se more uzburkalo, pozivao bi suputnike, da se pokaju i pripreve na smrt, te bi ih redom ispovjedio. Onda bi obično zaronio u duge molitve i molio sve dotle, dok se bura ne bi slegla. Na otoku Ternatu izmirio je mnoge neprijatelje, mnoge sablazni dokinuo i sav otok doskora duhovno obnovio. Iza tri mjeseca mogao je otok već biti bez Franje. Za to on pohiti na duhovno osvajanje iz Ternata dalje. Kamo? Ovaj će put na otoke, gdje su sami crnci. Bilo je ondje prije krštenih duša, ali kako nijesu imali ni otkuda duhovne pomoći, podivljaše kako su i prije bili. Prijatelji navališe na Franju sa sviju strana, da ne ide onamo. Izgubit će glavu. Ima među onim divljacima i takovih, koji se hrane ljudskim mesom. Ali revni i neumorni apostol ne da se ničim odvratiti od svoje odluke.

»Zemlja je vrlo pogibeljna«, piše Franjo, »pa je tuđincu nemilo radi divljaštva urođenikâ. U jelo i pilo miješaju razne otrove. Pa to i plaši stranog svećenika, da im pritekne u pomoć. Kad sam čuo za golemu nevolju i da ih nitko ne poučaje, nikada im ne dijeli svete sakramente, odlučio sam se, makar i

svoj život žrtvovao, da radim za spas onih duša. S toga ću što prije onamo, pa ne marim za pogibelji i prijetnje. Sve moje pouzdanje jest Bog. Koliko samo mogu, ja želim poslušati opomenu Gospoda našega Isusa Krista: ko hoće da sačuva dušu svoju, izgubit će je; a tko je izgubi mene radi, naći će je! Kada čovjek samo misli o tom, čini mu se, da je sve lako. Ali je posve drukčije, kad valja prema tomu i raditi. Kucne li čas, gdje valja život izgubiti, da ga u Bogu nađemo; zaprijeti li smrt ozbiljno, te se vidi, da valja život žrtvovati, hoćemo li Bogu biti poslušni: ej tada postane ona istina, što nam je bila tako jasna, najednom za čudo tamnom. Ni najpametniji ljudi ne shvaćaju, što znače one riječi. Samo je oni razumiju, koje Bog osobitom milošću svojom rasvijetli. U takovim se prilikama razabire očito, kolika je slaboća ljudska. Kako li je klimava i raspadljiva narav ljudska.

Mnogi od prijatelja zamoliše me, da nipošto ne idem k onome divljem narodu. Ali ni molbe ni suze njihove nijesu bile kadre, da me sustave. Doniješe mi ustuk proti raznim otrovima. Postojano sam to odbijao. Ma time bih si natovario samo suvišnih briga. Potpunoma se pouzdajem u Promisao Božiji. Kad bih upotrebljavao ljudska sredstva, mislim, da bi se ono pouzdanje u Boga umanjilo. Zahvalio sam im, ali ujedno zamolio, da se mole Bogu za me — to je najjače sredstvo . . .«

Na nekim otocima jedu stanovnici ljudsko meso, osobito neprijatelja, palih u boju. Umre li kogod od ukućana od bolesti, odrežu mu ruke i noge, te ih pojedu; to je najslađe, sve drugo ostave. I može

li se vjerovati, što se pripovijeda, to počinjaju jedno baš nečovječno djelo: hoće li tko da lijepo drugoga pogosti, onda potraži u svog susjeda njegovog starog oca. Ovoga zakolje i iznese pred goste. Dakako mora i on isto učiniti susjedu svome, kad ovaj dobije goste. A kako su raspušteni, podaju se svim grijesima nečistoće. Za mjesec dana otputovat ću k njima. Osim drugih opačina ovo su dvije najobičnije: da jedu neprijatelja, koji padne u ratu, i da ostarjele roditelje među susjedima izmijene za hranu. Ovamo ću, jer čujem, da se hoće okaniti opakog života i obratiti na kršćansku vjeru.«

Pa kada ga prijatelji i znanci nijesu mogli nikako sklonuti, da ne ide onamo, izda namjesnik oštru zapovijed: Najljuće se zagrozi svakomu kapetanu broda, koji bi Franju prevezao na crnačke otoke. Junački se apostol ne boji. Zamoli, da ga puste pred namjesnika. Pun vatre za spas dušâ, no opet plemenito i dostojanstveno probesjedi:

»Koji su to ljudi, koji će stavljati granice svemogućnosti Božjoj i milost našega Spasitelja ovakim mjerilom mjeriti? Ne će li onaj, koji je poslao apostole svoje u sav svijet i pokorio ga križu, i onu sitnu grudu zemlje podvrći svojoj vlasti? Zar da samo crnački otoci nemaju dijela na milosti otkupljenja? — Istina, stanovnici su strašno nečovječni i okrutni. Nu kad bi još i gori bili, ja bih se još nadao, da će milost Božija u njima djelovati. Ja po sebi ne mogu doduše ništa, ali sve mogu u onom, koji me jači . . . Kad bi bilo na ovim otocima miomirisnih drveta i zlatnih ruda, o tad bi kršćani smjeli onamo poći. Sve pogibelji ovoga svijeta ne bi ih mogle za-

držati, a kad se radi o dušama, onda su kukavice. Zar da bude ljubav manje poduzetna i srčana, nego li lakomost? Ubit će me, velite, mačem ili otrovom. Ove milosti nije dostojan grješnik, kakav sam ja. Ali ipak smijem ovo reći. Mučili me i ubili kako im drago, još hiljadu puta više spreman sam, da trpim za jednu jedincatu dušu. Ko zna, ne će li se svi pokloniti Isusu Kristu, kad mi zadadu smrtni udarac. Od prvih vjekova Crkve uvijek je evanđeosko sjeme nakvašeno mučeničkom krvlju donijelo boljih plodova, nego li kad je bilo nakvašeno samo znojem vjerovjesnika.«

Namjesnik bi ganut, a s njim i svi prisutnici. Zabrana se ukine. Pače mnogi su htjeli, da pođu onamo s Franjom Nu ipak svi bijahu uvjereni, da će ga divljaci zastalno ubiti. Vožnja vodenim putem bila ugodna. More mirno, a vjetar uvijek povoljan. Nikada se nije vozilo ovako lako, bez ikakova straha. Dok se Franjo na brodu molio, najednom zavapi iza glasa. Ljudi se sletiše oko njega. Jasno se čule riječi:

»Ah, Isuse! Jadni ljudi su poubijani«. Pri tom je upro oko na jednu točku u moru.

»Što je, oče Franjo, što vidite? Tko je ubijen?« pitat će ga neko. Svetac bio zanesen u molitvi. Niti se miče niti odgovara, a oči mu sveđer uprte u jednu točku. Prijatelji stajali oko njega, gledali, čudili mu se i onda se sa strahopočitanjem udaljiše. Kad je poslije opet došao k sebi, zapitaše ga, što znače one riječi. Svetac se u poniznosti prepane i svrati govor na drugo. Doskora zapaziše uz otok 8 lešina ubijenih Portugalaca. Urođenici ih ubili i

ostavili na obali. I sad razumješe svi smisao onih riječi Franjinih. Mrtvace lijepo sahraniše.

Pristadoše uz obalu i uđoše u prvo selo, na koje su naišli. Ljudi se preplašiše silno. Prije su ubili svoga svećenika, a sada osmoricu ljudi, pa su mislili: »Eto došli ljudi s brodom, da nam se osvete!« Svi se razbjegoše. Franjo za njima. Blago i milo im razloži, da im nosi sreću i mir. I sklone ih, da se vratili u kuće svoje i da ga mirno saslušaju. Nijesu to crnački otoci, pisao je poslije, to su otoci Božijeg ufanja: tako su ga rado i veselo svagdje primali i slušali. Tu je ubrao divne plodove. Svuda je podizao križeve i crkve. I najdivlje ljude pretvori uz milost Božju u pitome jaganjce Kristove.

Grad Tolo od 25.000 duša obrati se vas na vjeru Kristovu. Čitav se otok obratio, samo jedno pleme ne će, pa ne će. Zvali su se Javari. Kad im jednom na obali govorio, kako valja, da poprave svoj život, pobjesniše. Uzeše kamenje, da ga saspu. Stojao Franjo između vatre i vode. Pred njim bijesna čeljad, za njim široka rijeka. Umaći ne može. Pa ipak se spase ko čudom. Ležala uz njega na zemlji odebela greda. Porine ju u rijeku i kô strijela na gredi preplovi na drugu stranu rijeke. Nijedan ga kamen nije pogodio.

Puno je gladovao i žeđao i umarao se danju i noću. Podnio je neizrecivih muka i patnje, ali mu zato, kako nas sam uvjerava, nije nigdje Bog dao toliko utjehe i duhovne slasti kao ovdje. Na onim otocima ima mnogo potresa i vulkana. Na dan svetoga Mihovila za svete mise, koju je čitao Franjo, strašno se zemlja potrese. Svi ljudi, koji su bili u

crkvi, pobjegoše na polje. Franjo ostane sam i moli. I sami divljaci priznaše, da onaj, što čvrsto stoji, gdje zemlja uzmiče i pećine pucaju, mora biti više nego običan čovjek.

Iza tri mjeseca neumornog i uspješnog rada ostavi Franjo crnačke otoke i vrati se natrag u Ternate. Ne da se opisati, kako su ga radosno tu dočekali, jer su držali zastalno, da ga nikad više vidjeti ne će. To veća bila je njihova žalost, kad ih Franjo po drugi put ostavi, da nastavi svoj apostolski rad.

»Da se otmem plaču i vici mojih obraćenika, htjedoh upotrebiti tišinu i tamu, pa noću zaploviti. Ali oni su nekako saznali za moju osnovu. Sve se krišom to razglasilo. I kad bijah na brodu, opkole me sva moja duhovna djeca u Kristu. Priznajem svoju slaboću. Gledah svoje milo stado i žalost me obuze. Iza moga odlaska mogli bi se izvrći pogibelji, da postanu plijenom pakla. Preporučim im, da se u mojoj crkvi sastaju. Tu neka opetuju katekizam i pjevaju i uče ga na izust, kao da sam ja među njima. Jedan pobožni svećenik, iskreni prijatelj, utješio nas. Obeća nam, da će sve, što i kako sam uredio, nastaviti.« Koliko li prostodušnosti i blagosti leži u ovim riječima! Navlastito, kako je sretan, da će imati nasljednika!

Eto, kako je meko srce imao hrabri ovaj apostol! Sa sobom povede nekoliko mladića, da ih dade u školu u Goi. Kad izuče, neka se vrate k svojima i zemljake svoje poučavaju u svetoj vjeri. Uz put se zadrža nekoliko dana u Ambojni. Tuj je opet propovijedao, ispovijedao, duhovno obnovio kršćane. U

svim selima i gradovima usadio križno drvo. Kod jednog Franjinog križa zbilo se poslije ovo:

Nastala velika suša. Neki otočani počeli govoriti, da bi trebalo opet se uteći kumirima i žrtvovati, da si izprose kišu. Na to će jedna kršćanska žena: Zar nemamo uz rijeku križ? Nije li nam sveti otac, kad ga je sadio, izrijekom rekao: Draga moja djeco! Doći ćete k ovome križu i molit ćete našeg nebeskog Oca, što vam treba: »I sve, što zaprosite po zaslugama raspetoga Isusa, dobit ćete. Sveti nam je otac rekao, pa se nikad nije prevario« . . . Žena povuče sa sobom cijelo selo onamo ka križu. Kleknu i počnu u prostoti srca svoga moliti, neka im Bog dade kišu. Sveti je otac obećô, da će sve dobiti snagom ovoga križa. I nebo se naoblači i kiša uze lijevati kô iz kabla.

I drugi su put pučani Ambojna sjajno, dâ najsjajnije zasvjedočili živu vjeru svoju. Napala ih turska plemena. Sve im poharaše, da im se osvete, što su pogazili zakon. Muhamedovci primili kršćanstvo. Kršćani pobjegoše — njih 600 — u malu tvrđu. Prva im je briga bila, da sačuvaju križ, što ga ondje usadio Franjo. Zamotaju ga u rubac zlatom izvezen i zakopaju, da ga ne bi nekrst pogrdio. Neprijatelji provale u tvrđu i traže križ. Nikako ga ne mogoše naći, a nijedan od kršćana nije htio odati mjesto. Zato ih sve staviše na muke i napokon pogubiše. Nijedan od mučenika nije očajao, svi pohrliše veselo u smrt i primiše mučenički vijenac.

Među tim stigoše Franji žalosni glasi od tolskoga kralja, komu neobuzdane strasti sasvim zaslijepiše srce. Stade nemilo progoniti kršćane; crkve razori

i križeve poruši. Vele, da je nagovorio obraćenike, da nogama pogaze križ. Svi se prestraviše. Na ovu crnu vijest plane Franjo svetom srdžbom. Pozove osam Portugalaca, svojih prijatelja, pa im reče:

»Zar ćemo mirne duše gledati, da se udara na Veličanstvo Božje? Bismo li zaslužili ime dičnih vojnika Isusovih, kad se ne bismo podigli na obranu njegovu, kad ne bismo pribavili štovanje njegovim zakonima, te ovake bune u njegovu kraljevstvu kaznili? Uzmimo sa sobom četiri stotine uroćenika-kršćana iz naših krajeva, udarimo na kralja u njegovu gradu Tolo, makar da ima uza se mnogobrojnu vojsku. Što za to što ih je mnogo? S nama je Bog! Obečajem vam pobjedu!«

»Hajdmo!« odvrate Portugalci. »Spremni smo, da na vašu riječ žrtvujemo i život i krv, ako je potrebno.« Sveti ih apostol zagrli te ih uvjeravaše ponovno, da će zacijelo pobijediti. Kako li im srce silno kucalo! Na brzu ruku sabraše malu vojsku. Stupaju u boj prema gradu Tolu. Već s blizu došli. Franjo stane, baci se na zemlju i pomoli. Sitna četa njegova učini isto tako. U tren zagrmi strašna pucnjava. Plamen zahvati kuće i proguta ih. A što je? Uz grad ima brdo. Ovo se otvorilo i stalo svom silom sipati kamenje, goruću lavu i upaljeni sumpor. Pećine se digoše visoko, kamenje letjelo kô pahuljice. Zemlja se trese. Činilo se, da će ispod nogu stanovnika ponestati još i tla. Što nije ubijeno kamenjem ili sprženo vatrom, to pobježe u šume. Kamenja i pepela toliko se nagomilalo, da je nadvisivalo zidine gradske. Nijedan uroćenik ne ostade u gradu. Napokon nevolja prestade. Franjo s ostalima lako zaposjedne

opustjeli grad. Krivci dođoše sami i bace se pred noge Franji. Priznaše svoja nedjela i nađoše oproštenje.

Mjeseca srpnja negdje oko Ilinja 1547. vrati se Franjo u Malaku. Tuj nađe dvojicu Isusovaca, koji su bili došli iz Evrope. Nježno ih primi i pouči, kako im valja raditi u vinogradu Gospodnjem. Čitav mjesec dana potrošio Franjo s njima. Druga sedmorica drugova bijahu već u Goi. O. Muncija pozva u Ambojnu. Ali on je volio ostati na otoku. Radi ovoga neposluha otpusti ga Franjo iz reda Družbe ma da je inače neumoran bio u vinogradu Gospodnjem. Isusovci su kô vojnici, od kojih mora svaki na zapovijed dalje. Inače ne bi moglo biti rada niti napretka. Pošto su otputovala ona tri vjerovjesnika, Franjo opet ostao poučavati u vjeronauci, propovijedati i ispovijedati. I sad je najvolio bolesnike, kažnjenike i dječicu. Otkako je dragi Spasitelj djecu zavolio i blagosivljao, otada svi su velikani nastojali poglavito, da se djeca dobro odgoje. Kad bi samo roditelji upoznali, kako je potreban i koristan kršćanski odgoj djece! Ne bi doista bilo u svijetu tolike zloće ni grijeha.

POGLAVLJE ČETRNAESTO.

U sveti boj.

Franjo je u Malaki radio za duše dan i noć. U to se dogodi nešto, što je na daleko i široko raznijelo glas o naravnim i nadnaravnim darovima njegovim.

»Na oružje! Na oružje! Na noge! U pomoć! Neprijatelj pred vratima!« — Ovako se vikalo 5.

listopada 1547. ulicama grada Malake usred tihe noći. Svaki se prepao i pograbio oružje. Drugi sat poslije ponoći otkucao. Čitav je grad nekako čudno sjao. Što bi okom trenuo, bili su na nogama. Hoće svaki da prvi vidi, otkuda to i kakova pogibelj prijeti. Slete se u luku. Gori. Svi brodovi u plamenu. I grad, požarom lišen brodovlja za obranu, bio bi postao plijenom gusara, da na sreću nijesu hrabro odbili dušmanina. koji je izdajnički na njih navalio. Ačinski sultan odlučio je, da će još jednom pokušati sreću.

Kad izjutra sunce ogranulo, vrati se u grad sedam siromašnih ribara. Aoh Bože, kakovi su! Napali ih iznebuha dušmani i nakazili ih. Odsjekoše im nosove i uši. Ovako ih poslaše s porukom vrhovnog zapovjednika muslimanske vojske. List se imao predati upravitelju u Malaki. Ovako piše nekrst:

»Bajaja Svora, ja, koji imam čast nositi zlatno posuđe i rižu velikoga sultana, Alaadina, kralja ačinskog i zemalja, kojih se dotiču oba mora, zapovijedam tebi: Kralju svome piši, da sam ovdje njemu usprkos i da sam divljim urlikanjem svojim one u tvrđi njegovoj zastrašio; tu ću ostati, dokle je mene volja. Svjedoci neka mi budu ne samo svi narodi, koji tamo stanuju, nego sva počela, mjesec i nebo, da im ja kažem na usta svoja, da je tvoj kralj kukavica i hulja. Oborena zastava njegova ne će se smjeti nikada više podignuti bez volje onoga, koji ga je danas pobjedio. Izvojštenom pobjedom glava je tvoga kralja pod nogom moga kralja. Njegov je on odsele podanik, njegov rob. A da sam priznaš ovu istinu, izazivljem te na megdan tu, gdje baš jesam, imaš li samo srca, da mi se opreš.«

Ove riječi ne bi upravitelja nimalo uznemirile, da je imao brodovlja. Ali eto sve portugalske brodove uništiše dušmani vatrom. Nije mogao, da se zarati na moru. Što će? Upravitelj sazove bojno vijeće, a u nj pozove Franju Ksaverskoga, neka i on pomogne dobrim savjetom. Franjo je upravo svršio svetu misu. Uputi se u vijeće. Upravitelj mu dade knjigu, neka je proštije i neka kaže, što misli.

»Gospodine! Sultan je kud i kamo veći neprijatelj kršćanstvu, nego li Portugalskoj. Boj se mora zametnuti. Ovakova pogrda ne smije ostati nekažnjena. Primite li bez odmazde ovu uvredu turskoga cara, što se sve ne će usuditi onda svi ostali? Ne, ne! Izazivu valja se odazvati. Nevjernicima valja pokazati, da je Stvoritelj neba i zemlje moćniji nego li kralj Alaadin.« Ovako Franjo.

»Ali kako ćemo doći na more? Brodova nemamo! Od onih osam lađa, što su ležale u škveru, ništa nije ostalo do golih rebara od četiri razbijena broda. Pa da je barem to u redu!« uzdahne upravitelj.

»Kad bi nevjernici imali kud i kamo veći broj lađa,« odvrati Franjo, »zar nijesmo mi ipak jači? Tâ nebo je uz nas! A kad je Bog s nama, ko nam se može oprijeti? Možemo li biti pobjeđeni, kad se borimo u ime Isusa Krista?«

Ove je riječi govorio veliki Ksaverski tako oduševljeno, te niko nije mogao ni posumnjati, što treba da se učini. Uputiše se u oružanu. Franjo pođe naprijed sokoleći svakoga. Nađoše čamac imenom Katur. Bio je dobar. Nađoše i sedam loših brodova. Franjo naredi, neka ih poprave. Ali kapetan

oružane reče, da se to nikako ne može. Kraljevske magaze, veli, puste su. A pored toga nema ni novaca. Franjo se okrene k sedmorici pomorskih kapetana, t. j. k ratnomu vijeću. Zagrli ih i zamoli, neka svaki popravi po jedan brod. I ne čekajući, da mu odgovore, odredi svakome po jedan. Tako je živo radio, tako ljupko govorio, te je svaki više no stotinu radnika za svoj brod sabrao. Za pet dana mogli su s njima u more. Andrija Toskano — bio to najiskusniji brodar — preuze zapovjedništvo na Katuru. Ostali su kapetani zapovijedali onim brodom, što su ga dali popraviti, svaki dobi po 124 vojnika. Franjo Deza upravljat će cijelim brodovljem.

Franjo Ksaverski htjede se vojsci pridružiti. Stanovnici Malake ne dadoše toga. Ostavi li ih sveti otac u ovo vrijeme tolike strahote, činilo se, kao da će ih dragi Bog ostaviti. Otiđoše k namjesniku i zamoliše ga, neka ne pusti Franju. Namjesnik im obeća, da će molbu njihovu u Sveca zagovarati. Ali do Franje stoji, reče, hoće li ostati ili poći na vojnu.

»Hajdmo odmah k njemu!« stadoše vikati. »Odmah potražimo svetog oca. Za stalno će nam se smilovati. Mora ostati kod nas; ne smije nas odbiti!«

I nije mogao odoljeti prošnjama i suzama njihovim.

»Dă, predraga braćo,« odvrati on, »ostat ću među vama, dok potraje rat. S vama ću se moliti, da uspije naša hrabrena vojska. Bog će se za nju boriti i ona će pobjedonosno vratit k nama.«

Ovo nekoliko riječi već je očajni narod ohrabrilo. Prije nego će se ukrcati, sabere Franjo svećasnike i vojnike u crkvu. Tuj im probesjedi:

»Pratit ću vas duhom i srcem. Vaše porodice molile su me suznim očima, da ostanem uz njih, da ih tješim i za vašeg odsuća sokolim. Tolikim molbama i suzama nijesam se mogao oprijeti. Nu ja ću vas slijediti željama svojim. Podići ću ruke svoje k Bogu četa, dok budete udarali na neprijatelja u ime Kristovo. Junački se borite, ne da stečete taštu i prolaznu slavu, nego trajnu i vječnu slavu. U žestini boja podignite oči svoje k božanskome i za vas raspetome Spasitelju. Njega vi branite i gledajući rane, poklona dostojne, ne bojte se ni rana ni smrti! Bili biste presretni, kad biste mogli dati život za život.«

»Oče, uskliknuše u jedan glas ovi hrabreni vojaci, oče, kunemo se pred Bogom i pred vama, da ćemo za Isusa Krista žrtvovati krv svoju do zadnje kapljice.«

»Duboko me ganula vaša prisega«, odvrati Franjo. I nije mogao, a da ne proplače. »Isus Krist ju čuo, on ju je i primio. Vi ste odsele četa Kristova, a ja ću vas u njegovo ime blagosloviti.

U taj čas baciše se vojaci na koljena. Svetac sazivlje vrhu njih blagoslov s neba. Svakoga od njih ispovijedi i okrijepi kruhom anđeoskim. Vojska se sjutradan ukrca. Tolikim su ushićenjem bili nadahnuti, kao da je pobjeda već izvojštena. Digoše sidra.

Ali još niti ne poodmakoše pravo od luke, kad se brod zapovjednikov nasukne i nije dugo potrajalo, te brod potone. Sve uzeše vikati, da se brodovlje vrati. Makar kako štovali i ljubili Franju, u taj tren ustade narod svom žestinom na svog dobro-

tvora. Momčad zapovjednikova broda jedva se spasila. Za to je narod u svom strahu mislio, da bi ovakova nesreća mogla stići i ostale brodove. I stoga je razumljivo, kako su mogli vikati na onoga, koga su dan prije svom silom zadržavali kod sebe. Zapovjednik pozove svetoga oca. Poslanik ga nađe, gdje završuje svetu misu. Približi se k oltaru, da će mu nešto prišapnuti. Sveti apostol dade mu znak, neka malo pričeka. Poslije mise reče Franjo, a da nije ni pitao poslanika, šta hoće:

Idite i recite gospodaru svome, da ne smije klonuti duhom, što ste izgubili jedan brod«, reče iza mise, a da mu poslanik nije rekao ni riječi, radi česa je došao. Iza toga ostade Franjo u crkvi moleći se pred Gospojinim žrtvenikom. Iz dna duše čuli su, gdje je vapio:

»Isuse moj, ljubavi moja! Pogledaj me milostivo! Pogledaj na svoje poklona vrijedne rane! Sjeti se, kako nam one daju pravo, da si isprosimo, što želimo. A ti, sveta Djevice, budi mi milostiva.« Ustade i pojuri u pomorsko bojno vijeće.

»Kako možete«, reče zapovjedniku, »radi ovakove malenkosti izgubiti srce?«

»Ali, oče moj, narod bjesni. Vi ste, koji ste prouzrokovali ovu očajnost.«

»Hajdmo u luku, gospodaru, sve će se lijepo urediti, ja vam jamčim.«

Momčad, što je izbjegla smrti u valovima, bila sva preneražena. Franjo ih sve osokoli.

»Budite postojani u svojoj odluci, makar ste i nesretni bili. Bog je to pripustio, da iskuša vašu

vjernost. Oslobodio vas iz brodoloma, da uzmognete ispuniti svečano obećanje svoje.«

»Da, da, oče, držat ćemo se zakletve svoje.« Tako je ozvanjalo u sav glas iz broda zapovjednikova. Isto oduševljenje zavladalo opet među drugim vojnicima kao i dan prije. Međutim zapovjednik ostao pri svojoj. Videći, kako se građani opiru vojsci, ne može se, veli, pa ne može. U to se podigne u vojsci golema vika. Kapetani rekoše u ime vojnika zapovjedniku: Vojnici vole prije smrt, nego ovako ništa ne radeći. Isusu Kristu svečano su prisegli, da će se s nevjernicima boriti do zadnje kapi krvi. Neprestano viču oni: »Od molitava i obećanja svetoga oca Franje imamo se nadati svemu dobru.« — Na to ustane Franjo i prihvati vatreno:

»Izgubljeni brod skoro će se naknaditi. Prije zapada sunca imat ćemo još boljih lađa. To vam velim u ime Boga velikoga.«

Sve zašutjelo. Ko da si presjeko. Odrede, da će se sjutradan odlučiti, hoće li u boj ili ne. Ovaj se dan oduljio svakome kô da je godina. Sunce naginjalo na zapad. Dođe vijest, da su sa zvonika opazili dva broda, gdje plove sa sjevera. Zapovjednik pošalje čamac, da vidi, ko je. Bile su to dvije portugalske lađe. Nu nije im bila nakana, da se svrate u Malaku. Jedan brod bio Suvarerov, a drugi sina mu Baltazara. Svaki od njih upravljao svojim. Franjo molio u crkvi Blažene Gospe. Rekoše mu:

»Oče moj, kapetani ne će amo. Nagoviještanje vaše ne će se ispuniti. Franjo sjedne u onaj čamac, pa se uputi k portugalskim lađama. Čim su ga zapazili kapetani, upraviše lađe prema njemu i po-

zdrave ga sa strahopočitanjem. Drage volje ponudiše momčad i brodovlje svoje na službu Božiju za sveti boj. Narod ih primio urnebesnim klicanjem. Sjutradan — 25. listopada — blagoslovi Franjo barjak i preda ga zapovjedniku Dezi. Brodovlje zaveze morem. U svem bilo 9 lađa i 230 momaka. Franjo ostade u Malaki.

Zaludu i dugo tražili su neprijatelja. Već htjeli da se vrate kući. Ali Bog dokaza, da mu je rat po volji i da im ga je Franjo odista u ime njegovo svjetovao. Protivni vjetar zaveze ih u zaljev, gdje su morali 23 dana proboraviti. Živeža im ponestalo, za to su bili prisiljeni, da idu te se njime opskrbe. Ovako zađoše u ušće rijeke Parleza. I to je bilo mjesto, gdje im je Bog nakanio predati dušmanina u ruke. Pod večer zaustaviše ribarsku splav. Ribari im rekoše, da su neprijatelji poharali zemlju. Sada u blizini grade tvrđu. Zapovjednik u znak radosti obuče stajaće haljine i naredi, da svi topovi pucaju. Tri broda pošalje naprijed, da uhode, gdje i kako se neprijaelji smjestiše. Bilo je to 3. prosinca, baš četrdeseti dan, otkako ostaviše Malaku.

Čim su dušmani čuli pucnjavu topova, poslaše uz rijeku četiri broda. Ovako se lađe s obiju strana poslane sukobiše. Svaka od one tri kršćanske lađe zarobi po jednu neprijateljsku. Sva Turad bi posječena do šestorice njih. Ove odvedoše kao zarobljenike zapovjedniku Dezi. Ali ni cigle riječi ne mogoše iz njih da izmame. Deza ih dade dvojicu po dvojicu utopiti. Napokon zadnja dvojica ispripovijedaše sve, što su znali. Rekoše, gdje su dušmani, da ih ima 10.000 na broju, da su kralja one zemlje natjerali u bijeg, sada da grade tvrđu. Sve brodove, što će onuda broditi zaustavit će i kršćane poubijati. Zapovjednik Deza zareda od broda do broda, da ih sve ohrabri. Opetovao im riječi svetoga Franje, sjećao ih na zakletvu i na sigurnu pobjedu, koju im Svetac prorekao.

Međutim su neprijatelji po onom četvrtom brodu, što je izmakao, doznali, što je s ostalim trima. Ko pomamni zaplove uz rijeku. Udarali u bubnje i vikali iza glasa. Povrstaše se u devet redova. U svakom redu bilo po šest lađa; samo u prvom redu bio zapovjednikov brod i još tri najveća ratna broda. Ali i kršćansko brodovlje bilo pripravno za boj. Čim dušmani ugledaše kršćane, opališe sve topove svoje. Ali kršćanima nijesu ni malo naudili. Brodovi obiju zapovjednika sletiše se. Na jednoj i na drugoj strani krvavo se boriše. Najveći portugalski top proburazi neprijateljski brod zapovjednikov, i za čas ga nestade s površine morske. Utonuo jadan u dubine morske. Ostala tri broda u prvom neprijateljskom redu poremetiše se. Morali su utopljenicima priskočiti u pomoć. Za to se poremeti i drugi red. Ovo bude uzrokom, da se i oni u trećem redu nijesu mogli držati na mjestu, kako je valjalo. I ovako se svi redovi izmiješaše. Portugalcima bilo to u dobar čas. Do tri puta uzastopce opališe sve svoje topove. Deset neprijateljskih lađa oštetiše do dna, a i druge lađe pretrpješe dosta. Četiri portugalske lađe navališe na šest neprijateljskih. Zauzeše ih golim mačem. I manje nego u pô sata pogubiše više nego 2000 turaka. Prestraviše se nevjernici. Poskakaše u vodu i rastepoše se kojekuda. Neprijateljski za-

povjednik nekako se spasi iz vode. Gleda ne bi li se svojim brodovljem mogao održati. Bude ranjen i dade vatru nogama. Kršćani izgubiše samo 24 čovjeka, među njima bila samo 4 Portugalca. Ratni plijen bio golem: četrdeset i pet ratnih lađa, tri stotine teških topova, bezbroj oružja svake vrsti.

Kada je kralj Parloški začuo o toj pobjedi, udari na one oko tvrđe i raspršii ih. Dođe k Dezi i u znak zahvalnosti obeća, da će godimice plaćati danak portugalskome kralju.

A sada se povratimo k sv. Franji u Malaki.

Mjesec dana minulo, otkako vojaci otidoše u boj, ali glasa od njih ni otkuda. Gdjekad samo pročulo se, da im je zlo i naopako. Svetac je građane sveđer hrabrio. Dan za danom prolazio. Narod kô prevrtljivo ustade opet proti Franji. Mnogi od Portugalaca tako zabrazdiše, da su i poruge na nj sipali. Na sve klevete i pogrđe odvraćao Franjo mirno: »Opet i opet vam kažem, zastalno znam, da će se brodovlje vratiti »pobjedonosno«. Minuše mnogi dani, minuše i sedmice a niko ne zna, ni što je, ni kako je. Bilo mjeseca prosinca nekoliko desetak dana pred Božić i upravo nedjelja. Svetac propovijedao u stolnoj crkvi prije podne i između 9 i 10 sati. Najednom stane u govoru. Na licu njegovu očitovala se silna bol. Oči podigao k nebu. Za koji čas nastavi govoriti. Nije se pravo razumjelo. Ali toliko su shvatili, da se dvije vojske biju. Napokon upre oči u raspelo, što je pred njim stajalo i zavapi: »O Isuse, Bože duše moje, oče milosrđa, zaklinjem te po zaslugama tvoje svete muke, da ne ostaviš svojih vojnika.« Za tim nakloni glavu, podupre se o propovijedaonicu i ostade neko vrijeme kô da je zaronio u žalost. Potom se digne, lice mu se preobrazi i reče:

»Braćo moja! Isus Krist izvojštio man je pobjedu! Baš u ovaj čas potjera vojska svetoga imena njegova neprijateljsku vojsku u bijeg. Strašno je krvoproliće bilo. Mi smo izgubili samo četiri hrabrena vojnika. U petak dobiti ćete glasove, a doskora vidjet ćemo naše brodovlje.«

Ni zapovjednik ni najugledniji mještani nijesu sumnjali, da Franjo govori istinu. Ali žene i majke vojnika, njima bilo drugojačije. Pa nije ni čudo. Muslimani rasturiše lažnu vijest, da su kršćani hametice potučeni.

Blagi Franjo, koji vruće želio da pomogne svakoj duši i čini joj dobro, sabere ove jadne duše poslije podne oko sebe. Još jednom im sve reče, što je rekao prije podne. Utješi ih i one mu napokon povjerovaše. U petak dođe brod i donese veselu vijest o pobjedi. Brodovlje dođe malo kasnije. Sveti Franjo povede narod do luke, da dočekaju pobjednike. Držeći križ u vis naredi, da izlazeći iz broda pjevaju zahvalnice Gospodu. Videći Franju oduševljenje njihovo još ponaraste. Njegovoj su pobudi imali zahvaliti, da su se odlučili na rat, njegovim molitvama, da su slavno pobijedili. Sa svih strana obasuše ga hvalama i slavom. To ga je potaklo, da se što prije udalji iz Malake.

»Za svoga boravka u Malaki«, piše Franjo, »uveo sam običaj, da se kršćani, čim se smrači, mole na javnim mjestima za bijedne duše u čistilištu i one, što živu u smrtnom grijehu. A to je za to,

da se dobri obodre u težnji za bogoljubnošću, a bezbožni napune spasonosnim strahom. U tu je svrhu grad odredio čovjeka, da ide svake večeri gradom noseći u jednoj ruci svjetiljku, a u drugoj zvonce. Na javnim mjestima i ulicama morao u sav glas vjevati: Molite za duše vjernika, koje su u čistilištu i molite za one, koji u smrtnom grijehu živu i ne mare za svoje obraćenje!«

POGLAVLJE PETNAESTO.

Blagoslov odozgor.

Na povratku iz Malake u Indiju bio je Franjo u golemoj pogibelji. Tri dana i tri noći igrali se burni valovi lađom, bacajući je sad amo sad tamo. Bila to oluja, koliko se sjeća Franjo, kakove još nikada nije doživio. Mnogi od pomoraca, gledajući smrti u oči, zakleše se, samo ako se pomoću Božjom spase, da ne će više nikada na more. Trgovci su bili prisiljeni, da otkupe život svoj dragocjenom robom, što su ju sobom vozili: Sve pobacaše u more.

»Kada je bura najžešće bješnjela,« piše Franjo, »utekao sam se Bogu najprije po zagovoru vojujuće Crkve na zemlji, redovnika i prijatelja Družbe Isusove i svih vjernika. Za tim sam svesrdno molio, da me Crkva, zaručnica Krista, preporuči nebeskome Kralju. Njezina neprestana molitva na zemlji uslišaje se u nebu. Onda sam se obratio na sve Blažene, a osobito na Petra Fabera[1] i svu ostalu našu

[1] Bio je Petar iskreni prijatelj Franjin. Prije godinu dana je blaženo preminuo u Gospodu.

blaženu braću, e bi živi i mrtvi zajedno isprosili, da Bog odvrati od mene srdžbu svoju. Napokon sam se molio svim zborovima svetih Anđela i svim pojedinim vrstama Svetaca. A da što lakše postignem oproštenje za svoje bezbrojne grijehe, preporučio sam se zaštiti Presvete Majke Božije, koja kao Kraljica nebeska može zadobiti od svog Sina sve, štogod samo zamoli. Napokon sam se skroz pouzdao u neizmjerne zasluge našega Gospoda i Spasitelja Isusa Krista. I ovako zaštićen ćutio sam usred pogibelji strašne oluje veću utjehu nego li poslije, kad je pogibelj minula. Doista, sramiti se moram, što sam ja ništavilo sred prijetećih pogibelji ronio obilne suze od nebeske radosti. S toga sam i molio Krista Gospoda, da me iz ove pogibelji ne izbavi, ako mi ne će već poslati još ili jednakih ili većih pogibelji za ime i čast njegovu. Opet i opet reče mi Gospod nutarnjim glasom, da sam bio zaštićen u mnogim pogibeljima duše i tijela molitvama braće svoje: vojujuće na zemlji i pobjedonosne na nebu. Velim vam to za to, predragi oci i braćo u Kristu, da vam zahvalim, i da vi sa mnom zahvalite Gospodu za tolike i takove milosti, na kojima ja nijesam kadar da mu se dostojno zahvalim.

»Kad začnem govoriti o našoj Družbi, ne mogu da prestanem govoriti i pisati. Ali budući mi je otputovati, valja mi zaključiti pismo. I ja ne mogu naći, kako bi zgodnije završio, nego da priznam: Ako bih te ikada, o Družbo Isusova, zaboravio, neka se zaboravi desnica moja! — tako sam proniknut istinom, da imam svoj braći puno zahvaliti. Po vašim molitvama udijelio mi dragi Bog milost, da uvidim,

koliko to svojim razumom mogu, koliko dugujem Družbi! . . . . . Molim Gospoda našega Isusa Krista, koji nas u ovom jadnom životu pozvao u svoju Družbu i sjedinio, da nas jednom pozove i združi s družbom Svetaca u blaženoj vječnosti, kad smo i onako ovdje na zemlji njega radi tijelom tako daleko odijeljeni. Kad mi budete jednom za boravka moga na Molucima, ili kad pođem u Japan, onamo pisali, to vam valja znati, da možete odgovor dobiti istom poslije tri godine i devet mjeseci. Razlog je tomu jasan. Listovi vaši prispiju istom iza deveti mjesec u Indiju, a onda prođe još osam mjeseci, dok brodovi uz povoljni vjetar otplove iz Indije. Put onamo i natrag traje i u najboljem slučaju 21 mjesec. I opet poslije osam mjeseci doći će listovi iz Indije u Rim, ako su povoljni vjetar i vrijeme.«

Kolika se zrcali pobožnost i harnost i poniznost i ljubav k svetome zvanju i ljubav k bližnjemu u ovom listu, što ga upravio svojoj braći u Rimu.

Iza vruće molitve uze Franjo u ruke olovnicu te ju spusti u dubinu morsku veleći: »Veliki Bože, Oče, Sine i Duše sveti, smiluj nam se!« U tili čas oluja prestane. Sretno nastaviše plovidbu do Kokina, kamo stigoše dne 13. siječnja 1548. Odavle razasla na više strana listove. Kralja portugalskoga Ivana III. sjeća pun strahopočitanja, ali i otvoreno na dužnosti, što ih ima kao kralj. Njegovo Veličanstvo odgovorno je, što ministri njegovi zlo upravljaju, pa se time gube duše. Mnogo i mnogo štete nanijela je, veli, zavist činovnika širenju kršćanstva. »Kad bi oni, koji su u vjerskim stvarima nemarni, za stalno znali, da će biti kažnjeni, za godinu dana

obratio bi se čitav kraj od Komorina, više malabarskih kraljeva i veliki otok Cejlon.« Svjetuje kralju, neka se zakletvom obveže, da će s ovakovim činovnicima oštro postupati i moli ga, neka mu pošalje novih pomoćnika. Svetac je imao visoko mnijenje o vladaru, kako to vidimo iz čitavog lista. Drugi list, što ga je isti dan pisao Franjo, upravi na O. Simona Rodrigueza. Moli ga, neka podupre želje njegove kod kralja. Molio bih kralja, da dnevice promišlja četvrt sata, što koristi čovjeku, ako vas svijet žadobije, a duši svojoj naudi. Valjalo bi ovoga kršćanskog vladara sjetiti na skori konac života. Pa na one strašne riječi, što će ih tada čuti: Daj račun od upravljanja svoga! Pisao je još treći list cijeloj Družbi. Isti brod, koji je nosio list Družbi, kralju i Simonu, ponese još i četvrti: na sv. Ignacija Lojolskoga, generala Družbe.

Srce ga vuklo, da obađe Palavare. Ala veselja za oca i milu mu dječicu! Eno jedra, eno jedra! On je ono, on, veliki otac, o Sanctissima Trinitas (o presveto Trojstvo). O kako će se veseliti, kad čuje, da nijesmo zaboravili ništa od onoga, što nas je učio!« Ovako su klicali otočani stojeći na obali, da paze na njegov dolazak. Brod u daljini kao tačka primicao se obali. Sela, kuće, polja, poslove, sve su ovi dobri ljudi ostavili. pa mu pohrlili ususret. I kršćani i pogani htjeli da vide preljubljenog oca svog.

Brod se usidri. Franjo izađe iz broda. Dugi veseli poklici orili se zrakom. Sva su srca sada jače, silnije i brže kucala za Franju, kad je stupio među njih. Zapjevaše pobožno »Vjerovanje«, a Franjo

s njima. I kao u procesiji pjevajući krenuše u prvo selo. Pred selom ustavi se golema povorka. Franjo im reče, kako ga veseli, što opet vidi svoje drage Palavare. Tri godine nije ih već vidio. A oni su ostali vjerni kršćanskoj vjeri, makar da su ih toliko zlostavljali. Obodri ih, neka ustraju i u buduće. Al' u to se javi Indijanac, koji se nije mogao više uspregnuti: »O to nije još sve, sveti oče!«

»Što nije sve? sinko, što je?«

»To, Franjo, da onaj, koga si ti pokrstio i nadjenuo mu ime Franjo, da se taj pokazao spremnim, da umre za svetu nauku. Evo ga! On neka ti sam kaže, što mu se dogodilo.«

»Reci dakle, dragi moj Franjo« i zagrli Indijanca suznim očima, »što ti se dogodilo?«

»Veliki oče,« reče Indijanac, »bio sam na portugalskom brodu. Oluja nas zanijela u tursku luku. Brod nam oteše, Portugalce poubijaše. Mene, jer sam Indijanac, htjedoše poturčiti. Ja im kažem, da sam kršćanin i zapjevam Vjerovanje, kako me veliki otac naučio. Rekoše, da će mi dati puno novaca, ako se odreknem Krsta. Nijesam htio. I opet zapjevam nauku velikog oca. Hoće da me ubiju. Ubijte me, kažem ja, ja ću uvijek pjevati kršćansko Vjerovanje, O sanctissima Trinitas, kako veliki otac kaže. A sada mi ne dadoše jesti i zatvoriše me u tamnicu. Uvijek sam pjevao Vjerovanje, da umrem kao kršćanin. Ah, htio sam da umrem kô kršćanin, veliki oče!«

»A kako te dragi Bog spasao, sinko moj?« zapita dalje Franjo i opet ga zagrli.

»Veliki oče, dođe portugalski brod s mnogo vojnika. Ovi ubiše sve Turke, koji se uhvatiše s njima u koštac. Kad dočuše, da čamim u tamnici, uzeše me tražiti. I nađoše me i dovedoše amo.«

Sveti je apostol od srca Bogu hvalio, što je vjera u ovom mladom srcu ovakovo slavlje slavila. U vanrednom veselju plivala duša Franjina. Opet ga i opet zagrli i osokoli, neka samo do smrti ovako lijepo ustraje u svetoj katoličkoj vjeri.

Dođoše još i drugi i stali pripovijedati, što i koliko su imali trpjeti za svetu vjeru Isusovu.

Dă, sveti oče, na sva obećanja i prijetnje odgovarali smo pjevajući »Vjerovanje«. Pa ćemo ga pjevati do smrti, O sanctissima Trinitas!«

Ove riječi »o sanctissima Trinitas« — o presveto Trojstvo — nijesu oni ljudi razumjeli. Ali su mnogo puta čuli, kako ih Franjo izgovorio. Opazili su, da mu se pri tom srce diže k Bogu. Lice mu se zažari. Oči bi uprô u nebo i gotovo bi se izgubio. Rado i često bi ga posmatrali u takovim trenucima, kad bi mu se iz grudi vinuo ovaki uzdah ljubavi. Pa su i sami upotrebljavali ove riječi, kad su htjeli ćućenja srca svoga živo očitovati. Gdjekad bi zamijetili, kad bi Svetac, raspaljen ljubavlju Božijom, izustio ove riječi, da je razgalio prsa. A iz prsa i lica prodirale bi sjajane zrake, kojih svijetlo znalo je toliko biti, da im ga oči nijesu mogle podnijeti. Ovo se čudo u Sveca često zbivalo.

Javiše se neki robovi. Ove je prije Franjo bio pokrstio. Kako im je u portugalskih gospodara jako teško bilo, pobjegoše od njih. Ali sad su još nesretniji, vele, pa neka im Franjo isprosi, da ih gospo-

dari opet prime. Mekano srce Franjino kako da im ne pomogne? Isprosio im je, što su željeli.

Proputovavši Franjo cijelu istočnu obalu prednje Indije sakupi u Manaparu četvoricu Isusovaca, koji su radili naokolo u kršćanskim općinama. Podulje se sa svakim od njih porazgovori, da prouči sklonosti njihove i sposobnosti. Tu obaviše i duhovne vježbe razmišljajući danomice istine svete vjere. I prema tomu naredi svakome, kamo će koji ići. Jednoga od njih učini starješinom.

Začudno je, kako je Franjo upravljao Družbom Isusovom u istom duhu u Indiji, kao što sv. Ignacije u Rimu, prem u ono prvo doba nije bilo još pisanih pravila. Ovoj četvorici dade propise, kako im se je vladati. Djecu neka krste odmah čim se rode. A kad uzmognu razumijevati, neka ih poučavaju u vjeri. Neka postavljaju vjeroučitelje. Pogrješke ovih neka češće pregledaju i s njima uvijek veoma ljubazno postupaju. Subotom neka saberu žene, a nedjeljom muškarce na kršćanski nauk. Bolesnike neka pohađaju, neprijatelje izmiruju. Znamenitije parnice neka prepuste glavaru zemlje, a manje neka sami izravnaju. Prema svima neka budu ljubazni i prijazni, da sve predobiju za Isusa. Sva četvorica morala su dobro naučiti malajski jezik, jer se ovim jezikom ponajviše ondje govori. Jednome od njih zapovjedi, da sastavi slovnicu i rječnik malajskog jezika. Čovjek, koji je netom došao onamo, činilo se to nemoguće. Ipak kao nagradu za svoju poslušnost sastavi obadvije već za 6 mjeseci. Jezik nauči tako lijepo, da se i sami Malajci nijesu mogli dosta načuditi.

Iz Manapara kreće Franjo na otok Cejlon, gdje se prije nekoliko godina lijevala mučenička krv. Pokuša, ne bi li u Jafnapatamu ipak vrnuo na pravi put onog vladara.

»Tebe opkoliše odasvuda neprijatelji,« reče mu Franjo. »Imaš ih u sebi, imaš ih oko sebe. Tvoje uzdrmano prijestolje srušit će se doskora. Kod prvog udarca slomit će se. Tâ buntovnici u zemlji ne miruju a ne miruje ni portugalsko oružje. Nije li bolje, ako učvrstiš moć svoju, kako ti svjetujem? Sklopi čvrsti savez s Portugalcima, plaćaj im danak, pa će biti dužni, da te štite.«

»Veliki oče, pametno sboriš, ali oni su kršćani!«

»Za to ti velim, proglasi, da vjerovjesnici smiju u tvojim državama propovijedati Isusa Krista. A podanicima tvojim neka bude slobodno pokoravati se zakonu Kristovu i da im se ne treba bojati progonstva od strane tvoje.«

Kralj pristane na to. Franjo mu razloži kršćansku vjeru. Sad obeća i kralj, da će se ostaviti kumirâ i svojih grijeha. Jednoga od svojih najuglednijih činovnika pošalje zajedno s Franjom k portugalskome potkralju u Indiji, da sastavi s njim ugovor. Nu potkralja ne nađoše u Goi. Za to morađoše za njim u grad Bazaim. Tuj se susretne na ulici s mladim čovjekom. Ovaj htjede, da poljubi Franji ruku. Franjo povuče ruku natrag, pogleda oštro mladoga Portugiza, pa će mu reći:

»Što, Rodrigo, vi ovdje? Nijeste li mi u Malaki obećali, da ćete odmah u Portugalsku?«

»Oče moj, potkralj mi dao službu poreznika kraljevskih novaca, pa sam ostao.«

»Je li vam za to naredio, da ostavite Malaku?«

»Oče moj, zaustavio sam se u Goi. Pohodio sam namjesnika i ovaj me zaustavio.«

»Je li vam namjesnik naredio, da se dvije godine ne ispovijedate? Je li vam namjesnik zapovjedio, da živite po svojim strastima? Žalosno vas gledam, gdje ste opet zapali u duboki ponor.«

»Moj oče! predragi oče moj!« zaplaka činovnik.

»Ne možemo biti nas dva prijatelji, dok ste vi s Bogom u neprijateljstvu,« odrješito će mu Franjo.

»Dobro oče! Sve ću učiniti, što želite. Otputovat ću, poslušat ću vas. Ispovjedite me!«

Rodrigo gorko plakao. S nova uze ruku Franjinu, poljubi je sa strahopočitanjem i ispovjedi se.

Rodrigo vukao lozu iz stare portugalske plemićke obitelji. Stanovao je u Malaki. U dvoboju je ubio svoga protivnika. Da umakne sudu i kazni, pobježe u bolnicu. Tuj nađe Franju. Rodrigo se skruši i okaje grijehe; a tada odluči, da će ostaviti Indiju zauvijek i vratiti se u Portugalsku. Ali riječ nije održao. Sad iznova obeća Franji, da će otići iz Indije. S toga ode Rodrigo namjesniku, pa mu reče:

»Obećao sam svetome ocu, da ću se vratiti u krilo svoje obitelji. Pa je dosta, dá i previše, da sam jednom pogazio riječ. Nijesam poznavao njegov pogled, dok me nije on onako mrko pogledao. Ne ću mu se više izvrći. Činilo mi se, kao da je oko pravde Božije udarilo na mene, kad smo se nedavno sreli. S njime ću u Gou i odanle idem brodom u Lisabon.«

I Rodrigo otputova. Franjo ga preporučio Isusovcima u Lisabonu. Rodrigo je živio odsele kao pravi kršćanin katolik.

Nu kralj od Jafnapatamu međutim iznevjeri se i Bogu i ljudima. Zato udare poslije dva portugalska zapovjednika na nj. Cijelu mu vojsku razbiše. Kralj dopade sužanjstva, a s njima oba mu sina. Sva trojica budu pogubljena. I ovako se ispuni proročanstvo Franjino, da će ga odista stići kazan Božija, ne obrati li se Bogu.

Mjeseca travnja vidimo Franju u Goi. Baš je u dobar čas došao po nekog španjolskog svećenika. Bio to Kuzma Torez, jedan od najumnijih svoje dobe. Već otprije poznavao Torez Franju, pa zaželio, da mu bude učenikom. Ne htjede se ipak prenagliti, već dođe k biskupu u Goi, da ga pita za savjet. Biskup nije imao puno svećenika. Torez mu se svidi i učini ga svojim namjesnikom. Revno je ovaj vršio službu svoju, ali nikako nije imao pravog mira u srcu. Činilo mu se da ga Bog zove na mučniji apostolski rad i da postane redovnikom. Zamoli O. Lancilotija iz Družbe Isusove, neka mu dadne duhovne vježbe. Odluka mu bude čvršća. Al' opet nekako mu teško bilo, da se vječnim zavjetom obveže. U to stiže Franjo u Gou. Torez kolebao amo tamo, bi li ne bi li. Kako se njih dvojica pozdraviše i porazgovoriše,, ostavi Toreza svaki strah. Sve sumnje raspršile se; on zamoli Franju, da ga primi među Isusovce. Radosne duše primi ga Franjo. Poslije ćemo se još koji put svratiti na Toreza.

Grad Aden na Crvenom moru bio pod zaštitom Portugalaca. Od nekog vremena Turci uznemirivali građane neprestano. Potkralj portugalski u Indiji naredi, neka osam ratnih lađa pođe onamo. Baš kad se u luci spremale, da će odjedriti dozna Fra-

njo, da je na brodu časnik Ferdinando, na glasu kako sa svoje hrabrosti, tako i sa svoga raspuštenoga života. Franjo uze svoj časoslov, pa juri na luku. Još čas dva i brodovlje zaplovi.

»Moj dragi oče«, nagovori ga kapetan broda, »kako smo sretni! Nijesam znao, da ćete i vi s brodovljem; a po gotovo, da ćemo se zajedno voziti u istoj ladi.«

»Do pred dva časa nijesam ni ja znao,« odvrati Franjo smješkajući se. Onda će Franjo potražiti mjesto blizu onog vojnika. Često i često zapodjenuše razgovor. Gdjekoji od nazočnih pomisliše, kao nekad farizeji o Spasitelju: taj redovnik nije za stalno Bog zna kako prosvijetljen, inače bi se klonio drugovanja s takovim grješnikom. Ali Franjo za to haje i ne haje. Čitave sate sjedio je uza nj i gledao, gdje se vojnik karta, a ružnih psovki njegovih kao da i ne čuje. Izgubljenu ovčicu hoće Franjo, da privede opet u ovčinjak Kristov. Zato ne žali ni vremena ni truda ni muke. Ljubaznim druženjem Franjinim privučen rado se vojnik zabavljao s Franjom. Sad bi se razgovarali o ratu, sad opet o pomorstvu. A podnosio bi, kad bi Franjo i koju napomenuo o vjeri. Jednom ga povjerljivo upita Svetac, kad se je prije odlaska ispovjedio? Vojnik mu prizna, da se već 18 godina nije ispovijedao.

»Pa što vi to mislite,« primjeti Franjo. »Što ste srčaniji i hrabriji, to se izvrgavate više smrtnoj pogibelji, a što će onda biti s vašom dušom ovako opterećenom?«

»Htio sam se jedanput ispovjediti, nu svećenik

mi rekao, da sam gotov prokletnik, i nije htio da me sluša.«

»To je bilo odveć strogo«, odvrati Franjo. »Milosrđe Božije je neizmjerno, ono hoće, da blago postupamo s braćom svojom, kao što je on sâm postupao s grješnicima. Da su grijesi vaši i hiljadu puta veći, opet možete dobiti oproštenje po skrušenoj ispovijedi,«

Vojnik privoli, da obavi veliku ispovijed o čitavom životu svom. Pri ispitivanju savjesti Svetac mu pomagao. Pa kad iziđoše na kopno ispovjedi se veoma skrušeno pripravan prihvatiti i najtežu pokoru. Franjo mu naredi, neka izmoli samo jedan »Oče naš« i jednu »Zdravo Marijo.«

»Što?« uzdahne pokornik. »Oče moj, ovako velikome grješniku samo taku malu pokoru?«

»Umiri se, sinko moj, ostalo će se već nadoknaditi.« Franjo zađe u grmlje i stane se nemilo bičevati, da učini sâm zadovoljštinu pravednosti Božjoj za njegove grijehe. Kad vojnik začu nemile udarce i nađe redovnika u krvi, uzme mu bič iz ruke i reče:

— Krivac neka čini pokoru, ne ti nedužni!« I počne sebe bičevati. Vojnik pođe još u rat, a nakon svršenog rata stupi u pokornički red, u kom je svojski nastojao oko savršnosti, i sveto umro.

Iz Adena vrati se Franjo u Gou. Tuj se sada još većim žarom molio Bogu, i još više vremena posvetio molitvi nego li prije. A pri tom je veoma oštro živio. Puno se molio Franjo i vruće; a puno i pokore činio, da si u Boga isprosi što obilatiji blagoslov za novi rad. A pri tom nije nimalo zanema-

rio vanjski rad, da pomogne bližnjemu bilo na duši bilo na tijelu. Činilo se, kao da se potrostručio.

Franjo je bio, kako je rečeno, starješinom Isusovaca u Indiji. Podigao kuću u Goi, drugu u Kranganoru, treću htjede u Malaki, a četvrtu za odgoj djece na moluškim otocima. Zato je morao pismom dogovarati se s onima u Lisabonu i Rimu, te s Malakom, 700 milja daleko, i s Molucima, koji su bili 1000 milja udaljeni. Ističemo to napose, jer prije 400 godina nije brodarstvo ni izdaleka bilo tako savršeno kao danas. Kad bi više brodova najedanput zaplovilo jedan za drugim, to bi Franjo isto pismo i po tri puta napisao. Ako pismo u jednom brodu propadne, da se sačuva barem u drugom. Gledamo li na mnogostrani, teški rad ovoga čovjeka, ne možemo pravo dokučiti, kako se mogao toliko dopisivati. Imamo od njega još danas 138 listova, Mnogi su od njih dobrano dugi kao kakva knjižica. Pored toga molio se dnevice iza ručka puna dva sata. Zavukao bi se u zvonik, da ga nitko ne smeta. Jednomu bi dječarcu naredio, da ga »probudi«, kad bi dva sata minula. Jednog dana dođe dječak točno iza dva sata. Franjo bi imao poći k potkralju po dogovoru. No Franjo ništa ne čuje. Sjedio na drvenoj klupi. Ruke prekrstio na prsima. Oči podigao spram neba. Ni da bi se maknuo. Dječak gleda Franju i čudi se. Nikad nije vidio što takovo kao sada. Najvolio bi kleknuti i gledati Franju u tom zanosu. Ali potkralj čeka Franju. Mora ga probuditi.

»Oče moj, oče moj!« zavapi dječak Andrija, »hajde potkralju, čeka vas.« — Franjo se ne miče. Tijelo mu se doticalo zemlje, no duša mu bila u

Boga. Nije se Andrija usudio, da ga prekida. Polako se udalji. Iza pol sata opet će k Franji. Franjo još uvijek u istom položaju, ni da bi se makao, kao da je okamenio. Andrija mislio, da ga sad mora prisiliti, da se vrati na zemlju. Nekoliko puta zovne ga imenom. Zaludu! Dječarac ga uhvati za rame i prodrma ga.

»Što,« reče blagim glasom Franjo. »Zar su dva sata već minula?«

»Već četiri, oče moj!«

»Dakle brzo k potkralju!«

Nu kad je došao do vrata kuće, snova bi zanesen i morade se vratiti veleći: »Bog hoće, da ovaj dan budem sav njegov. Sjutra ćemo k potkralju.«

Više i više puta bio Franjo ovako ushićen, pa i na moru makar i vjetrovi zviždali i hujale oluje. Brodari bi tada rekli:

»Oluja mora prestati, jer je Franjo kod Boga.«

U bašći kuće isusovačke u Goi bjelasa se kapelica. Tuj bi ga nebo obasulo tolikom utjehom, te bi ga često čuli, kako mu se vinuo uzdah iz srca: »Dosta, Gospode, dosta!« Razgalio bi tada prsa, izišao iz kapelice, hodao po bašći, da se ohladi, jer je bio vas pun božanske vatre. Mislio je, da je sâm ili je barem na tolko zaboravio zemlju, pa nije ni slutio, da ga tko gleda. Zato bi uz glas vapio: »O Isuse, ljubavi srca moga!«

Veliko srce Franjino već je odavna gorjelo željom, da predobije za Krista i Japan i Kitaj i čitav svijet. Da si što više blagoslova isprosi za nova poduzeća neprestano se utjecao Bogu, jer mu nije dostajao za to dan, upotrebio bi i noć. Kadno

drugi legoše na počinak, Franjo bi tiho iz svoje sobice sišao u crkvu. Tu bi znao ostati sve do bijelog dana. Gdjekoji put usnuo bi za čas na stepenicama velikog žrtvenika, a kad bi se probudio, nastavio bi molitvu. Izjutra bi ga našli ne jedamput, kako mu se lice sjaji, a tijelo mu lebdi povrh zemlje. Kad bi se pod svetom misom pričešćao, klečao bi, a da se nije doticao zemlje. U Goi su bili mnogi očevici tih neobičnih događaja. Zato je svaki i želio, da smije pribivati njegovoj misi i presretan svaki, koji je iz njegovih ruku primio svetu pričest. Kamo bi god došao, bilo bi veselje, a kad je odlazio, evo tuge i žalosti.

Međutim je potkralju, Ivanu de Kastro, koji bio već prije obolio, bivalo od dana do dana sve togore. Pozove Franju, da ga pripravi na smrt. Potkralj preda upravu pokrajine petorici muževa: biskupu, upravitelju grada Goe, svojemu tajniku i dvojici činovnika. On hoće, da sada misli samo na smrt i na svoj vječni spas, te nema više brige s ovim svijetom. Nikoga nije pustio preda se izim Franje i franjevačkog gvardijana. Uto prispiju lađe iz Lisabona, a s njima i pisma potkralju. U ovima se hvali potkralj radi svoje revnosti i s nova se potvrđuje u službi na tri godine. Cijeli grad zaodjeo se u svečano ruho i klicao od veselja. Kada je bolesnik čuo klicanje naroda i pucnjavu topova, nije mogao, a da se na umoru ne nasmije veleći: »Lažni i tašti svijete! Nuđaš mi sjaj i čast na tri godine, a ja ne znam, hoću li još tri časa preživjeti.« — Do zadnjeg časa bio Franjo uz potkralja. Kad je preminuo, reče Franjo:

»Imao sam utjehu, da vidim smrt velikana, koji je umro kao kakav sveti redovnik.« Umro je dne 6. lipnja 1548. u 48. godini života, pošto je zemljom upravljao 2 godine, 9 mjeseci i 15 dana.

Od vremena do vremena dolazili su iz Evrope pomoćnici Franji u apostolskom radu njegovu, svi iz Družbe Isusove. Katkad su došla trojica, drugi put petorica, a 3. rujna 1548. devetorica. Među njima odabra Oca Barzeja, da pođe u Ormuz. Bio to krasan i bogat pomorski grad od kojih 34—40 hiljadu duša, središte trgovine za Arapsku, Perziju, Indiju, Kitaj, istočnu Afriku i Evropu. Ležao je između Arabije i Perzije, a 2000 kilometara daleko od Goe. Građani su morali plaćati danak kruni portugalskoj. Čudoređe, raskalašenost, lakomost razmahala se ovdje kao i po svem istoku. A to je bilo lako razumljivo, kad se toliko raznih naroda i raznih vjera stjecalo onamo. Franjo sam htjede u Ormuz, ali time bi se morao njegov put u Japan odgoditi na godinu dana, a ipak je ćutio, da ga glas Božji zove onamo, nađe si zamjenika u Ocu Barzeju. Bio to čovjek uman i krjepostan, a Franjo mu dade još i naputke, da mu rad što više olakša. Ovi će nam napuci očitovati apostolsku ljubav i razboritost Franjinu, i ujedno iskustvo, što si ga je Franjo stekao u vinogradu Gospodnjem. Duboko poznavanje srca ljudskoga i onih zemalja odsijeva tuj u najljepšem svijetlu. Dragocjeni ovaj spis trajne vrijednosti zaslužuje, da ga ma i nešto skraćeno donesemo u narednom poglavlju.

POGLAVLJE ŠESNAESTO.

Pouke apostolove.

Prije svega pazite na se. Vjerno činite, što od vas traži Bog i savjest vaša. Ko ispunja ove dužnosti, bit će sposoban, da blagoslovno djeluje oko spasa duše bližnjega svoga. Osobitom ljubavlju birajte vazda niske službe. Ovako ćete si usvojiti krepost poniznosti i u njoj napredovati; stoga nemojte drugima prepuštati, nego se strpite i sami učite one, koji ne znadu molitava, što ih svaki kršćanin mora da znade naizust.

Marljivo pohađajte siromahe u ubožnicama i bolnicama. Opomenite ih kadikad, da si ispitaju savjest, pa neka se ispovijede i pričeste. Sakramnat pokore briše grijehe prošlosti, sveta pričest čuva nas, da opet u njih ne upadnemo. Oboje je za njih najbolje sredstvo proti nevolji, koja ih tišti i koje im se u buduće bojati, jer boli njihove samo su kazne za grijehe njihove. Hoće li ovi siromasi, da si svetom ispovijedi očiste srce od grijeha, slušajte ih, koliko vam dotiče vremena. Jeste li se ovako pobrinuli za dušu njihovu, onda se pobrinite koliko možete i za tjelesne potrebe nevoljnikâ. Preporučite ih upraviteljima onih kuća ili im pribavite, što trebaju od onih, koji mogu pomoći.

Pohađajte i uznike. U propovijedima ozbiljno ih opominjite, da se ispovjede o čitavom životu svom. Ova vrsta ljudi treba takove opomene, jer mnogi ili većina ih nije se još nikada u svom životu valjano ispovjedila.

Ako dođu na ispovijed bogataši, kojima je savjest opterećena nepravedno stečenim blagom, i ovo moraju i hoće da vrate: predajte sav novac dobrotvornim zavodima, ako ga naime vama uruče, ako su pravi vlasnici ili pomrli ili se ne zna, gdje su.

U vjerskom ili građanskom općenju s ljudima bilo na samo ili javno, makar se veoma prijaznim pokazivali, budite uvijek vrlo oprezni kao da se bojite, da će ovi vaši prijatelji biti jednom vaši neprijatelji.

Nemojte nijedan dan propustiti »posebni ispit savjesti«. Prije svega neka vam je prva i najveća briga, da vam savjest vaša bude čista i ostane neokaljana. Druga zatim briga budi: da čuvate dušu bližnjega od grijeha, ili da ga od tog očistite. Tâ kako može onaj, koji se za se ne stara, drugima pomoći? Propovijedajte puku, kolikogod puta samo možete. Ne može se iskazati, od kolike je koristi navještanje riječi Božije; nijedno drugo djelo nije kadro uroditi tolikim plodovima na čast Božiju i spas dušâ.

Pazite, da nikad u propovijedi ne korite ili grdite pojedine osobe poimence, navlastito ugledne ljude, a ponajviše činovnike. Ako mislite, da ih morate upozoriti na ono, što ne odobravate na njima, idite k njima, pa im to recite ili ih opomenite u ispovijedi, ako sami dođu, a javno ih ne korte nikada, da od zla ne bude gore.

Pa i ovake ukore u četiri oka upotrebite tek onda, ako ste s onim ljudima, koje biste rad popraviti, već prije općili, te ste već donekli stekli njihovo pouzdanje. Onda je dobro ukor pooštriti ili ublažiti

prema ugledu, što ga uživate u prijatelja, koga korite. Pouzdanome prijatelju možete slobodnije i jače reći svoju. Onoga, s kojim nijeste u tako tijesnom prijateljstvu, treba poštedjeti i blaže s njime postupati.

Uvijek gledajte, da gorčinu ukora umanjite prijaznim pogledima. Prije svega valja upotrebljavati blaže izraze uvjeravajući drugoga, da vas samo ljubav k njemu nuka, da ovu neugodnu, ali potrebnu muku na se uzimate, e biste prijatelja očistili od pogrješke, koja ga je nagrdila.

U ovim je krajevima velika sloboda griješiti, a sveta ispovijed nešto rijetko. Bit će dobro, ako svjetujete i tražite, da se ovako ispovijedaju: Nadete li koga, komu je grijeh prešao već u običaj, pa hoće da vam otkrije srce svoje, opomenite ga ponajprije, neka si dobro ispita kroz dva ili tri dana savjest. Neka prođe cijeli život svoj počevši od djetinjstva sve dobe života i sve razne poslove. Neka izvidi sva svoja zla djela, riječi i misli. Ako mu ih teško upamiti, neka sve to napiše. Iza ovakove priprave poslušajte njegovu ispovijed. Većinom će bit dobro, ako ga ne odriješite odmah. Nagovorite ga, neka se dobrovoljno dva do tri dana kani sviju kućnih briga i tako neka razmatra, da u sebi pobudi pokajanje nad grijesima iz ljubavi k Bogu. Ovako će se bolje pripraviti, da što većom korišću primi odrješenje sakramentalno. U ova tri dana dajte mu razmatranja iz prvog tjedna »duhovnih vježba«. Rastumačite mu sve i poučite ga, kako mu valja razmatrati i moliti se. Nadalje ga svjetujte, neka dobrovoljno uzme na se pokoru, post ili bič, e bi

tako u sebi umnožio pravu nutarnju mržnju na grijehe i bolno oplakivao mane svoje.

Ima li pokornik kod sebe tuđih dobara, a vi se pobrinite za ovo vrijeme, da sve povrati pravome gospodaru. Ako je koga oklevetao, neka to opozove. Goji li nedopuštenu ljubav, valja mu se kloniti svakog zločestog općenja i već sada odstraniti grješnu prigodu. Makar i ozbiljno obećao, da će u buduće sve učiniti, to mu se ipak ne može vjerovati bez dokaza. Nastojte ga stoga sklonuti, da odmah unaprijed učini, što obećaje, da će izvršiti kasnije. Nijedno vrijeme nije zgodnije nego li ono da se ispune ove potrebne i teške dužnosti. Ohladni li jednom prva revnost i započne li omiljela grješna prigoda da svojom opakom privlačivošću čovjeka opet namami u stare grijehe, zaludu ćete tražiti, da se obećanje drži. Zato zahtijevaje odlučno, da se prigoda ukloni prije, nego li pokornika odriješite od grijeha; drukčije ćete doživjeti razočaranje. Kako je ljudska slaboća u grješnika velika, past će u ponor, jer ga nijeste dovoljno odmakli od skliskog ruba njegova.

Kod svete ispovijesti čuvjate se, da prenaglom strogošću ne zastrašite one, koji već počeše, da vam otkriju svoje duševne rane. Makar koliko teških grijeha počinili, slušajte ih ne samo strpljivo, nego i blago. Olakotite im u ispovijedanju stid time, da ih sažaljujete, te nipošto ne pokažite kakvo začuđenje, jer ste čuli i teških i gnjusnih grijeha. A da ne izgube ufanje, upozorite ih na blago neizmjernog milosrđa Božijeg . . . Recite im, da njihov grijeh nije baš tako velik, kako oni to misle; da im po vlasti Božijoj možete oprostiti još i veće grijehe. Neka

samo junački proslijede i neka se ne srame sve iskreno reći. Tako valja regbi majčinom ljubavlju pomoći nesretnim dušama, kojima očitovanje grijeha zadaje neiskazane muke. Ovako će vam izliti cijelo srce.

Ima i takovih, koji radi slaboće dobi ili spola ne mogu nikako nadvladati stid i očitovati sramotne grijehe, u koje su pali . . . Svalite veliki dio krivnje njihove na žestinu napasti, na dražest prigode i na pohotu, što je svim ljudima prirođena . . . Naići ćete međutim i na kršćane (dao Bog, da ih samo ne bude puno), koji sumnjaju o jakosti svetih sakramenata, a osobito, da je Isus Krist u Presvetom sakramentu doista nazočan. Ove sumnje proistječu odatle, što rijetko primaju Svetotajstvo, što se neprestano druže s poganima, turcima i krivovjercima, što vide kao primjer od nekih kršćana, pa i — sram me je reći — od našeg svećeničkog staleža. Vide li vjernici, da svećenici ne žive svetije od prostoga puka, da lakoumno i bez strahopočitanja pristupaju k žrtveniku: lako im dođe misao, da naša propovijed o prisutnosti Kristovoj s čovječanstvom i božanstvom kod svete mise nije istinita. Kad bi Gospodin uistinu bio prisutan, vele mi, ne bi dopustio, da ga se nečiste ruke dotiču bez kazne.

Da ovakove sumnjivce izliječite, valja vam ovako postupati: Najprije gledajte, da prijaznim razgovorom dobiju u vas pouzdanje. Pouzdanim pitanjima izmamite od njih, što zapravo u duši misle. Nađete li spomenute zablude, potražite im uzroke. Ovako ćete upoznati, kakovo vam sredstvo valja upotrebiti. A onda s mjesta valja započeti. Osobito

nastojte, da im doažete istinu članka sv. vjere i nemojte prestati, dok ne budu posvema uvjereni, da je tijelo i krv Gospodina našega i Spasitelja Isusa Krista zaista pod prilikom posvećenog kruha i vina. Kada ste to postigli, ne će vam biti teško sklonuti ih, da savjest svoju očiste u svetoj ispovijesti i češće dostojnom pobožnošću pristupe k stolu Gospodnjem.

Kada su grješnici u ispovijedaonici pomno ispitali savjest i očitovali grijehe, nemojte misliti, da je sve gotovo i vi da ne imate više brige. Morate i dalje pitati, da saznate sve, što je potrebno, da znate kao liječnik dušâ, makar pokorniku s neznanja što i umaklo. Zato pitajte, kako su stekli blago svoje, kako postupaju kod kupovanja i prodavanja, kod nabavljanja robe i ugovaranja? Na žalost otkrit ćete, da gotovo svagdje vlada lihvarstvo.

Pače vi ćete zamijetiti, da si veliki dio imutka nepravedno stekoše i oni, koji odlučno tvrde, da su prosti od svakog nepravednog dobitka, da im savjest ni najmanje ne prigovara. Neki su tako otvrdnula srca, da ih savjest malo ili nimalo ne peče, ma da su nepravedno blago nagomilali. Od ovakovih ćete samo opreznim, potanjim pitanjem, kako su se obogatili, izmamiti priznanje, da se to na nepravedan način dogodilo. Usuprot kad biste ovako pitali: »Sjećate li se, da ste kome krivicu nanijeli?« odgovorit će vam odmah: »Ne!« Jer običaj, kako je zavladao, njima je zakon, pa drže da je sve slobodno, što vide, da drugi čine. To ne smijete nikada propustiti. Pače morate grješniku ozbiljno reći, hoće li da mu vidate rane duše njegove, da se mora

potpunoma odreći svega, što si je nepravednim putem prisvojio.

Biskupovom namjesniku budite poslušni i pokorni. Čim dođete u Ormuz, obađite ga i poljubite mu klečeći ruku. Samo s njegovim dopuštenjem smijete propovijedati, ispovijedati, kršćanski nauk naučati i ostale duhovne vježbe prema uredbi našoj obavljati. Pazite, da se s njime nikad ne prepirete ili u neslogu dođete.

Isto tako štujte i upravitelja, pa mu izvana očitujte nutarnje štovanje svoje. Čuvajte se pošto poto, da se s njime ne zavadite, makar i jasno uvidili, da je u znamenitim stvarima pogriješio. Istom pošto ste potpuno stekli njegovo povjerenje, možete ga zgodnom besjedom na ovo lil ono upozoriti.

Još manje primajte tužbe pojedinaca, da ih pred upravitelja iznesete. Ovakove usluge odbijte uvijek ispričavajuć se, da vam propovijedi, poučavanje, ispovijedi i potrebna priprava za ove poslove ne dadu vremena, da idete u palače velikašâ i da ondje nestrpljivo čekate, dok dođe na vas red, da vas za nekoliko časova saslušaju. Nadodajte: pa sve kad biste i imali vremena, i kad bih vas odmah saslušao, to ipak sami ne znate, hoće li opomena koristiti.

Sve vrijeme, što vam preostane od potrebnih dnevnih posala, upotrebite na obraćenje pogana. Gledajte, kad izaberete posao, da prije obavite ono, što nosi veću korist. Po ovom pravilu ne ćete nikada ispovijedati, kad možete javno propovijedati. Isto tako ne ćete nikada propustiti katekizaciju u određeni čas, da kojeg pojedinca obodrite na dobro,

ili uopće latiti se koga posla, što koristi samo pojedincu. Jedan sat prije kršćanskog nauka projurite gradom vi ili vaš pratilac, da glasno pozovete sve na kršćanski nauk.

Kad i kad javite pismom kolegiju u Goi, što ste uradili na čast Božiju, kojega se pri tom držite reda i kakovim je uspjehom za spas dušâ dobri Bog blagoslovio slabašnu muku vašu.

Čim dođete u Ormuz, najbolje će biti, mislim, ako pohodite najvrednije i najčestitije ljude, koji dobro znaju običaj i život grada. Upitajte se kod njih tačno, koje opačine vladaju i kako se kod ugovora novčanih posala vara. Pošto ste o tom potpunoma poučeni, lakše ćete moći u pouzdanom razgovoru ili u ispovijedi zgodno poučiti ili ukoriti one, koji su potajni lihvari, te lažno ugovaraju i štošta drugo griješe, kako to već biva u ovakovom stjecištu sviju naroda.

Svako veče pođite ulicama gradskim, pa glasno preporučite molitvama duše vjernih, koje još u čistilištu moraju trpjeti kazne radi grijeha svojih; isto tako duše onih, koji u smrtnome grijehu žive, da bi se obratili.

Nastojte, da budete uvijek veseli i prijazni prema svima, s kojima imate posla, a ne budete nipošto namrgođeni, ponositi, sumnjičavi. Ako oni, koji k vama dolaze, opaze na vama koju od ovih strasti, bit će oni prema vama zatvoreni (šutljivi). Pače sasvim će uzmaknuti, a zacijelo ne će imati u vas pouzdanja, koje je potrebno, da se s vašim općenjem okoriste.

Svećenici, klerici ili svjetovnjaci, koji bi htjeli u Družbu i željeli obavljati »duhovne vježbe«, ako ih držite sposobnima, možete ih poslati u Gou. Ujedno im dajte na put pismo, u kom izvješćujete o značaju i namjeri njihovoj.

Nedjeljom i svecem u dva sata poslije podne ili nešto kasnije, propovijedajte ili kod milosrdne bratovštine ili u crkvi. I protumačite slugama, sluškinjama i djeci urođenih kršćana i Portugalaca članke Vjerovanja apostolskog. — — —

U ovim je uputama Franji kao uvijek lebdjelo samo jedno pred očima: slava Božija i spas dušâ. Da se ova svrha postigne, mora vjerovjesnik, da bude sredstvo, što je usko spojeno s dragim Bogom. A to će biti tek onda, kad je sâm u istinu krjepostan, a navlastito od srca ponizan. Ova se poniznost jača duhovnim i tjelesnim djelima milosrđa spram djece, siromaha, uznika i bolesnika, kao što i štovanjem duhovnih i svjetovnih poglavara. Ako je vjerovjesnik tako opremljen, tad mora biti jako oprezan da grješnike ne odbije. I sve grješnike treba da obrati: bogataše i siromake, besramne i maloduše, sve da bude po riječima sv. Pavla sve svima!

Početkom travnja 1549. s ovim uputama krene O. Barzej u Ormuz. A iste godine zaplovi Franjo iz Goe preko Kokina i Malake u Japan.

POGLAVLJE SEDAMNAESTO.

Ah onamo u Japan!

Na istoku u Aziji, rekli bismo, na kraju svijeta, ima velika država, koja se pružila na četiri otoka.

Zemlji na čelu jest kralj. On je tobože sin božice sunca.

Podneblje je zdravo, samo ima puno vulkana, pa zato i potresa. Kuće su im oniske i čvrsto građene. Pokrivaju ih slamom, a na krov navale veliko kamenje. Urođenici su većinom ljudi osrednje veličine, jaki. Plemići nose kratke brkove, ostali duge. Svi si briju lice i glavu, pa nose perčin. Na glavi nose samo stari ljudi kape, pa i to ne uvijek, već samo kad je nešto hladnije.

Japanci su ponositi i za malenkosti se uvrijeđe. Mlado i staro paše široke sablje. Svi umiju vješto strjelice odapinjati. Nijesu lakomi, nego darežljivi i gostoljubivi. Mnogo im je stalo, da im se gostoljubivost uzvrati. Jedu iz drvenih zdjela, koje su izvana crne, a iznutra crvene. Niko ne smije imati više nego jednu ženu. Imućniji drže robove, ali ne postupaju s njima odveć nečovječno. Pred kraljem leže nice: na nogama i rukama. Obično govore tiho i preziru strance, što govore glasno. Glazbu vole, navlastito bubnjeve i svirale.

Hrane se rižom, povrćem, ribama i divljači. Domaćim se životinjama nikako ne hrane. Plemići šalju djecu svoju u manastire poganskih svećenika. Tuj uče djeca od osme do dvadesete godine čitati, pisati i vjeru. Kad izađu iz škole, ožene se.

Ovo i štošta drugo saznao je Franjo od P a v l a A n g e r a, prvog japanskog kršćanina, i od kapetana broda, koji je Pavla doveo u Indiju. A budući je obraćenje Pavlovo zanimivo, neka nam sâm pripovijeda, kako je iz Japana došao u Indiju i kako se tu obratio. U listu od 27. studenoga 1548. piše:

Kada sam bio još u Japanu i neprijatelji mi radili o glavi, zaklonio sam se u manastir kumirskih svećenika. U isto doba pristane nedaleko manastira portugalski brod. Kapetan mu bio Don Alvaro Vaz, koga sam već otprije poznavao. Najvećom pripravnošću ponudi mi utočište na svom brodu. Ali poslovi mu nijesu dali, da odmah otputuje. Za me bilo svako čekanje i odgađanje veoma pogibeljno. Zato on piše prijatelju svome, koji je upravo iz susjedne luke htio otploviti, neka me uzme na svoj brod. Pošto sam ja glavom imao odnijeti pismo, oprostim se s Don Alvarom. Bilo je to u noći i ja sam hitio. Zalutao sam i donio pismo ne Fernandu Alvarezu, na koga je bilo pisano, nego Jurju Alvarezu, koji je bio kapetan na drugom brodu. Ali i ovaj me primi vrlo prijazno i odluči, da će povesti sa sobom, i odvesti k svome prijatelju. velečasnome ocu Franji Ksaverskomu. Drage volje pristanem na to. Bilo da me predobije, bilo da mi unaprijed ulije štovanje i ljubav k ocu, bilo da štogod o kršćanstvu saznam: svraćao sam za vrijeme vožnje često puta razgovor na oca; na kreposti i velika djela njegova, na tajne i nauke kršćanske vjere. I riječi njegove nijesu bile bez uspjeha. U meni se probudi dvostruka želja, želio sam, da se upoznam s tako slavnim mužem, o čijim mi je krepostima i savršenostima tako krasno besjedio, i da što dublje proniknem u tajne i nauke tako čiste i svete vjere.

Već sam bio tako uvjeren o istinitosti njezinoj, te bih se u Malaki, čim dođoh, dao odmah krstiti, da nije biskupov namjesnik naišao na zapreku u mojoj ženidbi. Poslije krštenja nije mi slobodno živjeti sa ženom pogankom, da me ne bi poslije odvratila od prave vjere. To me vrlo rastužilo. K tomu se pridruži još druga isto tako gorka bol. Došao sam, da se upoznam s velečasnim ocem Franjom, a njega nije više bilo ondje. Tako niti sam našao otvorena vrata, da uđem u crkvu, niti onoga, koji bi mi bol mogao ublažiti. U tim neprilikama upotrebio sam povoljni vjetar, da se vratim u Japan. Iskrcam se u kitajskoj luci, koja je samo dvjesta sati daleko od moga zavičaja. Mogao bih onamo lako za šest sedam dana.

Ali to se nije dogodilo. Onaj, koji sve ravna i vodi k svrsi, donese me sredstvima, što su samo njemu poznata, pak onamo natrag otkuda sam zaplovio. Dvadeset sati pred Japanom nasta strašna oluja, koja potraja četiri dana i zanese me natrag na kitajsku obalu. Ova pogibelj, koja mi toliko prijetila, potaknu me, te sam počeo ozbiljno razmišljati o samom sebi. Bio sam sasvim iznemogao, a savjest me silno pekla. U to dođe k meni Don Alvarez Vaz, koji me prvi ponudio pomoć, da pobjegnem iz Japana. Bio je vas začuđen, što me vidi u Kitaju. Mislio je, da sam već u Malaki. Pripovijedao sam svoje pustolovine i pogibelj, kojoj sam umakao. Videći da sam skroz mokar od morske vode i zaprljan, ponudi mi mjesto na palubi svoga broda. Onda me nagovori, da pokušam još jedanput poći u Malaku i to s njim. Lovro Boteli, vrlo ugledan muž, podupirao njegovu molbu. Oba me uvjeravahu, da ću velečasnoga oca Franju Ksaverskoga zateći u Malaki. A on će mi zastalno vratiti mir duši, poučiti me i pokrstiti. On da će me svakako poslati u sjeme-

nište u Gou. Ondje će mi dati neke Oce iz Družbe, koji će me otpratiti u Japan.

Drage volje poslušah ovaj savjet i vratih se u Malaku. Prvi, s kojim sam se sastao, kad sam se ukrcao, bio: Juraj Alvarez. To je onaj isti, s kim sam prvi put putovao u Malaku. Začudismo se i razveselismo se obojica, što smo se opet tu našli.

Doskora me povede k svetome mužu, koji je upravo u stolnoj crkvi blagosivljao mlade ženike. Čim je mogao s njime govoriti, predstavi me i kaže mu, tko sam i otkuda sam. Pozorno sam gledao slugu Božijeg i opazio sam, kako mu lice zasjelo svetom radošću. Tada se pokaže prema meni tako ljubaznim, a govorio sa mnom tako prijazno, te je odmah predobio srce moje. Ja sam ga natucajući portugalski uvjeravao o iskrenom mome prijateljstvu. U glasu i govoru njegovu upoznao sam Božiju Providnost. Klanjao sam se njezinim nedokučivim osnovama, koja me na toliko raznih puteva dovela k ovoj svrsi.

Otac me odredi odmah za sjemenište u Goi . . . U zavodu me poučavali i na Duhove pokrstiše me zajedno s mojim slugom, koga sam poveo iz Japana. — To je moja povijest. — —

Anger bijaše plemić. Radi raskalašenosti u mladosti mučila ga strašno savjest: nije mogao naći pokoja, Povrh toga počini jednom umorstvo. Zato morade ostaviti domovinu. Na svetom krstu isprosi si ime Pavao »od svete vjere« na uspomenu one kuće, gdje je bio poučavan u vjeri i koja se zvala »kuća svete vjere«. Uza se imao dva poslužnika iz Japana. Jedan bi kršten imenom Ivan, a drugi Antun. U revnosti i bogoljubnosti i kršćanskim krepostima nijesu ni u čemu zaostajali za svojim gospodarom. Svoj trojici naredi Franjo, da poslije krštenja kroz 30 dana razmatraju istine svete vjere, kako bi se što više utvrdili u kršćanstvu. Iza toga podvostručiše revnost svoju. Anger bi govorio samo o ljubavi Božijoj i dobroti raspetoga Spasitelja. Veliku je želju osjećao za mučeničkom smrću. Često bi u molitvi uzdisao: »O Bože moj, kako bih ipak rado za te umrijeti! O dragi moji zemljaci u Japanu, kako li oplakujem i sažaljujem vašu nesreću, vašu sljepoću!«

Blagost, učtivost i prirodni darovi ove trojice Japanaca u velike se svidješe Franji. Pa kako su trgovci iz Japana uvjeravali, da su stanovnici onih krajeva jednaki ovoj trojici i razumom i željom za naukom, to je Franjo ozbiljno mislio, da pođe onamo.

Kako je dobrostiva i blaga Providnost Božija! — Radi umortva moraju trojica iz svoje domaje. Da se upoznadu s Franjom, do dva puta budu zaneseni na Malaku, poučavaju se, krste se i sprovode život kao redovnici.

»Ako su svi Japanci željni nauke,« piše Franjo svojoj braći u Evropi, »kao Anger, to je ovaj narod darovitiji od svih drugih. Kada je slušao tumačenje katekizma, napisa si članke vjerovanja tačno u knjižicu. Opetovano rekao bi u crkvi pred pukom, što je napamet naučio i pitao me mnogo, što je odavalo, da je jako oštrouman. Svojom velikom željom za znanjem postići će, da će u kratko vrijeme upoznati

istinu. Pitao sam ga, hoće li njegovi zemljaci prigrliti kršćanstvo, ako otputujem u Japan. Na to mi odvrati: njegovi zemljaci ne će odmah pristati na ono, što im se kaže; nego će pitati, da tačno saznadu, kakovu li vjeru nosim. Navlastito će gledat, da li riječi odgovaraju djelima. Ako se s ova dva uvjeta zadovolje, ako im naime odgovorim, kako valja na njihova pitanja i ako život moj ne zaslužuje ukor; to će se kralj, cjelokupno plemstvo i odrasli građani s uvjerenjem pridružiti Kristu. Japanci su ljudi, koji se ravnaju razborom.

Moj prijatelj, portugalski trgovac, koji se dugo zadržavao u Japanu, ostavi mi brižno sastavljenu knjigu. U ovoj se opisuje zemlja, značaj naroda i drugo, što je ili sâm vidio ili od vjerodostojnih svjedoka čuo. Svi portugalski trgovci, koji se vratiše amo iz Japana, uvjeravaju me, pođem li onamo, da ću ondje bolje djelovati nego u Indiji. Imat ću tuj posla s narodom, koji se razumom vodi . . .

Molite za nas, predragi oci i braćo, da nas dragi Bog uzdrži, jer bismo htjeli na putovanje, na kom su već mnogi poginuli. Međutim će Anger portugalski potpunoma naučiti . . . i pomoći mi, da prevedemo u japanski jezik katekizam i biblijsku povijest.«

Dugo je Franjo u svom srcu čuvao odluku, da će u Japan. Kad je napokon otkrio svoju tajnu, podigoše prijatelji i znanci viku sa svih strana na nj. Kako će on 13 stotina sati daleko putovati? Na svim morima pljačkaju mnogi gusari. Vjetrovi t. z. Tifon, koji iznebuha udaraju čitavo more uzburkaju u čas, a pri tom se brodovi razbiju kao slamke. Napokon

ne može on pravo ni znati, hoće li u istinu onamo i stići, jer Kitajci, zárativ se s Portugalcima, ne propuštaju nijednu evropsku lađu.

Na sve ovo Franjo se nasmiješio. Provući će se, reče on, kroz sve ove pogibelji tako sretno, kao i trgovci, koji su bili u Japanu i zdravo se vratili. Pa onda će ozbiljno: »Je li duša manje vrijedna nego vremeniti dobitak? I vi me hoćete zaustavljati, da ne idem onamo, kamo su već trgovačke lađe plovile? Vaše riječi zastiđuju me. A još je veća sramota, da su trgovci pretekli vjerovjesnike. Bog me je očuvao od mača bandagâ, od otrova crnaca i izbavio iz toliko drugih pogibelji te bi značilo podlo misliti, kad se ne bih u nj ponadao. Riječ u jednu: Bog me hoće ondje i niko me ne će odvratiti.«

Oca Kamerinija učini mjesto sebe vrhovnim starješinom Isusovaca u Indiji, a Oca Gomeza starješinom sjemeništa u Goi. Obojici dade pismene naputke, kako da se vladaju.

Dva lista napisa svetome Ignaciju, vrhovnom starješini Družbe Isusove.

»Mene više ne trebaju u Indiji. Od pouzdanih sam ljudi čuo, da blizu Kitaja ima Japan. Svi stanovnici ondje su pogani, još su netaknuti od Turaka i Židova, a vruće žele, da prošire znanje u božjim i ljudskim stvarima. Odlučio sam se, da što prije pođem onamo.

Zaputit ću se s velikim veseljem i još s većom nadom. Čvrsto se uzdam, da će naš rad roditi u onom narodu čestitim i trajnim plodovima . . . Tek što stignem onamo, najprije ću kralju, za tim ću

obaći škole i sveučilišta. I kako se nadam, mnogo ću duša predobiti.«

A završuje list ovim riječima:

»Velečasni, veleštovani oče duše moje! Na koljenima — klečeći Vam naime pišem — molim Vas najponiznije, da ne propustite sjetiti me se svetim misama i molitvama pred Bogom, doklegod živim, da mi udijeli milost te upoznam i ispunim potpunoma presvetu volju njegovu. To isto molim sve članove Družbe.«

A u drugom mu listu šalje japansku abecedu i piše:

»Japanci se u pismu dobrano razlikuju od drugih ljudi. Pišu naime ravno ozgor dolje. Kad sam Japanca Pavla upitao, zašto ne pišu kao i mi, odvrati mi: Ali za što ne pišite vi kao mi? Jer je u čovjeka glava najgorinje, a noge najdonje, zato pristaje, da i ljudi pišu ozgor dolje . . . Za dva mjeseca otputovat ću u Japan s ocem Kozmom Toierom, Pavlom i drugom dvojicom Japanaca.«

A portugaiskomu kralju Ivanu III. piše:

»Razni vjerodostojni očevici, koji su sami bili ondje, pripovijedali su mnogo toga, što dokazuje, kako su na otocima Japana oduševljeni i za našu svetu vjeru. Poslije zrelog razmišljanja mislio sam, da mi je Gospoda Boga moliti, neka mi nutarnjim rasvjetljenjem pokaže, da li je njegova sveta volja te pođem onamo i neka mi dade jakosti, da izpunim svetu volju njegovu. Božjemu Veličanstvu svidjelo se, te mi je ispunio želju. Ja sam naime skroz i skroz uvjeren, e je sveta volja Božija, da pođem

u Japan. Čvrsto se uzdajući u Boga raskinuo sam sve sveze, koje me držahu uz Indiju, da se povedem za nesumnjivim glasom Božjim i za opomenama njegovim, koje su se učestale.«

Velika je duša Franjina bila žedna rada, mukâ i žrtava svake ruke. Revnost za slavu Božiju dade mu krila u Japan. Ocu Rodriguezu pisao je sâm: »Kršćanin voli križ, a ne pokoj!«

TREĆI DIO.

Apostolski rad u Japanu.

1549.—1552.

POGLAVLJE OSAMNAESTO.

Zgode i nezgode.

Osmorica ih se ukrcalo u Goi. Dva će oca pratiti ga samo do Malake, a onda će se iskrcati na molučkim otocima i tu raditi za spas dušâ. Šestorica će u Japan: Franjo, O. Kuzma Torer, brat Ivan Fernandez, Pavao i dva njegova poslužnika. Na vožnji od Goe do Kokina zabilježiti nam je dvije krasne crtice:

Plemić Dijego čuo već mnogo o Franji. Netom je došao iz Portugalske u Indiju, očituje svom rođaku Kastru, kako vruće želi vidjeti velikog apostola. Na dvoru lisabonskom toliko o njemu pripovijedaju i svi mu se dive. Kastro reče, da će biti najbolje, ako se obojica povezu komad puta iz Goe zajedno s Franjom.

»Propustiš li ovu zgodu«, primetnu Kastro, »nećeš je možda nikada više uhvatiti. O. Franjo putuje u Japan. Bog zna, hoće li se odanle ikada povratiti.«

»Htio bih, da ga vidim, jer je tako na glasu,« odvrati Dijego, »ali ne bih rado, da mu se približim. Bojim se, da me ne ulovi u svoju mrežu.«

»Ne boj se, Dijego, sveti je otac veoma ljubezan čovjek. Čavrljat će s tobom o svemu, što misli,, da te zanima. A o tvojoj savjesti ne će s tobom nimalo govoriti. Pratit će te. Kada te njemu predstavim, bit ćeš sav ushićen.«

Oba se prijatelja ukrcaše na istom brodu, na kom se vozio i Franjo. I odista primi ga apostol s običajnom svojom prijaznošću. Veselo se razgovarali Dijego i Franjo o Portugalskoj, o Indiji, o svem i svačem. Dijego bio razočaran, pa će kasnije prijatelju svomu Kastru:

»Bio sam tvrdo uvjeren, da ovako veliki Svetac ne zna ništa drugo, nego samo pripovijedati o paklu i tvoriti čudesa.«

»No i sad si vidio,« odvrati mu Kastro, »da je naoružan za svaki boj. Razgovaralo se ma o čem, uvijek on umije jednako pametno besjediti.«

»A je li to istina,« upitat će Dijego drugara svoga, »da on i mrtve uskrisuje? U Lisabonu je cijeli dvor o tom uvjeren. Vele, da je to dokazano.«

»Nijesam doduše vidio na svoje oči,« otpovrnu Kastro, »ali su me u Goi uvjeravali ozbiljni i vjerodostojni ljudi, da su to vidjeli.«

Sjutradan vidje Dijego, kako se Franjo igra šaha. Uze prijatelja Kastra pod ruku, povede ga na palubu, pa će mu vas u čudu:

»Dragi moj, razriješi mi ovu zagonetku! Možeš li pomisliti Sveca, koji se igra šaha?!«

»Nama, koji dobro znamo svetog oca,« odvrati Kastro, »lako je tu zagonetku odgonetnuti. Hoće da obrati onoga, s kojim se igra.«

»Misliš li?« dobaci Dijego.

»Znam zastalno,« reče Kastro. »Nije to prvi put, da on upotrebljava ovakovo sredstvo. I uvijeke je postigao svrhu.«

Poslije se iskrcaše na obali. Svi putnici izidoše malo na kopno. Kastro upozori Dijega na o. Franju

Ksaverskoga: S onim, s kojim se dan prije igrao, uputio se u šumu. Zadovoljstvo, što se zrcalilo na licu Franjinu, dalo se lako protumačiti. Dade se znak, da se putnici opet ukrcaju. Svi su tu, samo Franje nema. Rastrkaše se ljudi na sve strane tražeći ga i zovući ga imenom. Zaludu. Nigdje mu ni traga ni glasa. Dijego i Kastro zađoše u šumu. Prije su ga vidjeli, kako je onamo skrenuo. Zaludu ga tražili i dozivali. Htjedoše, da se vrate. U to ugleda Dijego na desnoj strani kroz drveće čudno svijetlo. Upraviše korake onamo. Sveti je apostol zanesen u molitvi, a lice mu se sjaje. Ruke prekrstio na prsima, koljena prignuo, ali zemlje se nije doticao. Niti je što oko sebe vidio niti čuo.

»Držiš li ga još Svecem, makar se je igrao?« upita Kastro Dijega.

»Ja sam preneražen,« odvrati Dijego.

Istinu je govorio. Mlad, napojen svjetskim krivim načelima samo je volio zabave. Ovaj prizor zagrize ga u duši silno. Dijego poblijedi, bude ganut, prosvijetljen i — jedan dobar kršćanin više.

Domala dozna, što je ono bilo između onog igrača i svetoga Franje. Franjo nije umio te igre ama baš ništa. Vidio je, gdje Vinko Lopez odveć strastveno igra, a kletve, što ih sipao, odavale su, kako mu je duša bolna. Franjo reče ljubezno Vinku, neka mirno igra, jer ako se odviše uzrujava, mogao bi lako izgubiti. Iza igre zametnuše Franjo i Vinko razgovor, kako kršćanska vjera u Indiji lijepo napreduje. Vinko čestita Franji čudesne uspjehe u djelovanju apostolskom.

»Ništa nije kod Boga nemoguće«, reče Franjo. »I od neobuzdana igrača može Bog učiniti uzor-kršćanina.«

»Ah, ja vidim, sveti oče, kamo to smjera! Naslućujem; ali to bi bilo odveć veliko čudo! Mene vi ne ćete obratiti.«

»Kod Boga nije ništa nemoguće, gospodaru!«

»Oče moj, jako vas volim; ali vi me ne ćete dobiti! Radije ću još jednu igru igrati. Da vidimo, okrene se portugalskim putnicima, ko će sa mnom igrati šaha?«

Kad ne htjede niko, ponudi se Franjo, da će on.

»Vi, oče moj? Ma vi ne znate ni pravila igre.

»Što za to? Hajdmo samo! Ali jer ste vi kud i kamo jači, a ja vam ne mogu za pravo biti ni učenik, a pored toga ni para nemam, igrat ćemo za vašu savjest. Izgubim li igru, neka vam ostane savjest, kakova jest, s nadom, da će biti bolja. Dobijem li igru, morate je meni izručiti, a ja ću je Bogu.«

»Takova zamisao je rijetka; toga radi primam. Ded dakle, sveti oče, uložit ću moju savjest! Ali igra je moja!«

Započnu igrati. Zvjedljivo gledaju svi prisutni. Lice Franjino sjaje još jače nebeskim sjajem nego obično. Čovjek bi rekao, da mu neki nevidljivi igrač rukom upravlja .Svi stajahu ko zapanjeni. Svaki uze pitati susjeda svoga, je li to odista istina, da se sveti otac ništa ne razumije u igru? Vinko bio izvan sebe. Najednom poviče:

»Oče moj, rekoste, da se u igru ništa ne razumijete, a vi ste ipak jači!«

»Zgoljna je to istina, da ne umijem igrati se. Ali ja sam se Bogu molio, da mi dade vašu dušu. A on će dati, da dobijem igru.«

I zaista Franjo dobije igru. Vinko kao čovjek od riječi, morao mu dati svoju savjest. Gorko je oplakivao grijehe i opačine prošastog života, a Svecu se divio, što ga je ovakovim sredstvima obratio.

U Kokinu zadržao se Franjo samo koji dan. Portugalac, koji je potajno štošta zla počinio, sretne Franju na putu.

»Ali gospodine Marino, vi ste u Kokinu,« reče Franjo. »Radujem se, što vas opet vidim. Kako ste?«

»Izvrsno, moj oče i . . .«

»Izvrsno? O ne!«

»Kako ne? Uvjeravam vas, moj oče, da je tako.«

»Jer mislite samo na tjelesno zdravlje; meni je više do zdravlja duše vaše, a ova boluje jako. Baš sada snujete opet nešto zla . . . Dođite pa se ispovjedite!«

»Oče moj, nijesam se pripravio. Nijesam ni iz daleka mislio na ispovijed. Ne mogu se ispovjediti ovako nepripravan.«

»To je moja briga. Ja ću vas pripraviti. Hajte sa mnom!«

Marino bio bi rado umakao, ali riječi Franjine tako se kosnule srca njegova, te je morao s Franjom. Pokaje se, ispovjedi i popravi život.

Zadnji dan mjeseca svibnja stiže Franjo u grad Malaku. Cijeli grad izađe preda nj od radosti kličući preljubaznome ocu svojemu. Osobiti je blagoslov i veliku pomoć donio biskupovu namjesniku Martinezu, koji je ležao na umoru. Sjećao se, kako dosele nije

živio nimalo pobudno, pa zato sasvim očajao. Strašno je vikao. Grijehe svoje očitovao bi na glas pred drugima. I makar koliko ga prisutni sokolili, sve jednako je škripao zubima i vikao: »Ja sam proklet; prokletima nema oproštenja, u paklu nema milosrđa!« Franjo dođe k bolesniku. Ali što ga je Svetac više tješio, to je umirući bio nemirniji i očajniji. Vidje Franjo jasno: »Što se čovjek za života preuzetnije oslanja na milosrđe Božje, to je teže na umoru ovakovome napuniti srce nadom u vječno blaženstvo. Franjo juriša na nebo. Obeća, da će u čast Presvetoga Trojstva, Blažene Gospe, svetih Anđela i drugih Svetaca čitati svete mise. Tek što taj zavjet učini, bolesnik se umiri, od srca pokaje, skrušeno ispovjedi i pobožno pričesti., Ufajući se u Boga velikoga izgovori sveto ime Isusovo i preminu u naručaju Franjinu. Koliko je milosrđe Božje! Što bi bilo od njega, da nije tolikog Sveca imao uza se? Neka nitko ne odgađa na čas smrti svoje obraćenje!

U Malaki radila su već godinu dana vrlo blagoslovno dva Isusovca. Jedan od njih bio učitelj, a drugi pučki propovjednik. Njihov bogoljubni život privede više Portugalaca u Družbu Isusovu. Među njima izrijekom se spominje Bravo, mladi hrabreni plemić. Kako je bio plemenita i roda i srca, mamio ga svijet u svoj tabor. Nu on je volio siromaštvo i poslušnost. Trideset je dana razmišljao vjerske istine, nosio se siromašno, a bolesnike njegovao već tri mjeseca. I makar mu je ujak bio pomorski vrhovni zapovjednik, ipak je on iz poniznosti prosjačio kruh, da se prehrani. Franjo primi Brava u Družbu i dade mu upute za duhovni život. Ove je sam Svetac svojom rukom napisao. Plodovi, što su ih oba Isusovca u Malaki ubrala, poglavito, da se Družba Isusova umnažala, probudiše u srcu Franjinu veliku utjehu i veselje.

Na Ivanje 24. lipnja 1549. krenu Franjo dalje iz Malake. Kako nije bilo nijedne druge lađe, koja bi u Japan vozila, morade se ukrcati na lađu poganskog kitajskog trgovca. Do cilja su imali još 5000 kilometara zračne linije. Za tu vožnju računalo se u ono doba dva mjeseca. S početka su lijepo plovili uz povoljan vjetar. Ali gospodar lađe ne htjede odmah u Japan. Uz put bi se češće svraćao na otoke radi zabave. Dvoje je osobito Franju na putu ovom žalostilo: jedno, što nijesu upotrebili dobar vjetar, što im ga nebo dalo, a drugo: što su gospodar lađe i brodari prikazivali žrtve kumiru, što su ga vozili sa sobom na lađi. Zaludu se Franjo tomu protivio i koriо ih. Više su puta pitali kumira bacivši ždrijeb: je li korisno po njih, ako pođu u Japan? hoće li biti povoljno vrijeme ili ne? Jednom zapitaše kumira svog bacivši kocke: hoće li se brod sretno vratiti iz Japana u Malaku? Doći će u Japan — bijaše odgovor — ali se ne će vratiti u Malaku. Na to odlučiše brodari, da ne će ni ići u Japan, nego da će u Kitaj.

Teško je bilo velikome apostolu pri duši: radi kumira da ostavi široko polje, što ga je htio predobiti za Krista. »Mi smo«, veli Franjo, »zaklinjali ga i prijetili mu, da ćemo ga tužiti u Malaki Portugalcima. I Bog ga ipak u svom milosrđu sklone.« Na putu pade u more kapetanova kći. Za to bilo na brodu mnogo tuge. Gdjekoji put udarila i jača oluja. Napokon stiže Franjo u Japan u grad K a n g o s i m a, zavičaj Pavlov, na veliku Gospojinu.

POGLAVLJE DEVETNAESTO.

Neumorni poslenik Gospodnji.

Franjo će najprije kralju, da od njega ishodi dopuštenje, da može slobodno propovijedati kršćansku vjeru. Pavao mu pribavi pristup. Najprije ode sam kralju, koji ga je puno ispitivao o njegovu putovanju, o Portugalcima, a Pavao mu rado i opširno pripovijedao o svem, a najviše o o. Franji i njegovom apostolskom radu u Indiji. Napokon pruži kralju sliku Majke Božje, koja je držala na krilu malog Isusa; i rastumači kralju sliku. Kralj ga slušao pozorno i primi sličicu s velikim počitanjem. Poslao ju i svojoj majci, kojoj se također veoma svidjela. Zaželi dakle i sama takvu sliku i kratak opis naroda kršćanskoga. Je li to bila puka ženska znatiželjnost ili milost Božja? Pavao upotrijebi tu priliku, te uze opširno tumačiti katoličku vjeru na dvoru.

Malo za tim primi kralj i Franju uz velike obrede. Franjo mu pokloni jednu knjigu, po svoj prilici sv. Pismo ili misal i predade dvije molbe: da smije nesmetano propovijedati novu vjeru, a njegovi podanici da je mogu slobodno primiti. Povoljan odgovor dobi malo dana iza toga.

Sad se dade Franjo svim žarom velike duše svoje na posao. Nije lako naučiti svaki jezik, a japanski pogotovo ne. Franjo ga ipak nauči u četrdeset dana na toliko, te je mogao razlagati narodu deset zapovijedi Božijih. Pomoću Pavla sastavi i kratku pouku o najvažnijim kršćanskim istinama u japanskom jeziku, te ju dade napisati japanskim znakovima za puk i latinskim pismenima za svećenike.

To ga stajalo silnoga truda. Poslije je tu pouku ispravio i dotjerao. A netom kralj proglasi, da narod njegov može poprimiti kršćanstvo, započe Franjo javne propovijedi svoje po ulicama i trgovima. Kako su ga požudno slušali! Kako svagdje tako i ovdje sve ga zavoljelo. I sami bonci (poganski svećenici), koji za vjeru Isusovu ne htjedoše ni da čuju, štovali su osobu njegovu. Vjera se kršćanska lijepo širila. Velik broj stanovnika u gradu Kangosimi obratio se već na kršćanstvo. Boncima bilo jasno, da im nova vjera kopa grob. Za to se zakleše, da će novog propovjednika upropastiti, makar da su mu se iz početka divili. Svom dušom radili su, samo da mu naškode. Navlastito su gledali, da prosti puk odvrate od njega, pa i djecu. Kad je Franjo jednom na trgu propovijedao, prekine ga neki bonc vičući narodu

»Ne vjerujte ovoj varalici! To je đavo, koji se prometnuo u čovjeka, da vas zavede.

Narod iskolači oči, pa odvrati boncu:

»Ha, jer si izgubio naše darove, htio bi nam zapriječiti, da spasemo dušu svoju. Bolje bi učinio, kad bi i ti slušao svetog oca i dao, da i tvoju dušu spasi.

Ali samo dvojica prihvatila ovaj dobri savjet. Ostali su bonci bili odveć sputani neurednim strastima svojim; zato nijesu ni mogli, da što žrtvuju za svoje duše. Međutim je Bog tvorio mnoga čudesa po Franji, nalik na ona, što ih je sam dragi Spasitelj za svoga života na zemlji tvorio.

Bio to ponajprije čudesni ribolov. Franjo se šeće obalom morskom. Za čas se ustavi i pogleda siromašne ribare. Ovi jadikovali, što ne mogu ništa

da ulove. Bacíše mreže u vodu, izvukoše ih, ali one prazne. Ko bi izbrojio, koliko su puta ovako radili — a riba ni zalijek. Malodušni već htjeli okaniti se uzaludna posla.

»Djeco, što ste klonuli duhom?« doviknut će im blago Svetac.

»Sveti oče, nema danas ribe, pa nema. Nikada nema baš puno ribe kod Kangosima; a gdjekad ni jedne jedine!«

»Na noge! Bacite i opet mreže!«

»Ali mi smo ih već bacili toliko puta pa sve zaludu.

»Ništa za to! Bacite ih još jedan put i uzdajte se u Boga!«

Ribari poslušaju. I gle čuda! Mreže pune puncate ribâ, te ih jedva teškom mukom izvukoše na suho. Što više! Bile su to ribe skroz nove vrsti, kakovili nijesu još nikada ni vidjeli. Sjutradan i treći i četvrti dan sve jednako bilo riba u vodi. Dapače odsele je kroz više godina bilo na tom mjestu obilna lovina.

Siromašnoj ženi bilo dijete na čitavome tijelu otečeno. Čula brižna majka, da Franjo liječi sve bolesnike, kojih se samo dotakne. Uzme dakle djetešce u naručaj, pa juri k svetome apostolu. Majčine se oči zališe vrućim suzama. Sveti otac — ovako su ga zvali i u Japanu — sažaljivo je pogleda, i zraka nade sinu u bolno srce majčino.

»Evo ga, oče moj, izliječi ga!« — i preda mu dijete u ruke. Franjo privinu dijete na srce i [illegible] ga tronuto čas, dva.

»Bog te blagoslovio, sinko moj«, uzdahne Franjo do tri puta i preda ga majci. I opet zaplače majka. Ali nijesu to bile više suze žalosnice, nego suze-radosnice. Djetešce bilo potpuno zdravo i mnogo ljepše nego li prije svoje bolesti.

Još se sjajnije čudo dogodi, kad je oživio mrtvu kćerku, jedinicu japanskog plemića. Dva pokrštena njegova prijatelja pripovijedala ucviljenom ocu o raznim čudesima svetoga Franje, pa ga htjedoše sklonuti, neka u Sveca potraži pomoći. Slušajući to otac planu od ljutine. Mislio je, da se ovoj dvojici kršćana pomiješala pamet. Ma ko je u Japanu ikada čuo, da bi se mrtvi mogao uskrisiti? Nijedan kumir nije uskrisio mrtvaca, nijedan japanski bonc nije što slično čitao u svetim knjigama. Mrtvi ne mogu oživjeti. Nu ipak se na kraju konca dao otac nagovoriti te se uputi k Franji moleći ga suznim očima, neka mu kćerku povrati u život. Franjo zaplače. Zatim se udalji s drugom svojim Fernandezom, da se pomole Bogu. Vrate se k ocu natrag i Franjo mu reče:

»Idite vaša kći živi!«

»Što! ne može ona živjeti! Nijeste vi nad mojom kćerkom zazvali kršćanskoga Boga u pomoć.«

»Ona živi!« opetova Franjo.

Plemić uvrijeđen vrati se kući veleći:

»Kršćanski se bonc sa mnom narugao. Nije htio, da se dotakne glave moje kćeri, kako to običaje kod bolesnika, već mi samo dobaci: »Ona živi«.

Nu doskora mu dođoše domari u susret, koji mu jave, da je kći odista oživjela. I malo podalje ugleda je otac živu i veselu.

»Ah oče!« zavapi kćerka i baci se ocu u naručaj. »Kad bi ti znao, što se sa mnom sve dogodilo! Čim sam umrla, pograbiše me dva strašna đavla, da me strovale u vatreni ponor. Tada dođoše dva skromna i blaga čovjeka, oteše me đavolima i vratiše mi, ne znam ni sama kako, život i zdravlje«.

Presretni se otac odmah dosjeti, koji su bili ti ljudi i povede kćerku k svetome Franji, da mu zahvali. Čim je kćerka ugledala Franju i Fernandeza, usklikne:

»To su oni, to su oni, koji su me oslobodili iz ruku đavolskih. Odmah sam ih prepoznala. — I otac i kćerka bace se Franji pred noge usrdno ga moleći, da ih pokrsti.

Svi japanski bogovi zajedno nijesu nikad bili kadri mrtvaca oživjeti ili gubavca očistiti. A i kako bi, kad to nijesu nikakovi bogovi već izmišljotine ljudske i sotonske. Puk japanski uvidio je jasno, da je kršćanski Bog, kako sami rekoše, neizmjerno i veći i mogućniji nego svi njihovi kumiri od drva i kamena. Pa zato se lijep broj pogana na ova čudesa obratio na kršćansku vjeru. Glas o velikom apostolu pronio se do skrajnjih međa japanskih zemalja. Puk ga štovao, bonci prezirali. I u svojoj pakosti zaključiše i opet: Kršćanskome boncu valja stati na put. Ovo se više ne može trpjeti. Najmiše dakle nevaljana čovjeka i masno ga potplatiše. I ovaj nitković grdio bi Franju javno. Svetac podnese sve mirne duše. Nijedne žalne riječi ne reče uvreditelju, kad mu Bog iznenada objavi kaznu, što će nesretnika stići. Sažalijvo ga Franjo pogleda i reče:

»Bog neka ti sačuva jezik!«

Ali u isti čas oteče pogrditelju jezik, strune, ispade iz ustiju. Ova nenadana kazna Božija potakla je mnoge, da su se obratili. Poganske pak bonce svi su još više prezirali. I poslije nekoliko dana pokrsti se neka gospođa iz visokog plemstva, koja je prije bila velika dobročiniteljica kumirskih svećenika. Bonci nijesu znali više nikakovo sredstvo, kojim bi oslabili ugled velikom apostolu pred pukom; a opet nijesu mogli ni mirovati. U to im se nadade prilika, kojom se lukavo poslužili, da iskale srdžbu svoju nad svetim Franjom.

Portugalski su brodovi obično pristajali uz obalu grada Kangosime, ali jednom nijesu to učinili, nego iskrcaše bogatu robu svoju dalje u gradu Firandu, u drugoj kraljevini. Dašto da su pri tom štetovali trgovci u Kangosimi, pače i u cijelom kraljevstvu Sasumi, a kralja je to razljutilo. Ovu zgodu upotrebiše bonci. Najodličniji od njih pođu pred kralja, pa mu se potuže, kako japanski bogovi jadikuju, što ih ljudi ostavljaju i služe tuđemu Bogu. Prijete se, rekoše, da će ostaviti cijelo kraljevstvo. U tu svrhu otjerali su trgovce s naše obale i poslali ih neprijateljskom kralju.

Kad je kralj ovo i još štošta drugo dočuo, prestraši se u velike. Bonci upotrebe ovaj strah, te mu izmame naredbu, kojom opozivlje ono, što je prije Franji dopustio; što više, svaki, koji se pokrsti, ima se pogubiti. Na sreću nijesu se obraćenici dali zastrašiti: prije će umrijeti nego se iznevjeriti. Ipak barem za sada nije mogao Franjo tu dalje nastaviti svoj rad, već ostavi Pavla, neka ih obučava i utvrđuje, a on se uputi u studenom g. 1549. u F i r a n d u.

U Kangosimi bilo je sto kršćana. Za nekoliko godina nastojanjem Pavlovim umnožali su se na pet sto, a mnogo ih željelo upoznati kršćansku vjeru i krstiti se, pa za to je sam kralj potaknut uzornim vladanjem kršćana, pozvao onamo nove vjerovjesnike. U gradu Kangosimi radio je Franjo trinaest mjeseci.

Uz put u Firandu svrati se u tvrđu kneza Ekandona. Knez se veoma obradovao videći pred sobom velikog apostola. Primio ga vrlo časno u prisutnosti svih svojih časnika i vojnika. Apostol stane u sredinu ove goleme, ugledne skupštine i započne propovijedati o Isusu Kristu. Priprosto govorio Franjo, ali tako razložito, te je sedamnaest njih tolikom vjerom odmah zaprosilo sveti krst. I Franjo ih pokrsti. Knez se bojao svoga poganskog kralja u Kangosimi, čiji je bio podanik i premda uvjeren o kršćanskim vjerskim istinama, odgodi sveti krst, ali svojoj ženi dopusti, da bude kršćankom. Među obraćenicima bio jedan vremešan dvoranin, glavni nadzornik, čovjek uman i ugledan. Ovome naredi Franjo, neka obraćenike uzdrži u vjeri i bogoljubnosti. Označi mu i mjesto, kamo da dolaze na sastanke. Kod ovih neka im svake nedelje čita glasno nešto iz kršćanskoga nauka, koji im je ostavio u prijepisu, svaki petak neka mole pokorničke psalme, a svaki dan neka im predmoli litanije sviju Svetih. Na uspomenu dade mu Franjo svoj bič, kojim je bičevao tijelo svoje. S ovim se bičem događala poslije mnoga čudesa. A kneginji ostavi molitvenik, što ga je svojom rukom bio napisao. Svi ovi vjernici, kao i oni u gradu Kangosimi ostadoše postojani u vjeri.

U prostranoj luci grada Firanda sve živo i veselo. Topovi gruvaju. Potcikivanju nema kraja ni konca. Čitav se grad uskomešao. A sam kralj, Takvanombo uznemirio se od svih najviše. Netom se zavadio s kraljem od Sasuma. Da ne će kralj sasumski, prije mu prijatelj, a sada dušmanin, udariti s vojskom na nj? Možda se sprijateljio s Portugalcima, pa dolazi s njima?! Ovakove i slične misli rojile mu se u glavi. Mora odmah da sazna, što je. Pošalje dvoranina, neka ispita i točno ga obavijesti, kakva je to izvanredna pucnjava i graja u luci? Svaki čas otegnuo se kralju kao godina nestrpljivo čekajući glasnika svoga. Napokon evo ga! Javi kralju, da sva ova vika nije ništa drugo nego veselje brodara. Portugalci i uopće evropski narodi običaju topovima dati oduška razdraganome srcu svome. I kralju se odvalio se sa srca teški kamen bojazni.

»Sad su, primetne dvoranin, Portugalci iznenađeni, pa to ih tako veseli, pa toliko kliču i pucaju kô da gledaju dušmanina u ratu ili kralja na prijestolju. To je sve.«

»A zna li se, zašto su tako veseli?« upita kralj.

»Došao je, kažu, veliki bonc iz Evrope, koji se iskrcao.«

Brodovi portugalski se usidrili u firandskoj luci. Videći gdje dolazi Franjo stadoše klicati, što ih grlo nosilo i odlučiše, da mu iskažu kraljevske počasti. Jedno za to, da pokažu golemu radost i oduševljenje svoje za svetog oca, a drugo da pokažu poganima, koliko štovanje zaslužuje sluga Božiji.

Sve barjake i barjačiće izvjesiše na brodovima. Trube zatrubiše, a topovi zagruvaše. Otpratiše ga u svečanoj povorci do kralja.

POGLAVLJE DVADESETO.

Nova kraljevina.

Takvanombo, kralj u Firandu, čuo da se njegov neprijatelj, kralj od Sasume, protivi širenju kršćanske vjere, zato dade on Franji kao uz prkos to veću slobodu, da u njegovoj kraljevini propovijeda nauku Kristovu. Povrh toga nadao se Takvanombo, da će tim ugoditi kralju portugalskome.

Izišavši iz kraljevske palače, uzme Franjo odmah da govori na javnome trgu o jednom Bogu. Narod se u čas okupi oko vjerovjesnika. Jedva je prošlo dvadeset dana, a Franjo ih više pokrstio u Firandu, nego čitave godine u Kangosimi. Zato ostavi tuj Toreza, da nastavi rad, što ga je tako sjajno ovdje započeo; a on otputuje koncem listopada 1540. u pratnji brata Fernandeza i dvojice japanskih kršćana u M i j k o (Miyako).

Uz put pristane u Amanguki, glavnom gradu kraljevine Nangate. Bio to jedan od najbogatijih, ali i najizopačenijih gradova japanskih na otoku Nipanu. Franjo podvostruči revnost svoju moleći Boga neprestano, da se grad očisti. No Bog dopusti, te su mu se posvuda samo rugali, a djeca se pače i kamenjem na nj nabacivala. Sva ova poniženja podnese apostolski muž postojanom ustrpljivošću, tužeći se

samo, da su njegovi grijesi uzrok, što ovdje ne može nikakova ploda da ubere.

Kralj u Amanguki, Osindono, zaželi, da vidi toga evropskog bonca i da čuje nauku njegovu. Za to sakupi sve velikaše svoga dvora oko sebe i pozove Franju preda se.

»Otkuda si?« upitat će ga kralj.

»Evropljanin sam«, odvrati Franjo.

»Čemu si došao u Japan?«

»Da propovijedam zakon jednoga jedinoga Boga. Nitko se ne može spasti, ko ne očisti svoje srce i ne klanja se svome Bogu i Sinu njegovu Isusu Kristu; ako mu ne iskazuje dužno vjersko štovanje, ako ne drži zakon Božji.«

»De razjasni nam taj zakon!«

Sveti apostol stao tumačiti glavne istine vjere i odgovarati im na pojedine prigovore. Čitav je sat govorio i slušatelje svoje ganuo do suza, ali to je bilo i sve. »Samo veoma malo ih je«, piše Franjo, »po krštenju primljeno u Crkvu«. I opet: »Naš rad imao je malo uspjeha.«

Pod konac godine 1540. krenu prema gradu Mijaku.

Ljuta je zima u Japanu, ali naši gorljivi apostoli ne mare za nju. Bio to jedan od tegotnijih putova u životu Franjinu. Posvuda zapao duboki snijeg, brežuljci i doline pune leda. Više su puta i zalutali, a hranili se prženom rižom. Jednom sretoše konjanika, koji je jašio u Meako, a konj mu jedva mogao već gaziti po snijegu. Franjo Ksaverski, nekada ponosni plemić, ponudi se, da će s konja uzeti nešto tovara

i nositi za konjanikom, dok ne nadu pravi put. Čitav je dan tako išao, dok se od napora ne sruši na tle pola mrtav. Nato oboli i morade nekoliko dana počivati. U svim mjestima, kuda su prolazili, naviještao je Franjo Evanđelje, a nezahvalni puk grdio ga i prijetio mu, da će ga ubiti. Pače jednom ga htjedoše zasuti kamenjem, kad se iznenada podiže silna bura, koja ubojice rastjera. Franjo od sveg srca zahvali Bogu, što ga je ovako spasao i produljio mu život, da može i druge narode predobiti za Krista. Za lijepog vremena može se ovaj put prevaliti u četrnaest dana, a oni su trebali dva puna mjeseca. U ljudi se to slabo ili nimalo cijeni, ali zato više vrijedi ovaj tegobni put pred Bogom.

Franjo je već opazio, kako mu se ljudi rugaju radi poderane, stare haljine njegove, zato je dade popraviti. Osim toga zamoli Portugalce, da mu dadu darova za kralja u Amanguki. Čuo je naime, da kralj voli stvari iz Evrope, pa će mu bez sumnje dopustiti, da smije u njegovoj državi propovijedati kršćanska načela. Tako i bilo. Iz Mijaka, gdje se u onaj čas radi rata nije dalo ništa postići, vrati se Franjo u Amaguki (Yamaguchi). Kralju Osindonu tako se svidjeli darovi, da je još isti dan poslao Franji na uzdarje oveću svotu novaca. Franjo vrati novac kralju i zamoli samo, da smije sjutradan opet preda nj.

»Čudnovato,« reče kralj, »evropski bonci odbijaju novac, a naši ga nikada dosta nemaju!« — I diveći se velikoj nesebičnosti Franjinoj dopusti mu, da smije u cijelom kraljevstvu propovijedati. Osim toga izdade oglas, kojim dopušta svim podanicima

svojim, da smiju živjeti kršćanski. Najoštrije zabrani, da se nitko ne usudi uznemirivati bonce nove vjere. Franji i drugovima njegovim odredi za stanovanje kuću, u kojoj su prije japanski bonci stanovali.

»Pošto smo se ondje smjestili,« piše Franjo, »stadosmo odmah ljude poučavati u kršćanskoj vjeri. Silna množina puka pojurila amo. Svaki smo dan dvaput propovijedali. Poslije svake propovijedi bi se podulje vremena razgovarali ob onom, što sam u propovijedi spomenuo, i ovako smo čitav dan propovijedali, i na njihova pitanja i poteškoće odgovarali. Bonci, plemstvo i puk; sve dolazilo k nama. Ako je u kući nedostojalo mjesta, stajali bi pred vratima. I ovako su doskora upoznali, da je pogansko sujevjerje krivo kao što i njegov začetnik. Začudno je, koji su za razgovora bili najtvrdokorniji, da su se ovi ponajprije obratili. Bili su to sve ugledni ljudi. Kadno postadoše kršćani, bili su naši najbolji prijatelji. Očitovaše nam oni i tajne ili bolje ludorije japanske vjere, koja ima devet ogranaka. Saznavši ovako koješta o njihovoj vjeri, lako nam je bilo njihove predsude pobijati.«

Pa ne samo danju, nego mu nijesu ni noću dali mira, donoseći mu poteškoće, neka ih riješi. Jednom ga opet još brojnije nego obično stadoše u isto vrijeme štošta pitati. Jedan pita: Je li duša besmrtna? Drugi: Što je pomrčina sunca i mjeseca? Treći: Što je duga? — Svaki nešto imao, da pita. Svetac ih mirno sasluša, ustane i nešto malo reče, a svijet ne može, da se prečudi. Gledaju jedan drugoga, gledaju Franju i stoje kao zapanjeni. Franjo im bio odgovorio

jednom riječi, a svaki od njih razumio skroz jasno potpuni odgovor na svoje pitanje, makar da su ta pitanja bila nebrojena i sasvim različita. To je bilo upravo čudo nad čudesa. Pa nije se ovakovo čudo u Franje samo jedanput zbilo, nego kadgod bi mnogo njih na njega navalilo raznim pitanjima, a nije bilo vremena, da tolikoj množini odgovori.

Kitajski trgovci, što su došli poradi trgovine u Amaguki, željeli su upoznati se s velikim boncem, o kom su već toliko čudesa čuli. Zato dođoše na njegove propovijedi, da ga čuju. Japanski i kitajski jezik u velike se razlikuju. I što se zbude? Bog udijeli slugi svome i opet vanredni dar jezika, kao što mu ga bio dao još u Indiji. Opazivši Franjo Kitajce govorio im u najčišćem kitajskom jeziku, prem ga nikada nije učio.

Za dva mjeseca obratilo se više nego pet sto krivobožaca, ponajviše višega staleža. Za njima se poveo i puk. Revnost je njihova tolika bila, da se u čitavom gradu govorilo samo o kršćanstvu. A bili su tako sretni, te nijesu smogli dosta riječi, da dovoljno zahvale onomu, koji je iz tako daleka došao, da ih nauči istini. I Franjo se veoma radovao, te svome razdraganome srcu dade oduška ovim riječima:

»Premda sam već skoro osijedio,« piše on, »ipak sam jači i krepči no ikada. Rad moj uložen u pouku i naobrazbu naroda, koji želi, da upozna istinu, zaslađuje obilna žetva i nada u nove plodove. Za najžešćeg posla, kad sam morao udovoljiti revnosti

gladne svjetine, koja se tiskala oko mene, plivalo mi dakako tijelo u znoju, ali i duša u veselju.«

Među tim bilo i ovdje raznih poteškoća. Kralj bio doduše uvjeren, da je kršćanska vjera prava i istinita, a opet se na koncu nije mogao odlučiti, da je prigrli. Bilo ovakovih i među velikašima. Glavni je razlog, što se nijesu htjeli obratiti, bio ovaj: Boncima i manastirima njihovim darovali su oni vrlo mnogo novaca, pa se bojali, da će izgubiti umišljene plodove ove milostinje. Pokraj svega toga ipak je kršćanstvo lijepo napredovalo.

Niti poruge, niti varke, niti klevete nijesu bile podobne, da odvrate puk od Franje. Zato su gledali bonci, ne bi li kralja na drugi način premamili na svoju stranu, pa ga stadoše plašiti srdžbom bogova i propašću njegova kraljevstva. Kralj je bio veliki slabić i oni uspiju. Nije se doduše dao sklonuti, da opozove proglašenu slobodu kršćanskog vjeroispovijedanja, nego ipak da otegoti obraćenje, uze kršćane progoniti, a dobra im plijeniti. No prevarili su se u računu i bonci i kralj. U kratko vrijeme narastao je broj kršćana iznad tri tisuće, a svi su voljeli radije žrtvovati i novac, da i isti život, nego li se iznevjeriti Kristu.

Toliko može kršćanin-katolik, okrijepljen milošću Božjom!

POGLAVLJE DVADESET I PRVO.

Franjin doček u Figenu.

U Japanu uhvatilo kršćanstvo već lijep korijen. Trebalo je samo puno poslenika za ovaj dio vinograda Gospodnjeg. Franjo odluči, da ih potraži u Indiji. Povrati se dakle onamo, poslat će u Japan što više svećenika, a on će onda u Kitaj. U to stigne iz Indije lađa u luku Figen, jedno pedeset sati daleko od Jamaguki, a jednu milju daleko od Funaja (Fuken) glavnog grada kraljevine Bungo. Kada je to Franjo saznao, zamoli pismeno kapetana, da ga poveze natrag u Indiju. Kapetana lađe Eduardo de Gama i svu momčad u veliki obveseli vijest, da će veliki apostol s njima se voziti. Poslaše mu pisma, što su ponijeli za njega iz Indije. Iz ovih listova dozna, kako svi vruće žele, da se što prije vrati, jer ga silno trebaju. Oca Toreza i brata Fernandeza ostavi u Jamaguki, da nastave njegov rad, a on će pješice s petoricom pratilaca u Figen. Kapetan lađe sa svim trgovcima bližnjega grada pođe Franji u svečanoj povorci u susret. Franjo nije mogao umaći ovoj časti. Na putu bijaše obolio, pa se još od slabosti potštapljivao. Ponudiše mu konja, ali on toga ne htjede. Zato moradoše i svi ostali odjašiti nakićene konje i pratiti ga pješice. Čim je momčad na brodu, gdje su lepršale mnogobrojne zastave i zastavice, ugledala Franju, zatrubiše trublje i topovi zagrmješe. Dolazak Franjin na brod bijaše svečanost za sve. Isto tako svečano dočekali ga u Funaju, da se uplašili urođenici i njihov kralj. Ovaj pošalje dvoranina u luku, da vidi što je. Kapetan mu pokaže Franju, pa reče:

»Tu je, gospodine, uzrok klicanju, što Vas je toliko uznemirilo. Htjeli smo našem svetom ocu Ksaverskome zasvjedočiti, kako nas veseli, što ga opet vidimo. Recite kralju svome, da ste vidjeli najslavnijega muža Portugalske i Indije, diku i ponos, najvjernijeg prijatelja našega velikog vladara, najmilijeg i najčasnijeg muža na svijetu.«

»To je dakle onaj kršćanski bonc koji je u Jamaguki tvorio tolika čudesa i o kom naši bonci toliko zla pripovijedaju,« reče začuđeno japanski dvoranin. »Ne vidim na njem ništa, što bi zaslužilo toliku slavu. Vrlo je siromašan, kako se vidi, pa se i vrlo prosto nosi.«

»To je istina, gospodine,« odvrati kapetan. »Nego naš sveti otac Franjo Ksaverski, potomak vrlo plemenite obitelji evropske, odrekao se svega blaga, sviju časti na dvoru Bogu za ljubav, komu se klanjamo i iz požrtvovnosti prema ljudima, da im spasava duše.«

Dvoranin kralja od Bungo nije od udivljenja znao, što će na to. Kada kralj sve dozna, napiše ovaj poziv Franji:

»»Civandono, kralj Bunga, velikome boncu iz Hemahikogina (t. j. Portugalske). — Oče bonca iz Hemahikogina! Dolazak Tvoj u moju zemlju neka bude Tvome Bogu tako mio i drag kao hvale njegovih Svetaca. Gvansijonasama, dvoranin moj, javio mi, da si u luci Figenu. Cijeli dvor moj bijaše svjedokom veselja, što mi ga prouzročila ova vijest. Tvoj Bog nije me učinio dostojnim, da Ti zapovijedam. Zato Te molim, da sutra prije ishoda sunca pokucaš

na vrata moje palače, gdje ću Te nestrpljivo čekati. Dopusti mi, da smijem to zatražiti a da Ti ne dosadim. Tvoj Bog najveći je i najmoćniji među svim bogovima. On je gospodar svih najboljih, što su na nebu. Pred njim padam nice i usrdno molim, neka učini, da sve oholice zemlje spoznadu, kako mu je ugodan ovako svet i priprost život, da se naša djeca ne prevare lažnim nadama ovoga svijeta. Obavijesti me, kako Ti je, da u noći slatko spavam, dok me pijevci ne probude i ne jave, da si došao.«

Ovo su kraljevo pismo imali časni poslanici uručiti Franji. Među poslanicima su bili: mladi princ, njegov kraljevski odgojitelj i trideset dvoranika u stajaćim haljinama. Kapetan je doznao već prije, da su bonci iz Jamaguka Franju silno ocrnili na dvoru kralja Civandona. Znao je i to veoma dobro, da bi Japanci gledajući samo na vanjštinu o kršćanskoj vjeri sudili krivo, kad bi se Franjo pokazao onako siromašno i priprosto. Zato je kapetan saznavši, da dolazi tako odlično poslanstvo, izdao na brodu razne zapovijedi; samo htjede, da sveti apostol ništa ne opazi. Princ dođe veleći, da nosi velikome boncu kraljevo pismo. Odmah bi na brodu dan znak. Svi se časnici na brodu saberu u svečanoj odori, da prate poslanike u veliku dvoranu. Tuj se postaviše u dva reda. Kapetan sa još nekoliko časnika potraži Franju. Svečano ga uvedu u sjajnu dvoranu.

Franjina poniznost imala je prokušati vatru. No nije li ona već iskusila isto toliko napadaja, koliko i pobjeda?

Mladi princ uruči Franji dično pismo i zamoli

ga, neka ga odmah pročita, da znade, što će kralju reći. Dok je Franjo čitao, dotle su svi ostali u dvorani stajali puni velikog strahopočitanja.

»Dakle je Bog Hemahikogina silan i velik,« reče princ svome odgojitelju.

»Čini se, da jest,« odvrati ovaj stiščući usne i tresući glavom.

»Mora da ima tajne, proslijedi princ, što ih drugi narodi ne znaju, kad je tako bogate brodove pokorio ovako siromašnom boncu. Je si li čuo, kako je ovaj Bog dao paliti topove, da svi narodi čuvši golemu viku saznadu, kako mu je ovo siromaštvo prijatno. A mi mislimo, da siromaštvo čini čovjeka nesretnim!«

»Ovaj bonc,« odvrne odgojitelj, »prigrlio je siromaštvo kao krepost, da omili Bogu. Za cijelo je sretniji nego oni, koji su bogati.«

Franjo pročita list, da će doći sutradan na dvor, a princ se vrati kralju, da mu isporuči, kolikim su strahopočitanjem vjernici na brodu počastili svoga bonca, kako cijene njegovo siromaštvo, a onda završi:

»On je tek na oko siromašan. Ta on je na brodu kao gazda. Svaki ga sluša i štuje, kao da im je kralj. Portugalci su tako sretni, što ga imadu na brodu, te bi radije sve svoje bogatstvo na brodu žrtvovali, nego i jedan vlas s glave svetog oca njihovog.«

Kralj odredi, da se tako veliki portugalski dostojanstvenik na dvoru dočeka najvećom svečanošću i dosele neviđenim sjajem. I dok se u kraljevskoj pa-

lači spremalo za sjajni doček, kušali su Portugalci na brodu, da pobijede poniznost Svečevu.

»Oče moj,« reče mu kapetan u ime sviju, »oče moj! Bonci su sve upotrebili, da Vas omraze pred svijetom. Najpodlije su Vas ocrnili. Učinili su to, Vi znate, da zapriječe širenje kršćanstva. Naša je dakle dužnost, ta mi smo kršćani, da prema vjeri, koju oni pogrđuju, očitujemo svoje štovanje i poradi nje prema posvećenome slugi njezinome. Oče moj, Vi ste vidjeli. Uspjeh kršćanstva u Firandu bio je lijep. Kralj i puk stadoše pojimati, kako je naša vjera odista božanska, kad su vidjeli, kakove časti iskazuju Portugalci njezinome slugi. Dopustite, da i mi činimo, što su oni učinili.«

Zaludu se Franjo opirao i prigovarao; on morade popustiti.

Sjutradan u zoru zaveslaše uz rijeku prama prijestolnici Funaju dva portugalska čamca, okićena kitajskim ćilimima i šarenim zastavicama. Franjo, kapetan i trideset Portugalaca pođe na put do kraljevske palače. Portugalci se zaodješe u svilene haljine, urešene zlatom i draguljima. Svi su oko vrata nosili zlatne lanceve. Kape s perjanicom bile su im zlatom izvezene. Nu najsjajnije od svih bio je obučen kapetan. Franjo bio odjeven u običnu dugu crnu svećeničku halju, u roketu s baršunastom, zlatom izvezenom štolom oko vrata. S oba čamca razlijegala se glazba. U manjim čamcima pratila ih služinčad i robovi: svi bogato odjeveni. Glas o svečanom dolasku velikoga kršćanskog bonca, koji regbi zapovijeda nebom i zemljom, koji daje usjevima kišu, bolesnicima zdravlje, mrtvima život: primamio je silesiju naroda k pristaništu. Evropejci se samo s teškom mukom mogli od naroda iskrcati.

Najviši činovnik na dvoru čekao je s počasnom stražom na obali Franju, da ga pozdravi u ime kralja. Ponudi Franji kraljevsku nosiljku, ali je on zahvalno odbi; volio je, da ponizno ide pješice. Počasna straža se stavi u dva reda, posred kojih iđaše povorka. Prvi je stupao kapetan: u jednoj ruci držeći svoj zapovjednički štap, a u drugoj skupocjenu kapu, na kojoj lepršala perjanica. Za njim koracalo pet najviših časnika, sve jedan za drugim. Svaki je od njih nešto nosio i to: prvi knjigu Evanđelja, omotanu bijelom kadifom; drugi zlatom okovanu bengalsku palicu; treći papuče od crnog baršuna; četvrti Gospinu sliku zastrtu ljubičastom svilom; peti napokon nosio prekrasan suncobran. Iza ovih iđaše Franjo dostojanstveno, a opet čudno i ponizno dajući Bogu svu čast i slavu. Za Franjom slijedili ostali Portugalci i robovi. Na početku povorke i na kraju svirala glazba. Ovako se lagano pomicali gradom kroz svih devet velikih ulica. Na trgu pred kraljevskim dvorom stojalo povrstano mačem u ruci 600 momaka od kraljevske tjelesne straže. Pridružiše se povorci prateći je do kraljevske palače. Pred ulazom duboko se nakloni svih pet časnika Franji. Ponudiše mu klečke papuče i palicu i otvoriše nad njim suncobran. Onaj, koji je nosio Gospinu sliku, stavi se Franji s desna, a onaj s evanđeljem s lijeva. Sve ovo izvršiše časnici tako jednostavno, ali čedno i tačno, te prisutni dvoranici rekoše: »Tä ovaj bonc nije ni izdaleka

tako prost, kako su ga rastrubili naši bonci.« Prođoše kraljevskim hodnicima, koji su svi bili bogato okićeni, a onda uđoše u prvu sjajnu dvoranu. Tuj se sabrali dvorski velikaši u svečanoj odori, a jedno dijete pozdravi Franju ovako:

»Veliki bonče! Dolazak tvoj u kuću Civandona, gospodara moga, bio mu ugodan kao poljodjelcu kiša s neba za vrijeme suše! Uđi samo i ne boj se ništa! Opaki te gledaju krivim očima. Tvoja prisutnost zastire im obraz, crni su kô noć. Ali dobri ljudi dadoše ti ljubav srdaca svojih. Tvoja prisutnost veseli ih i osvjetljuje im lice kao jutarnje sunašce. Naši bonci ne bi ni pod živu glavu živjeli ovako siromašno kao što ti, da ugodiš Bogu svome. Oni ljube bogatstvo i vele, da se siromasi i žene ne mogu spasti.

Franjo se uljudno zahvali na pozdravu, uzme dijete za ruku i bude poveden u drugu dvoranu.

Tu su ga čekali mnogi mladi plemići. Kad Franjo uđe, svi se bace pred njim nice, i po japanskom običaju dotaknu se čelom do triputa zemlje. Ovakovo se štovanje kod njih iskazuje samo kralju ili od sina ocu. Dvojica mlađanih plemića stupe pred Franju, pa će jedan od njih probesjediti:

»Oče, sveti bonče! Dolazak tvoj bio našemu kralju Civandonu mio, kao što je majci milo, kad joj se djetešce prvi put ljupko nasmiješi! Sve do ovih zidova poskakuje od veselja radi tvoje prisutnosti; sve nas potiče na radost i na slavljenje, jer si ti ovdje kod nas. Tako nam kose na glavi: kralj Civandono, gospodar naš, sretan je zbog dolaska tvoga u njegovu palaču, jer ćeš nas upoznati s Bogom, o kom si u Jamaguki toliko i tako divno pripovijedao.«

U trećoj dvorani pozdravi Franju kraljev brat Faharandono i povede ga pred kralja u sobu, koja je sva blistala u zlatu.

Kralj je stajao pred svojim zlaćenim prijestoljem. Pet, šest koraka pođe Franji u susret i pokloni mu se tri puta do zemlje. Drugi se snebivali od čuda, jer toga kralj nije još nikada nikomu učinio. Franjo hotio da mu po japanskom običaju poljubi noge, nu kralj ga uze za ruku i posadi ga uza se na prijestolje. Kraljević i brat kraljev sjedoše niže na stepenice prijestolja. Portugalci i dvoranici stajali naokolo. Srdačno ga kralj pozdravi i upusti se u razgovor s njime, a Franjo uze tumačiti najprije istine vjere kršćanske. Tako je jasno i lijepo govorio, te kralj usklikne:

»Mi smo svjedoci, da je sve, što si nam rekao, odista pametno. Svaki, koji hoće da ovu vjeru zdravim razumom istražuje, naći će u njoj samo istinu, a ni najmanje protuslovlje. Sasvijem je drugojačije s našim boncima. Oni uvijek protuslove jedan drugome i samima sebi. Danas zabacuju, što su jučer učili, da je istina. I ovako se nikad ne zna, što valja vjerovati, da se spasimo.«

Ali ponositi bonc Fakiondono nije mogao to mirno slušati. Udari na kralja tako prostim riječima, a ujedno tako ludim, te svi prasnuše u smijeh. Fakiondono uze još luđe da govori, gotovo da je pobjesnio. Napokon ga isturaše van dovikujući mu: »Svoju svetost i svoju vjeru dokazao si dovoljno ohološću i srdžbom; bit će da se više družiš s đavlom nego

s bogom.« Bonc zaškrinu: »Prokleti, kralju, da su bogovi tvoji!« Iza toga nastavio se razgovor o vjeri sve do podneva. Kralj pozove Franju na ručak veleći:

»Znam ja dobro, oče moj, prijatelju moj, da ti ne trebaš moj objed. Ali kad bi ti bio Japanac, znao bi, da vladar u ovoj zemlji pozivlje k svome stolu samo najmilije prijatelje svoje. To je najveći dokaz ljubavi, što im ga po našim običajima možemo dati. Daj, da te zamolim, e bi javno sa mnom ručao. Bit će to veća čast za mene nego za tebe.«

Franjo se nakloni i po ondješnjem običaju poljubi kraljev mač i morade ostati kod kralja na ručku. Teško je bilo poniznome Franji videći, kako za ručka moraju njegovi portugalski prijatelji po običaju japanskom isto tako klečati, kao i drugi dvoranici i odlična gospoda i bonci, koji su na svoju veliku žalost morali biti svjedoci milosti, koju iskazuje kralj velikomu kršćanskome boncu.

Izišavši Franjo iz kraljevskog dvora još isti dan poče sabranome narodu naviještati sveto Evanđelje. Uspjeh bio golem. Prem je stanovao kod Portugalaca, nijesu ovi slijedećih dana nikada mogli s njime da govore, nego samo noću, pa i to rijetko. Franjo je samo molio i radio neprestance, a spavao malo ili ni malo.

Videći bonci, kako se kršćanska vjera vanredno širi u glavnme gradu, nijesu mogli mirovati. O kršćanskome boncu Franji nijesu smjeli na glas ništa zla reći. Tä on sam vrijedio je na dvoru više nego svi oni zajedno. Zato ga pozvaše na mejdan, ne doduše na britki mač, ni na strjelicu smrtonosnu, nego

učenu prepirku. Kad bude Franjo propovijedao, iznijet će oni preda nj prigovore proti vjeri, — za koje im se činilo, da će ga bez sumnje smesti, pa će se ovako barem ugled njegov kod naroda umanjiti. Ali u zao čas po se!

POGLAVLJE DVADESET I DRUGO.

Na mejdanu.

Sakaj-Feran bio je u cijelom kraljevstvu Bungo na daleko i široko poznat kao najučeniji bonc. Odluči, da će se javno prepirati s Franjom na trgu u gradu Funaju. Zato pozove gospodu i puk iz bliza i daleka u Funaj. No čim mu je Franjo prosvjetljen odozgor na njegovo teško pitanje bistro odgovorio, i počeo razlagati glavne istine vjere: on svladan istinom i potaknut milošću Božijom baci se Franji pred noge. I ne mareći, što ostali bonci na nj viču, zavapi iza glasa:

»Isuse, pravi i jedini Sine Božiji! Tebi se izručam i priznajem srcem i jezikom, da si ti vječni svemogući Bog. Sve, koji me čuju, molim za oproštenje, što sam ih tako dugo učio neistinu.«

Ovaj događaj i govor tako je djelovao, te pet stotina ljudi zamoli još isti dan Franju, da ih krsti. Nu Franjo odgodi sveti krst, da ih još bolje pouči u vjeri i oboruža proti ishitrenim prigovorima boncâ. I s kraljem je dulje vremena čekao, dok ga malo po malo oslobodio okova, kojima ga sputaše opačine po naputku japanskih bonca. Kralj je očitovao najbolju volju, da se popravi. Ponajprije je ljubio i podupirao siromahe, za koje mu rekoše bonci, da ih mora

mrziti. Oštri zakon izda, da će se smrću kazniti majke, čedomorke. Očito prizna, da mu pogled svetoga Franje prodire u dušu i potiče ga na krepost. Za nekoliko godina obrati se potpunoma, i na svetom krstu prozva se Franjo.

Četrdeset je dana radio neumorni apostol u gradu Funaju. Portugalska lađa spremila se na povratak u Indiju, valjalo je dakle njemu odavle otići. Oproštaj s kraljem bio veoma ganutljiv.

Kralj reče Portugalcima: »Zavidim vam, što ste tako sretni, te imate o. Franju uza se. Kad se od njega rastajem, ćutim jednaku bol kao sin, koji se dijeli od svoga oca. Priznajem, da mi ova misao, da ga nikada više ne ću vidjeti, napunja srce velikom gorčinom.« — Franjo ganut suzama kraljevim poljubi mu ruku i obeća, da će se k njemu vratiti, čim bude mogao. Ali u to se najavi veliki japanski bonc Furakandono, jer da ima s kraljem govoriti o vrlo znamenitim stvarima. Kralj se veoma zabuni, nu domala se sabere, pa će Franji: »Znam ja, što je. Ogorčeni bonci, što su uvijek bili poraženi, poslaše ovoga nadajući se, da će te dovesti u nepriliku, pa ovako opet navratiti puk k svojim kumirima. Ali ja ga ne puštam preda se, dok se ne ukrcaš u lađu. Strašan je to čovjek, a ja te odviše ljubim, pa te ne mogu pustiti s njime na mejdan.«

»Furakandona«, odvrati apostol neustrašivo, »bojim se toliko koliko i svih drugih. Zaklinjem te, gospodaru, primi ga, da čuješ još i ovu prepirku. Ma čega da se plašim? U mene je istina, u njih je laž. Za stalno ću ja pobijediti, dok imam Boga uza se.«

Furakandono uđe ponosno veleći Franji, da ga je poznavao već prije petnaest stotina godina, kad su njih dvojica bili trgovci u Japanu. Franjo ga upita mirno i čedno:

»Koliko ti je godina?«

»Pedeset i dvije.«

»Kako možeš onda tvrditi«, odvrati Franjo, »da si već prije petnaest stotina godina trgovao u Japanu? Ma to je zemlja, koja je, kako bonci uče, bila tada pustoš i bez ljudi!« — Bonc zašuti.

Onda su govorili o drugim stvarima, nu Franjo ga u svem pobije. Furakandono vidje, da se je strašno osramotio pred kraljem i pred cijelim dvorom. Za to počne vikati, lupati, proklinjati kralja i cijeli kraljevski dvor. I kako se pomamio, govorio je tako bezobrazno, te ga kralj osramoti i dade ga van baciti. Ali sada nijesu mogli bonci nikako više obuzdati svoju srdžbu i mržnju. Hramove kumirske zatvoriše, zabraniše sve molitve i žrtve, ter pobuniše narod proti kralju i Evropljanima. Htjedoše, da oplijene portugalski brod, da poubijaju svu momčad i cijelu kraljevsku obitelj. Trgovci portugalski pojuriše na brod, da ga brane i poodmakoše od obale. Ali ne će da putuju u Indiju bez Franje. A apostol opet ne će da ostavi mlade obraćenike svoje, jer je i njima zaprijetila smrtna pogibelj. Brodari nagovore kapetana, neka ipak kako sklone Franju, da pođe s njima. Dugo je kapetan tražio Franju. Napokon ga nađe u priprostoj kućici u kolu osmorice kršćana. Ovi su se odlučno protivili boncima, zato im se i bilo više bojati njihove osvete. Kapetan nije uspio.

»Predragi moj Eduarde«, reče Franjo, »najveća bi sreća bila po me, kad bih umro za svoju vjeru. Nijesam, istina, zaslužio toliku milost. No opet ne ću, kad bih odavle pobjegao. Koliko bi to bila sablazan, da je se pokažem još nevrijednijim time, što bi svoje mlade obraćene ovčice ostavio na cjedilu! Ne bi li oni držali, da se smiju krsnim zavjetima svojim iznevjeriti, kad bih ja u službi svojoj kao pastir bio nevjeran? Nijesam li dužan život svoj žrtvovati za stado svoje i za svoga neizmjerno dobrostivog Boga, koji je pače na križu za me umro? Nijesam li dužan istinu krvlju svojom zapečatiti i svemu svijetu pokazati, da Bogu za ljubav valja krv i život dati.«

»Oče moj,« na to će kapetan, »dragi moj oče, ja Vas ne ću ostaviti. Uz Vas će ostati u Funaju. Požurit ću se, da to javim našim prijateljima.«

I svi na brodu odlučiše čvrsto i jednoglasno, da će radost i žalost, život i smrt dijeliti s velikim apostolom. To je bonce još jače uzrujalo. Pobojaše se, da im se osnova ne razbije. Zato zatražiše opet u kralja, da se prepiru s kršćanskim boncem. Kralj im dopusti, ali uz uvjet, da se pristojno vladaju i da ova učena prepirka bude u njegovoj prisutnosti. Na koncu će, reče, nazočni kraljevski dvoranici odlučiti, ko ima pravo. Bilo na okupu do tri hiljade bonca. Odviše ih je, pa nije ni časno toliko na jednoga, pridometnu kralj. Ostane dakle samo Furakandono s četvoricom, a drugi otiđoše. Prvi započe Furakandono, ter iznese čitavu gomilu pitanja. Franjo će na to, da valja pretresivati pitanje za pitanjem, a ne sve na jedanput. Onda upita japanski bonc, za što Franjo zlo govori o njihovim bogovima.

»Jer nijesu bogovi«, odgovori Franjo, »nego su po vašoj nauci stari mudraci, zakonoše ili kraljevići. A za njihovo rođenje i smrt zna se. Dakle nijesu bili oni od vijeka, pa nijesu bili ni besmrtni. Ni svojih vlastitih kuća ni palača ni nadgrobnih spomenika ne mogu da spase od propasti. Pa stoga su još manje kadri bili cijeli svijet stvoriti i uzdržavati! — Nasuprot kršćanski je Bog vječan, neizmjeran, neovisan, svemoguć, savršen duh. Nijedan ljudski um ne može ga shvatiti. A on je sve stvorio, pa za to je jedini i najviši Gospodar cijeloga svijeta.«

Suci izrekoše, da je po tom skroz jasno, da bogovi bonca nijesu pravi bogovi.

Bonc zašao dalje u pitanja.

»Za što ne odobravaš zapise, što ih dajemo bogatašima na smrti, da im osiguramo nebo?«

»Nebo se ne da«, odvrati Franjo, »kupiti zapisima, nego samo dobrim djelima. Isus Krist zaslužio ga je na križu. I oni, koji u njega vjeruju i po vjeri žive, za cijelo će se spasti . . .«

Cijela skupština povlađivala Franji. Drugi dan dođe Furakandono sa šestoricom svojih drugova. Ali ni sada nijesu prošli bolje. Na koncu se sami bonci zavadiše među sobom. Svaki je od njih htio, da ima pravo. Stadoše jedan drugoga grditi, a bilo bi došlo i do šaka, da ih nijesu dvoranici rastavili. Svi prisutni uvidješe, da istina ne može biti u vjeri, u kojoj jedan uči ovo, a drugi ono. Treći dan dođe kralj glavom po Franju. Na kraljevskom dvoru čekali su bonci, sedam ih na broju; isti oni, što su i jučer bili. Htjedoše opet da započnu od početka, nu kralj ih presječe veleći:

»Što je odlučeno, odlučeno je! Ili iznesite što novo, ili šutite!«

Za tim doniješe čas ludorije čas opet takova pitanja, o kojima bi mogao samo najučeniji bogoslovac raspravljati. Znao je Franjo, što mu je odgovoriti još od onda, kada je učio bogoslovlje na visokim školama. I zato im odgovori kratko i jasno. Nu ipak se ne htjedoše predati, nego podignu strašnu viku, i zapletoše se u protuslovlja. Ove im apostol otkrije i sad nijesu više znali, kako će si pomoći. Na koncu će kralj s negodovanjem videći tvrdokornost njihovu:

»Koliko vidim, o. Franjo govori mirno i razumljivo, a vi ni ne znate više, što govorite. Budite pametni, pa nemojte poricati bijelî danak.«

Kralj ustane i otprati Franju kući. Vas puk hvalio Boga i klicao od veselja. A bonci? Davili su se od jada i proklinjali »začaranog kralja«. Dično se ponio Franjo na mejdanu, dično je to bilo i za vjeru kršćansku. Nu ipak se dvoranici ne obratiše odmah. Bili su uvjereni, što je istina, ali odviše ugrezli u svoje opačine. Kasnije su se ipak u velikom broju obratili. Ali za to je odmah više naroda primilo svetu vjeru Isusovu. Mladi obraćenici bili su utvrđeni u vjeri, a bonci poniženi. Kralj je javno oglasio, da se nijedan poganski bonc ne usudi više zaći u kraljevski dvor; a onima, koji bi se drznuli kršćane uznemirivati, zaprijeti se najstrožim kaznama.

Kada se je lijepo sve umirilo, utješi apostol još jednom stado svoje i oprosti se s kraljem. Kralj mu dade na put svoga poslanika, koji će tražiti vjerovjesnike za kraljevinu Bungo. Franjo obeća, da će

sam odrediti nekoliko otaca iz Družbe Isusove. Dne 20. studenoga 1551. ostavi Franjo japansko zemljište, gdje je apostolovao dvije godine i četiri mjeseca. U Kangoksimi ostavio je 150 do 200 kršćana, u Ikiku oko 300, oko hiljadu u Jamaguki, više stotina u Firandu i u Bungu; u svemu 1500 do 2000. Među pokrštenima bilo i mnogo odličnika, kraljevskih dvorjanika, najodličnijih bonca. Nijesu se dakle Japanci obratili odmah u velikom broju, kako se nadao Pavao od sv. vjere, ali je s ovim kršćanima bio svakako udaren čvrst temelj kršćanstvu u Japanu.

Franjo ostavi mjesto sebe u Japanu svoja dva vrijedna pomagača: o. Fernandeza i o. Toreza. Ovaj potonji, živa slika Franjina, umrije g. 1570., četiri godine iza o. Fernandeza, i ostavi iza sebe 30.000 kršćana u Japanu. Za 20 godina dakle podesetorostručio se broj kršćana

POGLAVLJE DVADESET I TREĆE.

Strašna oluja.

Baš htjede brod da zaplovi i ostavi Japan. Franjo zamoli sve prijatelje, da mole za sretan put, ali i za Malaku. A zašto za Malaku?

»O nesretnoga grada Malake!« uzdahnu Franjo i podiže suzne oči prema nebu. »Opkoliše ga s kopna i s mora. Javanci i Malajci, na broju ih 12.000, udariše na nj, a Dom Pedro da Silva, komu priteče u pomoć Huan Fernandez da Karvalo, ne mogoše odoljeti navalama. Javanci zaposjedoše trg i opljačkaše ga. Od tri stotine Portugalaca, što su ondje bili, po-

ginulo ih više od stotine. Ostali se povukoše u tvrđu. Nesretna Malaka! Ovaj je grad samo još mjesto užasa. Ubijanje . . . krvoproliće . . . mnogo hiljada zarobljeno. Grijesi, kojima se grad okaljao, uzrokom su, da su ga stigle ove kazne. Ah, molite se, prijatelji, molite se za Malaku!«

»To je strašno, oče! Kako ste sve to saznali? Tâ odanle nije došao nijedan brod!«

»Bog mi je očitovao«, odvrati ponizno Franjo i obori oči.

Ova je vijest potresla dušom svekolike. Svaki od putnika imao ondje bilo prijatelja, bilo znanca, bilo inače kakove sveze s Malakom.

Kad se zavezoše u more, bilo vrijeme veoma povoljno i ostalo je tako pet do šest dana. Ali eto nevolje i grozote! Već pet dana nijesu vidjeli danju sunca, a noću zvijezda .Kiša lijevala kô iz kabla. Oblaci tmasti i crni. Na to se podiže bura. More svaki čas otvara ždrijelo svoje, da proguta lađu. Nasta jauk i zapomaganje sviju brodara i putnika. Sletiše se na palubu, jer u nutrini lađe bili bi se potopili. Ali sve to ništa ne koristi. Za cijelo će se svi pokopati u hladnim valovima bijesne vode. Kapetan naredi, da poprave šajku. Kako se međutim jako smračilo, nijesu mogli šajkaši više natrag u lađu. Iza nekoliko sati silni valovi raskinuše konopce, kojima je šajka bila privezana uz lađu. Šajkaši — petnaest ih u svemu: kapetanov nećak, četiri Portugalca i nekoliko robova i brodara — očajno zaviknuše, a onda ih nestane . . . Što više! U isti čas golemi talasi progutaše i lađu, a Franjo zavapi:

»Isuse, Spasitelju ljudi! Ljubavi duše moje, pomozi mi; zaklinjem te po klanjanja dostojnim ranama, što si ih za nas na križu primio.«

I lađa počne iz vode provirivati. Nitko nije poginuo. Oluja se utaži, nebo se razvedri, lice putnika zasja od radosti. Ah hvala Bogu! Ali gdje je šajka? Brodari se popnu na jarbole i gledaju naokolo: more i samo more i ništa više. Nitko nije već mogao sumnjati, da je šajka propala u dubine morske. Tužna srca plovili su dalje. Pa kako i ne će, kad im je oplakivati smrt toliko ljudi. Navlastito bio kapetan neutješljiv radi svoga nećaka. A i Franjo je plakao. Odnijela mu šajka i dvojicu muslimana, koje dosele nije mogao još nikako obratiti. Vruće je molio Boga, da ih prije čudom spasi, nego da obje duše za uvijek nesretno propadnu, a on ih tako žarko želio oteti paklu! Na to se uputi kapetanu, pa mu prozbori:

»Dragi moj Eduarde, utješite se, šajka će se vratiti, kći će se opet združiti s majkom svojom.«

»O propalo je sve, mili oče moj! Ne vjerujem ili bi se moralo čudo dogoditi«, odvrati Eduardo. — Ali Franjo mu je rekao: »Vratit će se!« Za to mu se srce napuni opet nadom. Ponovno se popnu brodari na jarbole i gledaju i gledaju . . . ali ni otkuda traga. Franjo se povukao nekamo u zakutak. Iza molitve od dva sata opet će kapetanu:

»Dakle, dragi kapetane, ne vidi li se šajka?«

»Ne! oče moj.«

»Neka samo gledaju s jarbola; čamac će doći!«

»Da«, odvrati nestrpljivo jedan od časnika, »čamac će doći jednom, ali ne onaj, koji smo izgubili!«

»Moj gospodine«, reče Franjo, »vi sumnjate o dobroti i moći Božijoj? To znači ogriješiti se o vjeru.

Ništa nije teško, ništa nemoguće. Stavio sam šajku pod zaštitu Bl. Djevice. Zavjetovao sam se, da ću tri mise čitati kod »drage Gospe naše od brijega«, ako se šajka sretno vrati sa svojih petnaest ljudi. Pa toliko se pouzdajem u neizmjerno milosrđe Božije, te se nadam, da ću je vidjeti zdravu i neoštećenu. Gledajmo i opet, kapetane — kaže mu Franjo — pošaljite koga na jarbol, molim vas.«

Kapetan se sam uspne iz štovanja prema Franji i gledao pô sata, ali zaludu. U to spopade Franju kao vrtoglavica.

»Oče moj«, reče mu časnik Fernando, »već tri dana bolujete i ne dajete si mira ni za čas. Ozbiljno ćete oboljeti. Molim vas od srca, otpočinite u mojoj stanici.«

Na svojim morskim putovanjima nikada nije Franjo iz ljubavi k siromaštvu ni na jednom brodu uzeo posebnu izbu. Kad se hotio povući na koje skrovito mjesto, pošao bi u izbu kapetana ili kojeg prijatelja. U noći bi legao na pod, a glavu naslonio na konope. Ovaj put primi Franjo ponudu, pa još zamoli, neka mu stavi pred vrata kitajskog roba, koji će paziti, da ga nitko ne smeta u počinku. Ali nije revni apostol ni mislio na počinak nego na molivu, a molio se sve do večeri. Kad je sunce zapalo, stupi na palubu.

»Ne vidi se još šajka?«, upita krmilara.

»Ah, mi moramo zaboraviti na šajku, oče moj!« uzdahne krmilar. »Kako možete misliti, da bi šajka odoljela tako bijesnoj oluji? I kad bi se makar i čudom spasla, ne bismo je mogli vidjeti, jer bi bila za stalno 50 milja odavle daleko.«

»Pravo zborite! Sve je to istina«, primetnu Franjo, »ali Bog ne čini ništa na pola. Ako je čudom spasao šajku, može je čudom i amo privesti. Prije nego zanoći, pošljite koga na jarbol. U velike ćete me obradovati.«

»Nema toga, što vama za ljubav ne bih učinio. Sâm ću gore.«

Doskora se krmilar vrati crnom viješću, da se a ma baš ništa ne vidi.

»Eduarde«, tješio Franjo kapetana, »šajka će doći. Za to vam jamčim. Zaklinjem vas, spustite jedra, da se može šajka s nama opet sastati.«

Kako je Franjo želio, a kapetan zapovjedio, sve se izvršilo. Putnici se uzvrpoljiše, postadoše nestrpljivi i uzeše vikati: »Jedra, jedra! Kapetane, jedra, jedra!«

Franjo nasloni glavu na križak, što nosi jedra, da ih ne razapnu. Činilo se kao da spava, a on se molio Bogu. Kad na jednom poviče jedan dječak, koji je sjedio na dnu jarbola:

»Šajka! čudo, čudo!«

Svi se sletiše, a svi se i zabezeknuše. Jest, šajka je tu, i svih petnaest u njoj. Tu je bilo sad klicanja i suza i zahvalnica trojedinome Bogu i svetome apostolu. — Ali kako su se spasli?

»Jedan neka govori u ime sviju, što im se dogodilo,« zapovjedi kapetan.

»Da, to je pravo! To je pravo!« povikaše svi. Alfonzo, nećak kapetanov, prihvati riječ:

»Ej, što? Ništa nam se nije dogodilo!«

»Kako? — Šta? Ništa!?«

»U istinu ništa! Nikada nijesam vidio takova krmilara, kao što je o. Franjo. Posred grebenâ i bjesnog mora vodio nas je bolje nego i najbolji i najiskusniji brodar. Ni za čas se nijesmo prepali, ma da je bura bješnjela.«

Na brodu se svi zgledaše. Kapetan pogleda nećaka tužno. Pomisli, da mu se siromahu u tolikom strahu smela pamet. A i svi drugi na brodu isto su mislili. Nasta grobna tišina. Alfonzo opazi to, pa upita:

»A što se čudite toliko?«

»O, Franjo nije bio kod vas, prijatelju moj,« reče turobno kapetan, »već ovdje s nama na brodu.«

»Jest, ujače! — Jest, kapetane,« potvrdi svih 15 šajkaša. »Pitajte samo Franju! Ali gdje je on?«

Stadoše ga tražiti. Međutim kapetan i nećak mu pred ostalima nastaviše razgovor. Nećak Alfonzo upita:

»Zašto niječete, da je to istina? Tä vi ste ipak vidjeli, kako je pošao s nama i kako je on prvi koraknuo na palubu broda!«

»Jer nas ni za čas nije ostavio«, odvrati kapetan Eduardo. »U ostalom toliko me puta uvjeravao, da ćete se za stalno vratiti . . .«

»Nama je opet uvijek dobacivao«, reče Alfonzo: »Djeco moja! Ne bojte se! . . . Uzdajte se u Boga!«

Pa kada su svi ostali šajkaši isto kazali, a ovi opet na brodu tvrdili, da je bio uz njih, puče svima pred očima, da je to bilo skroz izvanredno čudo. Dä, Bog je na molitve Franjine čitav niz čudesa tvorio. Spasao je brod; spasao je šajku; doveo šajku ravno do broda; utišao je oluju i kroz dvadeset i četiri sati bio u isto vrijeme na dva različita mjesta. Željno su očekivali, što će reći sâm Svetac. Svaki se ćutio potaknutim, da mu se baci pred noge i od sveg srca zahvali. Dugo su morali čekati, jer se Franjo dugo molio zahvaljujući Bogu na tolikim milostima. Kad se napokon pokazao, šajkaši — svih petnaest — padoše preda nj ničice te mu se zahvale kroz plač i zamole ga za blagoslov. Rekoše mu:

»Oče moj! Vi ste bili, koji ste nas spasli! Tä vi ste kormanili!«

»Ne, prijatelji moji, to je bila ruka Božija! Bog je, komu imadete zahvaliti; njemu jedinome!«, a pri tom se Svetac zarumenio. Na to će Svetac kapetanu: »Sad naprijed, dragi moj Eduarde, Bog će nam dati vele sretnu plovidbu.«

I ona dva muslimana — šajkaša vidjevši to čudo, ili bolje ta čudesa Franjina, s mjesta zatraže sv. krst.

Za trinaest dana prispješe na Kitajsko ostrvo Sancijan. Tu se morade Franjo ukrcati na drugi brod, jer je kapetan Eduard de Gama morao u Sijam, a Franjo je išao u Malaku. No prije nego se iskrca, proreče krmilaru lađe, s kojim je došao, Agijaru, da nijedan brod ne će potonuti, na kom će se on voziti i da ne će umrijeti na moru. Agijar se oslonio na riječi velikoga apostola. Mnogo i mnogo puta vozio se morem sve do pod svoju starost, često je bio brod trošan, pače i oštećen; ne jednom znali visoki talasi pokriti brod; ali nijedan brod nije potonuo, kojim je Agijar plovio.

Kad se jednom vozio na vrlo slabom brodiću,

a velika oluja smrskala više ovećih jakih brodova, Agijar bio dobre volje i veselo pjevao.

»Kako možete još pjevati?« upita ga jedan putnik, koji je vas drhtao od straha videći strašnu buru.

»Jer mi se ne treba ničega bojati«, odvrati Agijar, »makar se talasi ne znam kako visoko dizali, a moj brodić makar od stakla bio. Sveti otac Franjo me uvjeravao, da ne ću ni na jednom brodu poginuti, niti će se koji brod, u kom sam ja, skršiti. A što o. Franjo reče, to je uvijek istina!«

I bila je više puta utvrđena istina. Jednoć je to bio povod, da se je više muslomana dalo pokrstiti.

POGLAVLJE DVADESET I ČETVRTO.

Svečev brod.

Brod, kojim je Franjo iz Sancijana zaplovio u Indiju, zvao se »Sveti križ«. Bilo je to na Silvestrovo godine 1551. Vrijeme nije nikako bilo za plovidbu — tä bilo je zimsko doba. Na moru se podigne silna bura. Sva momčad na brodu drhtala od straha i zaklinjala Sveca, neka molitvom svojom utiša oluju. Franjo ne reče ništa, nego ode u izbu kapetanu. Za nekoliko časova pokaza se na palubi. Lice mu sjalo. Oči podigne spram neba, blagoslovi brod i reče:

»Brod »Sveti križ« ne će nikada potonuti. Na onom istom mjestu, na kom je bio sagrađen, razbit će se sam.«

To se proročanstvo o brodu »Sv. Križ« razglasi domala po svoj Indiji. Svi bi ovaj brod odsele nazivali samo »Svečev brod«. Kamo bi god išao, primili bi ga časno. Na otvorenom moru prolazeći brodovi pozdravljali ga gruvanjem topova. Za trideset godina izmijeniše se na brodu razni gospodari, ma da i bio gdjekad dvostruko jako natovaren i bura hujala i često ga gusari progonili — prošao je uvijek sretno sve kraje mora. Samo se uvijek na jedno pazilo: ako je trebalo što popraviti na brodu, ne bi to nikada radili na kopnu, nego na moru, jer da će se po riječima Franjinim na kopnu raspasti.

Jednom povezoše iz Malake odveć puno robe. Voda stala već na sve strane ulaziti u brod. Putnici uzeše vikati, jer su se u velike prestrašili. Moradoše brzo natrag. Kad ih ugledaše stanovnici Malake, stadoše ih ismjehivati: kako se mogu bojati, da će na Svečevu brodu propasti! To postidi i umiri mornare i putnike pa se povratiše, a da nijesu nimalo tereta istovarivali. I gle, ništa im se nije dogodilo! Kada je vidio novi gospodar, da se je brod s vremenom odviše oštetio, htjede da se sve na njem temeljito popravi i pokrpa. Za to ga u gradu Kokinu izvukoše na obalu. A upravo je u gradu Kokinu bio sagrađen. Sad se počne raspadati i to tako, da se nijedan komad nije mogao više pravo upotrebiti.

Juraj Nunjez, siromašan trgovac, mislio: »Bit će i na starim daskama »Svečeva broda« štogod od njegova blagoslova. Pribije dakle jednu staru dasku odanle na svoj brod. I gle njegov brod bio isto tako sretan kao i »Svečev brod«. Pa što je još čudnovatije, iza puno godina raspane se na obali isto tako kao i »Svečev brod«.

Tako časti Bog onoga, koji dušom i tijelom radi samo za čast njegovu!

Franjo se iskrcao u Malaki. Na obali ga dočekalo nebrojeno ljudstvo. Kako se izjadali pred svojim svetim ocem! Cijeli su im grad neprijatelji opustošili.

»Ah, oče«, rekoše, »da si bio ovdje, ne bi nas tolika nesreća pritisla.«

»O draga djeco moja«, odvrati Franjo, »vi ste se vratili opet u svoje stare grijehe. Teško ste Boga uvrijedili. Je li onda čudo, da vas je Bog pokarao? Činite pokoru! Izazvali ste na se srdžbu Božiju; isprosite si sada milosrđe njegovo! Ovo je neizmjerno, ne zaboravite toga!«

Drugi dan bio je Franjo na večeri kod svog prijatelja Pajve.

»Oče moj, reče prijatelj, večeras ste tako lijepo obučeni. Je li to meni u čast, da ste obukli novu lijepu halju?«

Franjo se u čudu ogleda i opazi:

»Gle, doista je sasvim nova! Što je to? Ja ne poznam više samoga sebe . . . Mislio sam, da sam jutros obukao istu halju, što sam ju i jučer nosio. Lijepa ova halja«, doda šaljivo, »zalutala je, kako vidim. Tražila je u tami svoga gospodara, pa je mene uzela mjesto njega.«

I doista, dok je Franjo spavao, zamijeniše staru iskrpanu i izderanu halju novom, a da on to nije opazio. Pače nosio ju cijeli dan, a da nije ni primijetio njezine varke, dok ga prijatelj nije upozorio.

Zadržao se Franjo u Malaki samo koji dan a onda proslijedi u Kokin. Tuj nađe dvadesetgodišnjega kralja s otoka Maledivi. Podanici nijesu kralja nikako voljeli. Nasta u kraljevstvu buna, pravi prevrat.

Kralja naumiše lišiti prijestolja i života. Da si spasi barem život, pobježe kralj na obalu malabarsku. Nadao se, da će pomoću portugalske vojske uspostaviti red u svojoj državi. Nu Portugalci su morali braniti svoje naseobine u Indiji, pa mu nijesu mogli slati ni ljudi ni oružja. Jedino će mu pomoći u toliko, da si može po volji izabrati koji portugalski brod, gdje će se nastaniti. Tako se kralj uputi u grad Kokin i zakloni se u tamošnju kuću Družbe Isusove. Bio je musliman i očiti neprijatelj kršćanskoj vjeri. No opet gostoljublje Isusovaca primi rado. Ovi ga tješiše u nesreći, u koju ga nesmiljeno strovalili njegovi muslimanski podanici.

O. Heredija pokuša, da ga obrati. Mučno je to bilo. Drage volje slušao je kralj sve, što mu se pripovijedalo o kršćanskoj vjeri. Sve je lako shvaćao i dobro pamtio.

»Vjerujem ja«, reče, »dä, ja vidim, da je istina u vas. Ali, ako ja postanem kršćanin, ne će me podanici moji nikada priznati svojim kraljem.«

»Vi biste dakle voljeli«, odvrati mu o. Heredija, »da izgubite dušu svoju za uvijek, nego li prijestolje za nekoliko dana?«

»Ja sam zato, da vladam.«

»U nebu ćete vladati, gdje nema ni spomena buni i odakle ne ćete morati nikuda bježati.«

»Nemojmo o tom govoriti, gospodine! Nikada ja ne ću biti kršćanin, dok se iole mogu još nadati, da ću prijestolje opet zauzeti.«

»Dobro«, prihvati o. Heredija. »Pričekajmo, dok dođe naš o. Franjo Ksaverski. Vi znate, kako je on tvorio već toliko čudesa, te je za njega najveće čudo,

kad nikakovo čudo ne tvori. Vidjet ćete, on će vas pokrstiti!«

»Ne mislim«, reče kralj. »Ne će me ni on krstiti proti mojoj volji.«

»Ne, kneže. Vi ćete ga sami zamoliti, ne ćete moći prisustnosti njegovoj odoljeti.«

I doista, jednom je Franjo došao u Kokin, kad ga kralj zamoli, da ga pokrsti.

Iz Kokina napiše Franjo u Evropu četiri lista: portugalskome kralju, o. Rodriguezu, Isusovcima u Rim i svetome Ignaciju Lojolskom. Pošljednjemu je dne 29. siječnja 1552. među ostalim pisao:

»Pravi moj oče! Na povratku iz Japana našao sam u Malaki pisma Vaše sv. ljubavi. Bog zna, kako sam se radovao čuvši za Vaše lijepo zdravlje, koje mi je tako milo i drago. Savjeti, što mi ih dajete, napuniše me utjehom. Svi odišu blagošću, dă pravom bogoljubnošću. Čitam ih, čitam i opet razmišljam o njima. Srce moje, duša moja rado se time hrani. Kako li dragocjen spomen sadržavaju posljednje riječi, što su pogodile dušu moju: »Ja sam väs Vaš brat, te Vas nikada ne mogu zaboraviti.« Kad čitam ove riječi, što ih Vaša ruka napisala, oči mi plivaju u suzama. I ovaj čas, gdje Vam pišem padaju suze na papir . . . Vaša sveta ljubav dodaje, da vruće želite, e biste me mogli još jednom prije smrti vidjeti. Ah samo Bogu, koji vidi srce moje do dna, znano je, kako se živo i duboko kosnuo duše moje ovaj slatki dokaz Vaše ljubavi. Kadgod na to mislim (a to biva jako često) i nehotice mi se oči napune suzama . . .«

Ove suzne oči pokazuju, kako ga je silno boljelo, što je tako daleko od svoga miloga oca, što je kao u progonstvu. Ali revnost za čast i slavu Božiju učinila, te je Franjo junački tu bol pregorio.

Ista čast i slava Božija zove ga sada u Gou, kamo stiže polovicom veljače 1552., gdje je popravio, što je za njegove odsutnosti o. Gomez pokvario. Mnogo je doduše radio, ali ne po propisima reda, nego po svojoj volji. Franjo ga radi toga otpusti iz reda i zapovjedi mu, da se vrati u Portugalsku. Lađa, u kojoj se vozio Gomez, na putu nastrada i on zaglavi.

O. Gaspar Barze obavio je svoje poslanstvo u Ormuru sjajno. U 6 mjeseci saslušao je 700 velikih ispovijedi i na hiljade običnih ispovijedi. Iskorijenio je gotovo sasvim bogumrsku psovku, povjenčao nezakonite parove, rastavio one, koji se nijesu mogli vjenčati, istrijebio opću nećudorednost. Uveo je mnoge pobožnosti, osnovao razne bratovštine, ustalio često primanje sv. sakramenata, osobito svete pričesti. U Ormuru se živjelo kao u kakvom velikom samostanu. Franjo učini Barzea sada Rektorom u Goi i viceprovincijalom u Indiji mjesto sebe.

Iz Goe uredi Franjo redovničke stvari i u Kokinu kao i po drugim mjestima te razasla poslanike na sve strane, postavi posvuda zakonite poglavare, a u samoj Goi pobrinuo se za izdašni misijonarski podmladak.

Uredivši tako sve poslove, što ih je imao kao provincijal Indije i pobrinuvši se izdašno, da veliko i tako lijepo započeto djelo u Indiji i Japanu ne pro-

padne, nego se dapače što više unaprijedi i razvije, stade Franjo ozbiljno misliti na zadnje veliko poduzeće svoje: na put u Kitaj.

POGLAVLJE DVADESET I PETO.

Velika osnova.

Japanu nasuprot, a duž čitave istočne Azije pružalo se tisućljetno golemo carstvo kitajsko (sada republika). Veće je od čitave Evrope, a broji danas oko 228 milijuna duša. Franjo se već u Japanu ponešto upoznao s Kitajcima. Mnogo i mnogo puta svrnuo bi veliki apostol oči na Kitaj, želeći ga prosvijetliti svijetlom prave vjere Kristove. Na žalost bili su ondje gotovo sami pogani. »Ne znam, po čem bih slutio«, piše Franjo u jednom listu, »da bi ondje bilo kršćana«. Vraćajući se iz Japana u Indiju zamoli kapetan broda, neka mu Franjo priča, kako je s kršćanskom vjerom u Japanu. Pošto mu ispričao, kako napreduje kršćanstvo u Sasumi, Firando, Jamaguki i Bungo, prihvati Franjo:

»Ipak valja započeti i s obraćenjem Kitaja. Pokušat ću onamo prodrijeti, netom uredim poslove Družbe Isusove u Indiji, kamo me pozvaše. Već imam katekizam preveden u kitajski jezik.«

»Oče moj«, reče jedan od suputnika Ivan Lopez, »kako ćete obratiti Kitaj, kad Kitajci ne daju nijednom našem brodu ni u luku. Dä, nijedan tuđinac ne smije ni zakoračiti u kitajsko carstvo; strogo je to zabranjeno. Tko bi se to usudio, kaznili bi ga smrću ili barem doživotnom tamnicom. Neki od naših trgovaca bijahu to pokušali. Prepoznaše ih; jedne od

njih smaknuše, a druge baciše u okove. Ja mislim, samo jednim sredstvom mogli biste uspjeti, a to svečanim poslanstvom od portugalskog kralja.

»To bi bilo izvrsno sredstvo!« povikaše svi. »Ivan pravo zbori. Ali trošak bio bi golem!«

»Trebalo bi«, proslijedi Ivan, »bogatih darova za cara i ministre, da i ne spominjem druge pripreme. Potkralj ne će možda biti za to, jer mora toliko trošiti na rat.«

»Razumijem ja sve ove poteškoće«, reče Franjo. »Ali ja se uzdam u Providnost Božiju!«

Mjeseca siječnja 1552. piše Franjo u Rim svetome Ignaciju:

»Ne bude li kakve vanredne zapreke, to mislim ove godine 1552 poći u Kitaj. Onamo me zove nada, da poradim mnogo na slavu Božiju i spas duša kitajskih, pa i japanskih. Čim Japanci saznadu, da su Kitajci poprimili zakon Božiji, mnogo će možda oni napustiti od tvrdoglavosti, kojom prianjaju uz svoje zle vjerske stranke. U velike se nadam, da će se Kitajci i Japanci nastojanjem Družbe ostaviti svoga kumirskoga sujevjerja i pokloniti se Isusu Kristu, Spasitelju sviju naroda.«

Kitajski i japanski jezik tako se razlikuju, da se oni, koji se njima služe, međusobno ne razumiju. Nu ipak može učeni Japanac čitati i razumjeti, što je Kitajac napisao. Ali kad Japanac izgovara, što je napisao Kitajac, to ga ovaj ne razumije. Kitajska slova ne označuju kao naša razne zvukove ljudskoga glasa, nego samo predmete, za to ih ima bez broja. Japanci, koji hoće da ih smatraju učenjacima, uče značenje onih slova, t. j. ne kakovu riječ ozna-

čuju oni znakovi, nego kakav predmet. Da si muku olakote, izmislili su si ovo: Naslikaju si na ploču kitajska slova, a uz svako slovo stave sliku predmeta, što ga slovo označuje. Tako n. pr. uz slovo, što znači čovjek, stave sliku čovjeka itd. Ovako si japanski čitatelji gledajući ovaj znak predstave doduše isti onaj predmet, što si ga je Kitajac mislio pišući,; ali kad napisano čitaju, zovu one stvari japanskim imenom tako, da Kitajci, koji slušaju, ništa ne razumiju. I opet pada Kitajac pisano čita Japancu, to Japanac ne razumije. To je isto, kao kad svaki narod arapske brojke izgovara svojim jezikom.

Potkralj bio sasvim sporazuman, da se u Kitaj pošalje s Franjom sjajno poslanstvo. Vođom toga poslanstva imenova pomorskog kapetana Jakoba Perejru. Poslanstvo se imalo spremiti na put u Malaki.

Došlo napokon i vrijeme rastanka. Franjo je znao, da je sada zadnji put u Goi, pa je to u više navrata posve jasno rekao mnogim osobama. Tako reče jednoć, »da on ne će više doći u Gou, već njegovo tijelo.« Drugom nekom opet reče, da će se vidjeti istom u nebu. a trećem, da će se opet sastati — u dolini Josafatskoj t. j. na sudnjemu danu.

Osobito srdačno oprosti se sa svojom redovničkom braćom na Vel. srijedu. U zadnjem svom govoru dade im konačne upute i savjete, potače ih na međusobnu ljubav, na poniznost i velikodušnost. Na Vel. Četvrtak iza sv. mise — 21. travnja 1552. — ukrca se Franjo za Malaku, da odanle krene put Kitaja. Put je ovaj do Malake trajao mjesec dana.

Nedaleko od Sumatre zaprijeti im ljuta bura. Kapetan naredi, da se brod olakša, i zato da se neke stvari pobacaju u more.

»Nemojte, kapetane,« reče Franjo, »još prije zapada sunca slegnut će se bura, a donle se ne treba ništa bojati!«

Kapetan posluša. Franjo blagoslovi more i ode u svoju sobicu, da ispovijeda putnike. Za dva sata — još prije zapada sunca — more se umirilo. Primicali se gradu Malaki, kad najednom Franjo se sav promijeni u licu. Svi se oko njega prestraše i ražaloste.

»Oče, vi trpite?« upitaše ga.

»Ah da«, odvrati Franjo, »i to mnogo! Molite za nesretni grad Malaku, jer je ona plijen kužne bolesti, koja u taj čas ondje hara.«

I doista, kad su stigli onamo, mnogi su bolesnici bili bez pomoći, mnogi mrtvaci neukopani. Oci Družbe Isusove radili su, koliko su samo mogli, no opet nijesu mogli na sve dospjeti. Franjo se umio podvostručiti i postostručiti. Hrabrio malodušne, tužne tješio, čudesa tvorio. Za čudo niti se njega niti koga od njegove redovničke braće primila pošasna bolest. Idući putem začuje silno pomaganje i jaukanje. Kad on tamo, otkuda dopiralo jecanje, a to žena oplakivala sina svoga. Dotakao se ustima sin iz neopreznosti vrha indijske strjelice, koja je bila umočena u otrov. Tako se otrovao i umro. Franjo uniđe u kuću. Okolo naokolo sve naricalo za mladim pokojnikom. Svetac pristupi k mrtvacu i prozbori:

»U ime Božije: ustani!«

Mrtvac oživi. Kasnije stupi u red sv. Franje, gdje posveti život svoj slavi Božijoj i spasu dušâ.

Franjo se među tim spremao, da ostvari veliku osnovu — zadnju u zemnom životu svojem. Kad al evo zapreke sa strane, s koje se najmanje nadao. Upravitelj u Malaki Alvaro oprije se odlučno naumljenom poslanstvu, Bilo mu krivo, što potkralj nije učinio njega poslanikom već Perejru, koji mu se zamjerio još prošle godine i komu se htio na svaki način osvetiti. Alvaro naime zamolio Perejru, da mu pozajmi 10.000 dukata; a Perejra, znajući kako Alvaro vraća zajmove i plaća dugove, odbije mu molbu. Bilo po srijedi i lakomosti i zavisti, jer se na ovom putovanju može Perejra trgujući s kitajskim trgovcima veoma obogatiti.

Još je jedan porok nagrdio dušu Alvarovu, a to je crna nezahvalnost spram svetoga Franje Ksaverskoga. Za kuge bio obolio i upravitelj. Franjo ga dvorio poput brižne majke. Stanovao je u istoj sobi s bolesnikom; i sv. misu čitao je u sobi bolesnikovoj. Franjo ga spasao od smrti, ali Alvaro je na to eto zaboravio. Poslije ga Franjo još preporučio za pomorskog nadzornika, i Alvaro je dobio tu čast; a sada ne zna ni za što. Alvaro ne da pa ne da Perejri u Kitaj. Prijatelji njegovi rekoše mu, kako će pasti u nemilost kod portugalskoga kralja. Alvaro haje i ne haje. Nitko ga nije mogao sklonuti. Pače »brodu Svečevu« dade svom silom otkinuti kormilo, samo da ne uzmogne jedriti.

Franjo Ksaverski nije do sada još nikome očitovao nego samo biskupu u Goi, da je on papin poslanik. Videći sada, kako se upravitelj tvrdokorno

i bezrazložno opire poslanstvu otkri to njemu te pridoda, da će ga izopćiti iz Crkve, ako i nadalje ustraje u svojoj odluci. Ali Alvaro zaslijepljen svojim strastima, mjesto da popusti, još si nepravedno prisvoji brod i čitavo blago Perejrino. Perejra je naime nabavio skupe darove za kitajskog cara, navlastito potrebne predmete za kršćansko bogoslužje. Sve ovo ote mu upravitelj. I na prisvojenom brodu stavi upravitelj svoju momčad, te pošalje na otok Sancijan, da trguju za njega. Franjo ga doista izopći iz Crkve. Ali ni ovo izopćenje nije ga umekšalo.

Postupanje nezahvalnoga upravitelja i otimačina broda duboko se kosnulo srca Franjina. Cijelo se poslanstvo razbilo. Svetac je dašto pripisivao svojim grijesima, što nije uspio, i volju svoju podvrgne volji Božijoj.

Franjo videći da nema druge, ukrca se nakon tri tjedna napokon na brod »Sveti križ« (»Svečev brod«) do Sancijana. Nadao se, da će odanle lako naći priliku, da dođe u kitajsko carstvo. Sa sobom povede apostol mladog Kitajca Antuna, koji je u Goi bio odgojen i koji će mu služiti kao tumač, te mladog Indijanca Krištofa. Perejra dade ukrcati i dva vjerna poslužnika, da Sveca na putovanju potpomažu, i ako bi došlo do nevolje, da ga brane od upraviteljeve momčadi.

Za nekoliko dana nasta na moru tolika tišina, te brod nije mogao ni s mjesta. Stajao kao prikovan. Četrnaest dana nijesu mogli ni kud ni kamo. K ovoj nevolji pridruži se još i druga. Vode za pilo, što su je sobom uzeli, sve pomalo nestajalo. Najednom su sve iscrpili, da nije više bilo ni kapljice. Morske vode,

koja je slana, nijesu mogli piti; a u ono doba nijesu još znali, kao što danas, kako se morska voda može učiniti pitkom. Bilo na brodu oko 500 ljudi. Od silne žeđe umirali su sve redom. U to se neki dosjete, da zamole svetoga Franju, neka ih spase od smrti. Sve dotle, čini se, nije niko za nj ni mario.

»Dä, dä«, rekoše svi kô u jedan glas. Sveti otac spasit će nas. Morali smo ga već prije zamoliti. Hajdmo svi k njemu!«

Jadni bolesnici teškom se mukom dovukli do Franje, pa uzeli vapiti:

»Sveti oče Franjo, smiluj nam se! Možeš nam vode dati, moli Boga, tebi ne će ništa uskratiti!«

»Dobro, molimo litanije sviju Svetih, da nam Sveci isprose, što želimo.«

Iza molitve dade posude napuniti morskom vodom, blagoslovi vodu i gle: voda je pitka. Mnogi sačuvaše kao nebeski lijek ovu vodu, jer se pokazalo, da je pomogla u raznim bolestima.

Na tom se putu dogodilo i ovo čudo, potvrđeno kasnije na istrazi. Dijete od 5 godina jednog turskog mornara palo s lađe u more i utopilo se. Nakon tri dana nagovori Franjo tužnoga oca i zapita ga, zašto plače. On mu ispripovjedi nesreću.

»Pokrsti se«, svetac će mu na to, »a ja ću ti povratiti dijete.« I Turčin obeća. Prošla opet tri dana, kad najednom jedan brodar opazi dijete, gdje sjedi na rubu od broda. Presretni otac pokrsti se najednom sa ženom i svom svojom služinčadi, a djetetu nadjenu na krštenju ime Franjo.

Kada je brod bio pristao uz otok Činčen, jedno šezdeset muslimana i pogana dođe na palubu, da

vide velikog apostola. Franjo ih primi veselo i uze im navještati riječ Božiju. A govorio je tako, te nijesu mogli odoljeti sili njegova govora. Bace se dakle preda nj i zamole sveti krst. Videć apostol njihovu vjeru, nimalo nije krzmao, da im ispuni želju. Sad se zbude novo čudo, dosele neviđeno: Dok je lijevao svetu vodu spasenja nad glave ljutih nevjernika, prem je stajao na zemlji kao i drugi, pokaza se u izvanrednoj nadčovječnoj visini. Oni, koji su oko njega stajali, prema njemu bili su kao djeca. »Čudo, čudo!« orilo se sa sviju strana. Niko nije pravo htio da vjeruje svojim očima. Poslije svetog krštenja bi opet jednako visok kao i drugi ljudi. Kako je to nastalo, nije si mogao niko protumačiti. Dijeleći sveti krst bio je viši nego jedan div, a poslije svetog krštenja kao obični ljudi: to dvoje svi su tvrdili. Bog htjede time pokazati, kako je velik pred njim apostol, koga si je odabrao, da nosi ime njegovo do na kraj istoka.

Oko polovice mjeseca kolovoza 1552. prispije »Svečev brod« na otok Sancijan. Tamošnji portugalski trgovci dočekaše ga radosno. S otoka u kitajsko carstvo bilo je morem šest sati. Ali nijednome tuđinu nije bilo dopušteno onamo; a niti na Sancijanu nije se nitko smio trajno nastaniti. Jedino portugalski trgovci smjeli su na otoku ne kuće nego kolibe posagraditi. Pa i velikom apostolu sagradiše kolibu, u kojoj je dnevice čitao svetu misu; stanovao je u drugoj kolibi zajedno s jednim portugalskim trgovcem. U prvo vrijeme hvatala je Franju kroz 14 dana ljuta groznica. Kad je malo popustila, uze apostolski raditi. Poučavao je djecu, mirio neprija-

telje i obavljao razna djela milosrđa. Samo je jedno vruće želio, da se što prije preveze u Kanton, najbližu državu golemog kitajskog carstva.

POGLAVLJE DVADESET I ŠESTO.

Duša k Bogu,

Revni apostol najvolio bi što prije u Kitaj. I pogodio se s jednim kitajskim trgovcem za veliku svotu novaca, da ga potajno noću preveze do obale kitajske državе Kantona, do koje je bilo jedva desetak kilometara. Ali portugalski trgovci pobojali se ne bez razloga, da bi kantonski mandarini ovu smionost na njima osvetili, lađe im opljačkali, a možda ih i poubijali. Zato zamoliše Franju, neka pričeka, dok oni ne otiđu od Sancijana sa svojim brodovima. Drage volje pristade na to Franjo. Nije on htio, da iko štetuje njega radi. Među tim se vruće molio Bogu. Često bi ga viđeli, gdje se obalom šeće i obazire na žuđenu zemlju. I tada bi uzdahnuo:

»Ah, kad ću smjeti onamo, da krv i život žrtvujem!«

Kitajski trgovac, koji obeća, da će ga prevesti, otputuje; ali obreče, da će se za stalno vratiti na Sancijan.

»Ne vrati li se«, reče Franjo, »prihvatit ću prvu najbolju priliku, da dođem do svoga cilja. Pa ne nađem li ništa, poći ću u Sijam, da se pridružim poslanstvu, što će odanle krenuti u Kitaj.«

Među tim je Franjo napisao više krasnih listova, iz kojih ćemo barem jednu ili drugu stvarcu istaknuti.

»Dragi moj prijatelju«, piše Perejri, »Ti si pripravljao ovo putovanje, dao si mi vjerne podvornike, koji mi lijepo iskazuju svaku uslugu. Ako se Kitaj obrati, to se ima Tebi zahvaliti. Bog će Te za to nagraditi vremenitim i vječnim dobrima.«

Starješini kuće Isusovaca u Malaki dade ovu strogu zapovijed:

»Bježi iz ovog nesretnog grada! Neka Te ništa ne odvrati, da ne izvršiš ovaj moj nalog. Drugdje se može štošta dobro učiniti, u Malaki ništa više.«

Svome namjesniku, viceprovincijalu Indije, o. Barzeju piše u Gou:

»Molim Vas, ne dajte se zaslijepiti sjajnim uspjehom svojim i braće svoje, nego gledajte, kako ste nevoljni i ništa. Bog sam sve je uradio. Njega jedinog ide čast i slava. Svi ste Vi samo oruđe, kojim se milostivo hotio poslužiti. Nastojte, da se točno držite sviju propisa, koje sam Vam dao. Znajte, da Vas oni vežu, bio ja živ ili mrtav. Budite vanredno strogi, kada se radi o tom, da se kogod primi u našu Družbu.«

Darovi proroštva i čudesa pokazaše se u Franji i na otoku Sancijanu sve do konca života. Navest ćemo barem jedan ili drugi primjer.

Na otoku živio vrlo imućan čovjek po imenu Petar Veljo. Dan i noć tražio je samo zabave i igre. Češće bi ga apostol opomenuo, da obuzda svoje strasti, pa neka tijelo pokorom trapi. Toga on ne htjede. Ali prema siromasima bio je veoma darežljiv. Kad bi god Svetac zamolio za milostinju za nevoljnike, uvijek bi mu obilno dao. Opet trebao Franjo jednom veću svotu za udaju jedne poštene djevojke.

Petar sjedio za igraćim stolom i sve nekako gubio na igri. Bio stoga vrlo zle volje, pa reče Franji, da nije došao baš u dobar čas. Franjo odvrati:

»Za dobra djela uvijek je vrijeme zgodno, a najbolje, ako čovjek ima novce u rukama, kao što vi sada!«

Kao da je rad otresti ga se, dade mu Petar ključ od ormara, gdje su novci bili pohranjeni, pa dobaci:

»Uzmite, koliko hoćete, samo me pustite u miru!«

Franjo ode i uzme tri sto zlatnih talira. Petar opazi poslije, da ima u ormaru četrdeset i pet hiljada zlatnih talira, kao što je i prije imao. Petar mislio, da Franjo nije ništa uzeo, pa mu bilo žao. I kad se susretoše, prigovori mu Petar i reče: »Polovicu novaca svojih bio bih vama dao.« Franjo ga uvjeravao, da je odnio tri stotine talira te odozgo prosvijetljen upozna čudo istom sada, što ga je Bog bez njegova znanja tvorio. Pa će onda:

»Bog, koji pozna i najnutarnjije sklonosti volje, primio je vašu dobru volju. Naplatit će je vama jednom dvostruko. U njegovo ime obećajem vam, da vam nikada ne će uzmanjkati vremenitih dobara. Ako bi vas i snašle nesreće u vašim poslovima, prijatelji vaši pomoći će vama. I to vam još kažem, da ne ćete umrijeti prije, nego li saznadete smrtni čas.«

Od tog doba promijenio se Petar i vodio život bogoljubnosti i pokore. Ali ove riječi o smrtnom času vrzale mu se po glavi neprestano. Pa će jednoga dana upitati svetog apostola, kako li će unaprijed saznati, kada će umrijeti. Franjo odvrati:

»Kad očutite, da vam je vino u ustima gorko, tad se pripravljajte na smrt, jer ćete od onda samo još jedan dan živjeti.«

Sve se na dlaku ispunilo, kao što je Franjo prorekao. Petar doživi u bogatstvu visoku starost. Kada je napokon u gradu Makao sjedio kod jednog svog prijatelaj za stolom, očuti, da mu je vino gorko. Pita jednog, pita drugog kod stola; svima je bilo slatko, samo njemu gorko. Sada upozna, da mu se drugi dan seliti u vječnost. Vrati se kući, uredi ostavštinu, razdijeli dobar dio među siromake, primi svete sakramente i pozove prijatelje na svoj sprovod. Drugi dan dade služiti sv. misu za ispokoj svoje duše, kojoj je i sam prisustvovao. Na koncu mise opazi njegov sluga, da mu je gospodar mrtav.

Više puta zadavala bi divlja zvjerad u Sancijanu ostrvljanima velike jade. Opustošila bi polja, potrošila hranu, gdjekad bi odvukli i djecu, pa je proždrla. Potuže se dobri ljudi Franji, da im pomogne. U noći začuje Svetac, kako gladni tigri urliču baš pokraj njegove kolibe. Izađe iz kolibe. Poškropi zvjerad svetom vodom i zapovjedi, da se vrati i da se više tuj ne pokažu. Nerazumni stvorovi se pokore, ili bolje budu prisiljeni pokoriti se i nijesu se više pokazali.

Portugalski trgovci vratiše se sa svojim brodovima u Indiju. Ostao je u luci samo brod »Sveti križ« (»Svečev brod«). Na dan svete Elizabete (19. studenoga) spopane Franju iznenada groznica. Antun Kitajac uzeo ga nagovarati, da prijeđe na lađu, gdje će se moći bolje za njega pobrinuti. Dne 22. studenoga htjedoše ga navečer prenijeti na lađu; ali

je zavladala takva studen, da su morali od toga odustati. U srijedu, 23. studenog uze ga k sebi Portugalac Jakob Var d'Aragao, jednu milju udaljeno od lađe, i pokrije ga ovećim komadom sukna, da ga zaštiti od velike studeni. Tu mu reče: »Vašoj je velečasnosti trebalo malo pustiti krv, jer ste ozbiljno bolesni.« Franjo otpovrne, da to doduše nije nikad običavao činiti; ali ako hoće, neka slobodno učini sada. I pusti mu malo krvi. Pri tom se Franjo onesvijesti; ali kad ga poškropiše vodom, dođe opet k sebi. Izgubio je sav tek i nije mogao ništa jesti.

U četvrtak mu opet pozlilo. Pade u nesvijest i stane govoriti većinom o Kitaju i o spasu duša. Nijedna mu riječ nedolična ne izađe iz usta. Ponavljao je razne pobožne uzdahu kao: »Ne spominji se grijeha mojih! — Isuse, Sine Davidov, smiluj mi se! — Majko Božja, spomeni me se!« I odsele je neprestano ponavljao presveta Imena Isusa i Marije. Toga dana izgubi i svijest i govor i osta tako sve do subote.

U subotu, 26. studenoga, stajahu uza nj dva njegova pratioca: Antun i Kristof. Najednom opaziše, kako je bolesnik upro oči u Kristofa Indijanca, te uzdahnuo do tri puta: »Ti nesretniče! Ti nesretniče! Ti nesretniče! Ti si muka moja!« Nitko nije u taj čas razumio, što to znači. Iza nekoliko mjeseci pokazalo se: Kristof se podao razbludnom životu i umrije nesretno. Tako je Franjo još i na smrtnoj postelji bio prorok.

Potom i opet izgubi govor. Antun je brobdio uza nj svu noć, utisnuo mu u ruke križ, na koji je Franjo odsele neprestano gledao.

Kad bilo u nedjelju u svu zoru, dne 27. studenoga — zabilježio je Antun Kitajac — opazim, da mu je smrt blizu. Stavim mu užganu svijeću u ruke. Bio sam sâm uz njega. Polagano, bez muke i bez hroptanja ode mu blažena duša u bolji život . . . Bilo to u nedjelju 27. studenoga 1552. u dva sata iza ponoći, u slamnatoj kolibici, na otoku San-Choanu (Sancijanu), nasuprot Kantonu, kadno blažena duša oca Magistra Franje prijeđe iz ovoga života u život vječni. Blaženi je otac umro; njegovo se lice preobrazi, obavi ga rumenilo te se činilo, da je živ; pa i jest živ, kako sam uvjeren, u kraljevstvu Našega Gospodara.«

Čudotvorni križ u gradu Ksaverskomu prestao u isto vrijeme krvlju se znojiti. U dvorskoj kapeli grada Ksaverskoga imali su veliki križ. Pred njim se mladi Franjo u djetinjstvu često s majkom molio. Kad je sinak stupio u red i zaputio se u daleke zemlje, tuj pred križem tražila bi bogoljubna majka utjehe, pa bi je i našla. U prvi petak mjeseca siječnja 1552. stao se križ prvi put znojiti krvlju. I od onda svaki bi se petak to ponovilo kroz čitavu godinu sve do smrti Franjine. Svi rođaci njegovi vidjeli su čudesnu ovu pojavu. Ali ne samo rođaci, nego i stanovnici cijele okolice, mnogi visoki španjolski plemići, biskup, namjesnik i mnogi drugi vidjeli su to na svoje oči i potvrdili. Nema sumnje, da je time htio Bog, da utješi cijelu obitelj, da je pripravi na smrt Franjinu i da objavi, kako mu je Franjo mio.

Franjo Ksaverski preminu u 47. godini života svoga. Od ovih je 10 sproveo u Indiji i Japanu.

POGLAVLJE DVADESET I SEDMO.

Cvijeće kreposti.

Srce kršćanina-katolika okićeno kršćanskim krepostima zgodno se uspoređuje bašći, u kojoj uspijeva po izbor-cvijeće. A u velikom srcu revnoga apostola Franje Ksaverskoga kako li je nicalo miomirisno cvijeće upravo junačkih kreposti!

Prvi cvijet jest crvena ruža ljubavi k Bogu. Na svim putovanjima svojim molio bi se redovito od ponoći do zore. S Bogom je bio tako združen, te je gotovo dnevice i dulje vremena bio u molitvi zanesen. Na putu kad bi naišao na crkvu, prenoćio bi pred velikim oltarom; kratko vrijeme bi spavao, a ostalo posvetio molitvi. Radi velikih posala svojih smio je moliti kraći časoslov, ali ipak se nije nikada poslužio ovom povlasticom. Za svete mise, a naročito iza podizanja njegova nježna pobožnost potakla bi sve prisutne na veliku pobožnost. I vojnici mnogo su se puta natjecali, koji će Franji služiti kod svete mise. I kod običnih svojih poslova bio je uvijek u prisutnosti Božijoj. Nije bilo za nj veće boli, nego kad bi vidio ili čuo koju uvredu Božiju. A opet nije bilo za nj veće radosti, nego kad je mislio, da bi mogao život svoj žrtvovati za Boga, ili kad bi čuo, da je kogod za tako ljubaznog Oca krv svoju prolio.

Drugi cvijet jest bijela ruža ljubavi bližnjega. U gradu Goi odredio je svake sedmice po jedan dan, kada bi pomagao onima, koji su radi dugova čamili u zatvorima. Za ove bi sabirao milostinje. A prosio bi tako ponizno i tako živo vjerovnike, da bi im sav ostali dug sasvim oprostili. Većinu čudesa tvorio je Franjo iz ljubavi prema iskrnjemu svome. Jednom ustade naglo iz ispovijedaonice. Ni sâm nije znao, kamo će. Nađe čovjeka, koji se htio ubiti radi vremenite nesreće. Nježno ga zagrli i povede u kuću Družbe Isusove i pobrine se za njega i njegovu obitelj. Osobito ljubezan i darežljiv bio je prema onima, koji su ga mrzili i progonili.

Bijeli ljiljan čistoće treći je cvijetak. U Rimu jedne noći bacao je krv od muke boreći se proti nečistome snu. Veoma je oprezan bio općeći s drugim spolom. Govorio bi sa ženskima samo javno, kratko i ozbiljno. Znao je reći, da dušobrižnici i svi, bili oni ne znam kako dobri, mogu uvijek u takovim prilikama više izgubiti, nego li one duše dobiti. Vazda je bio skroman; po mogućnosti ispovijedao se svaki dan. Ništa neuredna nije se moglo na njem zapaziti.

Četvrti cvijetak: skromna ljubica poniznosti i pokore. Ispod gornje haljine nosio je pokornički pojas, a bičevao se bodljikavim bičem. Kad bi ga ugledni ljudi pozvali na ručak, jeo bi, što bi mu se ponudilo. Ali za to bi se kod kuće osvetio samome sebi posteći po više dana. U studenom snijegu i vatrenom pijesku znao je ići bosonog.

»Za Isusa trpjeti«, govorio bi, »to je slast; ništa ne trpjeti — gorka smrt. O kako se ljudi varaju, koji ne će, da uvide, da se lišavaju najčišćeg užitka odolijevajući mlako i lijeno nečastivome!«

Za to je Franjo i zagospodovao sasvim samim sobom. Uvijek bio jednako dobre volje i vesela lica. O samome sebi vrlo je zlo mislio. Nije on mo-

gao dokučiti, kako su njega učinili starješinom; pa kako se Bog ovako nevoljnim oruđem služi, da spasi toliko duša.

»Bog daje«, reče Franjo, »poniznome sve znajući da si ovaj ne će ništa pridržati. Niko, koji je u istinu ponizan, ne može propasti!« — »Varamo same sebe«, piše drugi put, »ako smo radi, da nas puk štuje, što smo članovi časne Družbe Isusove. Tako mi lihvarimo tuđim dobrom, a da se ne trsimo oko poniznosti i ustrpljivosti.«

Starješini svome, svetom Ignaciju, pisao je uvijek klečeći i reče, da se jako stidi, što tako malo radi, dok drugi oci, koji su slabijeg zdravlja, rade mnogo. — Kada su bonci u svome manastiru saznali za mnoga i velika čudesa Franjina, odlučiše, da ga uvrste u bogove. I poslaše k njemu poslanstvo. Kako li je Franjo zadrhtao i ovaku osnovu s negodovanjem zabacio! I tad uze govoriti o Bogu uzvišeno, a o sebi tako prezirno, te se većina od onih kumirskih svećenika preobrazila u prave sluge Isusa Krista.

Peti cvijetak: zimzelen revnosti za spas duša. Iz ljubavi k neumrlim dušama poduzeo je Franjo ona mnoga i velika putovanja, što gotovo nadmašuju snagu ljudsku. I revnost njegova ne zna za mir, ne boji se ni najstrašnije pogibelji. Sedam je puta putovao u Gou, pet puta u Malaku, onda na molučke otoke, u Japan. Zaono deset godina, što je proboravio u Aziji, računa se, da su putovanja trajala 35.000 sati. U ostalom i za putovanja uvijek je radio za duše. Pogane bi poučavao u kršćanskoj vjeri veoma zdušno i pomno. Od onih

općina, što ih je Franjo predobio za Krista, nijedna se nije povratila k poganstvu osim grada »Tolo«, i to samo za kratko vrijeme. Mnogi od onih, što ih je pokrstio, proliše mučeničku krv za svetu vjeru Isusovu. Poglavica na otoku Rosako svjedoči: »Ma da se i sav svijet podigne na mene, ne bi mi mogao iščupati iz srca istine, što mi ih sveti Franjo usadio.« Kralj od Bunga primi nešto iz smrti Franjine sveti krst. On veli: »Da se i svi ljudi, dä svi Isusovci, pa i sam papa odrekne prave vjere: ja bih jedini ostao vrst kô kamen po onom, što me učio sveti Franjo.«

Kada su poslije Holandezi htjeli siromašnim Palavarima oteti kršćansku vjeru, potražiše ovi svoje vjerovjesnike, da ih pouče i utješe. Glasoviti protestantski vjerovjesnik htjede ipak pošto poto, da nauka krivovjerca Lutera zahvati ondje korijen. Na daleko i široko stao ondješnjem poglavici nabrajati i dokazivati, koliko će mu koristiti nova vjera, ako je samo poprimi. I apostol Luterov mislio je već, da je poglavica dosta o tom uvjeren. Ali se jadan prevario. Poglavica mu mirno odgovori: »Naša je vjera od velikog svetog Franje Ksaverskoga, koji je toliko čudesa tvorio, koliko je riječi govorio. Hoćeš li da dokažeš, da je tvoja vjera bolja, valja ti više čudesa tvoriti nego on, više mrtvaca uskrisiti i još jedan put toliko bolesnika ozdraviti, koliko ih on ozdravio.« Krivovjerni propovijednik ode netragom.

Razna je sredstva upotrebljavao, da nauku Kristovu trajno uzdrži. Posvuda je javno podizao križeve, e bi tako u vjernicima i nevjernicima pobudio ozbiljne i pobožne misli. Napisao je više pouka o katekizmu i prenio najobičnije molitve u pjesme.

Rado su se pjevale, za tim je istisnuo sve nevaljane pjesme. Prije svega nastojao je, da vladara i velikaše oduševi za Krista. Ovi daju podložnicima svojim dobar primjer, pa će im i pomagati, da se i oni obrate.

Sa svakim, pa i s najvećim grješnikom općio vrlo prijazno. Tako je prijateljski s njima govorio, kao da ništa ni ne zna o njihovoj bezbožnosti i razuzdanosti. Miješao se više puta naročito među razuzdane; ovi bi se onda pouzdali u njega i tako bi ih obratio. A i s vojnicima rado se družio. Kad bi ga vidjeli, gdje ide k njima, dogodilo se ne jedamput, da su karte i kocke posakrili. Nu Franjo bi im kazao:

»Nijeste vi redovnici! Vojnicima nije igra grijeh. Čuvajte se samo prijevare, ljutosti, svađe i kletve!«

A i sâm bi se s njima igrao, ne bi li ovoga ili onoga predobio za Boga. Svetac se držao one: »Kapljicom meda više se uhvati muhâ, nego bačvom octa.« Na isti je način radio i s trgovcima. Govorio je njima o njihovim poslovima i blagosivljao im trgovačke lađe. Ali bi lijepo okrenuo govor od zemaljskih stvari k dobrima vječnim, i privezao srcu riječ Gospodnju: »Što koristi čovjeku, ako sav svijet dobije, a duši svojoj naudi?« — Ni upornih ni tvrdih duša nije se klonio. Pače ih tražio i svakom zgodom pokazivao, kako je spreman da ih očinskom brigom privede k Bogu. S onima, koji su se istom obratili, postupao je kao otac s djecom. Strpljivo je snosio njihove neotesanosti i nepristojnosti. Isprva nije od njih više iskao, nego što se može postići u ljudi, koji su u opačinama ostarjeli.

Revnost stvori u njem odluku, da obrati i Kitaj i Tatarsku. Ali ne samo to: Preko sjevera vratio bi se u Evropu, onda proputovao Afriku, pa opet se vratio u Aziju tražeći uvijek novih naroda za kršćanstvo. Često je puta zaboravio i po više dana na hranu, kad je bio vas poslom zaokupljen. Kad se radilo o spasu dušâ, nije se bojao ni zasjeda ni neprijateljskih strjelica. I upravo zato, jer se Franjo sav Bogu izručio, samo za nj živio, disao i radio, izruči mu Bog svoje svemogućstvo tako, te bi čudo bilo, kad on ne bi tvorio toliko čudo; pa su se ljudi doista i čudili, kad je prošlo dulje vremena, a on nije učinio nijedno čudo.

ČETVRTI DIO.

Nagrada revnome apostolu.

1552.—1914.

POGLAVLJE DVADESET I OSMO.

Proslava na zemlji.

Bog je u svojoj providnosti pripustio, da su na Franju u zadnjim časovima njegovim svi zaboravili. Njegovi su prijatelji otputovali u Indiju, a koji su ostali na Sancijanu s lađom »Sveti Križ«, bijahu ljudi Alvarovi, koji se toliko protivio poslanstvu u Kitaj. Tako se dogodi, da je veliki apostol umro gotovo sasvim zanemaren od svega svijeta. Pa ni sada, kad je Kitajac Antun, jedini svjedok njegove blažene smrti, javio kapetanu i mornarima žalosnu vijest, nijedan se ne mače, da barem iz prirođene znatiželjnosti pogleda tijelo svečevo, a kamo li da pomogne Antunu sahraniti ga. Jedino vlasnik kukavne slamnate kolibice, u kojoj je veliki apostol predao dušu svoju Bogu, Jakob Vaz, i još jedan mulat urođenik, priskočiše Antunu u pomoć. Antun donese s lađe potrebito oruđe, da iskopa grob. Netko si odrezao komadić svečeve svećeničke halje, koji su poslije pokazali kod crkvene istrage, i malu kutijicu, u kojoj je Franjo čuvao potpis svoga starješine svetog o. Ignacija zajedno s obrascem redovničkih savjeta.

Barkom prevezoše svete ostanke, položene u prosti lijes, dalje duž kopna, da ga sahrane blizu lađe, gdje se dala i zemlja laglje kopati. Tu mu iskopaju grob. Sad padne najednom mulatu Jurju Mendezu na pamet, da bi dobro bilo, kad bi tijelo zatrpali živim vapnom. Tako će, reče meso prije strunuti i

ostat će samo kosti. A tko zna, pridoda, ne će li koji od Portugalaca zaželjeti si koju kost svečevu na uspomenu? Pa i ako bi ga htjeli prenijeti u Indiju, laglje će im biti prenijet same kosti, koje ne zaudaraju. I doniješe četiri velike vreće živoga, negašenoga vapna te zatrpaše tijelo u to vapno, nagaziše zemlju odozgor i postaviše nekoliko komada ovećeg kamenja, da se znade, gdje su ga sahranili. Sve se to dogodilo još isti dan, u nedjelju, kad je i umro, popodne u dva sata dne 27. studenoga 1552.

To je eto bio sav »sjaj« kod sprovoda tolikog apostola! Nitko drugi nije se ni približio radi velike zime, što je baš onda vladala na otoku.

Dne 17. veljače 1553. povratit će se i lađa »Sveti Križ« natrag u Indiju. Antun će tada kapetanu: »Što, zar ćemo ostaviti tijelo oca Magistra Franje, koji je bio toliki svetac, ovdje?« Kapetan mu odgovori, da znade, što bi on htio; ali tko zna, je li sada iza dva i pô mjeseca tijelo svečevo takvo, da ga se može uzeti sobom? U ostalom otići će i vidjeti, pa ako se bude dalo, prevesti će ga u Malaku. Pošalje dakle jednog čovjeka, koji će tijelo iskopati i pokupiti kosti, ako se bude dalo.

I otiđoše do groba. Iskopaše lijes i otvoriše ga. Odstraniše oprezno na jednom kraju vapno, kad na svoje veliko čudo i ne malu radost opaze, da tijelo nije ni malo struhnulo; što više, da je takvo te se čini, da je onaj čas istom sahranjeno. Uzeše ga na ruku i osjetiše u taj čas veliki miomiris. Onaj će čovjek odrezati komadić mesa ispod bedra i odnijeti kapetanu, da se i on uvjeri, kako tijelo nije nipošto strunulo i kako ni najmanje ne zaudara, da se dakle

može bez svake pogibelji prevesti u Malaku. Kapetan uze taj komadić u ruke, stane ga prevraćati i mirisati te se uvjeri, da je to sasvim svježe meso. I on se tomu čudu sada obradova i zapovjedi, da se tijelo ima ostaviti u kreču, kako se sada nalazi, te da se dobro zatvori u škrinju i spravi u jednu komoricu na lađi. Tako i bilo.

Dne 22. ožujka iste godine stiže brod u grad Malaku. Tu već ne bijaše više Isusovaca. U gradu bješnjela strahovita kuga. Još uvijek gospodovao opaki upravitelj Alvaro d'Atajde. Gradsko svećenstvo ipak izađe u susret i prenese svete ostanke najprije u neku kuću blizu obale, odakle će ga sutradan prenijeti u grad i sahraniti u crkvi. Gradom se već raznio glas, da sveto tijelo nije istrunulo, već da odaje veoma ugodan miris. Otvoriše dakle svećenici lijes i uvjeriše se, da je doista tako. Tijelo je, čini se, sad istom u lijes položeno.

Sutradan sletio se sav grad, i kršćani i muslimani, da prisustvuju sjajnom sprovodu. Preniješe svete ostanke u crkvu »Blažene Gospe na brijegu«, što je pripadala Isusovcima i u kojoj je Franjo propovijedao i ispovijedao. Iza običajnih molitava sahraniše ih blizu oltara. Ali, kako je tlo bilo kamenito, iskopaše dosta malenu jamu tako te su tijelo morali stisnuti i zgnječiti, da stane u raku. Sahranili su ga po tamošnjem običaju: bez lijesa, u njegovim haljinama, samo što su odstranili vapno, u kojem se sve do tada nalazilo. Na lice mu staviše komad bijeloga platna mjesto koprene, a pod glavu jastučić. Potom zasuše jamu zemljom.

Vijest o smrti Svečevoj raznijela se poput mu-

nje na sve strane. Dočuli su tu tužnu vijest i Isusovci u Goi. Otac viceprovincijal Barzej posla o. Ivana Bejru, da izvidi, što je na stvari. Ovaj dođe sretno u Malaku i uvjeri se, da je žalosna vijest istinita. Sad ga snađe neodoljiva želja, da vidi još jednom ma i mrtvo tijelo Svečevo. Dogovoriše se dakle te će jedne noći, posve potajno, u prisutnosti o. Bejra, Jakoba Perejre, njegova brata i nećaka, brata Emanuela Tavore i gvardijana crkve iskopati grob. I iskopaše ga i nađoše po treći put sveto tijelo sasvim svježe, premda je prošlo već pet mjeseci,kako su ga ovdje sahranili. Tek su opazili jasne tragove, kako su ga tada nelijepo i silom stavili u onako maleni grob. Nos bio malo ozlijeđen, lice nešto stučeno, leđa ozlijeđena, a bijelo platno, što mu bilo na glavi, ovlaženo svježom krvlju. Tijelo bilo obučeno u obično odijelo Svečevo. To se dogodilo u kolovozu 1553.

Perejra dade napraviti nov lijes od skupocijenoga drva, te ga prevuče iznutra baršunom i svilom. Samo tijelo Svečevo dade umotati u zlatnu tkaninu i pohrani ostanke u svojoj kući, dok se ne pruži prva prilika, da ih prevezu u Gou.

O. Bejra morao otići na Moluke te ostavi kod svetih ostanaka brata Tavoru. Poslije stiže u Malaku o. Petar Alkasova, koji se vratio iz Japana preko Sancijana, gdje je saznao za smrt svetog Franje. Isusovci samo čekali na lađu, koja će poći u Gou. Napokon im se pruži prilika, da se ukrcaju u neku staru i sasvim trošnu lađu, u koju se ne htjede ukrcati nijedan putnik bojeći se brodoloma. Ali kad su čuli, da će ta lađa voziti svete ostanke,

napuni se za čas putnicima, jer su bili svi uvjereni, da će ih Svetac čuvati. Tako i bilo. Dva ih je puta branio od brodoloma.

Svete ostanke preniješe u sjajno okićenoj barci i položiše na sjajan odar u lađu, oko koga su neprestano gorjele voštanice. Sav se grad digao dne 11. prosinca 1553., da sprovede Sveca na zadnji njegov počinak. Samo jedan nije mario za sve to: upravitelj Alvaro. Ali i njega doskora stiže zaslužena kazna. Dođe novi upravitelj, a njega osudiše na doživotnu tamnicu, vratiše ga u Portugalsku i tu utamničiše. Ipak se pred smrt pokajao za svoja nedjela i tako se spasao, baš kako mu je prorekao Franjo.

Lađa sa mrtvim tijelom bila već na domaku Goe. Najednom nasta na moru mrtva tišina te brod ostao na vodi ko ukopan. Kapetan zavesla čamcem — bili su samo 2 milja daleko — da javi potkralju i Isusovcima u Goi dolazak svetoga tijela. Međutim je umro i o. Barzej, a mjesto njega bio starješinom Isusovaca u Indiji i Japanu o. Melhijor Nunez, kako je to Franjo već prije bio naredio. O. Melhijor s trojicom Isusovaca, četvoricom sjeminaraca i s jednim velikim prijateljem Franjinim pođu, da u svoj mali brod, što ga je potkralj darovao, prime uz gruvanje topova lijes sa svečevim tijelom. Pô sata pred Goom stadoše uz Gospinu kapelicu. Tuj i prenoćiše. U gradu se sve pripravljalo na što svečaniji doček. I premda je bila korizma, naredi O. Melkijor, da se crkva Družbe Isusove što ljepše uresi.

Noćnu tišinu upotrijebi o. Nunez, da vidi svečevo tijelo. Otvoriše lijes i nađoše tijelo sasvim svježe i gipko. Ni odijelo njegovo iza 12 mjeseci,

premda je bilo u živom vapnu i u zemlji, nije nimalo postradalo.

Osvanu jutro 16. ožujka 1554. Bio upravo žalosni petak — »Sedam žalosti Bl. Gospe« pred Cvjetnicu. Potkralj, kaptol i ostalo redovničko i svjetovno svećenstvo, plemstvo, poglavarstva i činovnici, a uz to nepregledna množina naroda krene u povorci na obalu. Sve ulice, kuda je povorka prolazila, bile su ukrašene ćilimima i cvijećem urešene. S prozora i krovova sipalo se cvijeće na lijes svetoga Franje. Devedeset dječaka u bijelim crkvenim košuljicama noseći goruće svijeće, stupalo povorci na čelu. Po ulicama posvuda palio se miomiris. Kad dođoše u isusovačku crkvu, ostade lijes pokriven. Toliko je navalilo svijeta, te se nije moglo sveto tijelo izložiti. Iza toga dade o. Melkijor ovisoku ogradu namjestiti oko Svečeva odra. Četiri dana i četiri noći hrlio narod u crkvu. Došli jedan put, došli i po više put neki, jer se nijesu mogli dosta nagledati. U crkvi su ponovno otvorili lijes. »O kako je lijep!« svak' bi uskliknuo. A što je još većma pobudilo u narodu štovanje i ljubav prema velikome apostolu i svetome tijelu njegovu, to su mnoga čudesa, što su se dogodila u svečanoj povorci i u crkvi. Tko je god zazvao sveca u pomoć, bio je uslišen. I slijepi i hromi i gluhi i bolesni svake ruke izliječiše se u crkvi. Pa i same gubavce, koji nijesu smjeli među ljude, nukao je svijet, neka idu u crkvu k svetome tijelu. I ovi se očistiše od gube svoje.

Dok se sve to događalo u Indiji, vrhovni starješina Družbe Isusove, Ignacije Lojolski, ne znajući za smrt Franjinu, u lipnju godine 1553. piše iz

Rima Franji i nalaže mu, da ostavi Istok i da se prvom prilikom povrati u Portugalsku. Želio je sv. Ignacije, da malo obuzda besprimjernu gorljivost neumornog apostola, a trebao ga je i u Evropi i u drugim stranama svijeta. K tome bi Franjo osobno lagljе našao novih poslenika za tako obilnu žetvu na istoku. Kad se saznalo za tu naredbu sv. Ignacija, obradovaše se svi prijatelji Franjini, što će ga opet vidjeti. Portugalski kralj Ivan III. piše mu osobno, da ga jedva čeka; kardinal od sv. križa, poslije papa Marcelo II. obećaje mu svečani doček. — Čovjek snuje, a Bog određuje. Kad su Franji ta pisma bila pisana, Franjo ležao sahranjen u Malaki; nisu ga zatekla živa. A nema sumnje, da bi se Franjo smjesta odazvao glasu svoga starješine.

Grob velikoga apostola Indije ostade kao najdragocjenije blago u Goi. Mnoga i premnoga čudesa tuj se događala. Godine 1612. naredi vrhovni starješina Družbe Isusove, O. Klaudije Aquaviva, da mu se u Rim pošalje desno rame Svečevo. Kad su otvorili lijes, tijelo poslije 60 godina još uvijek bilo kao živo. Rame odrezaše, a na to poteče silna krv. Od toga doba stalo se tijelo nešto sušiti, nu ipak ostade skroz čitavo. Crte lica ostadoše prilično jasne, samo noge, koje su kod apostolskog putovanja toliko se trudile, ostale su kô u živa čovjeka. Kasnije su opet otvorili lijes godine 1744., 1782., 1859. i zadnji put 1860. Svaki put mnogo je svijeta iskazivalo javno štovanje svetome tijelu čudeći se neraspadivosti njegovoj.

POGLAVLJE DVADESET I DEVETO.

Zagovornik na nebu.

U Lisabon stigli prvi glasovi o Franjinoj smrti istom koncem rujna 1554., a sigurna vijest, što ju poslao o. Nunez još u siječnju 1554., stiže istom pod jesen godine 1555., gotovo pune tri godine iza smrti Svečeve. Takove su onda bile prometne prilike.

Kada je kralj portugalski, Ivan III. doznao, da se veliki apostol doista preselio u vječnost, naredi portugalskome potkralju u Indiji, Petru Maskarenji, onome istome, s kojim je Franjo putovao iz Rima do Lisabona, kad je polazio u Indiju — potkraljem je imenovan početkom 1554. — neka dade sudbeno istražiti i popisati život i čudesa Franjina. Ove spise poslat će svetoj Stolici u Rim, da se Franjo uzmogne uvrstiti u Svece. Ali nije bilo lako izvršiti kraljevu zapovijed. Narodi indijski ozlovoljiše se kruto, netom čuše, da će se ispitivati život velikog apostola. Držali su oni, da to znači sumnjati o svetosti njihova svetog oca. Bilo i drugih poteškoća. Oci, koji su s Franjom u Indiji najviše radili, bijahu već pomrli, biskupska stolica u Goi iza smrti Abukverka ostala dulje nepopunjena. Svjedoke je valjalo saslušati po svim mjestima i morima, gdje je svetac djelovao. U Rimu opet papa Pavao IV. nije bio osobiti prijatelj Družbe Isusove. K tomu umrije i sv. Ignacije (1556.), utemeljitelj i prvi general reda, pa nije ni Isusovcima bilo milo, da im se brat podigne na oltar prije oca. Napokon umrije i kralj Ivan III. (1557.), koji je ovu istragu najviše požurivao. Sve

su te poteškoće bile uzrokom, da se crkvena istraga otegla na 60 godina.

Međutim je ugled Franjin i glas o njegovoj svetosti rastao sve to više. Isti neznabošci natjecali se sa štovanjem sv. Franje s kršćanima. Tako travankorski kralj, musliman, nije si dao nikako izbiti iz glave, da Franjo nije bog! Za to mu dade podići ljepšu džamiju nego li ijedna bila, što ju je dao sagraditi u čast Muhamedu. I na obali Komorina posvetiše mu muslimani džamiju. Svi pogani zvali ga gospodarom neba, zemlje i mora. Slike velikoga Franje viđale se na istoku posvuda. I sam biskup goanski nosio na prsima sliku Svečevu; jer ga Franjo oslobodio bolesti, koja je po sudu liječnika bila neizlječiva. U pogana bio čudan običaj, kako su se oni zaklinjali. Da potvrde istinu svojih riječi, bacili bi u vatru komad željeza, i onda se usijanog željeza dotaknuli. To je bila najveća zakletva. Poslije smrti Franjine zaklinjali su se njegovim imenom. Odsele im bila to najsvetija zakletva. Poganin neki bio dužan kršćaninu oveću svotu novaca. Svjedoka ni dokaza nije bilo nikakovih. Kršćanin mu reče, neka se zakune imenom Franjinim, da ništa ne duguje. Poganin učini. Došavši kući udarao je oko sebe kao bijesan, uze krv bacati i u strašnim mukama umrije — bilo to kazna za krivu zakletvu.

Ne samo u Indiji nego i u Japanu iskazivalo se velikom apostolu štovanje. U gradu Jamaguki smatrali su kuću, u kojoj je Franjo stanovao, nekim svetištem, u kojem se događala sva sila čudesa. U Sasumi su čuvali kao najdragocjenije blago kamen, s koga im je apostol često naviještao riječ Božiju.

— Tatarski car, Akbar, koji se zove veliki Mogul, pošalje u Gou odlično poslanstvo, da iskaže štovanje svetom tijelu Franjinu, i da si isprosi vjerovjesnike D. I. za svoju zemlju. Poslanik zamoli, da smije barem on sam vidjeti tijelo velikoga apostola Indije. Dopustiše svima. Prije nego će pristupiti k svetim ostancima, skine cipele. Cijela mnogobrojna pratnja njegova — bili su to sami muslimani — učiniše isto. Za tim se tri put bace svi ničice i dotaknuše se čelom pločnika crkve. Sada istom podigoše oči, da vide sveto tijelo.

Sancijan i Goa bila su najsvetija mjesta azijatskim istočnim narodima: Sancijan, jer je Franjo tamo preminuo; Goa, jer je tuj sahranjeno bilo tijelo njegovo. Pojedinim zrnima krunice Franjine događala se mnoga čudesa, isto tako i sitnim komadićima haljine njegove. Pod križevima, što ih je Franjo na apostolskom putovanju svom podigao, visjelo bezbroj zavjetnih slika i ploča u znak zahvalnosti za primljene milosti po zagovoru njegovu, a vješali ih ne samo kršćani, nego i pogani i muslimani. Osamdeset i osam izvanrednih čudesa bi dokazano, što ih mnogi očevici zakletvom potvrdiše. Povrh toga dokazalo se, da je Franjo uskrisio dvadeset i četiri mrtvaca od mrtvih. Šezdeset i sedam godina iza smrti Franjine proglasi ga papa Pavao V. dne 25. listopada 1619. b l a ž e n i m, pošto je još 27. srpnja 1609. proglasio blaženim sv. Ignacija Lojolu. Godine 1622. dne 12. ožujka bi uvršten zajedno sa bl. Ignacijem u broj S v e t a c a. Kako je baš papa Grgur XV. bio umro, izda o tom nasljednik njegov na Petrovoj stolici Urban VIII. svečano pismo dne 6. kolovoza 1623.

Godine 1670. odredi papa Klimento X., da se svetkovina svetoga Franje slavi u cijeloj katoličkoj crkvi trećega prosinca, jer se prema prvim vijestima, što su stigle u Europu od o. Nuneza isprva držalo, da je Svetac preminuo toga dana; međutim je danas dovoljno dokazano, da je sv. Franjo umro u nedjelju dne 27. studenoga.

Mjesto na otoku Sancijanu, gdje se sveti Franjo rastavio s ovim životom, označeno je bilo mnogo godina samo hrpom kamenja kod glave i nogu. Kasnije. g. 1640., podigoše ondje spomenik s portugalskim i kitajskim napisom. Prvu kapelicu sagradiše tuj godine 1700., koju porušiše koncem 18. i početkom 19. stoljeća za vrijeme ljutih progonstva. Istom godine 1869. sazidaše oveću kapelu u gotskom slogu. Kapela je duga dvadeset metara, a deset metara široka. Zvonik joj visok dvadeset i četiri metra. Dne 25. travnja iste goidne bi posvećena. Sabralo se tuj na stotine Evropljana i Kitajaca sa svojim poglavarstvima. Oduševljenje bilo golemo. Pucnjava topova i zvuk zvonova povisiše svečanost.

Uza sve to kršćanstvo je slabo napredovalo na otoku. Sve do godine 1911. nije bilo na cijelom otoku između 4000 duša više od 3—400 pokrštenih.

Sveti otac papa Pijo X. proslavi svetoga Franju na osobiti način. Godine 1904. izdade apostolsko pismo u svečanom obliku. Ovim postavlja velikoga apostola Indije i Japana, svetoga Franju Ksaverskoga, za nebeskog zaštitnika »sv. Zbora za raširenje vjere« i sviju vjerovjesnika. A svetkovinu mu povisi za cijelu crkvu za jedan liturgični stepen više (»duplex maius«).

U srpnju iste godine 1911. dogodi se nešto, što je dalo povod, da su se svi otočani najednom obratili. Nekog dana pojaviše se naime na otoku razbojnici i oplijeniše otok, koliko samo mogoše. Uzalud se stanovništvo utjecalo mjesnim oblastima, da ih zaštite i odštete. Tad se obratiše na jedinog tamošnjeg misijonara o. Tomu iz Družbe vanjskih misijonara pariških, da im on pomogne, jer da im je iskreno žao, što su mu sve do tada pravili silu neprilika. Misijonar se doista uteče apostolskom upravitelju u Kantonu, Monsgr. Merelu, a ovaj ishodi od upravitelja one pokrajine četu vojnika s dvije oboružane lađice. Ta četa očisti otok za malo tjedana od bezdušnih razbojnika.

Kad to vidje narod ponese misijonara u svečanoj povorci kroz sve ulice te se odmah prijavi 4000 duša, da se želi pokrstiti. Mjesne oblasti imenovaše o. Tomu upraviteljem otoka s potpunom vlašću. Tako se dogodi, da ih je se godine 1913. pokrstilo hiljadu, a drugi se još pripravljaju na krst. Obraćenje se malo zateglo radi pomanjkanja novčanih sredstava, jer je trebalo podići više crkvica i škola i dobaviti više misijonara. Sad je već sav otok obraćen.

POGLAVLJE TRIDESETO.

Milosna devetnica.

Na izmaku godine 1633. činile se u Napulju u isusovačkoj crkvi priprave za neku svečanost. Mladi Isusovac Marcel Mastrilli nadgledao je i vodio brigu za te crkvene pripreme. Jednom se izmače iz ruke

radniku poteški čekić s velike visine od 25 stopa, i pade upravo na glavu o. Mastrilli. Svi ga držali za mrtva. Krvlju oblivena i onesviješćena odniješe ga braća u njegovu sobu. Liječnik izjavi, da bolesniku prijeti smrtna pogibelj, jer mu se mozag silno potresao. Dvadeset i pet dana ležaše o. Mastrilli nalik više na mrtva nego li na živa čovjeka. Za cijelog života svog štovao je on mimo ostale Svece osobito svetog Franju Ksaverskoga. Njemu se uteče i u ovoj skrajnoj nevolji. Za bolesti ukaže mu se Svetac po više puta, pa mu svjetuje, neka se sav posveti apostolskomu radu u Japanu. U ruke svoga starješine položi o. Mastrilli zavjet: ozdravi li, da će poći kao vjerovjesnik u Japan. Nu ipak nije bilo bolesniku lakše, a u noći 3. siječnja 1634. tako mu pozlilo, da su mislili, e ne će ni zore dočekati. I baš te noći opet mu se ukaže sveti Franjo. Naredi mu, neka obnovi prijašnji zavjet svoj. Proreče mu sasvim jasno, da će on jednom umrijeti smrću mučeničkom, te mu onda reče:

»Ništa se ne boj, Marcelle! Ja sam primio tvoj zavjet i došao sam, da te utješim. Šta želiš od Boga? Znaj, da ja tamo gore mogu štogod!«

Po tom mu dade više korisnih uputa a napokon reče:

»Ustani, ti si zdrav«, i iščeznu.

O. Mastrilli posluša, ustane iz postelje, ispriča prisutnima, što se dogodilo, pa će veselo svojoj braći:

»Ja sam izliječen; sveti Franjo Ksaverski povratio mi zdravlje!« — Još iste noći opisa nam on sam svoje čudesno ozdravljenje. Sjutradan sađe opet

iza podugo vremena u crkvu, da na žrtveniku svetoga Franje Ksaverskoga prikaže trojedinome Bogu žrtvu — zahvalnicu. Sve se oko njega saletjelo, da ga vidi, da se zajedno s njim zahvale Bogu, koji je po svetome Franji toliko čudo učinio.

Dakako, da je o. Mastrilli kasnije ispunio zavjet svoj. Ode u Indiju. Nakon mnogih nepogoda na moru prispije u Gou. Tuj se pobožno pomoli pred svetim moćima velikoga zaštitnika svoga. Odavle ga starješine poslaše u Japan. Iz Japana piše u Evropu: Sveti će Franjo napokon izvesti svoje djelo. On mi jednim čudom povratio zdravlje. On me drugim čudom doveo na otočje Filipine. On je trećim čudom učinio, te sam sretno prispio u Japan. A sada se još ufam od njega četvrtome čudu, da njegovim zagovorom zadobijem i mučenički vijenac. Pa i to se zbude. Na 17. listopada 1637. u groznim mukama, a za svetu vjeru Isusovu umrije o. Mastrilli mučeničkom smrću.

Glas o čudesnom ozdravljenju o. Mastrilli-a raznio se za tinji čas po Napulju i po cijeloj Italiji, a odanle i po drugim krajevima katoličkim. Ovo čudo dalo je povoda, da se posvuda stala činiti devetnica na čast sv. Franji, koju poradi velike darežljivosti Svečeve prozvaše »milosnom devetnicom«.

U papinskoj odluci, kojom se Franjo uvršćuje u Svece, čitamo ovaj događaj: U gradu Kotati, u istočnoj Indiji, bio slijepac, komu je sam sveti Franjo svjetovao, neka se molitvom njemu uteče i neka pohađa crkvu njemu posvećenu. Deveti dan moleći se i opet pred Svečevom slikom, na jedan put progleda.

O. Mastrilli-u nije dao sveti Franjo nikakova

obećanja za tu devetnicu, kako su to sve do u naše doba ljudi krivo upućeni držali. Kako je Franjo 12. ožujka uvršten u broj Svetaca, te vrlo mnogi, koji su činili devetnicu od 4.—12. ožujka, zadobili ono, što su željeli, to je nastao običaj, da se »milosna devetnica« upravo uto doba obavlja. Nikakve stalne molitve nijesu propisane za ovu devednevnu pobožnost, a može se obavljati i u svako drugo doba godine po volji. Svaki neka moli, što mu se čini najbolje, ali velikim pouzdanjem.

POGLAVLJE TRIDESET I PRVO.

Hrvatsko svetište.

Nedaleko bijelog Zagreba, glavnog grada Hrvatske, u svetožaverskoj dolini stoji oveća crkvica posvećena svetome Franji Ksaverskomu. Bilo je tuj veoma omiljelo proštenište starim Hrvatima. Darežljivošću vrlih dobrotvora podigoše hrvatski Isusovci već prije 1658. godine u čast velikome apostolu kapelicu, ne doduše na istom mjestu, gdje je sadanja crkva, ali dosta blizu istog mjesta. Brzo se pronio glas među hrvatskim narodom o toj kapelici. Zagrepčanima je kapelica osobito bila mila. Kad su išli onom krasnom dolinom bilo za poslom bilo u šetnju, mnogi se svratili u kapelicu i preporučili svetome Franji. Tako je radio i puk iz okolice, pa se štovanje našega Sveca širilo od dana do dana. A kada se mnogi utekli u bijedama i nevoljama svojim pod njegovo okrilje i našli u Sveca pomoć i utjehu, prodro je glas o toj kapelici i izvan okolice zagrebačke. Na posvetilo crkveno — peta nedjelja po Uskrsu — do-

lazili bi onamo ljudi iz bližnjih i dalekih krajeva naše prostrane domovine. Svake se godine prije pete nedjelje po Uskrsu slalo posebno pismo raznim župama i manastirima hrvatskim. U tom se pismu pozivao naš kršćanski narod na proštenje. Ovakovu pozivnicu primilo je do šezdeset župa. Spominju se sve župe u okolici zagrebačkoj, mnoge iz Posavine, Turopolja i Zagorja, pa ća i Petrinja, Kostajnica i Karlovac — dokaz, da je bilo hodočašće veoma razgranjeno.

U kapelici bila slika svetoga Franje Ksaverskoga. Ovu je narod štovao kao čudotvornu, jer su mnogi, koji se zavjetovali, da će hodočastiti k ovoj kapelici, primili od velikoga Sveca razna dobročinstva. Među osobitim blagodatima — a ima o tom dosta omašna knjiga — ističu se svakojaka ozdravljenja; zatim, kako je Svetac odvratio razne nesreće od stoke, polja i vinogradâ. Ljudi, što primiše milosti od svetoga Franje, bili su ponajviše seljačkoga staleža, ali bilo ih i gospodske krvi. Zagrebački kanonik Ivan Zebec pokloni kapelici godine 1722. srebrnu ruku u znak zahvale, što mu je po zagovoru svetoga Franje iscjeljena ruka. Grof Mirko Erdedi zahvalan, što ga je sveti Franjo oslobodio krvotočine, dade godine 1735. naslikati lijepu sliku i objesiti u kapelici. Na slici kleči grof, desno se okrenuv, a pred njim erdedski grb. Nad grbom kleči u oblaku sveti Franjo na lijeru i dugoj palici. U ruci drži srce s plamenom. Nad njima je znak imena Isusova, a pod ovim u kratko: tko, komu i zašto daje ovu sliku.

Posvetilo kapelice slavilo se veoma svečano. Samih svećenika znalo se više puta sakupiti do dva-

deset i trideset iz raznih krajeva hrvatskih. Svete mise redale su se od ranog jutra do podne, a pobožni se puk ispovijedao u velikome broju. Ne rijetko pristupilo bi k stolu Gospodnjemu i do dvije hiljade duša. I zagrebački kanonici rado su dolazili k svetomu Franji Ksaverskome, da uzvise svečanost. Među njima valja istaknuti napose prepošta i kasnije biskupova namjesnika baruna Sigismunda Sinersperga, koji je bio veliki štovatelj velikoga apostola Indije i Japana. Kad mu je samo zdravlje dopustilo, on bi uvijek na dan posvetila kod svetoga Franje pjevao biskupsku misu. Godine 1744. došla je ovamo toga dana osim drugoga naroda i zavjetna procesija grada Zagreba, da prosi svetoga Franju pomoć proti kugi, koja je u ono vrijeme Zagrepčanima prijetila. Ovoj procesiji prisustvovao je i sam biskup Juraj Branjug sa prvostolnim kaptolom, ostalim svećenicima i duhovnim redovima. Pobožnoga naroda sakupilo se je do šest hiljada.

Već odavna se vidjela potreba, da se mjesto kapelice podigne oveća prostrana crkva u čast svetoga Franje. Dne 19. svibnja godine 1748. — bila upravo peta nedjelja po Uskrsu — položiše temeljni kamen novoj crkvi. Svečanost je obavio prepošt Sinersperg u prisutnosti više hiljada pobožnoga naroda iz Zagreba i okolice. Od samoga Siska došlo je preko 3000 vjernika. Prvu je propovijed rekao jedan o. kapucin, a drugu župnik sv. Marka. Sedam zagrebačkih kanonika služilo je toga dana ovdje sv. misu, a svečanu čazmanski prepošt Vuk Kukuljević.

Godine 1752. bila je nova crkva na toliko dogotovljena, da se je mogla predati pobožnome na-

rodu i u nju prenijeti čudotvorna slika svetoga Franje Ksaverskoga. Veliki žrtvenik gradio se iz nova, a posve dogotovljen bio tekar godine 1757. Pobočna dva žrtvenika prenijeli su iz stare kapelice ovamo, da poslije g. 1754. i njih zamijene novim žrtvenicima. Oltar s evanđeoske strane, posvećen Majci Božjoj, poklonio je opet i kanonik zagrebački Nikola Terihaj, a onaj sv. Alojzija s druge strane, župnik u Pokupskom Grgec. Ti oltari stoje u crkvi još i danas. Vrijedno je spomenuti, da je oltar sv. Alojzija prvi oltar, koji je u Hrvatskoj podignut u čast sv. Alojzija. Sačuvao nam se opis lijepe svečanosti, pa ga evo donosimo kao ugodnu uspomenu na stara ova vremena žive vjere.

Uoči posvete nove kuće Božje bile svečane večernjice i propovijed. Drugo jutro sakupilo se mnogo naroda, a bilo bi ga još i više, da se nije bilo bojati kiše. Više župnika iz susjedstva došlo u procesiji sa svojim župljanima. Najprije je bila sveta misa s raznim molitvama, a u to je došla i iz samoga Zagreba velika i sjajna procesija. Baš kad su prispjeli onamo, udari silna kiša. Već se je mislilo, da ne će biti ništa od svečanosti, ali bi uslišana molitva pobožnoga naroda — gore nad crkvom raspršili se oblaci, pokaza se jasno modro nebo, a i sunce pozlati svojim tracima novi hram Božiji. Narod se uzradova i sakupi brzo pod svoje zastave, a svečanost se započe. Išlo se u procesiji iz stare kapelice u novu crkvu. Put, kojim se procesija kretala, bio je krasno urešen drvećem i granjem. Osim toga bila su podignuta dva slavoluka okićena zelenilom i miomirisnim cvijećem. Provod započne. Prvi su išli pod zastvom članovi

zagrebačke bratovštine svetoga Izidora. (Bila je to seljačka bratovština kod crkve svetoga Duha.) Za njima građani, onda đaci i škole, a iza njih mnogobrojni svećenici: Isusovci, Franjevci, Kapucini i svjetovno svećenstvo. Za ovima stupala je glazba, koja je na svoj način pratila litanijske spjeve svećenstva u slavu svetoga Franje Ksaverskoga. Sada su slijedila nosila, na kojima su nosili čudotvornu sliku svetoga Franje četvorica najodličnijih Isusovaca zagrebačkih. Iza slike stupao je uz sjajnu podvorbu višeg i nižeg svećenstva pod biskupskom kapom Adam Čegetek, kanonik zagrebački i prepošt pečuvski, za njim hrvatsko plemstvo i drugi odličnjaci grada i kraljevine. Iza ovih poredala se mnogobrojna ženskadija počevši od najuglednijih gospođa do jednostavnih seljakinja. Svećenstvo, članovi bratovštine i odličniji između naroda nosili su goruće svijeće.

Kada dođe svećenstvo do slavoluka, razdijeliše se ostali u dvoje i staviše se na svakoj strani u red sve gore do nove crkve. Onda je stupalo svećenstvo sa čudotvornom slikom. Došavši u crkvu postavili su sliku na žrtvenik, ter zapjevali skupa s narodom uz pratnju glazbe jedrim glasom: »Tebe Boga hvalimo«. Uz pjevanje su gromovito odjekivali i mužari na susjednom brežuljku kao da hoće i ne prisutnim javiti slavu i veselje, koje je eto vladalo u novoj crkvi. Odušveljeni govornik župnik Juraić govorio svečani govor. Za tim se pjevala biskupska misa. Poslije podne svečana večernjica zaključila tu lijepu svečanost.

Koliko je novi hram doprinesao k većemu što-

vanje svetoga Franje razabire se odatle, što je slijedećih godina broj proštenjara prekoračivao svaki put šest hiljada. Znalo je doći po sedam, osam procesija, među kojima valja izrijekom spomenuti zavjetnu procesiju iz Dubice godine 1753. Koliko li duševne okrepe i koristi za bogoljubni narod! Godine 1758. dne 8. kolovoza bi nova crkva od biskupa zagrebačkoga Frane Thauzy-a posvećena. Godine 1768. spominju se u popisu crkvenog našastara male orgulje, koje još i danas stoje na koru.

Kada su Isusovci godine 1773. ostavili Zagreb, postade svetište svetoga Franje filijal zagrebačke župe svetoga Marka, što je i danas. Zub vremena bijaše doduše kapelicu istrošio, nu troškom pok. dra. Stjepana Boroše opet je donekle obnovljena; ali na temeljiti popravak čeka još uvijek.

Ispred crkve gust je grabrik, u kom je porazmješteno 12 kapelica križnoga puta s Kalvarijom blizu crkve. Drvene križeve na ovoj Kalvariji zamijenio je s kamenitima biskup Haulik. Ispod Kalvarije nalazi se Božji grob u kamenu, zatvoren željeznom rešetkom i cementnom ogradom.

Osim ovog najdičnijeg i najdrevnijeg svetišta ima ih još u našim hrvatskim krajevima: K u t i n a, P l é š i v i c a blizu Jaske, R t i ć u župi Lukovdol, B o j a n a u župi Draganec, D r o b k o v e c u župi Rijeka Gornja kod Križevaca, L o v i ć u župi Vivodina, Š v a r č a u župi Dubovac; sva se ova hrvatska mjesta ponose milovidnom kapelom u čast sv. Franje Ksaverskoga. Njemu su posvećene i župne crkve K o z a r e v a c u bjelovarsko-križevačkoj županiji, sagrađena g. 1909., a u županiji zagrebačkoj: V u g r o v e c i V i d u š e v a c kod Gline.

U K o z a r e v c u spominje se već g. 1745. kapelica sv. Franje Ksaverskoga. Zašto se je baš ovom svecu na čast podigla, ne znamo točno, ali bit će, da je tamo kuga harala, pa su zato podigli tu zavjetnu kapelicu i jedan pokrajni oltar sv. Roka, na čiji je dan onda dolazio narod u brojnim procesijama i iz preko Drave. G. 1789. postala je ta kapelica župnom crkvom, no g. 1802. izgorila je župska kuća te je Kozarevac opet prestao biti župom, dok nije g. 1819. ponovno bila uspostavljena pod zaštitom sv. Franje Ksaverskoga. Kad je vojna Krajina prestala, porastao je broj pučanstva ove župe preko 4000 duša te se je moralo misliti, da se sagradi nova župna crkva, osobito kad je stara od velikog potresa g. 1880. posve bila raspucana. Sabrali se novci od svih strana te je napokon uspjelo, da se g. 1909. podigne dostojan hram sv. Franji u romanskom slogu, koji je bio g. 1910. po vicearhiđakonu blagoslovljen. Međutim se ova crkva izvana i iznutra krasno uredila i opskrbila crkvenim ruhom tako, da je Kozarevačka crkva danas kud i kamo najljepša od svih crkava, koje su po hrvatskim zemljama posvećene sv. apoštolu Indije.

O župnoj crkvi v i d u š e v a č k o j zabilježile su kanoničke vizitacije, da je tu u 18. vijeku postojala drvena kapela, bez zvonika i bez zvonova, podignuta na brijegu i blagoslovljena 1726. Kad je godine 1731. u selu osnovana župa, posta ova kapela župnom crkvom. Moglo je stati u nju kojih 200 duša, a na koru 30. Kapelica je posvećena sv. Franji Ksa-

verskomu. Svetac na oltarnoj slici drži u desnici ljiljan, a u ljevici goruće srce; unaokolo razni bolesnici traže pomoć u Sveca. Sa strane na slici bila je naslikana stolna crkva zagrebačka, valjda zato, što je selo spadalo pod vlastelinstvo zagrebačkih biskupa, a možda i zato, što je ovu sliku nabavio koji zagrebački biskup.

Godine 1747. potvrđena je bratovština sv. Franje Ksaverskog za kršćanski nauk s izričitom opaskom, da se osim ove bratovštine ne smije nijedna druga osnovati u ovoj župi. Od 1800 župljana, sposobnih za ispovijed, upisalo se u tu bratovštinu odmah u početku 819 osoba.

Godine 1827. blagoslovljena je nova zidana crkva u čast sv. Franji, koja još i danas stoji. Stari oltari iz one prve drvene kapele preneseni su u novu crkvu. Na četvrtu nedjelju po Uskrsu, kad je bila blagoslovljena drvena kapela, slavi se ondje još i danas »Posvetilo crkve«, premda je ova zidana blagoslovljena 18. studenoga, na 24. nedjelju po Duhovima.

U K u t i n i je u 18. vijeku postojala na samom trgu kapela sv. Franje Ksaverskog, koju su radi starosti i trošnosti porušili i sagradili novu, zidanu u predvorju župne crkve (in atrio inque cinctura murata Ecclesiae Parochialis). Ova je kapelica sagrađena negdje oko godine 1786.

U nekom zapisniku od 26. travnja 1787., što se čuva u župskom arkivu, spominje se još jedna trošna kapela sv. Franje Ksaverskog u samom gradu Kutini (in oppido Kutina), za koju drži arhiđakon, koji je ovaj zapisnik rukovodio, da ju valja zatvoriti; a

to s razloga, što je posve suvišna, k tomu trošna, da kroz truli krov kiša curi na oltar; što je siromašna te nema nikakovih crkvenih potrepština; nema ni zvona ni zvonika; a napokon će se uspomena na sv. Franju sačuvati u novoj nedavno (non ita pridem) podignutoj, a gore spomenutoj kapelici sv. Franje u predvorju župne crkve.

U župi D r a g a n e c leži na krasnom humku pored sela B o j a n e među vinogradima prilično velika kapela, posvećena sv. Franji Ksaverskom. U kapeli su tri oltara: glavni sv. Franje i dva pobočna: sv. Jurja mučenika i sv. Jakoba apostola.

U župskim je knjigama zabilježeno, da je kapela podignuta godine 1757. Pučka predaja veli o tom ovo: Kapelu su podigli imućni žitelji Kalinovići, Pugari i Vincekovići iz sela Jagodine uz pripomoć nekih drugih župljana. Rezbarija na oltarima upravo je majstorska, pa je vjerojatno, da su oltari nabavljeni iz koje napuštene starije crkve ili samostana. Crkva je danas sva obnovljena te je upravo milovidna i dostojna kuća Božja.

U P l e š i v i c i blizu Jaske krasna je i prostrana kapela sv. Franje Ksaverskog u obliku križa; u sredini lijepa kupula, 3 polukružne abside s polukružnim svodom. U crkvi su tri oltara: veliki sv. Franje, i pobočni: Sedam žalosti i sv. Urbana pape, zaštitnika vinograda. Oltari su građeni u baroku. Skupina, neke vrsti baroknog reliefa, na velikom oltaru, prikazuje smrt sv. Franje na otoku Sancijanu u Kini. Postrance su na oltaru kipovi sv. Ignacija, sv. Dominika, te sv. Stjepana i sv. Ladislava, ugarskih kraljeva. Nad oltarom je grb obitelji Erdödy.

O postanku ove kapele kaže župska spomenknjiga ovo: »Crkva sv. Ksavera sagrađena je od male kapelice (ex parva capellula) marom časnih otaca misijonara iz Družbe Isusove pomoću obilne milostinje vjernoga naroda godine 1757.« Bit će dakle, da su zagrebački Isusovci držali ondje pučke misije i tom prilikom, da su predložili narodu, da namjesto stare neznatne kapelice podignu novu, dostojnu takvoga Sveca. Narod je prijedlog oduševljeno prihvatio, kako to svjedoči »obilna« milostinja i nova uistinu krasna kapela.

U Drnju kod Koprivnice u župnoj crkvi ima oltar Svečev, a na njem baš lijepa slika, koja predstavlja smrt Svečevu. Slika je preko 200 godina stara, veoma nježna i dušobudna. U gimnazijskoj (negda isusovačkoj) crkvi u Varaždinu podignuta je kapela s rijetkom slikom: Sv. Franjo drži ljiljan u ruci. Hrvatsko svetište Presv. Srca Isusova u Zagrebu resi kapela i oltar sv. Franje Ksaverskoga, a u hrvatskoj Bosni blizu Sarajeva na brežuljku ispod tvrđe Draguljac bjelasa se u novije doba kapelica našemu Svecu u čast.

A naš hrvatski Dubrovnik već u 17. stoljeću odabrao sv. Franju Ksaverskoga zaštitnikom grada. God. 1667. bijaše u Dubrovniku strahoviti potres. Iza toga gledali su Isusovci sklonuti Dubrovčane, da na osobiti način štuju sv. Franju Ksaverskoga. I zaista 9. studenoga 1669. bilo je u vijeću zaključeno, »da odsele svake godine mora preuzvišeni gospodin rektor (dubrovačke republike) sa svojim malim vijećem ići na večernju uoči blagdana sv. Franje Ksaverskoga i sjutradan ujutro na svečanu misu«. Ovaj su običaj poslije pada slavne negda dubrovačke republike zadržali kotarski činovnici u Dubrovniku i pod Austrijom sve do vremena liberalizma. Tom je prilikom bila i velika slika Svečeva javno izložena. Slika je umjetnina i predstavlja sv. Franju, kako od kuge liječi bolesnike, ali je danas veoma trošna.

G. 1678. naredi republici veliki vezir turski Kara Mustafa veliku globu, jer da su Dubrovčani uvrijedili Turke. Posebno izaslanstvo otputi se iz Dubrovnika velikome veziru, te ga uvjeri, da je ovo crna kleveta. Nato vezir otpusti veliki dio globe. Radosna vijest o tom stiže u Dubrovnik baš oko svetkovine sv. Franje Ksaverskoga. Dubrovčani pripisujući zagovoru svog Sveca taj uspjeh izabraše sv. Franju Ksaverskoga zaštinikom cijele republike. U isusovačkoj crkvi sv. Ignacija odlučili su svome zaštitniku podići mramorni žrtvenik, no na žalost je ovaj, kao i žrtvenik sv. Josipa, pao kod prijevoza u more. Na to nas sjeća slikani oltar sv. Franje Ksaverskoga u istoj crkvi.

Voli naš hrvatski narod, voli i štuje njega, svetoga Franju Ksaverskoga, najvrednijeg sina sv. Ignacija — diku Družbe Isusove — velikog apostola Indije i Japana — revnog branitelja vjere — neumornog revnitelja oko spasenja duša — junaka u samozataji — jakog pomoćnika umirućima — oca sirota i zapuštenih — svjetlost slijepima — zdravlje bolesnima — serafa ljubavlju — anđela čistoćom — mučenika u križevima — velikog čudotvorca i moćnog zagovornika. A on, čije su zasluge za čovječanstvo slavne, jer mu zagovorom svojim donosi

nebrojena dobra, na čiji su zagovor čitava carstva i kraljevstva dobila osobitih milosti, pomaže svima, koji ga zamole i s pouzdanjem u nevolji zazovu. Nije njemu velikome ugodniku i prijatelju Božijemu ništa teže isprositi i nama ono, što je toliko puta već drugim isprosio. Pa kad nam dadne od Boga milost, koju ga molimo, neka nam također pomogne u svem, da se ugledamo u njegove kreposti i po njegovu zagovoru dođemo u onu slavu, koju on uživa.

Bože, koji si htio indijske narode privesti u krilo svoje Crkve naukom i čudesima sv. Franje Ksavera, udijeli nam milost: da kao što slavimo njegove velike zasluge, ugledamo se i u izgled njegovih kreposti. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

S. N. V. S. B.

SV. FRANJO KRSTI NEZNABOŠCE.

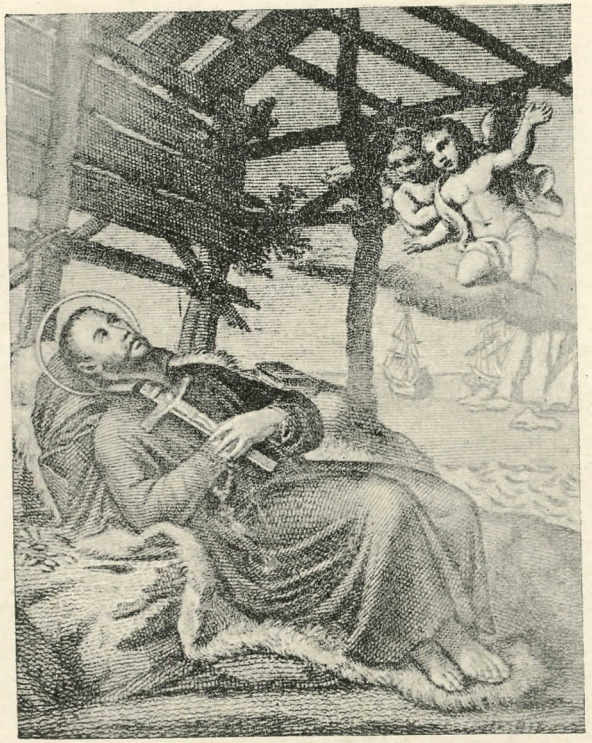

SMRT SV. FRANJE NA OTOKU SANCIJANU.

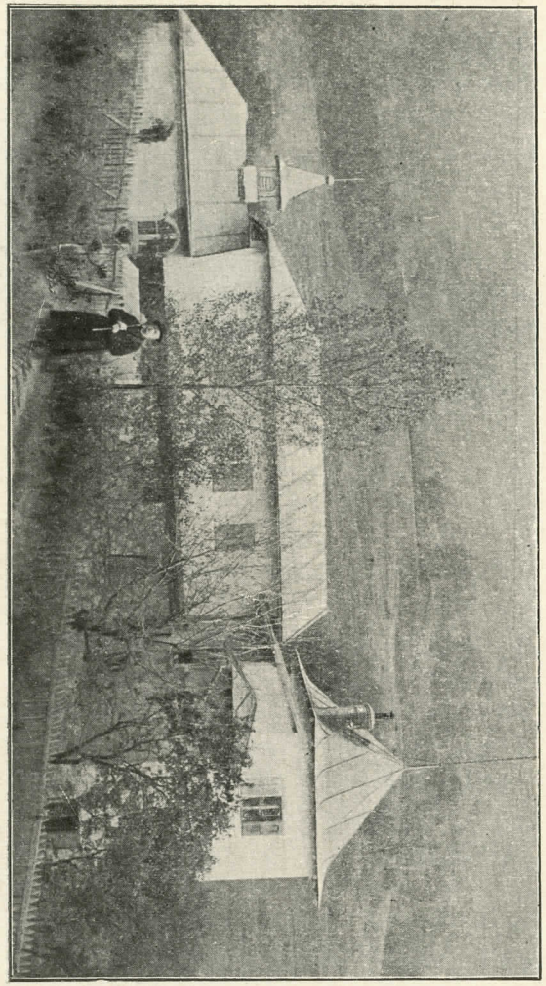

KAPELICA SV. FRANJE KS. NA VILI OO. ISUSOVACA U SARAJEVU.

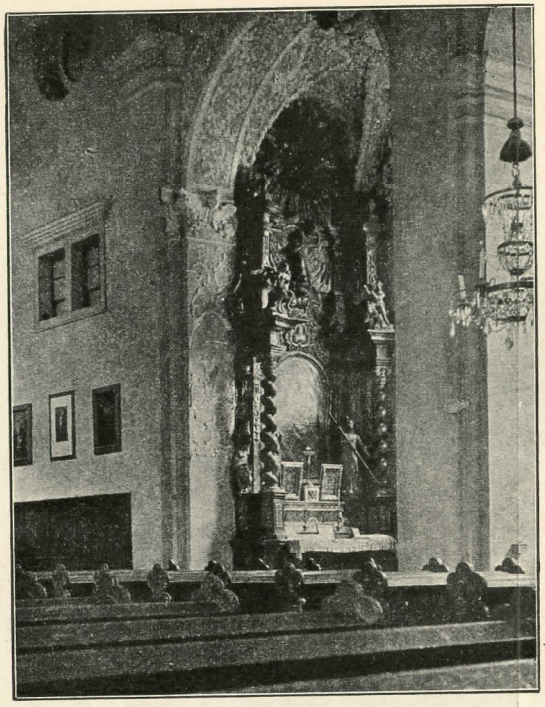

KAPELA SV. FRANJE U STAROJ ISUSOVAČKOJ CRKVI U VARAŽDINU.

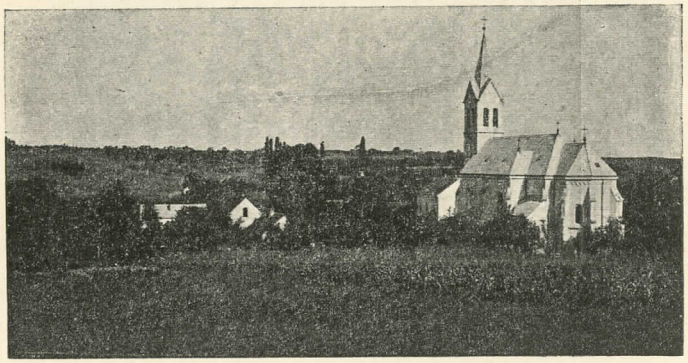

ŽUPNA CRKVA SV. FRANJE KSAVERSKOG U KOZAREVCU.

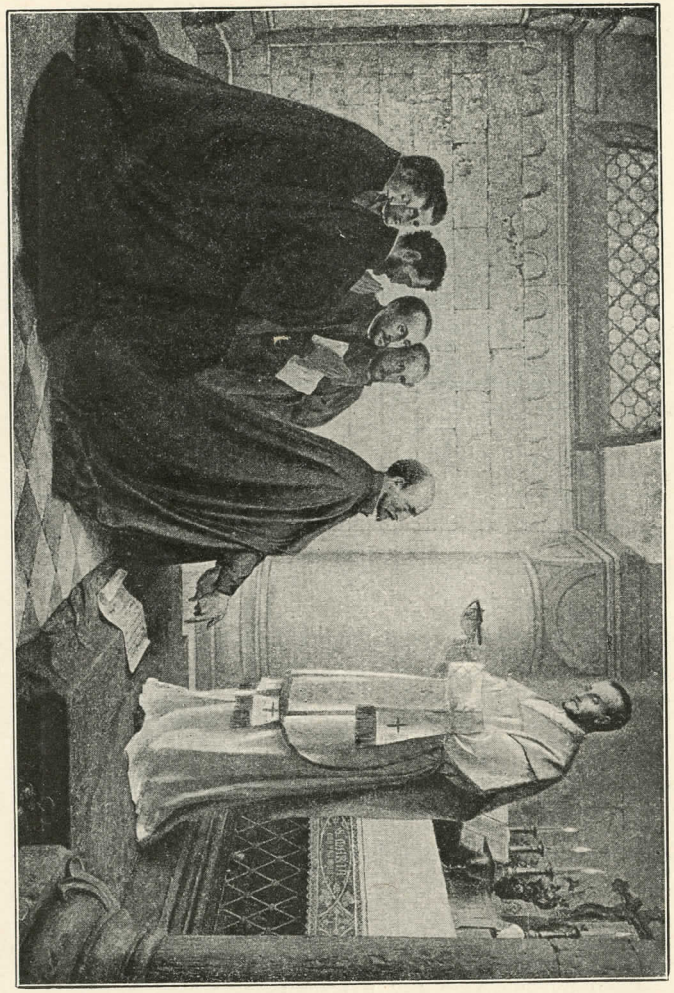

PRVI ZAVJETI SV. FRANJE U PARIZU.

„JOŠ VIŠE, GOSPODINE, JOŠ VIŠE!
Kliknuo je sv. Franjo, kad mu je Bog na polasku u Indiju pokazao, kako ga mnogo križeva ondje čeka.

OLTAR SV. FRANJE KSAVERSKOG U ŽUPNOJ CRKVI KOZAREVAČKOJ.

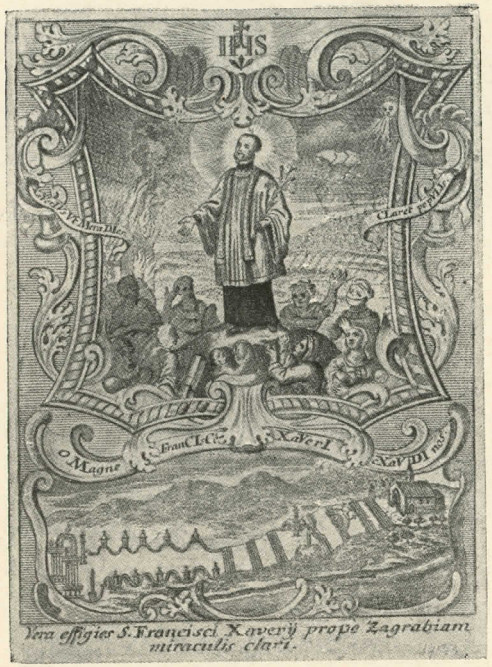

STARA ČUDOTVORNA SLIKA SV. FRANJE.
Ova slika se nekoć štovala u crkvi sv. Franje Ks. u Ksaverskoj dolini kraj Zagreba.

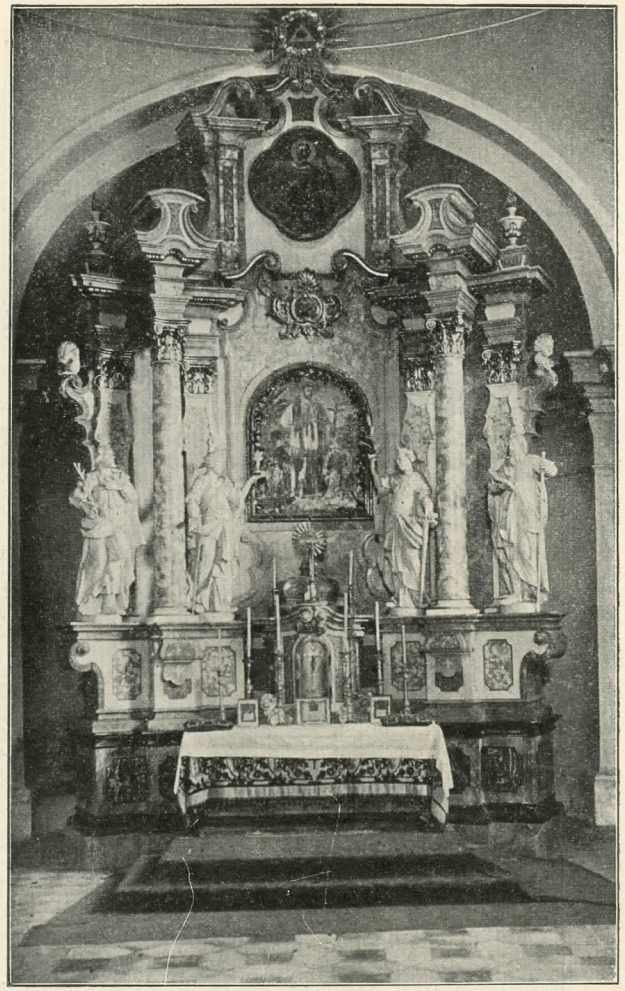

VELIKI OLTAR U CRKVI SV. FRANJE U KSAVERSKOJ DOLINI KRAJ ZAGREBA.

CRKVA SV. FRANJE KS. U KSAVERSKOJ DOLINI KRAJ ZAGREBA.